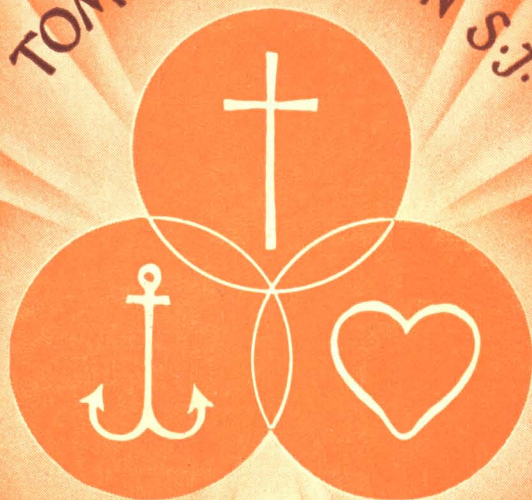


TOMKA ÁGOSTON S.J.



MIT
BESZÉLTÉM
DIÁKJAIMMAL
az életről?



PÁL
KORDA RT. KIADÁSA BPEST.

P. TOMKA ÁGOSTON S. J.:

MIT BESZÉLTEM
DIÁKJAIMMAL AZ ÉLETRŐL?

BUDAPEST, 1944.

KORDA R. T. KIADÁSA

Nr. 825/1942. Imprimi potest. Budapestini, die 25. Aug. 1942.
Paulus Napholcz S. J. Praep. Prov. Hung. — Nihil obstat. Stephanus
Kosztolányi censor dioecesanus. Nr. 7611/1942. Imprimatur. Strigonii,
die 25. Sept. 1942. Dr. Joannes Drahos vicarius generalis.

Korda R. T. nyomdája, Budapest, VIII., Mária-utca 42.

A honvágy

1. — Nem tudom, mi van velem! Nyugtalan vagyok. Egy idő óta annyira szeretnék valamit, de magam sem tudom, hogy mit!

— Kedves fiam! Amit magadban érzel, az a boldogság utáni vágy. Boldog szeretnél lenni, ez az egész. Vágyódol Isten után.

— Ne tessék rossznéven venni, de még csak nem is gondolok ilyenkor Istenre, nem hogy vágyódnék utána.

— Sokan beszélnek hozzád hasonlóan, de csak azért, mert nem ismerik az emberi szív rejtelseit.

Milliónyian epekednek, kíváncsoznak, vágyódnak, mert ürességet éreznek magukban. Kapkodnak gazdagság, szerelem, örömök, — tudás, hírnév és hatalom után, hogy kitöltsék szívük hiányérzetét, de hiába. Sóvárgásuk a boldogság után megmarad, vagy csak pillanatokra enyhül, mert ami után futnak, amit keresnek, azt nem találják ebben a világban, lévén az maga az Isten.

2. — Atyám, nem ért engem! Én más után vágyakozom.

— Pedig mégis csak úgy van, amint mondom... Azt hiszem, abban egyetértesz velem, hogy minden ember boldogságra vágyik, hogy nincsen olyan ember a földön, aki ne akarna boldog lenni?

— Egyetértetek!

— Minden ember szívének legmélyére kitörölhetetlenül bele van vésve a vágy a boldogság után, és e vágy rúgója és mozgatója egész cselekvésének. A gazdag nem kevésbbé, mint a szegény, a tudós

éppen úgy, mint a tanulatlan, a nő meg a férfi, a fiatal és öreg egyformán a maga boldogságát keresi, és mindent, amit tesz, azért visz véghez, hogy boldogságához egy lépéssel közelebb jusson. Vagy tévedek talán, ha azt állítom, hogy nem találsz olyan embert, aki szerencsétlen kívánná lenni?

— Nem téved, atyám, de miért hozza ezt elő?

— Csak türelem! Majd meglátod! Fel akarjuk fedezni a szívedet! . . . Tehát szerencsétlen senki sem akar lenni, és boldog?

— Mindenki!

3. — Helyes! Idáig már eljutottunk, akkor egy lépéssel tovább mehetünk! A boldogság utáni vágy nemcsak minden embert áthat, hanem minden emberi akarásnál erősebb és általánosabb, annyira, hogy nem találsz olyan emberi cselekvést, melyet ne az irányítana, olyan vállalkozást, melynek ne az volna végső célja.

Akár ráeszmélt valaki e tényre, akár nem, reggeltől-estig tesz-vesz-cselekszik, hogy boldoggá legyen. Eszünk, hogy elmúljon a fájó éhség; iszunk, hogy szomjúság ne gyötörjön; alszunk, hogy fáradtságunkat kipihenjük; dolgozunk és tanulunk a boldogabb jövőért; szórakozunk, hogy vidámabbak legyünk, sőt még az öngyilkos is azért végez magával, mert azt hiszi, hogy akkor jobb sorsa lesz.

4. Sokszor öntudatlanul, szinte ösztönösen hajt minket természetünk a boldogság után. Úgy vagyunk vele, mint a vándormadár, melyet ösztöne a jobb haza felé terel.

Figyelted már ősszel a fecskéket? Először csak nyugtalanok. Csapatokba verődnek. Felszállnak, keringenek, majd ismét leülnek. Ha beszélni tudnának, a fiatalok, akik először tapasztalják magukban e sajátos érzést, hozzád hasonlóan azt mondanák: Nem tudjuk, mi van velünk. A tapasztaltabbak viszont tudnák. Érzik az idő változását, a nyár múlá-

sát. Ösztönük a melegebb vidék felé hajt... Aztán egy reggel már nincsenek itt. Elmentek. Elszálltak messzire: ösztönüknek engedve. Csak akkor pihennek meg, ha az új hazába értek.

Az ösztön csodálatos mozgató erő! A fecskét Észak-Afrikába hajtja, a gólyát e földrész legdélibb végébe, a cinke itt marad! És egyik sem hal éhen, mert *ösztönük nem csal!*

Minden fecske elvándorol és minden cinke itt marad, nincsen kivétel. Egyetlen fecske sem száll Dél-Afrikába és egyetlen cinke sem bogarász a fenyőfákon: *egyetlen ösztön sem hibázza el célját.* Van ösztön, mely a veszedelem elől óv, és ha ösztönzi gazdáját, valóban közelít a baj; van, mely a fajfenntartásra irányul és összehozza az állatpárokat; van, mely a táplálék felé terel és az éhenpusztulástól ment, — de olyan ösztön, mely *céltalan* volna, az egész nagy természetben még egy sem került elénk. A természet nem csalja meg önmagát. Azért határozottan állíthatjuk, hogy céltalan, tárgynélküli ösztön nincs, másszóval minden ösztönnek van tárgya, és minden ösztön *megnyugszik*, amint tárgyát elérte.

A fecske, ha Afrikába ért, nem száll tovább délre; az ellensége elől menekülő vad meglapul, ha biztonságos helyet talált.

5. Azt mondd, nyugtalan vagy! Vágyódsz valami után! A serdülő korba értél és új tapasztalatokra ébredsz. Felfigyelsz a benned megmozduló ösztönökre. Öntudatosná válik, ami eddig észrevétlenül mozgatott. Nyugtalanságod azonban nem fog elcsitulni, míg boldogságod tárgyához, Istenhez nem érsz.

— Atyám pesszimista! Nem hiszem, hogy ily reménytelen legyen az élet.

— Igazad van! Nem reménytelen. Mert amint megismered a benned hangossá lett ösztönös örök

honvágy tárgyát, élted azonnal céltudatossá lett. Ne beszéljünk hát reménytelenségről.

— Lelkem mélyén más kiáltást hallok! Elég volna nekem valami szép vagy valami jó, amit magamhoz ölelhetnék, amit enyémnek mondhatnék, ami örömmel eltöltene, — ez pedig még nem az Isten!

— Azt mondd . . . valami szép?

— Igen, amiben elgyönyörködhetnék. Talán egy virágszál vagy két ragyogó szem, verőfényes tájék vagy nagyobb szabadság! Ó! . . . ha tudnám, hogy mi!

— Valami szép, — hogy azt nézhesd! . . . Valami jó, hogy magadhoz ölelhesd! . . . Ééés — mit tennél, — ha beteltél vele?

— Hiszen éppen ez az! Azt keresem, amit nem tudnék megunni!

— Úgy van! A megunhatatlan Szépet. A kimeríthetetlen Jót. A Mindent. A Végtelent. Az örök Életet. Nemde? . . . Amde ily természetű Lény csak egy van: boldogság utáni ösztönös vágyunk egyedüli tárgya — Isten!

6. — Atyám, nem ért! Én élni akarok, mert fiatal vagyok. Örülni annak, ami életemem: ennek a világnak és lehetőségeinek. Messze van még tőlem a halál, — a túlvilág — az Isten.

— Élni akarsz? Jól teszed! Én csak lelkesíteni foglak. De kérdem, találtál-e vagy hallottál-e olyasvalakiról, akinek boldogság utáni vágya földi életében megnyugodott? Aki őszinte szívből felkiáltott: Ó, hogy végre boldog lehetek! Akinek megtalált boldogsága nem volt tovaröppenő pillangó vagy tiszavirág? Ugye hogy nem! Ilyen sorskegyeltről még nem számolt be a rádió, sem tudós cikkírók, sem sokat ígérő népboldogítók, — mert ilyen a földön még nem létezett, és a jövőben sem létezhet, mert . . . mert . . .

— Miért mert?

— Mert, hogy mást ne mondjak, rablók is vannak meg gyilkosok, betegség és félreértés, rozsdá meg moly, és ha mindez elkerülné a szerencse fiát, ott leselkedik a halál, minden földi boldogság örökös mérgezője. Mondjad mármost, miképen tudjunk ennyi veszedelem között megnyugodni? Félelem és rettegés között nem rejtőzik a boldogság; nem is bukkant rá még soha ember e földön.

— Soha még? Egyetlenegy sem?

— Ha csak egyszer valaha egy ember megtalálta volna, arról mindenki tudna, annak réges-régen híre ment volna. A költők róla énekelnének, a riporterek cikkeznének, mozifilmesek azt forgatnák. Gyermekek meséinek, fiatalok ábrándjainak, öregek legszebb álmainak ő volna a hőse, és mindannyian összes erőinket latba vetnők, hogy megszerezzük magunknak e csodakincset, vagy mint Maeterlinck nevezi, a kék madarat.

7. Pedig mégis kell ilyesminek lenni!

— Igazad van! Én is ezt állítom. Kell! Mert ösztönünk feléje hajt, és egyetlen természeti ösztön sem tárgyaltan.

Nem állítom, hogy minden fecske elérkezik Afrikába, hogy minden állat megtalálja párját, hogy valamennyi megmenekül ellenségétől, és egyetlen sem pusztul éhen, — ezt oktalanság volna erősíteni, — de *egyetlen* ösztön sem céltalan, és a nagy többséget ösztöneik célhoz igazítják. Ami pedig nem jut el céljához, az más miatt bukott el, nem mert ösztöne céltalan volt.

Ha pedig az oktalan állatvilág egyedeit, beleértve a legkisebb rovarkát is a természet ösztönei ily gondosan elkörmányozzák, minket, a látható világ királyait sem úzhat szívünk vágya céltalanul ide s tova: mi sem lehetünk hazátlanok.

Hogyha azonban gondosabban szívedbe kémlelsz, hamarosan rádöbben sz majd, hogy ami után

vágyódol, szóbanforgó ösztönöd tárgya, túllépi minden földi jó méreteit.

— Miért lépné túl?

— Nem magad mondtad-e, hogy olyasmit keresel, aminek szépségét meg nem unhatod? Aminek jóságából szünet nélkül meríthetnél, félelem nélkül, hogy egyszer kifogyhat?

— Úgy van! Ezt mondtam!

— Ámde mindkettő végtelen tulajdonság, amivel araszos világunkban misem rendelkezik. Körülöttünk a legszebb tárgy, a legbájosabb személy megunható, a legnagyobb öröm terhessé lesz egyszer, a legcsigázóbb izgalom fárasztó, a legjobb étel-ital émelyítő, a legbőségesebb gazdagság egyhangú. Aki dolgozott, nyugalmat keres. Aki kipihente magát, fáradságot. Akit ünnepelnek, egyedül óhajt lenni. Akire senki sem tekint, népszerűsége tör. Mindenki nyugtalan, jeléül annak, hogy boldogság-ösztöne még nem nyert kielégítést, még nem találta meg azt a kincset, mely szívének ürességét betölthetné.

8. Végtelenség után vágyol, és végtelenség után vágyódik minden emberi szív. Kicsiny nekünk e világ, jobban mondva sokkal nagyobb annál a szívünk. Isten nagyobbra teremtette. Akkorára, hogy ne tudja betölteni e véges világ. Ez az oka, hogy újra meg újra üresnek érezzük magunkat, akármilyen földivel is töltekezzünk. Az az úr pedig, amit lelkünkben érzünk, Isten kezének a nyoma. Ő, a Teremtő sebezte lelkünkbe, amikor megteremtett. És azt a sebet, melyet végtelen keze szakított fel, nem gyógyíthatja be más, mint Ő, aki azt lelkünkre tépte. Valahogyan érezzük ezt mindannyian és vágyódunk lelkünk kitöltője, igazi boldogítója, Isten után.

Örök honvágy ez, mely minden ember szívében sajog, de csak kevesen tudják e fájdalom okát és

ismerik gyógyszerét. A nagytömeg értetlenül nyög és sóhajtoz alatta.

És most mondd, hogy pesszimista vagyok-e?

— ...!

— Istenünk nem akarta kifizetni gazdagságunkat néhány kiló arannyal, mert a maga végtelen gazdagságát szánta nekünk; nem akarta dicsőségünket évezredes márványhoz, bronzhoz kötni, mert saját örök dicsőségéből kötött koszorút; nem akarta értelmünket laboratóriumok bizonytalan fényével világosítani, mert a maga mindentudásából gyújtott értelmünknek kápráztató csóvát; nem akarta, hogy ideig-óráig hervadó szépségekben leljük kedvünket, kik az Ő végtelen harmóniáiban gyönyörködhetünk; nem akarta, hogy egymásután kimerülő javakból kanalazzunk, mert a maga kimeríthetetlen jóságát kívánta előttünk feltárni; nem akarta, hogy csak napokat, esetleg éveket bevilágító szeretetlángok mellett melegedjünk, mert a maga isteni szeretet-tengerével akart minket körülvenni. *Isten önmaga számára teremtett minket*, és ennek jele mibennünk az a boldogság utáni vágy, melyet semmi véges és elmúló nem bír kielégíteni...

Felfedezted-e már szívedet?

9. — Szép, amit Atyám mond, de öreg embernek való. Engem nem tud megvigasztalni. Egész hosszú életemen át vágyódásom nyitott sebét, vérző szívet hordozzak magamban?

— Éppen ezt törekszem megakadályozni azzal, hogy előtted nyíltan beszélek. Akik nincsenek tisztában végcélunkkal, azokat boldogság utáni vágyuk csalódásból-csalódásba viszi. Azok úgy bolyonganak a földön, mint szárazság idején a nyíló rétek felett röpködő méhek. Virágról-virágra szállnak, de mézet egyikben sem találnak. Ha ellenben lépteidet az a tudat irányítja, hogy *Istené* vagy és *boldog csak általa lehetsz*, mindenben Őt fogod keresni és mindenben Őt fogod megtalálni, amiért majd *megnyugszik* szíved.

Nyugtalanságról panaszkodtál, íme, megmondtam, hogy mi annak ellenszere.

— És akadt már ember, aki ezt az utat járta?

— Nem egy!

— Kik?

— Az Istent szerető jámborok mind; de legkivált a szentek! Bármelyiknek életét ha végiglapozod, meggyőződöl róla, hogy csodálatos szív-békét élveztek, békét, melyet a világ nem adhat, békét, melyről Jézus beszélt. Azért ne aggasszon szíved ma említett nyugtalansága. *Keressd Istent, az Ő szent akaratát, és boldoggá leszel* egykor tökéletesen a mennyben, és annak biztosítékaképpen, már amennyire lehet, itt a földön.

Mit keresünk a földön?

10. — Nem értem kérdésedet.

— Ha Isten önmaga átadása által akar minket boldogítani, miért nyavalygunk e sárteken?

— Emberi méltóságunk kívánja ezt.

— Nem értem, Atyám, szavait!... És csodálkozom!

— A teremő Istent kell jobban megismerned, hogy megérthess... Megpróbálsz?

— Ha Atyám segít!

11. — Induljunk el önmagunkból!... Vallod azt, hogy létezni öröm?

— Vallom!

— Mindíg jobb lenni, mint nem lenni. Még a legparányibb lét is több és jobb a semminél, birto-kosa ezért egy szikrányt gazdag. És most képzel, hogy nőni kezdenél. Hogy halmozódnék benned a lét.

Átáramlana testedbe barátaid minden ereje... Erősebbé lennél először csak kettőnél, majd négynél, nyolcnál... erősebb, mint együttvéve az egész osz-

tály... az iskola. Végül egyetlen ujjaddal száz tonnákat mozgathatnál.

Az erő azonban tovább áramlana. Hamarosan kisujjadat sem kellene mozdítanod, mert amit tenni akarsz, pusztá elhatározásodra valósággá válnék... Az utcán járnál... Egy csúf szeméthalmaz éktelenkednék szemed előtt. Felvillanna benned a gondolat: mit van ez itt! — És már nem látnád. Házak tűnnének el vagy nőnének ki a földből a lelkedben feszülő tetterő kívánsága szerint.

A lét belédáramlása pedig mégse szűnne: akaratod tovább gyarapodnék... Gondolataidnak nem bírának ellenállni az emberek. Háborúkat üzennének és békéket kötnének, amint kívánod. Sőt azt látnád, hogy egy szép naptól kezdve a felhők is úgy úsznak az égen, ahogy neked tetszik. Kívánságodra üstökös tűnne elő, napfogyatkozás keletkezne. Egy csillagos este eszedbe jutna, hogy miért nincsen két hold az égen? És attól kezdve kettő világitana...

És a lét még tovább gyarapodnék benned. Nem kötné már akaratodat a tér meg az idő. Ott találád magad, ahol lenni akarsz. Az egész csillagminőség lábaid alatt keringene: úrnak éreznéd magad a világ felett. Azt vennéd észre, hogy *mindenhatóvá* lettél...

Gondolkozzál ezen és próbáld átérezni!...

12. Erőd halmozódásával arányban tudásod is megnövekedett... Először csak többet tudtál, mint tanáraid. Azután, mint a legnagyobb tudósok. Politikusok és hadvezérek, nemzetgazdák és feltalálók minden bölcsesége olybá tűnt előtted, mint a kisdéd elemisták naív gagyogása.

Aztán feltárult előtted a jelen. Láttad, hogy mi történik az egész világon. Csak éppen nézned kellett, mint a moziban. Hogy mit csinálnak Amerikában, az autókirály titkos irodájában, műhelyeiben, palotájában? Hogy mit beszélnek a multimilliomo-

sok, és miről tárgyal a nép? Hogy mi megy végbe a tengerek mélyén, a föld gyomrában, a legtávolabbi csillagokon? És látnád, — és tudnád — és játszi könnyedséggel megértenéd, — és megjegyeznéd, és nem szédülnél bele.

Azután felgöngyölödne előtted a mult. A közép- és ókor története. Látnád Jézus születését és kereszthalálát, a zsidók vándorlását, az egyiptomi fáraókat. Néznéd a kőkorszak emberének harcát a fenevadakkal, magad előtt látnád Ádámot és Évát. Szemléltnéd az ősemlősök korát, azt az időt, melyben a kőszén keletkezett. Látnád földünket izzó állapotban és csillagrendszerünket mint ritka ködöt...

Végül feltárulna előtted a jövő. Az összes lehetségek és történések a világ végéig és azon is túl. És ekkor arra eszmélnél, hogy *mindentudó* lettél... Mit éreznél?

Mindentudó és mindenható! Két végtelen tulajdonság. Megmérhetetlen gazdagság forrása. Felfoghatatlan sokoldalú lét!

Önmagad bámulnád és azt vennéd észre, hogy tudásod meg akaraterőd a legnagyobb harmóniában olvad össze: káprázatosan szépnek találnád lényed.

Nem ismernéd a félelmet, mert hiszen tudásod és hatalmad mindenki támadása előtt biztosítana. Sőt végtelen létedben elérhetetlen magasságban állnál mindenki felett.

Nem hiányoznék semmid. Mindenhatóságod folytán végtelenül tökéletesnek látnád magad, és léted gazdagságát el nem veszíthetnéd. Megértenéd, hogy örök életű vagy!... Mondd, mit éreznél?

13. — Nem tudom! Mert túl sok, amit Atyám mondott!

— Gondolkozzál kevésbé. Majd ráeszmélsz. Nem azt vallottad-e, hogy létezni öröm?

— De igen!

— Ám akkor könnyen elképzelheted, hogy

amint növekedett benned a lét, az akaraterő és tudás, úgy örömed is nagyobb s nagyobb lett. És amint értelmed kincsei mindentudássá, tetterőd mindenhatósággá végtelenült, úgy örömed korlátai is elenyésztek. Határtalan öröm pedig annyi, mint végtelen boldogság! ... Vagy másképp gondolsz?

— Sejttem, hogy úgy lehet!

— Akkor megsejtetted Isten életét! A Szent-háromság boldogságát...

14. Megfigyelted már, hogy akinek nagy öröme-boldogsága van, az azt ismerőseinek, barátainak elbeszéli?

— Igen! Mert azt akarja, hogy vele mások is örüljenek.

— Hogyha Téged az előbb megbeszélt átalakulás érne és léted a végtelenségig kitágulna, e felett érzett örömedet sem fojtánád magadba, hanem igyekeznél azt másokra átvinni: juttatnál gazdagságból mindazoknak, akiket szeretsz. Elbeszelnéd szüleidnek, hogy mindenható-mindentudó lettél; kitudakolnád tőlük, hogy hol, miben fáj szívük, és erőddel, bölcseségeddel azonnal segítenél. De nem állnál meg náluk, hanem sorra vennéd testvéreidet, barátaidat, rokonaidat, majd faj- és embertestvéreidet és ontanád magadból a jót, a segítséget, az örömet és vigaszt hozó cselekedeteket, ami viszont boldogságodat növelné... ha ugyan még lehet.

A jóságnak természetében rejlik, hogy szét akar áradni, hogy ki akar terjedni, hogy közölni kívánja magát másokkal. Isten, a legfőbb jószág is adni akart. Mivel azonban magán kívül nem volt más: teremtett. Tökéletességeit, tulajdonságait megsokszorozta, hogy boldogságában másokat, sokakat, Téged is, engem is részesíthessen.

15. Erről már máskor beszélgettünk.* Most azon-

* L. Mit beszéltem diákjaimmal Istenről? 49. skk. pontok.

ban mást akarok tudni!... Ha Isten önmaga által akart boldogítani, miért nem vette az embereket egyenesen magához? Miért helyezett mindannyiunkat először a földre?

— Tudom, hogy ez érdekel, és a legjobb úton járunk, hogy hamarosan választ nyerhess.

Mikor az előzőkben léted gyarapodásáról beszélgettünk, mely képzelt tulajdonságaidról volt szó?

— Hatalmamról és tudásomról.

— Úgy van. Hatalmad azonban *akaratodból* eredt, tudásod hordozója viszont értelméd. Azért tulajdonképpen *értelmedet* és *akaratodat* növeltük képzeletben. Két szellemi tehetségedet. Miért ezeket és nem tested valamely tagját?

— Azt hiszem, azért, mert emberi mivoltomat lelkem nevezett tulajdonságai adják.

— Eltaláltad. Ha Istentől értelmet és akaratot nem kapunk, jó sorsunkban legfeljebb a sütkérező gyík boldogságára találtunk volna. Az érzéki gyönyör pedig jó érzés csupán és nem boldogság, vagy ha jobban tetszik, a boldogságnak legalsó foka. Isten nekünk nem ezt szánta. Őt a maga boldogsága többre sarkallta: többet akart adni, mérhetetlenül többet. Annyit, amennyit adhatott: saját boldogságában kívánt részesíteni.

— ...!

— Isten boldogsága azonban szellemi, mely megismerésből: értelemről — és szeretetből: akarásból ered. Olyféleképpen, amint képességeid képzelet növekedésében magad is igyekezted megérezni.

Hogy Isten *eme* boldogságában részünk lehessen, teremtett minket a maga képére és hasonlóságára, nyertünk testünkön túl szellemi létet, szellemünkkel értelmet és szabadakaratot.

— ...!

— Értelmünkkel képesek lettünk tudni, vég-

eredményben Istent látni, lényének szépségében gyönyörködni. Akaratunkkal képesek lettünk cselekedni, végeredményben Őt szeretni, átölelni, magunkénak nevezhetni, jóságából meríteni. Ez lesz az együttélés Istennel. Ez adja a mennyország boldogságát, melynél nagyobb és tökéletesebb nem létezhet.

16. — Atyám ki akarja kerülni, ami engem érdekel?

— Dehogyan kerülöm. Sőt hozzá minden mondatmal egy lépéssel közelebb jutok.

Igyekeztem Veled megértetni, hogy miben áll Isten boldogsága. Világossá tettem az okot, melynek emberi mivoltunkat köszönhetjük.

Értelmünk és szabadakaratumk folytán Istenhez lettünk hasonlókká. *Királyi* lények... Önkormányzattal... Akik szabadon intézzük a magunk sorsát... és háborút üzenünk vagy békét kötünk jóval, rosszal tetszésünk szerint. Isten bennünk magához méltó, magasrangú szuverén lényeket alkotott...

— Tehát királyok lettünk?

— Jól értetted!

Királyi méltóságunkat Teremtőnk nem azért adta, hogy lealázza. Ellenkezőleg: — azt mindenkor a legnagyobb tiszteletben tartotta. Beszélt hozzánk, mint atya a fiához. Oktatott, figyelmeztetett, segített és parancsolt. De sohasem terrorizált. Sohasem erőszakoskodott. Sohasem kényszerítette reánk saját akaratát. Senkinek sem adja kérdezetlenül a maga boldogságát.

Világosan megmondta, mely út vezet hozzá, és milyen élet végén áll örök kárhozat. Szabadok vagyunk: *irányítsuk magunk sorsunkat*. Ime, ez az, ami téged izgat; ezért kerültünk ide a földre.

17. — Hogy szabadon dönthessük el sorsunkat?

— Csak ezért! Akinek nem kell a Teremtő a földön, az nem jut el hozzá az égben. Aki beérte a

véges, megunható és kimeríthető teremtményekkel és sohasem vágyódott Isten után, annak a teremtményekkel kell beérnie az örökkévalóságon át. Mert választását a halál után meg nem másíthatja. Hiába döbben odaát rá, hogy amit e földön a szerencse meseországának nézett, az csak délibáb volt. Nincs még egyszer újrakezdés...

— És akik szabadon nem választhattak?

— Például?

— A keresztségük után elhalt kisdedek.*

— Az ő boldogságuk, mert ahhoz nem a maguk, hanem mások választása, mások érdemei útján jutottak, valamennyi eszes teremtményé között a legkezdetlesebb. Mert a túlvilági boldogság nagysága egyenes arányban áll az érdekében szerzett érdemekkel.

Minél többször választotta valaki Istent és követte a mennyei Atya akaratát, minél határozottabban állott a világ Urának pártjára és tette magáévá szándékait, annál érdemesebbé lett az örök boldogságra, annál inkább lesz része Istenben...

18. Ha az éppen elmondottak felett elmélkedel, ráeszmélsz majd, hogy mekkora kitüntetés Isten részéről reánk nézve a földi élet, és mekkora jótétemény a hosszabb élet. Amennyiben Neked a mennyei Atya a földön több időt adott, annyiban nagyobb boldogságra hívott. Mert alkalmat adott, hogy szuverén voltodat jobban, hosszasabban kiélve, magadnak nagyobb boldogsághoz több érdemet szerezz. Hogy ne csak örök sorsod, hanem boldogságod mértéke felett is szabadon dönthess...

Röviden mindent összefoglalva: Isten magához méltó, királyi lényekké alkotott minket, a magunk uraivá tett, és a földre helyezett, hogy alkalmunk

* A keresztségük után elhalt kisdedekről lásd: Mit beszélttem diákjaimmal Istenről? 136. és 137. pontokat.

legyen sorsunkat eldönteni, kedvünkre gazdagodni. Választásunkat aztán feltétlenül tiszteletben tartja és egyikünkre sem erőszakolja rá magát.

Érted mármost, hogy emberi méltóságunknak miképpen köszönhetjük a földi életet?

I RÉSZ:

KIRÁLYI ÉLETÜNK ELEMEI

Szabadok vagyunk

19. — Még mindig elégedetlen vagyok!

— Miért?

— Mert hogy a választást megejthettük volna az égben is!

— Tévedsz! Akik Isten boldogító látására jutottak, választási szabadságukat reá vonatkozóan elvesztették.

— Királyi méltóságuk a mennyországban megkisebbedett?

— Ellenkezőleg! Véglegesen valósággá teljesült.

— De ha szabadságuk veszendőbe ment?

— Istent illetőleg helyesen mondd, és mégis igaz, amit mondtam!

— Miképen lehetséges ez?

— Mert választás csak hasonló értékű javak síkján lehetséges. Ha két egynemű szükségleti tárgy közül X nyilvánvalóan jobb, mint Y, X-et választjuk. Azonban becsapódhatunk: ha X csak látszólag volt jobb. Azért igyekszünk választásaink előtt alapos megismerésre jutni, lehetőleg minden oldalról tisztába jönni a választandó javak értékével. Amiben nem tudunk kíváncsiságot felfedezni, azt nem szerezzük meg magunknak. Ami vészthozóan rossznak tűnik fel, attól gondolkodás nélkül elfordulunk.

De tévedésnek mindaddig ki vagyunk téve, amíg értelmünk megcsalódhat. Másszóval választási szabadságunk egyenes arányban áll megismerésünk tisztaságával. Aki teljes bizonyosságot szerzett, hogy a neki nyújtott ital méregpohár, hacsak nem akar öngyilkos lenni, nem iszik belőle. Amilyen fokban ismeri meg valaki az arany értékét, olyan erővel vonzódik hozzá. Amiről tudjuk, hogy jó, és amennyire azt tudjuk, olyan mértékben kívánczunk utána. Ugyanígy szabály szerint fordulunk el a rossztól. Téves megismerésből helytelen választások, elhatározások fakadnak. Értelmünk az a lámpa, mely megvilágítja akaratumk előtt a kövendő utat.

20. Míg a földön élünk, Istenről csak közvetett tudásunk van: a körülöttünk lévő láthatóságokból következtetünk Személyének egyéni jóságaira. Azonkívül hitből, hallásból, mások közléseiből szerzünk Rőla értesőléseket. Mindez egyőttvéve nem ad élenkebb benyomást, mint amekkorát reánk a közvetlenül megtapasztalható, látható, fogható, megszerezhető javak gyakorolnak. Így adódik aztán, hogy Isten, a végtelen Jóság, aki önnön értékeben összehasonlítást nem tűró módon felette áll az egész véges mindenségnek, előttünk, hiányos megismerésünk folytán, egysorba helyezettnek látszik teremtményeivel, és éppen ezért szabadon választhatunk közte és közöttük. Az égbn azonban, ahol színőrszínre látjuk majd Őt, káprázatosan felviláglik előttünk Isten és teremtményei mérhetetlen érték-különbsége. Egyrészt Ő, aki önmagától a végtelen tökéletesség, másrészt minden más, ami létében folytonosan tőle függ. E megismerés aztán lehetetlenné teszi a választást, azaz, hogy Isten helyett teremtményei után nyűljunk, — már csak azért is, mert Benne minden egyebet a végtelennel hatványozva találunk meg.

21. Aki tehát a mennyországba jutott, akaratának minden erejével ragaszkodik Istenhez, mint a létező legnagyobb jóhoz. Ezzel, bár elvesztette választási szabadságát a Teremtőt illetőleg, de e vesztesége értelmének minden földi elképzelést meghaladó felvilágosodása folytán állott elő. Ebből megértheted, hogy Istenre vonatkozó választási szabadságunk, mellyel földi életünkben rendelkezünk, bár királyi tulajdonság, mégis szegényes megismerésünk folyománya.

— Királyi méltóságunk tehát fogyatékoság eredménye?

— Éppen nem! Hanem ami fogyatékosága mellett is királyi mibennünk, az az égben teljessé nőtt tudásunkkal egyenes arányban királyibbá válószul.

22. — Még mindig nem látok tisztán.

— Jobban megértesz, ha világosabban körvonalazom akaratszabadságunk mibenlétét.

Szabadakaratom abban áll, hogy elhatározhatjuk magunkat, cselekedjünk-e vagy se, hogy ezt vagy azt tegyük-e? Szabadon választhatunk tehát jó és rossz, különféle jók és különféle rosszak, cselekvés és semmittevés között.

23. — Kicsoda olyan oktan, hogy a rosszat válassza?

— Aki abból választ, sohasem azért teszi, mert rossz, hanem azon vélt jó miatt, amit abban fogyatékos megismeréssel felfedez. A földi életben, hiányos megismeréssel, ugyanazon síkon tűnhet fel Teremtő és teremtmény, erkölcsi jó meg rossz, Isten szent akarata és vétkes emberi kívánság. Mindezek között tehát szabadon választhatunk. Az égben azonban Istennek, a legfőbb Jónak megismerése után nem választhatunk olyasmit, ami Istennel ellenkezik, ami tőle elválaszt, nem tehetünk tehát rosszat. Választási szabadságunk így ott csak valódi

javakra szorítkozik, ami pedig sokkal tökéletesebb királyság, mint amelyben jelenleg vagyunk, amikor még vétkezhetünk.

24. — Tulajdonképen mikor választunk Isten és magunk között?

— Valahányszor Isten akaratát tesszük, az Ő pártjára állunk, Őt választottuk. Ha ellenben akaratával szemben a magunkét vesszük végbe, magunkat értékeltük többre. Hasonló történik velünk, ha valamely földi jó, szórakozás, pénzszerzés vagy testi öröm miatt hagyjuk el Isten akaratát. Ha mélyebben magadba figyelsz, hamar észreveszed, hogy egész életed, minden cselekvésed a választások folytonos láncolata. Ahányszor jót tettél, mindannyiszor Isten-párti voltál, Őt választottad, Reá adtad szavazatodat. Amikor azonban vétkeztél, magadat vagy más teremtet jót helyeztél eléje.

25. — Biztos az, hogy választásainkban szabadok vagyunk?

— Talán megkötöttek érzed magad?

— Nem tudom megkülönböztetni, hogy mi származik bennem neveltségemből. Ilyennek neveltek, hát ilyen vagyok. Más, akit másképen neveltek, másképen érez, gondolkodik és cselekszik. Vagy nem így van?

— Neveltségünk cselekvésünket csak befolyásolja, de nem határozza meg kényszerítőleg. Ugyanígy vagyunk mások példájával, tanácsaival; barátaink, ellenségeink rólunk alkotott igazi vagy képzelt véleményével; hasonlóan hat reánk környezetünk; a társadalmi szokások, törvények, vágyaink, a félelem és sok más. A belőlük áramló befolyás sokszor, talán az emberek többségénél akkora, hogy eszükbe sem jut alóla kivonni magukat, még kevésbé, hogy mást is tehetnének, hogy az ár ellen is úszhatnának, ami pedig mindenkor szabadságunk-

ban áll. Ha egy ilyen embert megkérdezünk: Mondd, miért tetted ezt? — azt válaszolja, mert mindenki úgy tesz. Ha tovább kérdezzük: Nem tehetnél volna másképp? — azt feleli, éppenséggel tehettem volna, de eszembe sem jutott, hogy mást tegyek. Ilyféle beszélgetésekből könnyen meggyőződhetsz az emberek elhatározási képességének szabadságáról.

26. — És akit terrorizálnak?

— Szabadsága annak sem vész el. Legfeljebb korlátozódik. Az elmúlt évek történetében elég példát találunk rá, miképen lehet egyeseket, sőt egész népeket megfélemlíteni. Akik terror alatt tesznek, másképp is tehetnének, csak hogy ahhoz hősiesség kellene, több erkölcsi erő, amivel nem rendelkeznek. Akiből azonban hiányzik ez az erőföllet, arra még nem lehet azt mondani, hogy semmi ereje sincsen. Azonkívül még a leggyengébbeknél is megmarad a szabadság ott, ahova a megfélemlítés el nem hat. Miután pedig belső énükhöz, gondolatvilágukhoz sohasem hat el, azért mindig gondolhatják azt, amit akarnak.

27. — Akit meghipnotizáltak, annak, ha jól tudom, belsejét, gondolatvilágát kötötték meg, az tehát már nem szabad?

— A meghipnotizáltak csak ideig-óráig és csak arra vonatkozólag vesztik el elhatározási szabadságukat, amire meghipnotizálták őket. Minden mást illetőleg szabadok maradnak.

28. — Többször figyeltem már magam, és minden esetben meg tudtam állapítani, hogy miért tettem ezt vagy azt. Ez már csak tényleg a szabadakarat ellen bizonyít.

— Tévesen értelmezted az akarat szabadságát, ha azt hiszed, hogy az oktalan, szeszélyes cselekvésben áll. Ilyesmi ellenkeznék értelmes mivoltunkkal. Okos ember tetteit okok irányítják. Mivel pedig cselekvésünk legerősebb irányítója vágyódásunk

a boldogságra, természetes, hogy azt tesszük, ami jobbnak, célravezetőbbnek látszik, ami boldogságunkhoz közelebb visz. Általában így teszünk, de sohasem vagyunk kénytelenek így tenni. Figyeld csak meg! Akárhányszor megbánjuk a választott és követett eljárást és felsóhajtunk, hogy miért is nem tettünk másképp? Ugyanazon körülmények között tehetünk egyszer így és aztán amúgy, sőt mindenkor félretehetjük értelmünk tanácsát és cselekedhetünk józan belátásunk ellenére, oktanul, szeszélyesen. Az utóbbi azonban nem illik értelmes voltunkhoz.

29. A szabadakarat valóságát annyira bizonyítja az élet, hogy abban egészséges eszű ember nem kételkedhet.

Gondolj például a jogrendre. Törvényeket hoznak, szerződéseket kötnek, jutalmaznak és büntetnek. Mindez felesleges volna, ha nem volnánk cselekvésünk urai. Ahol a vak természeti erők hatnak, ott minden tételes törvény hatástalan. A feldobott kő leesik, a fecske ősszel elvándorol, tavasszal visszatér, a legtöbb rovar a fény felé száll stb. E törvényekkel szemben hasztalan állítjuk akaratunkat. De másképp áll a dolog az erkölcsi rendben. A törvényhozó akaratát tetszésünk szerint követhetjük vagy megszeghetjük bizonyságául szabadságunknak.

30. Öntudatunk ugyancsak akaratunk szabadsága mellett tanúskodik. Mindig érezzük, hogy másképp is tehetnénk, mint ahogy teszünk. Legtöbbször megfontolás előzi meg cselekvésünket, ami egészen felesleges volna, ha determinációk hatása alatt állnánk. Érezzük felelősségünket. Felelősségérzet azonban nem lehet ott, ahol szabad elhatározás nincsen. Senkit sem vonnak kérdőre, amiért megéhezett vagy fáradttá lett vagy amiért öntudatlan elhárító mozdulatot, úgynevezett reflexmozgást végzett. Ez

nem függ szabad elhatározásunktól. Nem is vagyunk miatta felelősségre vonhatók.

31. — És mégsem tehetünk mást, mint amit Isten előre tud!

— A predesztináció csak addig kísért, míg annak mélységeibe bele nem tekintettünk.

Ime, itt ketyeg asztalomon óráim. Ha estére fel nem húzom, holnap délelőtt 11 órakor megáll. Mit gondolsz, miért?

— Nyilván, mert rúgója nem bírja tovább.

— Helyes! Tehát nem azért, mert az én előretudásom predesztinálja a megállásra?

— Nem!

— Látod!... Tudásom és óráim között összefüggés van. Egyik meghatározza a másikat. Tudom, hogy óráim mit tesz. Hogy heti egy percet késik, hogy rúgója egyszeri felhúzással 35 óra hosszattartja mozgásban szerkezetét. Hogy késése melegebb időben nagyobb, hidegben kisebb stb. Mármint melyik határozza meg a másikat? Tudásom predesztinálja az órát vagy pedig tudásom alakult óráimnak megfelelően?

— Minden bizonnyal az utóbbi.

— Eltaláltad! Ilyenféle az eset Isten előretudása és a mi cselekvésünk között is. Másszóval akaratunk szabad választását Isten örök idők óta előre tudja. Tehát nem a mi cselekvésünk igazodik az ő tudása után, hanem cselekvésünk határozta meg örök idők óta az ő tudását.

— De mikor a mi cselekvésünk még nem létezett?

— Igaz! A valóságok rendjében nem létezett. Mint lehetőséget azonban Isten a maga lényegében örök idők óta előre látott minket. Isten mindentudásával a maga végtelen lényegében mint tükörben ismert meg és látta előre, hogy egykor szabadon mit fogunk választani. Mert az ismeret nem alkotja, hanem feltételezi a maga tárgyát.

32. — Érdekes!... Már többször hallottam egyesekről, hogy nem hiszik a szabadakaratot, mert deterministák. Miben áll ez?

— A deterministák azt állítják, hogy nevelés, vérmérséklet, öröklött hajlamok, külső körülmények, az idegrendszer, az agyvelő alkata és több más kényszerítően meghatározzák az ember cselekvését. Állításuk igazolására többek között a statisztikára hivatkoznak. A statisztika — mondják — kimutatja, hogy az emberek azonos körülmények között azonosan cselekszenek. Nyilvánvaló tehát a körülmények determináló hatása.

E következtetés azonban többet mond, mint amennyit a statisztika bizonyít. Mert annak lapjai beszámolnak ugyan arról, hogy adott körülmények között pl. kik vétkeztek, hogy a rossz gazdasági viszonyok következtében hányan lettek öngyilkosok, de nem tartja nyilván, hogy ugyanolyan körülmények között hányan tettek másképp, hányan javították meg kemény munkával életviszonyaikat a helyett, hogy elvetették volna maguktól az életet. Télen, aki csak teheti, melegebb ruhát ölt, nyáron hideg vízben fürdik. Aki éhes, ha van mit ennie, eszik stb. De ki merné állítani, hogy ezt azért teszik, mert arra determinálva vannak. Aki akarja, kimehet a jégre megfagyni és éhségstrájk is van. Tehát!

33. Ha körülményeink determinálnák cselekvésünket, nem tehetnénk elhatározásokat a jövőre, hogy pl. mit tegyünk egy két év múlva, érettségi után, vagy ha majd nyugdíjba megyünk stb. Pedig tagadhatatlan tény, hogy ilyen elhatározásokat teszünk, annak ellenére, hogy a jelenben legtöbbször nem is sejtjük, hogy milyen körülmények közé kerülünk majd akkor, és elhatározásainkhoz módunkban áll ragaszkodni abban az esetben is, ha az akkor beálló körülmények azoknak nem kedveznek.

Tehát jól jegyezd meg, hogy amikor akaratunk szabadságáról beszélünk, nem azt állítjuk, hogy az

ember nem befolyásolható, hogy nem állhat külső, sőt kivételesen belső kényszer nyomása alatt, hanem hogy általában kényszerszótól mentesen, szabadon és ezért beszámíthatóan cselekszik.

Beszámíthatóságunk

34. — Élnek minden befolyástól ment emberek?

— Hogy érted ezt?

— Akiket se jó, se rossz irányban sohasem befolyásoltak, akik ezért egészen önállóan, teljesen szabadon cselekszenek?

— Legfeljebb képzeletben. Valóságban aligha. Mindenre többé-kevésbé hat környezete. Még a legerősebb egyéniség sem tudja magát ez alól egészen kivonni.

— De ha valaki kisgyermek korában magános szigetre kerülne?

— Környezetének — ha másnak nem, szüleinek — hatása oda is elkísérné, mert születése óta mindenki hordoz magában különféle adottságokat, öröklött ösztönöket és hajlamokat, melyek befolyásolják... Miért csodálkozol?

35. — Azt hittem, hogy *Lombroso* tanítása téves?

— Egészen helyesen gondoltad. *Lombroso Cesare* turini zsidó orvos (1836—1909) állítása azonban lényegesen különbözik az enyémtől. Én azt mondtam, hogy az öröklött ösztönök és hajlamok befolyásolják az embert, *Lombroso* szerint az öröklött testi alkat, a koponya formája, szemek állása stb. meghatározzák az ember erkölcsiségét. Aki szüleitől tolvajtípust örökölt, abból tolvaj lesz. *Lombroso* materialista volt, és mint ilyen nem ismerte el a lélek és szabadakarat létét, a kegyelem működését. Állításainak ellene mond a tapasztalat. Hányszor hallunk egészen jó, erkölcsileg magasan álló szülők elzúllott gyermekeiről, és találkozunk kifogástalan egyénekkel, akiknek őseiről ezt nem lehetett állí-

tani. Tudunk teljes megtérésekről és szomorú bukásokról, ami mind Lombroso ellen beszél. Erős túlzás tehát azt állítani, hogy az öröklött testi alkat vagy hajlamok *meghatározzák* kinek-kinek erkölcsiségét. A valóságnak megfelelően mondhatjuk azonban, hogy öröklött ösztönök és hajlamok *befolyásolják* cselekvésünket.

36. — Akkor tulajdonképpen százszázalékig senki sem beszámítható?

— Ezt is túlzás volna erősíteni, mert minden cselekedetünkért, melyet teljes öntudattal és szabadakaratral vittünk végbe, felelni tartozunk, ami a teljes beszámíthatóságot jelenti.

— Teljes öntudattal és szabadakaratral?

— Úgy van!

Emberi méltóságunkat értelmünk és akaratunk adja. Ha bármelyik a kettő közül kárt szenved, méltóságunk alább hanyatlik, emberi mivoltunkból veszítünk, beszámíthatóságunk csökken. Ezért cselekedeteink beszámíthatóságát tudatosságuk és szabadon véghezvitt voltuk, illetőleg mindkét körülmény mértéke határozza meg.

37. — Mindkét körülmény mértéke?

— Igen, mert tudatosságunknak és akaratunk szabadságának fokozatai vannak.

a) Mint már megbeszéltük, minden lehetséges evilági megismerést messze felülmúl a túlvilági, nevezetesen a mennyországi. Az ott élők cselekvése megismerésükkel arányban öntudatosabb, akaratuk elhatározásaiban szilárdabb. Velük azonban most nincs mit foglalkoznunk, mert az ő életük a miénktől különböző sikon mozog. Beszámíthatóságuk tehát más, cselekedeteiket Isten másképp értékeli.

b) Nekünk, földi vándoroknak mind értelmi, mind akaratú működésünk lehet teljes vagy korlátozott. Akinél mindkettő teljes, az az általános emberi mérték szerint beszámítható. Természetes azonban, hogy tanult ember beszámíthatósága fölötte

áll a tanulatlanénak, a tehetségesebbé az egyszerűbb képességűének. Azonfelül világosabban lát a kegyelmi életet élő, mint a bűnös, a keresztény, mint a pogány.

c) — Mi által?

— Mert a természetes emberi ész fényéhez a hit, elsősorban az eleven hit és a kegyelem hozzáadást jelent. Az ilyen, úgy mondjuk, természetfölötti értelemben megvilágosított ember, jobban tudja, mit cselekszik, mint akihez e fényesség el nem jutott.

d) Az általános emberi beszámíthatóság az öntudatosság aláhanyatlásával csökken. Félálomban félig, mély álomban sehogyan sem beszámíthatók cselekedeteink. Csökken a beszámíthatóság a részegség növekedtével és megszűnik önkívületben. Ugyanez áll fokozatosan az elmebajra, kényszerképzetekre, gátlásokra és hipnotikus álomra. Öntudatlan emberek nem vonhatók felelősségre. Az öntudat mértékével tehát egyenes arányban áll cselekedeteink beszámíthatósága.

38. Akaratunk szabadságáról ugyanezt állíthatjuk. Ami szabad elhatározásunkat kisebbíti, cselekedeteink beszámíthatóságából is elvesz.

Csökkenti a szabad elhatározást az öröklött vagy megszerzett *hajlam*. Hatása alatt akárhányszor létrejön a cselekedet a nélkül, hogy arra előzőleg felfigyelnénk, tehát szinte öntudatlanul. A nevelésnek, serdültebb években a helyes önnevelésnek kell oda hatni, hogy a helytelen hajlamokat érvényesülni ne engedjük, illetőleg ellenkező szokások által semlegesítsük.

39. A hajlamnál is többet vesz el a szabad elhatározásból a szokás. Amit szokásszerűen teszünk, arra rendszerint nem figyelünk különösképen. Megteszszük, kimondjuk akaratlanul.

— A szokásos cselekedetben mi szerepe van az akaratnak?

— Hogy megtűri vagy éppen helyesli a szokást.

40. A hajlamokat a szokás szenvedéllyé erősítheti. A szenvedélynek sokkal nehezebb ellenállni, jeléül annak, hogy az az akarat szabadságát jobban megköti. A szenvedély olyan erős lehet, hogy kitöréseiben az illetőnek valósággal eszéet veszi. Ez azonban csak kivételes eset, és legtöbbször a legerősebb szenvedélytől hajtott ember is tudja, hogy mit cselekszik. Beszámíthatósága tehát megmarad, habár lecsökkentett mértékben.

41. Befolyásol végül szabad elhatározásainkban a *megfélemlítés*, melynek egyénenként és esetenként igen sokféle változata lehet. Kiskorúakat könnyebb megfélemlíteni, mint felnőtteket; nőket, mint férfiakat. Ijedősebbek akarata többet veszít szabadságából, mint erőselelkűeké. De a legerősebb terror sem képes az akarat szabadságát egészen megkötni, és azért bármekkora félelem alatt álljon is valaki, némileg mindig beszámítható marad.

42. — És ha *kényszerítik* az illetőt?

— A kényszer csak külső lehet, mely az akarat-hoz nem tud hozzáférközni. Azért, akit kényszerítenek, tulajdonképpen nem maga cselekszik, hanem mások cselekvésének eszköze. Ez az oka annak, hogy amit végbevittek vele, neki semmiképpen sem tudható be. Ne téveszd azonban össze a kényszert a nagyfokú megfélemlítéssel vagy az erkölcsi kényszerrel. Az előbbiről már beszéltünk, az utóbbi ugyancsak csökkenti a szabadakaratot, amiért többet-kevesebbet vesz el a beszámíthatóságból.

43. — Ki áll erkölcsi kényszer alatt?

— Akit például adott szava köt. Vagy aki nevének, családjának, jótevőinek tartozik. Erkölcsi kényszerrel hat reánk nagytekintélyű vagy kiváló tiszteletben álló személyek szava, szeretettjeink kívánsága. Ellenük sokszor nehéz, akárhányszor igen nehéz tenni, amiből megítélhetjük e kényszer gátló befolyását.

Saját méltóságunknak tartozunk azzal, hogy akarattunkat az éppen elsorolt gátlások alól felszabadítsuk, hogy mindenkor mint teljesértékű emberek, teljes beszámíthatósággal mind a magunk, mind az emberiség boldogságának érdekében, erkölcsileg értékes cselekedeteket vigyünk végbe.

44. — Mit nevezünk erkölcsösnek?

— E szót általánosabb és szűkebb értelemben használjuk. Szűkebb értelemben a hatodik parancsnak megfelelő életet jelenti. Most erről nincs szó. Tágabb értelmében véve, minden beszámítható emberi cselekvésre használható e kifejezés, ha az Isten akaratának megfelelt.

Erkölcsi tehát annak vannak, aki beszámítható cselekvésre képes, azaz öntudattal és szabadakaratú bir. Az ilyen lények cselekvését erkölcsi törvények szabályozzák. E törvények összességét erkölcsi rendnek nevezzük.

Erkölcstan az a tudomány, mely a helyes emberi cselekvés szabályaival foglalkozik.

45. — Beszámíthatóság és erkölcsi érték nem ugyanegy?

— Nem. Az első öntudatunktól és akarattunk szabadságának mértékétől függ, a második cselekvésünk tárgyától és szándékától.

Cselekvésünk tárgya az, amit teszünk.

Jó, ha egyezik Isten akaratával, — gondolj a tízparancsolatra.

Rossz, ha azzal ellenkezik.

Közömbös, ha az előbbi kettő között áll, azaz olyan, amit Isten se nem parancsol, se nem tilt, mint például a sport, a tanulás, a hivatali vagy ipari munka, a művészetek, szórakozások stb. sok más.

46. A szándék pedig az a cél, melyet cselekvésünkkel el akarunk érni. Ha mind a szándék, mind a tárgy jó, cselekedetünk erkölcsi értéke jó, ha azonban e kettő közül csak egy rossz, cselekedetünk rosszra lett.

— És ha közömbös?

— Közömbös tárgyú cselekedetet a jószándék jóvá, a rossz rosszra változtatja.

Az elmondottak alapján a beszámítható cselekedeteket erkölcsi értékük szerint a következő módon osztályozhatjuk:

Jó vagy közömbös tárgyú cselekedet jószándékkal téve jó.

Rossz tárgyú cselekedet jószándékkal téve rossz.

Jó vagy közömbös tárgyú cselekedet rossz szándékkal téve rossz.

Rossz tárgyú cselekedetet a rossz szándék még rosszabbá rontja.

47. — Egyet nem tetszett felsorolni.

— Melyiket?

— Hogy milyen lesz cselekedetünk, ha jó cél érdekében magában véve tiltott dolgot teszünk.

— Dehogyan nem mondtam. Mindjárt második helyen. Rossz tárgyú cselekedet jószándékkal téve rossz. Másszóval a cél nem szentesíti az eszközt. Vétkezik tehát, aki azért lop, hogy alamizsnát adhasson; aki hazudik, hogy magát vagy mást a bajból kimentsen.

— És aki azért öl, hogy másnak életét megmentse?

— A körülményektől függ. Az apa megölheti a rablógyilkost, aki családjának életére tör, mert az jogtalan támadó; az anya azonban nem ölheti meg gyermekét, hogy a magáét megmentsen, mert a gyámsoltalan kicsike részéről nem lehet szó jogtalan támadásról. Ebből láthatod, hogy ha valamely cselekedet erkölcsi értékét akarjuk megállapítani, a körülményekre is figyelniünk kell.

48. Vannak ugyanis enyhítő és súlyosbító körülmények. Az enyhítőket már megbeszéltük. Mindaz ugyanis, ami a beszámíthatóságot kisebbsíti, enyhítő

körülmény, ami növeli, súlyosbító. Azonkívül változtat a cselekmény erkölcsi értékén a cselekvő

személye, pl. ha a gyilkos saját apját öli meg;

mennyisége, pl. az ellopott összeg nagysága;

helye, pl. ha a rablás a templomban történt;

módja, pl. az a kegyetlenség, mellyel a gyilkos áldozatával végzett;

ideje, és ezért nem mindegy, hogy pl. visszaeső bűnösről van-e szó vagy olyanról, aki először vétkezett; és nagyobb bünt követ el a húsvét meggyalázója annál, aki egy közönséges vasárnap szentsége ellen vétkezett.

49. Az erkölcsi érték megítélésénél tekintetbe kell még vennünk a cselekvő személy *értesültségét*.

Első helyen említem a *jólétesülteket*, akik tudása tárgyilag helyes, akik úgy ismerték meg a cselekvésüket irányító igazságokat, parancsokat és törvényeket, amint azok a valóságban vannak.

Második helyre teszem a *jóhiszeműeket*, akik cselekvésükben többé-kevésbé tévednek, de tévedésükről sejtelmük sincsen. Ilyen volna például az az ember, aki abban a meggyőződésben enne péntekenként húst, hogy öt hatvanéves kora a megtartóztatás törvénye alól felmenti.

Harmadsorban említem a *tájékozatlanokat*, akik sejtik magukról, hogy tudásuk nem helyes, de könnyelműségéből nem törődnek a dologgal.

Végül nevezem meg a *rosszakaratúakat*, akik csak azért nem egészítik ki hiányos ismereteiket, hogy ne kelljen kötelességüket teljesíteniök.

— E négyféle ember beszámíthatósága más és más?

— Beszámíthatóságuk teljes, mert értelmük és szabadakaratuk működésében nincs hiba, cselekedeteik erkölcsi értéke azonban különféle.

Az elsők cselekvése mind tárgyilag, mind személyileg helyes. A jóhiszeműeké tárgyilag téves, személyileg jó. A tájékozatlanok tetteibe már sze-

mélyi hiba is vegyül, mégpedig azzal a könnyelműséggel arányban nagyobb, amellyel elmulasztják a kötelességeik helyes teljesítéséhez szükséges értesülések megszerzését. A rosszakaratúak viselkedése mind tárgyi, mind személyi szempontból helytelen.

50. Hogyha tehát valamely cselekedet felől ítéletet akarunk alkotni magunknak, tisztába kell jönnünk először a cselekvő *beszámíthatóságával*, azaz öntudatának és akarat szabadságának mértékével, mellyel a kérdéses esetben cselekedett;

azután tettének *erkölcsi értékével*, amihez ismerünk kell az illető

értesültségét,

cselekménye tárgyát *körülményeivel* egyetemben,

és azt a *szándékot*, mellyel tettét véghezvitte.

— Nem könnyű feladat!

— Ne is törjünk pálcát soha könnyelműen embertársaink felett!

A jó és rossz különbsége

51. — Azt tetszett mondani, hogy jó, ami Isten akaratával egyezik, rossz, ami azzal ellenkezik.

— Úgy van! Közömbös pedig, ami a kettő között áll.

— Isten akaratán kívül más akarat nem lehet jó?

— Ha párhuzamos Istenével, akkor lehet, ha azt keresztezi vagy azzal ellenkezik, akkor nem lehet.

— Mi ennek az oka?

— A szóbanforgó igazság oka abban rejlik, hogy minden lét és valóság Istentől ered. Egyedül ő a világ tervezője és építője. A nagy mindenséget saját elgondolása alapján, a maga akaratával, mindenható „Legyen” parancsszavával hozta létre.

Isten pedig, mint tudod, végtelenül tökéletes és ezért hibátlanul jó. Amikor teremtett, végtelenül tökéletes és jó Énjéből merített gondolatainak adott

akaratával létezik. Így történt aztán, hogy minden, ami létezik, jó.

— Az ördög is?

— Az ördögöt az erkölcsi rossz teszi ördöggé, ez pedig nem származott Istentől. Erkölcsi rosszat csak teremtett, azaz véges akarat művelhet. Isten kezéből az ördög mint angyal került ki.

Ha a teremtett akarat tevékenysége Istenével egyezik, akkor igenlést, jósággyarapodást jelent, ha viszont ezzel ellenkezik vagy azt keresztezi, akkor tagadást, levonást, egyszerűen veszteséget, erkölcsi rosszat jelent.

52. — De ha szabadok vagyunk, miért nem irányíthatjuk sorsunkat a magunk ízlése szerint?

— Irányíthatjuk! Senki sem áll utunkban!

— Dehogynem áll! Az egész erkölcsi törvény utunkat állja!

— Te, mint látom, olyan szabadságra gondolsz, amilyennel a világon sehol sem találkozol... Látod ott a falon az ingaórát?

— Látom!

— Nemde, azt tehetem vele, amit akarok? Szét-szedhetem, összetörhetem, kidobhatom az ablakon, eladhatom stb. De ha azt akarom, hogy mint óra szolgáljon, naponta fel kell húznom és függőleges helyzetéből ki nem mozdíthatom. Kötnek az óra szabályai.

Mindennel így vagyunk... A folyószabályozásnak törvényei vannak; a vetésnek, aratásnak, állattenyésztésnek; saját alkotásaink, gépeink, szerszámaink, sőt még ruházatunk is csak bizonyos törvények, szabályok betartása mellett szolgálnak minket céljuknak megfelelően. Minden működésnek, mozgásnak törvényei vannak. Az emberi életre sem találsz kivételt. Értelmes természetünkhöz bizonyos törvények egyszerűen hozzátartoznak és ezek alól senki sem vonhatja ki magát a nélkül, hogy emberiségében kárt ne szenvedne.

53. Ilyen törvény például, hogy a jót tenni, a rosszat ellenben kerülni kell; továbbá, hogy Istennek, a legfőbb lénynak, tisztelettel és hódolattal, egyszóval imádással tartozunk; hogy szeretni és tenni kell azt, ami boldogít; hogy amit nem akarunk magunknak, mi se tegyük másnak; és több ezekhez hasonló.

Az éppen elsoroltak a legmagasabb, úgynevezett elsőrendű erkölcsi elvek. Ezek nemcsak minket embereket, hanem minden értelmes teremtményt kötnek. Sőt még Isten sem teheti, hogy valamely értelmes teremtménye alóluk mentesüljön. Az a tény, hogy Isten valakit értelmes lénné teremt, már magával hozza azt, hogy az illetőt az *elsőrendű erkölcsi elvek* kötik, hogy meghatározzák cselekvése számára a jót és a rosszat.

54. Ez azonban nem minden. Mi nemcsak Isten értelmes teremtményei vagyunk, hanem a lehetséges értelmes teremtmények mérhetetlen családjához mint emberek tartozunk. Emberi mivoltunk pedig újabb megkötöttséget jelent, megkötöttséget, mely ránk mint emberekre tartozik.

— Az angyalok mentesek e megkötöttségektől?

— Nemcsak az angyalok, hanem mindazok, akiknek nincs emberi vagy ahhoz mindenben hasonló természetük. A minket mint embereket kötelező erkölcsi elveket *másodrendű erkölcsi elveknek* nevezzük.

55. — Tessék egynéhányat közülük elsorolni!

— Az emberi természet például megkívánja a családot. Azért amióta ember él és ameddig él, nagy többségük e kötelékben élt és halt meg. Több családból aztán, ugyancsak természetes igényeink miatt, tevődött össze a törzs, törzsekből a nép, mely fejlettebb fokon önmagától államba szerveződött. Olyan sok igényű ugyanis az ember, — élelmezése, ruházkodása, lakása stb. annyiféle ismeretet kíván — hogy magánosan, kiki saját erejére és tehetségére

utalva, nem képes valamennyinek megfelelni. Egy-másra szorulunk. Az egymásrautaltság tart össze minket. A remeték és Tarzánok élete kivételes, de ők sem mondhattak le minden emberi segítségről.

Ámde a legkezdetlegesebb társadalmi kapcsolat sem állhat fenn vezető akarat nélkül. Családfő, törzsfő, pátriárka, király vagy kormányzó, egyszóval előjáró mindenütt volt, ahol emberek éltek. Az emberi természet egyszerűen magával hozza ezt. Szüksége van társadalmi kapcsolatra: ezért szüksége van előjárókra.

Jól viselkedik tehát, aki az előjáró tekintélyének aláveti magát, rosszul, aki ellene fellázad. — Ime, amíg ember az ember, lesz engedelmesség, és jönnek az engedelmezt fogják tekinteni, rossznak az engedetlent, a lázadót.

56. Hasonlóan benne fekszik az emberi természetben a törekvés, hogy magántulajdonra tegyen szert és hogy azt, amit magának megszerzett, mások elől védje. Ősidők óta rossznak tekintették tehát a jogtalan eltulajdonítás minden fajtát: a lopást, rablást, csalást és a többi, e síkra tartozó cselekedetet.

57. Világosan jelentkezik továbbá mindenkinél az életösztön. Mindenki védi elsősorban a maga életét, aztán azokét, akikkel szeretet, barátság, rokonság fűzi össze. A legrégibb kortól kezdődőleg súlyos bűnnek tekintették tehát a gyilkosságot, nevezetesen a családon, törzsen, fajon belül.

58. E néhány példából láthatod, hogy bizonyos törvényeket természetünk egyszerűen magával hoz. Ezeken nem tehetjük túl magunkat emberi mivoltunk megtagadása nélkül.

Vannak tehát törvények, vagy mondjuk, cselekvésünket irányító erkölcsi elvek, — és ezt jól jegyezzük meg — melyeket Isten teremtésünkkor emberi természetünkbe fektetett és ezek annyira változat-

lanok, amennyire emberi természetünk sem változhat.

59. — Természetünk nem változhat?

— Akiben megváltoznék, az megszűnnék ember lenni. Az más lényvé alakulna át, és mint ilyet más törvények kötnék.

Elképzelhetünk például olyan világot, melyben az értelmes lények másképp függnek az anyagiaktól, mint mi, ahol következőleg nincs magántulajdon és egyszerűen lehetetlen a lopás. Elképzelhetünk olyan lényeket is, akiknél a fajfenntartás másszerű és ezért lehetetlen az erkölcstelenség. Elképzelhetünk lényeket állami kapcsolatok, a mi értelmünkben vett előjárók és alattvalók nélkül. Sőt elképzelhetjük saját világunkat is eredeti bűn, megváltás, Anyaszentegyház nélkül. De ha egyszer Isten úgy határozott, hogy nekünk jelenlegi természetünket adja, és azt a neki megfelelő természeti rendbe helyezi bele, nem tehetné, hogy azt más, az első és másodrendű erkölcsi törvényektől elütő törvények kössék.

60. Röviden: teremtettt értelmes emberi természetünkkel adva van a jónak és rossznak különbsége. — Mert mi a jó? Az, ami természetünknek, mint Isten örök életre meghívott értelmes teremtményének megfelel.

— És mi a rossz?

— Ami ugyanilyen értelemben vett természetünknek ártalmára van. A jó meg a rossz tehát nem Isten valamely szeszélyétől, hanem lényegétől függ. És nagyot téved az, aki azt hiszi, hogy valami azért jó, mert Isten úgy akarja, mintha szeszélyesen akarná, és ha az ellenkezőjét akarná, akkor az volna jó; hogy amiért ma pokolbüntetés jár, az holnap, ha Isten úgy akarná, örök jutalomra lenne érdemes.

Igy nem gondolkozhatunk, mert a jó és rossz különbségét teremtettt értelmes természetünk szabja

meg. Másszóval, ha megtesszük a jót, Istennek rólunk alkotott gondolatát szorgalmazzuk, és gyarapodott bennünk az ember, végső elemzésben Isten képmása. A jó tehát mindig hozzáadást jelent ahhoz az isteni gondolathoz, mely mibennünk megvalósult; ahhoz az isteni képmáshoz, melyet teremtésünk óta lelkünkre domborítva hordozunk.

Következik ebből az is, hogy minél inkább cselekszi valaki a jót, minél következetesebben, minél maradéknélkülbben, annál inkább kidolgozza magában Isten képét, annál hasonlatosabb lesz Teremtőjéhez.

A rossz viszont az ellenkező hatásokkal jár, vagyis pusztítja, rombolja mibennünk az emberieséget, másszóval Isten képmását.

Mármost gondolkozzál! Lehetségesnek tartod azt, hogy Isten, ha a maga képére és hasonlatosságára megteremtette az embert, elnézze neki, hogy ezt a képmást magában elhanyagolja vagy éppen lerontsa?

— Ezt valóban nem tudom elképzelni!

— Látod! Ezzel azonban adva van a jó és rossz különbsége olyan erővel és határozottsággal, olyan keményen és szilárdan, hogy azon Isten sem változtathat.

61. — Dehát milyen szabadság az, mely pokollal, örök kárhozattal terrorizál?

— Olyan, amelyet a motorkezelő élvez. Senki sem állítja, hogy a repülő-kódex lezuhanással terrorizálja a pilótát. A repülés szabályai sikeres repülést ígérnek, ha megtartják őket. Ha nem, úgy lássa a pilóta a következményeket. Az erkölcsi életben hasonló a helyzet.

Isten megalkotta a világot, mint gyáros a repülőgépet. Aztán belehelyezte az embert, és hozzá az erkölcsi törvénnyel használati utasítást adott a kezébe. Ha e törvényhez — a világgéphez és önnön testéhez-lelkéhez írt használati utasításhoz — alkal-

mazkodik, boldogul és királyi mivolta, fogadott istenfiúsága kiteljesül. Ha nem, katasztrófális bukásának maga az oka.

62. — A pilóta példáját nem tartom megfelelőnek, mert a bűn nemcsak szerencsétlenségbe dönti az embert, mint repülőt a lezuhanás, hanem örök kárhozatba is, ami lényegesen nagyobb baj.

— Értelek. Te az örök vonatkozásokat is szemmel tartod, és a bűnben rejlő, végtelen büntetést magával hozó rossznak oka után kutatsz. Megérted ezt, ha meggondolod, hogy Isten az erkölcsi törvényt nemcsak egyszerűen kezünkbe adta, — mint gyárak gyártmányai mellé a használati utasítást — hanem azt meg is parancsolta, azaz ennek betartására végtelenül szent akaratával kötelezett.

63. — Miért volt erre szükség?

— Először azért, mert mint már említettem, Isten nem nézheti közönyösen, hogy az ember a gondjaira bizott értékeket könnyelműen elherdálja, hogy a maga képmását, melyet lelkére nyomott, szemtelenül meggyalázza.

64. Másodszor azért, mert Ő, a Teremtő, teremtményeinek ura és mint ilyen, tőlük engedelmességet vár.

— Nem kisebbíti ez Isten felségét?

— Miért kisebbitené?

— Mert zsarnok színben tünteti fel.

— Miképen lehet zsarnok az, aki alattvalóinak minden elképzelést messze felülmúló boldogságot ígér, de nem valami kegyetlen bánymunkáért vagy gályarabság fejében, hanem ha önmagukhoz, emberi mivoltukhoz, királyi méltóságukhoz, Isten fogadott fiaihoz illő életet élnek?

De meg aztán, milyen Isten volna az, aki teremtményeitől bármit elfogadna? Mindent egyformán megjutalmazna? Hová süllyedne egy ilyen Isten tekintélye?

65. Harmadszor azért is parancsolt Isten, mert jól ismerte teremtményeit. Ő jól tudta, hogy csak kevesen találnák meg önerejükből, saját szorgalmukból az erkölcsi törvényben rejlő célszerűséget és belső szépséget; csak kevesekre hatna e szépségek felfedése indítólag. A túlnyomó többségre meddő maradna az igazság, hogy a jót, az erényt önmagáért kell cselekedni. Az emberek nagy tömege rövidlátó és túlságosan gyakorlati beállítottságú. A jelent látja, és a mai nap hasznát keresi. Nem filozofál, de az egyszerű, világos parancsot megérti, a büntetéstől pedig fél... Parancsolt tehát!

66. — Szolgalelkű hadat teremtett magának az Isten?

— Ne nevezzük jómagunkat szolgalelkű hadnak. Lássuk be inkább, hogy minket az önzés, a helytelenül fejlődött önszeretet mozgat. Isten bölcsesége viszont éppen abban nyilatkozik meg a legszembben, hogy egészen gyarló teremtményeivel nagyszerű célokat tud elérteni... Parancsolt, mert a mi javunkat akarta.

67. Aki mármost Isten parancsainak engedelmeskedik, az Isten akaratahoz, a legszentebb akarathoz simul hozzá akaratával; Istenből vesz fel magába valamit; gyarapítja magában a jót, Isten hasonmását. — Aki viszont engedetlenkedik, a legszentebb akarattal ellenkező irányba, Isten képmásának lerontásába, a legnagyobb rosszba keveredik. Azonkívül túlteszi magát Isten végzésein, másszóval felázad ellene. Ámde a véges ember lázadása a végtelen Isten ellen végtelen gonosztságot rejt magában, mivel a sértés nagysága a sértett személy és a sértő méltósága közötti különbséggel egyenesen arányos. (Lásd bővebben: Mit beszéltem diákjaimmal Istenről? 94. pontot.) Ez a végtelen rossz érdemli ki aztán az örök kárhozatot.

68. Ime, elsoroltam Neked minden evilági emberi cselekvés örök változhatatlan legfőbb irányelveit. Jó, ami szerintük történik, rossz, ami velük ellenkezik. Igenlőjük cselekvésében emberibb emberre lesz, mert fokozatosan kiműveli magában azt az eszményt, mely Istennek megtetszett, amikor elhatározta, hogy embert terem. Az az egyén vagy társadalom pedig, mely elhagyja az említett elvek által kijelölt utat, önnön boldogságának ássa sírját, saját nagyságát építi rommá, dicsőségét keresi sárban.

Mert — hogy a mondottakat egyetlen szabályba összefoglaljam — mi a jó?

Az, ami természetünknek mint Isten örök életre meghívott értelmes teremtményének megfelel. És mi a rossz? Ami a fenti értelemben vett természetünkkel ellenkezik.

69. — Ha igaz, amit Páter mond, és emberi természetünkkel adva van a jó és rossz különbsége, miképpen magyarázható az a sokféleség, amit jól, rosszul jóról, rosszról a különféle vallások tanítanak?

— Tudsz talán olyan felekezetről, mely helyesli a káromkodást, az Úr napjának megszenteltetését, a rablást, lopást, gyilkosságot, paráznaságot és hazudozást?

— Ilyenről nem tudok.

— Hát akkor?

— Nem bőjtölnek, nem járnak szentmisére, felbontják a házasságot, sőt a szemérmertlenséget sem veszik olyan szigorúan.

— Igaz! Ilyenek vannak, és sajnos-sajnos nagyobb számmal, mint az egész értékű jó igenlői. De vajjon azért, mert több a beteg ember a földön, mint az egészséges, veszít-e az egészséges állapot emberibb, kívánatosabb, szorgalmazandóbb voltából?

— Semmiképpen sem!

— Látod, az erkölcsi életben is így van. Tudjuk, hogy kik az egészségesek és azt látjuk, hogy több

a beteg. Mit tegyünk? Tereljük az egészségeseket is a betegek útjára? Ugye, hogy nem! Hanem annál nagyobb hévvel és erőfeszítéssel igyekezzünk szegény, erkölcsi bajokban szenvedő embertársainkat egészségesekké tenni, a teljes értékű erkölcsi jó útjára terelni.

A törvény

70. — Ha jól értettem, minden ember a maga természetébe oltva hordozza a jónak és rossznak választóvizét.

— Jól értetted! És ezzel, mint mondtam, oly erősen és határozottan adva van a jó és rossz különbsége, hogy azon — legalább a jelen világrendben — Isten sem változtathat.

— Mire való akkor az a rengeteg törvény?

— Nem értem kérdésedet!

— Ha igaz Páter állítása és természetünk maga megmondja, mi a jó és mi a rossz, mivégre van mégis törvényhozás?

— Mert azt a társadalmi élet kívánja.

— A sok törvényt?

— Nem, hanem a természet törvényeinek lehető legpontosabb körülírását és alkalmazását a mindennapi élet ezer meg egy esetére.

— ...?

71. — Az ősemler igényeinek, ha kövel, parittyával, bumeranggal vadászni ment, nemde tökéletesen megfelelt, hogy a hajítás szabályait jól-rosszul a maga tapasztalatából elsajátította. De hová jutnánk ma, a totális háborúk korában, ha az egyes ember képességeire bízánk, hogy puskával, géppisztollyal, ágyúval löni megtanuljon?

Korunk megkívánja, hogy a hajítás törvényeit a legpontosabban ismerjük, és ennek alapján lövedéket, bombát a legkisebb kockázattal juttassunk célba. Fizikusaink ezért gondosan megfigyelték a

természet idevonatkozó törvényeit, majd szóval, matematikai képletekkel híven kifejezték azokat. Ennek alapján mérnökeink megszerkesztették a lögépek csövét, irányítókészülékét, a lövedéket, és végül katonáink alapos kiképzésben részesítenek mindenegyes ujoncot.

Ma, mint e példából láthatod, nem elég tudnunk, hogy a természetben törvények vannak, mai életünk megkívánja e törvények pontos ismeretét.

— Nem ezekre a törvényekre gondoltam.

— Hanem?

— A minket kötelezőkre.

72. — Az ember életébe valamennyi törvény belejátszik. Éppen csak tiszta képet kell alkotnunk ennek módjáról.

A nagy természetben előforduló törvényeket két csoportba oszthatjuk. Tegyük az elsőbe a természettudományok körébe tartozó fizikai, vegytani és élettani törvényeket. Ezek azt határozzák meg, hogy *minek kell történnie*, mégpedig kivételt nem ismerő módon.

A tömegvonzásnak minden test alá van vetve. Azonos elemek, azonos körülmények között egyformán viselkednek. A fény, hő, villamosság, a vegyi rokonság szabályai szükségszerűek. Olyan jeget pl. nem ismerünk, mely a vízben elmerülne. Nem találunk olyan hidrogént vagy oxigént, mely a közismert H_2O -tól eltérő súlyarányban vegyülne vízzel stb. Ugyanígy működnek a növekedést, táplálkozást, szaporodást irányító életenergiák és az állatvilág életét szabályozó ösztönök. Pl. még nem figyeltünk meg fecskét, mely verébfészket rakna, sem fényforrástól menekülő rovar.

Az elsoroltak azonban mind vak törvények, melyeket a Mindenható teremtményeinek természetébe oltott. Valamennyi a világ kezdete óta változatlanul létezik és együttvéve zárt egészet alkot, a maga nemében befejezett rendszert.

E vak törvényeket illetőleg az ember szerepe csak annyiban állhat, hogy a világban megfigyelhető szabályszerű történésekből igyekszik őket ellesni és szóban-írásban kifejezni. Hozzájuk adni, belőlük elvenni vagy rajtuk változtatni nem tudunk.

73. A természettudományok körébe tartozó e törvényeknek az ember is alá van vetve, amennyiben test. A fizika, kémia, élettan törvényei testünket illetőleg sem ismernek kivételt. Rajtuk kívül azonban hordozunk természetünkbe írva egy másik törvényt, az úgynevezett erkölcsi törvényt, mely az előbbiekkal ellentétben azt mondja ki, hogy *mit kell tenni*.

— Ez a nagy természetben előforduló valamennyi törvény második csoportja?

— Úgy van. Megkülönböztetünk tehát a természetben szükségszerűen, azaz vakon ható törvényeket, amelyek meghatározzák, hogy minek kell történni, és irányítólag ható úgynevezett erkölcsi törvényeket, amelyek azt mondják meg, hogy mit kell tenni.

74. — Ebben igazságtalanságot látok!

— Hogy-hogy?

— Az embert Isten a látható világ urává tette. Királyi lényé, — mint már többször megbeszéltük — és mégis több törvénnyel kötötte meg, mint bármi mást!

— Igazad van, de csak akkor, ha az emberben csak a testet nézed. Nekünk azonban lelkünk is van és lelkünk révén vagyunk királyi lények. Az erkölcsi törvény lelkünket illeti. És jól vigyázz! Nem köti meg, mint pl. követ a nehézkedés, hanem úgynevezett erkölcsi kötelezettséggel irányítja.

Isten méltóságunkhoz illő módon bánik velünk. Az anyagi világot — a növényt és állatot sem véve ki — nem kérdezi meg. Döntött felőlük és határozatát kérlelhetetlenül végrehajtják a vak törvények.

Minket azonban az erkölcsi törvénnyel csak szabad-akaratomunk révén kötelez, és ezért rajtunk áll, hogy szavára hallgatunk-e vagy sem.

Érezzük például, hogy engedelmeskednünk kell, a természetünkbe írt erkölcsi törvény érezteti ezt, és mégis ismerjük az engedetlenséget. Ösztönszerűen irtózunk embervért ontani, és mégis találkozunk gyilkossággal. Természetünkben fekszik a legfőbb Lény tisztelete, és mégis képesek vagyunk isten-telenségre ...

— Nem fogyatékoság ez?

— Mi?

— Hogy rosszat is tehetünk?

— Ne nézd az árnyékot, hanem a fényt. A fel-dobott kő, ha visszaesett, bár tökéletesen természete szerint viselkedett, nem érdemel jutalmat. Az er-kölcsi törvény útján járó emberből azonban tisztességes hazafi, hős, legfelső fokon szent lesz, és ez az a sik, melyre az erkölcsi törvény az embert magasan minden értelmetlen lény fölé felemeli.

75. De még más kiváltságunk is van!

— ...?

— A nagy természet szükségszerűen ható tör-vényei — mint már jeleztem — a világ kezdete óta befejezett, zárt egészet képeznek és nem tűnnek kiegészítést vagy éppen hozzáadást. Nem így az erkölcsi törvény.

— Isten műve módosításra szorul?

— Azzal, hogy minket a Teremtő szabadokká tett, képességeinknek teret nyitott. Öntevékenysé-günkkel építhetjük fel kultúránkat, rendezhetjük be társadalmunkat, írhatjuk történelmünket. Mindez természetszerűleg életviszonyaink állandó változá-sával jár, és ez a folytonos alakulás teszi szüksé-gessé, hogy az Istentől természetünkbe fektetett nagyvonalú erkölcsi elveket a mindennapi életre alkalmazzuk. Nem javítjuk tehát Isten alkotását,

hanem — és ebben van éppen a kiváltságunk — a magunk alakította viszonyokhoz alkalmazhatjuk.

76. Ebből adódik aztán, hogy amíg az értelmetlen anyagi világot csak a szükségszerűen ható vak természeti törvény kormányozza, minket mint értelmes lényeket a természetünkbe írt erkölcsi törvényeken kívül a tételes törvények is irányítanak.

— Az emberek által a viszonyokra alkalmazott törvényt nevezzük tételesnek?

— Tételesnek nevezzünk általában minden törvényt, mely tételekbe, mint mondani szokták paragrafusokba vagy parancsolatokba foglalva közli velünk a törvényhozó akaratát.

77. — A tízparancsolat...?

— Jó, hogy említed! Isten, a legfőbb törvényhozó, természetesen maga is adhat tételes törvényeket, és mint a kinyilatkoztatásból tudjuk, valóban adott is.

— A tízparancsolatot?

— A tízparancsolatnak tulajdonképen csak a III. parancsa a szó teljes értelmében tételes törvény. A többi kilenc, a természetünkbe írt erkölcsi törvényt mondja ki, tételekbe foglalva.

78. — Nem volt elég, hogy Isten azt természetünkbe írta?

— Magában véve elég volt. A tételes alakú kinyilatkoztatás csak megkönnyítette dolgunkat. A tízparancsolat kihirdetése óta ugyanis nem kell fárasztó munkával magunkból kihámozni, hogy mit kíván tőlünk Isten, vagy másszóval mivel tartozunk emberi méltóságunknak. Elég a tízparancsolatot megtanulnunk, és tudjuk, hogy mit kell tennünk és mit kell kerülnünk örök célunk érdekében.

79. — Más tételes törvényt nem adott Isten?

— Adott! Az ószövetségre vonatkozóan az egész úgynevezett mózesi törvényhozás tulajdon-

képen Tőle eredt. Ez azonban ma már érvényét vesz-
tette... Minket az újszövetségi törvények kötnek,
melyek alapjai Jézus Krisztustól származnak.

— Például?

— Elmenvén tanításokat minden népet... Legel-
tesd bárányaimat...

— De hisz ezek csak az apostolokra meg utó-
daikra vonatkoznak! Olyan nincs, mely minden
emberhez szólna?

— De van! Új parancsot adok nektek, — ren-
delkezett Jézus az utolsó vacsorán — hogy szeres-
sétek egymást, amint én szerettelek titeket. Továbbá
mindenkit kötelezett, hogy az Anyaszentegyházba
belépjen, hogy a szentségeket felvegye, hogy az
egyházi előjárókat tisztelje, nekik engedelmesked-
jék stb.

80. — Valamit nem látok tisztán!

— ...?

— Ismételten azt állította Páter, hogy az
erkölcsi törvénynek irányító hatásuk van. Ezt én
eddig úgy értelmeztem, hogy e törvények pusztá út-
jelzők. Most azonban azt hallom, hogy köteleznek!
Nincs ebben ellentmondás?

— Hogyha az erkölcsi törvényeket a fizikaiak-
kal összehasonlítjuk, akkor az utóbbiak kivételt nem
ismerő vas kényszere mellett, az előbbiek valóban
csak irányítanak. Megmondják nekünk, hogy mi a
jó és mi a rossz, hogy saját érdekünkben mit kell
tennünk, mit kell kerülnünk. Az emberek nagy
többségére azonban — mint arról már beszéltünk —
az erkölcsi törvények jó törekvése nincs elég nagy
hatással. Az ilyenek tehát megszegnék a törvényt,
mert önzésük a pillanatnyi előnyt, mely a törvény
áthágásából számukra kínálkozik, fogyatékos értel-
mükkel jobbnak ítélik, mint azt a nagyobb jót, me-
lyet a törvényhozó alattvalói részére törvényével
szándékolt. Hogy ezekre is hasson, törvényét nem-
csak mint *parancsot* adja elő, hanem hozzá megtor-

lásokat is fűz. A megtorlásokban pedig mindenkor megnyilatkozik az előljáró hatalma. Alattvalóit hatalmával kötelezi bűn vagy büntetés vagy mind a kettő terhe alatt.

A nemesebb gondolkozású alattvalókat azonban ez nem érinti. Ők megteszik a törvényt az azzal szándékolt jó miatt vagy szeretetből törvényhozójuk, végső sorban Isten miatt. A közönségesebbek, az alacsonyrendűbbek pedig engedelmeskednek, mert félnek a büntetéstől, melyet a törvényhozó törvényének megszegéséért mint megtorlást elhatározott.

Sajnos azonban, — és ezt a gyakorlati élet bizonyítja — hogy még a legszigorúbb megtorlásokkal kihirdetett és végrehajtott törvényt is megszeghetik, akikben ehhez elég gonoszság, bátorság és ügyesség rejlik, jeléül annak, hogy az erkölcsi törvénnyel reánk rakott kényszer csak az alattvalók szabadakarátának hozzájárulása után hat eredményesen cselekvésünkre.

81. — A másvallásúak is tartoznak engedelmeskedni a Pápának?

— A törvényhozó csak alattvalóit kötelezheti. Az Anyaszentegyházat ugyan felhatalmazta Jézus, hogy igéit minden embernek hirdesse, de azt is kijelentette, hogy tekintse pogánynak és vámosnak, másszóval idegennek azokat, akik reá nem hallgatnak. (Mt. 18, 17.) A híveket viszont, Jézus bárányait és juhait legeltesse és terelje, azaz tanításukon túl hozzon számukra tételes törvényeket, illetőleg éljen hatálytalanító jogával.

82. — Jézus szavai nem kifejezetten a bűnbocsánatra vonatkoznak?

— A bűnbocsánat hatalmát a Megváltó feltámadása után adta tanítványainak. A törvényhozás hatalmát azonban jóval halála előtt, amikor a szeretettel teljes figyelmeztetésről beszélt. Bizony mon-

dom nektek, — szólt ez alkalommal apostolaihoz — amit megköttök a földön, meg lesz kötve mennyekben is, és amit feloldoztok a földön, fel lesz oldva mennyekben is. (Mt. 18, 18.) Másszóval az Anyaszentegyház hozta törvényekkel és fölmentésekkel Isten azonosítja magát.

83. — Nem következetlenség az, ha a törvényhozó hatálytalanít?

— Nem, mert a tételes törvényeket, mint mondtam, az adott esetekhez, helyzetekhez, emberekhez kell alkalmazni. Nem az ember van a törvényekért, hanem megfordítva. Az idők változnak. Az a szigor, melyre szükség volt pl. a keresztény ókorban, ma már fölösleges, de idegzetileg megviseltebb nemzedékünk el sem bírná. Ezért az Egyház a régi törvényeket hatálytalanítja és újakat alkot.

84. — Napjainkban is?

— Csak nem régen, 1918-ban adta ki a modern korviszonyokhoz alkalmazott egyházi törvényeket, az úgynevezett Codex Juris Canonici-t, amivel több előző törvényt hatályon kívül helyezett.

85. — Az Anyaszentegyház törvényei bűn terhe alatt köteleznek?

— Általában igen. Isten — nemde — hatalommal rendelkezik lelkünk felett. Éppen ezért kötelezhet lélekben, másszóval bűn terhe alatt. Amikor Jézus Krisztus kijelentette, hogy Egyháza intézkedéseivel azonosítja magát, egyben felhatalmazta, hogy híveit lélekben kötelezze. Az Anyaszentegyház törvényei tehát általában bűn terhe alatt köteleznek vagy másszóval lelkiismeretben.

— Azt tetszett mondani, hogy általában?

— Igen, mert kiadott az Anyaszentegyház olyan törvényeket is, melyek bűn terhe alatt nem köteleznek. Ilyenek általában a szerzetesrendek szabályai.

Hogy melyik törvény hogyan kötelez, azt az illető törvény szövegéből tudhatjuk meg.

86. — És mit tartsunk az állami törvényekről?

— Az állam törvényhozó hatalma is Istentől ered. Igaz, hogy csak közvetett módon, amennyiben az embernek olyan természetet adott, mely az állami életet megkívánja. Az államok tehát természetes társaságok, azaz nem az ember szabad elhatározásától függ, hogy államot alkosson-e vagy sem.

Az államok továbbá tökéletes társaságok. Idegen, de eléggé ismert szóval kifejezve, szuverén társaságok. Ez azt jelenti, hogy céljuk elérésében nem függnék mástól, hanem a hozzá szükséges eszközökkel önmaguktól rendelkeznek.

— És mi az államok célja?

— Tagjaik földi jólétét biztosítani és előmozdítani. Éppen ez a cél hozza magával az állam törvényhozó hatalmát. Mert ahol sok ember közös cél szolgálatában együtt él, ott feltétlenül szabályozni kell ennek az együttélésnek módozatait, ami csak törvénykezéssel lehetséges.

Ami mármost kérdésed másik részét illeti, általában feltételezzük az államhatalomról, hogy ha alattvalóit bűn terhe alatt akarja kötelezni, azt a kérdéses törvény szövegében világosan kifejezi. Napjainkban a legtöbb államhatalom azonban hitetlen és ezért nem is akarhatja alattvalóit lelkiismeretben kötelezni.

— Szabad a lopás?

— Vigyázzunk! Az állami törvények egyrésze a tízparancsolat törvényeinek alkalmazása. E törvények bűn terhe alatt köteleznek, mert a tízparancsolat lelkiismeretben kötelez. Az állami törvények másik része azonban, mint pl. a halászáti-vadászáti törvény vagy a kereskedelmet, iparúzást, közlekedést szabályozó törvények és rendeletek nem köteleznek bűn terhe alatt, hacsak nem érintik embertársainknak a tízparancsolatban biztosított jogait. E

törvények tehát csak büntetés terhe alatt köteleznek. Akit áthágásukon rajtakapnak, az köteles a kiszabott büntetést elszenvedni, de bűne nincs.

87. — És ha a tételes törvény a természetivel ellenkezik?

— Isten és Anyaszentegyház nem hozhat olyan törvényt, mely, mint mondod, a természeti törvénnyel ellenkezik. Istenről ez magától érthető. Az Anyaszentegyházat viszont megvédi ettől a Szentlélek közreműködése. Ha pedig valamely állam kötelezné alattvalóit akár a természeti, akár az Isten, illetőleg az Egyház által hozott tételes törvénybe ütköző cselekményre, akkor az ilyen állami törvény nem kötelez, mert az alsóbbrendű törvényhozó nem hatálytalaníthatja a magasabbrendű intézkedéseit.

88. Minden tételes törvény kötelező voltának első feltétele tehát, hogy összhangban legyen a természeti törvénnyel. Ha valamely tételes törvény a természetivel ellenkezik, azt bűn nélkül nem teljesíthetnők, következésképpen az ilyen törvény semmis.

Legyen továbbá a törvény hasznos. Azaz vigye közelebb az alattvalókat az elérendő célhoz. Haszontalan vagy káros törvény önmagától semmis.

Harmadszor legyen a törvény megvalósítható. Ne írjon elő az általános emberi erőknél túl fekvő cselekményeket. De még az általában teljesíthető törvénynek sem tartozik eleget tenni az, akinek ehhez nincsen elég fizikai ereje. Lehetetlenségre senki sem kötelezhető.

Legyen negyedszer a törvény szövege egyértelmű és határozott. Minden kétértelműség, félreérthetőség és bizonytalanság zavarokra vezet. Általános elv tehát, hogy kétes törvény nem kötelez.

És végül legyen a törvény megfelelő módon közzétéve. A ki nem hirdetett törvényről az alattvalók nem vehetnek tudomást. Igaz viszont, hogy

a törvényhozó nem tartozik meggyőződni róla, hogy minden alattvalója értesült-e a törvényről. A szokásos módon kihirdetett törvényről feltételezik, hogy mindenki tudomást szerzett róla.

— És ha valaki mégsem tudott róla?

— Tudatlansága csak akkor menti őt, ha elégségesen bizonyítani tudja, hogy a törvényről nem értesülhetett.

89. — Nem fordul elő, hogy valamely törvény feledésbe megy?

— De igen! Jogásznyszerűen azt mondják ilyenkor, hogy elévült. Elévülhet valamely törvény, ha a törvényhozó huzamos időn át hallgatólag elnézi a törvény meg nem tartását. A viszonyok változása hozhatja ezt magával. Az elévült törvény többé nem kötelez.

— Mennyi az elévülési idő?

— Különféle. Országok, sőt törvények szerint is más és más. Van törvény, melyet tízéves ellenkező szokás már megszüntethet, és vannak törvények, melyeknél ez csak száz év után következik be. Az okos törvényhozó azonban hamar észreveszi, hogy alattvalóinak változott viszonyai a meglévőnél korszerűbb törvényt igényelnek és nem várja be a törvény elévülését, hanem újak alkotásával hatályon kívül helyezi a régieket.

90. Megeshetik, hogy a törvényhozó felségterületének egyes tartományaira más-más törvényeket alkot. Ebben az államkormányzati bölcsesség vezet, mert alattvalóinak életviszonyai helyenkint annyira különböznek, hogy egyféle törvénnyel nem kormányozhatók.

Ez esetben az alattvalót az a törvény kötelezi, amely tartomány területén állandó lakása van. Ha azonban átmenetileg egy másik tartományba utazna, ahol sajátjának törvénye nem érvényes, nem köteles azt megtartani, de mint idegent az ottani törvények sem kötelezik.

— Ez utat nyit a törvények kijátszására.

— Ideig-óráig igen. Huzamosan azonban nem, mert a törvényhozók az idegenekre vonatkozólag is adnak ki törvényeket.

91. Az emberek sokfélesége, az életviszonyok változatossága hozza magával, hogy a legjobb törvény sem vonatkozhat mindenkire. Azért a törvény szövegében vagy a hozzá fűzött végrehajtási utasításban megmondja a törvényhozó, hogy alattvalói közül kiket nem akar szóbanforgó törvényével kötelezni. Ezek a kivételesek.

Mások viszont a törvényben előre nem látott okok miatt csak nehézségek árán tarthatnák be annak előírásait. Az ilyenek felmentésért folyamodhatnak, amit a törvényhozó, ha jónak lát, megadhat. Nem kötelezi tehát a törvény a kivételeseket, azaz a privilegizáltakat és a felmentetteket, másszóval a dispensáltakat.

— És akik nem képesek a törvénynek eleget tenni?

— Úgy van! Ezekről volt már szó, ezek az exkuzáltak. Általában, ha valamely törvény valakitől túlságosan nagy anyagi áldozatot kíván, vagy megtartása életében, becsületében helyrehozhatatlan vagy igen nehezen javítható kárt okozna, az ilyenre a törvény rendszerint nem vonatkozik, az illetet exkuzálják körülményei.

92. — Akkor senki sem köteles vagyonadót fizetni vagy háborúba menni?

— Vannak körülmények, és az említettek ezek közé tartoznak, amikor a törvényhozó kivételes jogon alattvalóitól hősiességet is kívánhat, mert az állam fennmaradása vagy a közjó nem érhető el más úton. Ily esetben vállalni kell a legsúlyosabb terheket is, és hazaárulást követ el, aki magát teljesítésük alól kivonja.

93. — Nem teszi a sokféle törvény az életet tűrhetetlenül bonyolulttá?

— Első tekintetre talán. A gyakorlat azonban sokkal egyszerűbb. Egy-egy embert aránylag kevés törvény érint közvetlenül. Gondold meg például, hogy mennyihez nincs köze a diákságnak. Számára olyanok e törvények, mintha nem léteznének. Hasonló a dolog a katonákkal, kereskedőkkel, tisztviselőkkel... Mindegyiket csak a maga életviszonyait szabályozó törvények érintik közvetlenül. A többinek csak áldásait érezzük közvetve azáltal, hogy mások, akiket közvetlenül érintenek, megtartják őket.

— Azt hiszem, éppen elég a minket közvetlenül érintő törvényekre figyelemmel lenni!

— Bizonyos, hogy nem gyerekjáték, de nem olyan nehéz, amilyennek látszik, mert nagy segítőnk a törvényszerinti életben a lelkiismeret.

A lelkiismeret

94. — Korunk embere, hallottam valakitől, hogy teljesen szabaddá tegye cselekvését, igyekszik minden belső gátlást kivetni magából.

— Magam is hallottam ilyen beszédet.

— Mit feleljek rá?

— Kérdezd meg az illetőt, hogy felülne-e olyan repülőgépre, melynek pilótája a motorvezetés és repülés szabályainak minden belső gátlásától felszabadította magát?

Nemde? Nevetséges beszéd! A 20. század társadalma száz meg száz olyan gátlást jelent számunkra, melyet el kell viselnünk, ha nem akarjuk menthetetlenül csődbe vinni egész kultúránkat.

Vagy talán nem gátlás például, hogy minden állást képesítéshez, egy sereg vizsgához kötnék? Nem gátlás az iparhatóságok tevékenysége? A társadalombiztosítás törvénye? A közlekedési rendőrség száz meg száz rendelete? A honvédelem ezer

intézkedése? stb., stb. Még az orvostudomány minden újabb vívmánya és felfedezése is gátlásokat jelent: himlőoltási kötelezettséget, fertőtlenítési kötelezettséget, kötelező tudóvizsgálatot, erkölcsrendszert és még sok egyebet.

Gátlásoktól mentesen lefolytatott emberi élet nincs; nem is volt, és minél fejlettebb lesz műveltségünk, annál kevésbé lesz. Nem is törekszik rá komolyan senki, mert hiába tenné. Ez a mai frázis: belső gátlásoktól felszabadított lelkület, annyit jelent, mint elhallgattatni a lelkiismeret szavát. Aki tehát úgy beszél, mint az általam említett ember, az tulajdonképpen szabadságlevelet keres a bűnözéshez, és ez nagyon régi törekvése a szívében romlott embereknek, ha mindjárt új elnevezést adnak is neki.

95. — Egyik ismerősöm azt állítja magáról, hogy sohasem hallotta lelkiismeretének szavát. Őt, mint mondja, csak az emberek meg a körülmények irányítják. Ha másképp irányítanak, másképpen cselekednék.

— Ha nem tévedek, ismerősöd azok közé tartozik, akik a dolgokat komplikáltabbaknak vélik, mint amilyenek a maguk valójában. A lelkiismeretet is alighanem valami erős, esetleg hallható, talán mikrofonnal fogható és rádióval felerősíthető hangnak vagy szónak véli. Ilyet természetesen nem hallott magában és ha Isten csodát nem művel, nem is fog hallani. Mert a lelkiismeret ösztönszerű megnyilatkozás mibennünk, mely egyrészt érezteti velünk, hogy mit tegyünk és mit kerüljünk, másrészt, a cselekvés után, megelégedettséggel tölt el, ha ösztönzésének helyt adtunk, míg nyugtalansággal és elégedetlenséggel, — mint mondani szokták — lelkiismeretfurdalással, ha vele ellenkeztünk.

— E szerint mit mondjak ismerősömnnek?

— Azt, hogy figyelje magát és akkor majd észreveszi belsőjében esetleg csak fejletlen és ezért gyenge szavú, mindazonáltal felismerhető ösztön-

zést, néha a cselekvésre, néha ellene, ez az úgynevezett megelőző lelkiismeret; és ha a cselekvés után is figyeli magát, megtalálja magában a követő lelkiismeretet is, azt a jutalmazó, dicsérő, illetőleg korholó, nyugtalanító érzést, mely tetteinket a szerint követi, hogy jót vagy rosszat tettünk-e.

96. — A lelkiismeret minden cselekvésünket megelőzően jelentkezik?

— Nem, mert vannak közömbös, erkölcsi értelemben véve se nem jó, se nem rossz cselekedetek. Ezeket szabad tetszésünkre bízva. E tény azonban mit sem von le a lelkiismeret általános voltából. Lelkiismeret nélküli ember nincs, lévén a lelkiismeret természetünk tartozéka, azzal a felbecsülhetetlenül fontos szereppel, hogy királyi méltóságunkat őrizze.

97. — A lelkiismeret királyi méltóságunk őre?

— Úgy van! Amikor mennyei Atyánk a maga képére és hasonlatosságára megteremtett, egyben egy ösztönnel is megajándékozott, melynek feladatává tette, hogy ezt a képmást, azaz királyi vagy egyszerűbben kifejezve emberi méltóságunkat őrizze, védje, hogy útjában álljon lealacsonyodásunknak. Ez az ösztön a lelkiismeret. Istentől reá rótt kötelességét teljesíti tehát, amikor mibennünk szavát hallatja, és a jóra sarkall, a rossztól pedig visszatart. Ezért mindenkinek saját emberi méltósága érdekében kötelessége lelkiismerete szavát meghallgatni és követni.

98. Annál inkább kötelességünk ez, mert Isten mindegyikünket saját lelkiismeretünk alapján ítél majd meg. Mindnyájan úgy vagyunk előtte felelősek, ahogy bennünk lelkiismeretünk szólt, és a szerint részesülünk örök jutalomban vagy zuhanunk örök kárhozatba, hogy lelkiismeretünk biztos szavának miképen engedelmeskedtünk. Ebből adódik az

emberi élet rövid, de arany szabálya: *A biztos szavú lelkiismeretet mindenkor követnünk kell.*

Azt a pogány ifjút például, akit eltorzult lelkiismerete határozottan arra intett, hogy öreg, tehetetlen szüleit irtalomból ölje meg, megjutalmazza a végtelenül igazságos Bíró, ha ezt megtette, és megbünteti, ha elkerülte, annak ellenére, hogy a természeti törvény a gyilkosságot tiltja.

— Hogy ellenkezhethet Isten önmagával?

— Miért ellenkeznék?

— Beleoltotta az ember természetébe a gyilkosság tilalmát és a példa szerint megjutalmazza e tilalom áthágóját!

— Ne feledd azonban, hogy Isten végtelenül igazságos bíró, aki egy jöttányival sem kér többet számunkra, mint amiért felelősek vagyunk. Az a szegény pogány fiú, és vele együtt millió és millió más ember, gyermekkorától ki van téve környezete akárhányszor öntudatosan bűnös, akárhányszor öntudatlanul téves befolyásának. A körülötte élő emberek felfogását kritika nélkül veszi át, mert nem rendelkezik annyi éleselméjűséggel, amennyi a bírálathoz szükséges. Környezetének befolyása pedig olyan erős és akkora benyomással van rá, hogy természetes lelkiismeretének ellenkező szava öntudatához sohasem jut el. Ennek eredménye aztán, hogy Istentől beléje oltott természetesen jó lelkiismerete, embertársai hatására torzulásokat szenved, és e torzulásokért nem az a felelős, aki elszenvetted, hanem az, aki előidézte, ha ugyan tudatosan tette.

Isten, a végtelenül igazságos Bíró az előtte ítéletre megjelenő embertől csak azt kéri számon, amiért igazán felelős, hogy t. i. lelkiismeretét miképpen követte. Ha szavára hallgatott és a lelkiismerete szerint eléje állított jót megtette, jutalomban részesül, ellenben ha vétett ellene, bűnhődnie kell.

99. — Ha Isten mindenkit egyéni lelkiismerete alap-

ján ítél meg, akkor mirevaló még az erkölcsi törvény?

— Nemde minden gyermekjátéknak megvan a maga szabályai. Ha a kicsinyek közt, játék közben, perpatvar támad, e szabályok szerint mondunk fölöttük ítéletet.

Az erkölcsi életben valami hasonlóval állunk szemközt. Az emberek milliói erkölcsi értelemben halálukig gyermekek maradnak.

— Miért?

— Mert Isten irgalmas, és azt látja, hogy így teremtményei nagyobb számmal üdvözülnek. Azonban megadta a lehetőséget kivétel nélkül minden egyénnek, hogy erkölcsi felnötté, királyi emberré fejlődjék, hogy az igazi, a komoly, az istenadta erkölcsi elvek és törvények szerint vezesse életvonalát. Aki erre törekszik, az szétnéz az életben, tanul, kritikát gyakorol, igyekszik lelkiismeretének őseredeti, Istentől való szavát meghallani, igyekszik lelkiismeretét az igazságnak megfelelően kiművelni.

100. — Kiművelni?

— Úgy van!

— És mi óvja meg az illetőt, hogy e közben tévútra ne kerüljön?

— A hit- és erkölcsstanításban tévedéstől ment Anyaszentegyház.

— De ha kívüle áll? Ha, mondjuk, mohamedán?

— Az Anyaszentegyház akkora valóság a földön, hogy Isten segítségével minden őszinte igazságkereső előbb-utóbb ráakad. Ha pedig már ráakadt, könnyű dolga van: hallgassa figyelemmel tanításait és tegye magáévá azokat, olvassa Jézus és a szentek életét és napnál világosabban látja majd az igazi erkölcsi nagysághoz elvezető utat.

A további aztán már csak gyakorlat: hallgasson egyszerű gyermekded lélekkel így kiművelt lelkiismerete biztos szavára. Ha megteszi mindig azt, amit az határozottan parancsol, és elkerüli, amitől

visszatartja, feltétlenül eléri az erkölcsi nagyságot, és jutalmát, az örök boldogságot.

101. — Azt hallottam, hogy vannak beteg lelkiismeretű emberek. Ezek is elérhetik az erkölcsi nagyságot?

— El, ha lelkiismeretük gyógyításán komolyan fáradoznak.

— Kinek beteg a lelkiismerete?

— A leggyötrőbb lelkiismereti baj az aggályosság. Rendszerint tehetségesebb és jóakarátú, de ideges, neuraszténias emberek szenvednek benne. Az aggályosság félelemérzet. Az aggályos, mint a baj neve is jelzi, aggódik, mert kötelességeinek egyik-másik ágában mindenhol bűnt lát.

Akad például, aki bár túlzott részletességgel gyónja meg bűneit, mégis mindig attól fél, hogy nem mondott meg mindent. Az ilyen minduntalan gyónni akar, sőt életgyónást végezni, mert mint mondja, ez vagy az a fontos körülmény eddigi gyónásaiból kimaradt. És hiába gyónik, nem nyugszik meg utána, mert hamarosan újabb, nézete szerint még meg nem gyónt szempontot fedezett fel és ezért újabb gyötrő aggályok támadtak benne.

Egyi másik aggályos viszont a hatodik parancsolatot illetőleg nem tud megnyugodni. Lépten-nyomon kétértelműséget vél felfedezni még a legártatlanabb szavakban is és illetlenséget lát mindenben. Folyton gyötri a félelem, hogy nem küzdött eléggé a bűn ellen; nem került elég szorgalmasan a bűnrevezető alkalmat; nem intette rendre embertársait; nem állott ellen a kísértéseknek, hogy beleegyezett a bűnbe stb.

Ismertem aggályost, akit az a félelem emésztett, hogy előidézőjévé válik valami szerencsétlenségnek. Minden kavicsot gondosan lerúgott a járdáról, nehogy egy arra járó megbotolják benne és lábát törje. De a kocsíúton is izgatta minden szabadon heverő kő, mert, mint vélte, egy arra haladó

autó kereke azt a járdára, egy járó-kelő arcába vághatja. Egész nap gondosan vizsgálta cselekedeteit, hogy megtett-e mindent esetleges szerencsétlenségek megelőzésére, és eziránt sohasem tudta megnyugtatóni magát.

Az aggályosság azonban személyenként rendszeren csak egy-két tárgyra, kötelességre vonatkozik, és akárhány aggályos más kérdésben kifejezetten tág lelkiismeretű.

Az aggályos vagy latin szóval skrupulózus ember lelki baja miatt sokat szenved. Bajából a maga erejéből nem egykönnyen lábolhat ki. Legjobban teszi, ha tapasztalt lelkivezetőre bízta magát és annak ítéleteiben feltétlenül megnyugszik, utasításait pontosan teljesíti, még akkor is, ha az neki, éppen beteg lelkiismerete miatt, bűnösnek látszik.

102. Ha az aggályos huzamos időn át nem talál gyógyulást, könnyen a másik végletbe csap át, és tág vagy tompa lelkiismeretűvé, laxistává lesz.

A laxista még ott sem lát bűnt, ahol van, a halálos bűnöket pedig csekélységnek minősíti. A tág lelkiismeretű baja nem olyan kínzó, mint a skrupulistaé, de veszedelmesebb. Tompa, érzéketlen lelkiismerete nem figyelmezteti bűnös állapotára, és ezért abban a veszélyben forog, hogy mindjobban belekeveredik a bűnbe.

A laxisták hasonlíthatók az alvó emberhez, akinek feje felett a ház ég. Nagy lármát kell csapni, hogy felébredjenek. A tág lelkiismeretűt is rendszerint valami nagyobb lelki megrázkódás gyógyítja ki. Súlyos vagy hosszas betegség; haláleset vagy más sorscsapás; nem ritkán megrázó lelkigyakorlat.

— Beszámítható a tág lelkiismeretű cselekvése?

— Miért ne volna az?

— Gondolom azért, mert az illető nem tudja, hogy milyen bajban van. Ha tudná, hogy ez vagy az a cselekedet bűnös, nem tenné.

— Előfordulhat, hogy valaki jóhiszeműen tág lelkiismeretű. Tudatlansága ebben az esetben valóban nem bűnös. De a tág lelkiismeretűek rendszerint nem jóhiszeműek. Leggyakrabban a huzamos időn át elkövetett tudatos és szándékos bűnözés tompítja vagy hallgattatja el a lelkiismeretet. Mások viszont elhitetik magukkal, hogy az Isten nem olyan szigorú! Hogy jó az Isten! Hogy gyarló az ember! stb. És ez még a jobbik eset. De akadnak olyanok is, akik — mint nekem egy megtérő bűnös mondta — ifjúsága elején szószerosan lebunkózta magában a lelkiismeretet.

— Hogy értsem ezt?

— Szándékosan mindig az ellenkezőjét tette annak, amire lelkiismerete intette. Gondolhatod, hogy emberi méltósága hová sülyedt.

103. Megeshetik, hogy valakinek magában véve egészséges ítéletű, de egyik-másik pontban tévesen fejlődött lelkiismerete van. Abban a meggyőződésben él pl., hogy a pénteki megtartóztatás csak azokat kötelezi, akiknek a hús kedves eledele. Mivel pedig neki nagy önmegtagadásába kerül a húsételek fogyasztása, azért reá e tilalom nem vonatkozik. Minden pénteken húst eszik tehát.

A tévesen fejlődött lelkiismeretűeknél kétféle állapotot különböztetünk meg. Jóhiszeműeknek nevezzük azokat, akikben soha komoly kétely cselekvésük helyes voltát illetőleg fel nem merült. Teljes jóhiszeműség azonban huzamos időn át, a mi viszonyaink között, csak kivételesen fordulhat elő, mert ujságokból, szentbeszédekből, rádióból, ismerősei révén előbb-utóbb a maga meggyőződésétől eltérő értesüléseket szerez az illető, és amint komolyan kételkedni kezd, jóhiszeműből azonnal tájékozatlanná válik, és mint ilyennek kötelessége a helyes értesültség megszerzése.

Kétes lelkiismerettel ugyanis — és ez fontos

szabály — *nem szabad cselekednünk*, mert kitesz-
szük magunkat a bűn veszélyének.

— A jóhiszemű bátran cselekedhet?

— Bátran, mert a legjobb meggyőződése sze-
rint azt teszi, amire lelkiismerete inti. Lelkiismerete
hibás voltáról pedig sejtelve sincsen. És Isten —
mint már megbeszéltük — a szerint ítéli meg az
egyeseket, amint lelkiismeretük szavát követték.

— Mit tegyen az, aki kételkedik lelkiismerete
helyes voltáról, de nem áll módjában megfelelő
ismeretekre szert tenni?

— Ez a helyzet hazánkban aligha fordul elő.
Élőszóval, telefonon, levelezőlapon akárki megkér-
dezheti plébánosát.

— Igen, de addig, amíg a választ megkapja?

— Addig tegye azt, amit őszinte, becsületes
lélekkel jobbnak tart. Vagy ha nem tud ez irány-
ban dönteni, amiben számára több az önmegtaga-
dás. Vagy amiről azt ítéli, hogy inkább szolgál Isten
dicsőségére. Ha pedig ily megfontolások után sem
képes dönteni, bármit tesz is, nem vétkezett, mert
Isten előtt nincs bűnkényszer.

104. Az eddigtől eltérő természetű kételye van
annak, aki a törvényeket illetőleg jól értesült ugyan,
de adott esetben több törvény ütközése folytán nem
tudja, melyiknek tegyen eleget. Tudja pl., hogy
vasárnap szentmisét kell hallgatnia, viszont kilenc
és tizenkét óra között a büntetés terhe alatt köte-
lező leventegyakorlaton kénytelen résztvenni. A
nyolcórai misét hanyagságból elmulasztotta, a
kilencóráival pedig lekésik a nevezett gyakorlatok-
ról. Mit tegyen?

Ilyen esetekben hasznunkra van, ha ismerjük
a törvények kötelező voltának sorrendjét.

Legsúlyosabb kötelezettséget rónak reánk a
természeti törvények. Pontosabban kifejezve a tiz-
parancsolat, leszámítva a harmadikat. Ezt a köte-
lezettséget követi a tételes törvényeké. Közöttük

első helyen állanak az isteni eredetűek. Ilyen pl. a tíz parancsolat közül a harmadik. Utánuk következnek az Anyaszentegyház törvényei, és végső helyen állanak az államiak.

Az egyházi törvények között is előbbrevalók a bűn terhe alatt kötelezők, mint az áthágójukat csak büntetéssel sujtók. Súlyosabb kötelezettséget rónak ránk az általános érvényűek, mint a csak egy-egy tartományra szólók.

Ugyanilyen sorrend állítható fel az állami törvények között is. — És most, hogy a fenti példához visszatérjek:

A leventetörvény szigorúsága nem menti fel az illetőt a kilencórai mise meghallgatásának kötelezettsége alól. Mivel ez isteni eredetű tételes törvényből ered, melyet az Anyaszentegyház tételes intézkedése pontosabban a misehallgatásra állapított meg. A leventekötelezettség ezzel szemben csak állami törvény.

— És ha a gyakorlat elmulasztása miatt szigorúan megbüntetik?

— Viselje el azzal a tudattal, hogy azt azért a hanyagságért érdemelte meg, amellyel a nyolcórás misét elmulasztotta.

105. Megeshetik, hogy valaki cselekvésében tanács-talan, amikor személyekről van szó. Például kit mentsen ki előbb az égő házból: öreg törődött nagyszüleit, vagy kistestvéreit?

Személyeket illetőleg ez a szabály igazít el: Legközelebb állanak hozzánk családtagjaink, aztán következnek hitsorsosaink és harmadszor honfitársaink. A családtagok közül a férfinak legközelebb áll felesége, őt követik gyermekei, szülei, testvérei és végül a másod-, harmad- stb. fokú rokonok.

Az előbbi példában tehát, feltéve, hogy a megmentendők egyformán segítségre szorulnak, először menti ki testvéreit, és utánuk nagyszüleit.

106. Megeshetik, hogy valakinek valamely törvényt illetőleg van kételye. Például kötelező-e a szentmise hallgatása ünnep másnapján. — Első kötelességünk mindenkor a kétely eloszlatása avatott helyről eredő értesülés beszerzésével. Ha ez bárminő okból nem lehetséges, a cselekvés pedig sürget, akkor vizsgáljuk meg, hogy honnan ered a kétely. Ha kételyünk valamely komoly megbízható forrásból eredt, pl. hitbuzgalmi lapból olvastunk vagy lelkiismeretes, ily dolgokban jártas személytől hallottunk valamit, ami eddigi tudásunkkal ellenkezik (eddig úgy tudtuk, hogy ünnep másnapján kötelező a misehallgatás, most azt olvassuk vagy halljuk, hogy nem kötelező), akkor a valóban komoly okok folytán kétséssé vált törvény többé nem kötelez. Természetes, hogy komolytalan okok nem ingatják meg a törvényt.

— Napilapok cikkei után is igazodhatunk?

— Ha a közleménynek hivatalos formája van, t. i. valamely egyházi hatóság értesíti ezúton híveit, akkor igen, egyébként vallási kérdésekben a napilapok nem megbízhatók.

107. Az is előadhatja magát, hogy valamely törvényt illetőleg ugyan nincs kétségünk, csak azt nem tudjuk, hogy esetünk alája tartozik-e. Pl. jól tudjuk, hogy az Anyaszentegyház egyes könyveket indexre tesz, és hogy az indexre tett könyvektől híveit kiközösítés terhe alatt eltiltja; csak azt nem tudjuk, hogy a kezünkben lévő könyv a tiltottak között van-e. Ilyen esetben a kétes lelkiismeret szabálya szerint nem szabad cselekednünk, míg a való tényállásról tudomást nem szereztünk. A kérdéses könyvet tehát nem olvashatjuk addig, amíg meg nem tudtuk, hogy tiltott-e.

Ime, megbeszéltük a lelkiismeret problémáit. Mint gyakorlati életünk arany szabályát állítottuk, hogy biztos szavú lelkiismeretünket mindenkor követnünk kell, de azt is mondtuk, hogy kétes lelki-

ismerettel nem szabad cselekednünk. Erkölcsi nagykorúságunk és teljesértékűségünk szempontjából nagyfontosságú, hogy tárgyilag helyes és biztos szavú lelkiismeretre tegyünk szert. Fogadjuk ezért készségesen magunkba az Anyaszentegyház tanításait, olvassuk szorgalmasan a Szentírást, nevezetesen az evangéliumokat, továbbá a szentek életét, és végezzünk gyakran lelkiismeretvizsgálatot.

A lelkiismeretvizsgálat

108. — Ha lelkiismeretvizsgálatról hallok, mindig a lelkitükör jut eszembe.

— És baj az?

— Igen, mert ellenszenvet érzek iránta.

— Mindegyik lelkitükör iránt?

— Talán többféle van?

— Természetesen. Csak nem gondold, hogy ugyanolyan lelkitükör szerint vizsgálja meg lelkiismeretét az először gyónó kisgyermek, a gyakran szentségekhez járuló ifjú vagy családtagja, az évtizedek óta vallási közönyből Istenhez visszafordult férfi és a súlyos bűnözésből megtérő gonosztevő?

Lelkitükröd ellenszenves, mert bizonyára kinőttél belőle. Végy lelki igényeidnek megfelelőt, és nem érzel többé ellenszenvet.

— Melyiket tetszik ajánlani?

— Legjobban teszed, ha saját magadnak szerkesztesz egyet.

— Hogyan fogjak hozzá?

— Ha igazán megfelelő lelkitükröt akarsz készíteni, tisztába kell jönnöd először a lelkiismeretvizsgálat mibenlétével, majd céljával és szükségességével, végül módszereivel.

— Nem tetszik túl nagy fába vágatni velem a fejszét?

— Ne ijedj meg! Számosan megjárták már ezt az utat.

109. A lelkiismeretvizsgálat tulajdonképen belső és külső viselkedésünknek — magasabb fokon ezenkívül e viselkedés rúgóinak — vizsgálata, majd bírálata.

Belső viselkedésünkhöz tartozik gondolat- és érzésvilágunk vágyainkkal együtt. Külső viselkedésünkhöz pedig modorunk, szavaink, cselekedeteink és mulasztásaink, — magasabb fokon embertársainkra gyakorolt hatásunk, jó vagy megütközést keltő rossz példánk.

— Azt tetszett mondani, hogy magasabb fokon?

— Igen, mert lelkiismeretvizsgálatunk lehet felületesebb és alaposabb, tökéletesebb. Attól függ, kinek milyenek a lelki törekvései. Egyesek természete a közepszerűséggel beéri, jobban mondom, nincs érzékük a nagyobbyszerűhöz, a kimagaslóbbhoz. Az ilyenek lelki igényeit kielégíti a felületesebb önvizsgálat. Aki azonban magasabbra tör, és jellemét az átlagnál fényesebbre igyekszik csiszolni, akinek lelkét megérintette az életszentség vágya, annak szüksége van alaposabb, mélyebben szántó lelkiismeretvizsgálatra.

110. Célja a lelkiismeretvizsgálatnak a jellemképzés. Mikor Isten az embert alkotta, képet alkotott magának róla. Milyennek képzei Isten az ideális embert? Téged? Milyennek szeretne látni? Igyekezzél megfelelni magadnak e kérdésekre. Feltéve, hogy lelkiismeretedet olvasással, tanulással kiműveled, nem lesz nehéz megfelelned. Ha a felvetett kérdésekkel ismételten foglalkozol, lassan, fokozatosan kialakul benned önmagad ideális képe: jellemképzésed végcélja. Ilyen szeretnél lenni, és ilyen akarsz lenni.

A lelkiismeretvizsgálat mármost arra irányul, hogy mai alakodat azzal a lelkedben élő ideális képpel összemérd. Utánozod tehát a szobrászt, aki az alakatlan kőtömegről minden kalapácsütés előtt modelljére irányítja tekintetét. A formátlan kő mind

többet veszít alaktalanságából és hosszú, kitartó, de egyben művészi munka után kialakul a remekmű. A lelkiismeretvizsgálat sem céloz mást.

111. — Nincs a jellemképzésnek más, gyorsabban célhoz vezető útja?

— Sajnos, nincs! A lelkiismeretvizsgálatot el nem kerülhetjük, mint ahogy nélküle senki sem jut céljához, bármiféle életpályán haladjon is.

— ...?

— Csodálkozol? Pedig így van! Tegyük fel, milliomos akarsz lenni és elindulsz ezen az úton. Mit teszel majd? Naponta, sőt egy nap többször is visszatekintesz a már megtett útra és felbecsülöd a még hátralévőt. Megfontolás tárgyává teszed az eddig felhasznált eszközöket, a kötött üzleteket, a szerzett nyereséget, és megtervezed a következő teendőidet. Ha tévedésről vagy mulasztásról kell magad vádolnod, megbánod ügyetlenségedet és felteszed magadban, hogy a jövőben óvatosabb és körültekintőbb leszel. Lásd, tökéletes lelkiismeretvizsgálatot végzel, de csak készülő milliomosnak valót.

Ugyanígy vizsgálja viselt dolgait az orvos, az ügyvéd, a mérnök és katona, az iparos, földműves és kereskedő, röviden mindenki, aki szívéen hordozza haladását. Te is hasonlóan teszel majd pályád és előmeneteled, tekintélyed és sikereid érdekében. Az ilyen lelkiismeretvizsgálat azonban csak földi értékek halmozását célozza, értékekét, melyeket rozsdá és moly megemészthetnek, tolvajok ellophatnak. E kincsek nem kísérnek el a síron túlra, ha csak rossz emléküek nem, mert nincsenek a lelkedbe süllyesztve.

Erkölcsei értékünk vizsgálata azonban — a szoros értelemben vett lelkiismeretvizsgálat — örök valutákkal foglalkozik. Lelkünkre kristályosodó kincsekkel; teljes értékű emberségünk kialakításával; királyi méltóságunk kiteljesedésével; Isten

lelkünkre domborított arculatának tökéletesítésével; fogadott istenfiúságunk gondozásával, ápolásával.

Állítom, hogy csak az tudhatja magáról, mekkora dolog az: embernek lenni, aki rendszeresen vizsgálja lelkiismeretét. Milliónyi tömegek élük le életüket, és sohasem döbbentek rá, hogy a keresztségben Isten fiaivá fogadta őket, és hogy ezt az istenfiúságot, útban az örök boldogság felé, jobban kiművelhették volna magukban.

Azért tehát, hogy megőrizd teljes értékű emberiségedet, hogy biztosítsd örök üdvösségedet, hogy elszakíthatatlanul lehorgonyozd magad Isten mellé, vizsgáld rendszeresen, módszeresen lelkiismeretedet!

— ...!

112. — Az első, amit meg kell tanulnod, az őszinteség önmagad iránt. Magadat akarod gazdagítani, szépitni, és nem mást. Légy tehát magad iránt feltétlenül őszinte. Nevetséges és szánalmas ember, aki önmagát csak álarchan meri megnézni, aki önmagának hamis pénzzel fizet. Legyen erőd, és ne hunyd be szemed, ha a lelkitükörben előnytelennek látod képedet. Legyen bátorságod ennek az előnytelen, esetleg rút arculatnak szemébe nézni, és bevallani, hogy bizony ocsmány vagy! Ez a legfontosabb. Aki erre nem képes, az önámításának lesz áldozata, és élete végéig nem szabadul meg hibáitól, bűneitől. — Elismerem, hogy ez nem könnyű és nem kellemes, és akárhányszor kérlelhetetlen keménységet kíván önmagunk iránt, de vajjon lehet-e puha, viaszból gyúrt vésővel gránitszobrokat mintázni? Isten nem gyertyából öntötte magának az emberszobrokat, hanem húsból, vérből, csontokból és főképen szellemből, ezek pedig, mert élő valóságok, csak kemény munkával csiszolható, neveléssel formálható, fényesíthető istenképmások.

113. A lelkiismeretvizsgálat sikeréhez feltétlenül szükség van másodszor, hogy Isten jelenlétébe

helyezkedjél. Idézd fel magadban lehetőleg eleve-
nen az igazságot, hogy Isten előtt állsz, hogy mint
Szent Pál mondja, Benne élünk, mozgunk és va-
gyunk. (Ap. 17, 28.) Isten pedig lelked minden redő-
jének, rejtekhelyének ismerője, a legigazságosabb
bíró, de egyben a legjóságosabb Atya.

— Miért tegyem ezt?

— Ha nem tennéd, önvizsgálatod csak a termé-
szetes emberi törekvések síkján mozogna. Így azon-
ban belőle természetfölötti értékkel bíró, kegyelmet
kiérdemlő imádság lesz. Azonkívül Isten, a legjósá-
gosabb Atya előtt állva őszinteséged nagyobbodik;
hibáid láttán lelkedet természetfölötti bánat járja át;
javulási szándékod, erősfogadásod, akaratod teher-
bíróbbá keményedik; gyarlóságod látása nem tesz
kislelkűvé, és nem ejt meg a pesszimizmus, az
elkedvetlenedés ördöge.

114. Az őszinteség önmagunkhoz és Isten jelenlété-
nek gondolata lelkiismeretvizsgálat közben mind-
annyiunknak egyformán szükséges. A lelki élet
elemistái aztán — így nevezem a csak ritkán, évente
egyszer-kétszer-háromszor gyónókat — vegyenek
elő valami korukhoz és társadalmi helyzetükhöz
mért, egyházi jóváhagyással ellátott imakönyvet és
olvassák el az abban található lelkitükör kérdéseit,
lassan, ... megfontoltan, ... maguknak Isten előtt
őszintén felelgetve. Lelki igényeiknek, helyesebb
szóval, lelki igénytelenségüknek ennyi elég.

115. A lelki élet középiskolásainak azonban — a
havonkint, vagy még sűrűbben gyónóknak több
kell. Lelkük egyénileg alakult, ezért a tucatember
számára írt lelkitükörben nem látják meg saját-
magukat.

— Sohase használjanak nyomtatásban meg-
jelent lelkitükröt?

— Ezt nem mondtam. Ők is használjanak ilyen,
évente egyszer-kétszer, a nagy lelki ellenőrzés ide-

jén, a húsvéti vagy lelkigyakorlat után végzett általános gyónás előtt. Gyakori gyónásaikhoz azonban más kell: lelkitükör, melyben egyéniségük tükröződik: saját hibáik, lehetőleg teljes részletességgel.

— Hol találok ilyet?

— Készen csak nehezen. Azért legjobb, ha magad készítesz egyet. Nem túlságosan nehéz munka, mert egy-egy embernek aránylag kevésféle, inkább gyakran ismétlődő hibája van. Ha rövid ideig, egy-két hónapig, gondosan figyeled magad azzal a céllal, hogy készülő lelkitükröd számára anyagot gyűjts, minden hibádat felfedezed.

Aztán már nem kell egyebet tenned, mint az így összehordott anyagot, kérdésekbe foglalva, néhány egyszerű szempont szerint csoportosítanod, és kész a lelkednek való tökéletes lelkitükör.

— És ha később újabb hibákat fedezek fel?

— Azokat utólag hozzáírod.

— Milyen szempont szerint csoportosítsam hibáimat?

— Sokféle lehetséges. Például: hibáim otthon, az utcán, az iskolában, templomban stb. Vagy: hibáim Isten és önmagam ellen, szüleim, testvéreim, barátaim, iskolatársaim stb. körében. Vagy: hibáim gondolatban, kívánsággal, szóval, cselekedetével, a jónak elmulasztásával stb.

116. Hogyha azonban magasabbra törsz, az élet-szentség felé, ha a lelki élet főiskoláját kívánod járni, akkor ki kell fürkészned hibáid rúgóit, vagy jobb szóval, gyökereit, és a bűngyökerek kiirtásán kell fáradoznod.

— Hogy találom meg hibáim rúgóit?

— Aránylag könnyen. Kérdezd minden hibád után, hogy miért tetted? Hamar észreveszed, hogy a legkülönbélebb bűnöknek azonos oka van. Például valaki rest. E főbűn viszi rá egy egész sereg egyéb bűnre. Restsége az oka, hogy kötelességét nem végzi el maradéktalanul; hogy nem mond igazat, mert

mulasztásait akarja mentetgetni; hogy csaláshoz folyamodik, mert így kényelmesebb; hogy szüleit meglopja, mert mulasztásait mások csak pénzért hajlandók részére pótolni stb. Tegyük fel, hogy ugyanez az egyén kevély is. A kevélység ugyane bűnökre viszi: kötelességét elmulasztja, hogy társaival, teszem a sportpályán lépést tarthasson; hazudik, felvág, mert szégyenli csekélyebb értékűségét bevallani; csal, hogy előljárói, barátai többre minősítsék; lop, hogy pénzesebb társai mögött el ne maradjon stb.

— Bűngyökér csak főbűn lehet?

— A főbűnök és még sok más emberi gyarlóság. Például játékszenvedély, gyávaság, kislelkűség stb.

Az éppen elsorolt szempontok szerint összeállított lelkitükörnek ilyenféle alakja lesz: Restségem megnyilatkozása: utána következnek kérdések alakjában felsorolva a megfigyelésed szerint belőle eredő hibák és bűnök. Először a gyakoribbak, következőleg a ritkébbak, és végül néhány kérdés, mely fényt igyekszik deríteni a vétkeddel ember-társaidra gyakorolt hatásokra.

Ugyanilyen minta szerint szerkesztheted meg a többi bűngyökér hatásainak kivizsgálásához alkalmas lelkitükört.

117. — Miért jobb az így megszerkesztett lelkitükör az előbbieknél?

— Mert eredményesebb önképzésre segít.

Tegyük fel, hogy valaki gyakran nem mond igazat. Ha csak úgy egyszerűen elhatározza, hogy többé nem hazudik, akkor megeshetik, hogy évekig nem ér el eredményt, hibája nap-nap után előfordul. De aki gyökerében támadja meg a bajt, és kevély-sége ellen küzd, melyből nagyozolása, felvágása, hazudozása táplálkozik, az előbb-utóbb leküzdí magában saját maga túlbecsülését, és fejlődő szerénységével igaztalan beszéde magától megjavul.

118. Mindenféle lelkiismeretvizsgálat eredményességéhez hozzátartozik a bánat: értelmünk rosszaló ítélete cselekvésünk felett, és az erősfogadás: akaratunk elhatározása a jobbra. Következzék még egy gyermekien kedves fohász a jóságos mennyei Atya irgalmáért meg segítő kegyelméért, és lelkiismeretvizsgálatunk végetért.

— Milyen sűrűn végezzen lelkiismeretvizsgálatot?

— Minél többször, annál jobb. Az eredményes önképzéshez legalább egyszer naponta: este, lefekvés előtt kell azt végeznünk. Reggel pedig, mielőtt napi munkádhoz látnál, újítsd fel magadban erősfogadásodat, előrelátható napi programodnak megfelelően.

A kísértés

119. — Lehetséges az, hogy a természet önmagának rosszat akarjon?

— Nem értem kérdésedet!

— Az ösztönöket — nemde — a Teremtő az egyed, illetőleg a faj javára helyezte az egyesek természetébe.

— Úgy van!

— Miképen lehetséges mégis, hogy az embert ösztönei bűnre, rosszra, ártalmas dologra ingerlik?

— E körülmény tulajdonképpen emberi méltóságunkban leli magyarázatát. Minden állati ösztön magában véve vak és nyugszik. A körülmények, vagy gazdájának állapota, illetőleg a természet élet-tani törvényei bírják tevékenységre. Működésében a maga tárgya felé hajtja gazdáját, és ismét megnyugszik, amikor e tárgyat elérte.

Az embernél azonban más a helyzet. Nálunk Isten kegyes nagylelkűsége folytán az értelem és a szabadakarat kormányoznak. Tehát nem a természet vak élettani törvényei, hanem királyi méltóságunknak megfelelően a magunk akarata. Ha ösztöneink-

nek, az erkölcsi törvény irányítása szerint, féket vetünk, sohasem visznek rosszra, bűnre. Ha ellenben fékezetlenül szabadjára engedjük azokat, akkor természetesen mértéktelenségre ingerelnek.

— Miért nem ragadják az állatot ösztönei fékezetlenségre?

— Mert annál az ösztönök a természet élettani törvényeinek uralma alatt állanak, és ezek a törvények hatnak fékezőleg. De nálunk Isten e törvények szerepét, éppen méltóságunknál fogva, értelmünkre és szabadakaratunkra bízta.

120. — Nem lealázó reánk nézve a folytonos harc alacsonyabb énünkkel?

— Ami benne lealázó, az az eredeti bűn* következménye, és ennek is van jó oldala, mint arról még szó lesz. Most azonban ne ezt nézd, hanem azt a folytonos harcot, melyről beszéltél, és mely hősiességünk kifejlődésének előfeltétele.

— Hősiességünknek?

— Úgy van! Vagy talán hallottál már hősokról, akik a békés nyugalom ölen termettek? Ne feledd, hogy királyok vagyunk, a király pedig sokkal királyibb, ha hős, mint ha gyámoltalan vagy éppen pipogya.

— Összüleinket a bűnbeesés előtt is királyságra szánta Isten és nekik akkor nem kellett harcolniok rosszraajló természetükkel.

— De harcolniok kellett az emberi természet örök ellenségével, az ördöggel.

— A Sátán minket is kísért!

— Úgy van és még azonkívül a rossz emberek, sőt a bűnre vezető alkalom is, de ennek fejében ezer meg egy olyan kegyelmet bocsát rendelkezésünkre mennyei Atyánk, amit a bűnbeesés előtti állapotban nélkülözni kellett volna. Isten igazságos

* Az eredeti bűnről lásd: Mit beszéltem diákjaimmal Istenről? 121—141. pontokat.

és jó. Egyforma bőkezűséggel osztogatja ajándékait. Ha egyiknek többet adott ebből, kevesebbet ad abból, és megfordítva.

Igaz! Természetünk önhibánkon kívül rosszra-hajló, de vigyázzunk, hogy vétkeinkkel rosszra-hajlóbbá ne tegyük. Ellenkezőleg! Törekedjünk azt erényeinkkel minél inkább jóra hajlítani és örvendezzünk annak a sokezer győzelemnek, melyhez e munka közben számunkra alkalom nyílik.

121. — A bűn növeli természetünk hajlandóságát a rosszra?

— Sajnos, igen! — Mert minden bűn nyomot hagy idegzetünkben, mint pázsitos réten a gyalogjáró. Ha ismétlődik, e nyom erősödik. Gyakori ismétlés valóságos gyalogutat, kijárt csapást, *szokást* létesít, amiért minden további bűn elkövetése könnyebb, lelkiismeretünk felszólalása ellene gyengébb. Ha a bűnt tovább ismétljük, szükségletre teszünk szert irányában, és egyszer csak nem tudunk ellenni nélküle. Ez már természetünk súlyos fokú romlása, és ebbe az állapotba semmiképen sem szabad lesülyednünk. Éppen ezért olyan fontos, hogy a bűnnek elejétől kezdve minden erőnkkel, ügyességünkkel ellenálljunk.

122. — Ügyességgel?

— Úgy van! Mert kísértés idején legtöbbször az ügyesség segít a leghatásosabban. Pl. valamely kéznél levő jó gondolattal figyelmünk elterelése, vagy imádság, munka, sport, zene vagy más művészet és hasonlók. Természetes, hogy akaratunknak sem szabad meginogni. Azért, amint a kísértés gondolat, érzés vagy kívánság alakjában jelentkezik, egy pillanatig se foglalkozzunk vele. Vessük meg és nyugodtan, minden félő-aggódó ijedelem és kapkodás nélkül tereljük másra figyelmünket.

— És ha a gondolat vagy az érzés nem tágit?

— Ne törődjünk tovább vele, folytassuk nyugodtan dolgunkat.

— De ha éjjel támad ránk?

— Lássuk benne Istennek imára hívó szavát és kezdjünk a rózsafüzérbe. Az angyali üdvözlét sokszoros ismétlése rendszerint meghozza az álmot, és ezzel a kísértés végét. Ha pedig ez nem segítene, beszéljük meg a dolgot részletesen lelkiatyánkkal.

123. Napjainkban nem ritkán találkozunk öröklött rossz hajlamaiknál vagy ideggyengeségüknél fogva az átlagnál rosszra hajlóbb természetű egyénnel. Az ilyenek hajlamuknak engedve hamarosan odáig jutnak, hogy szinte kényszerítve érzik magukat a bűnre. Mintha bilincsbe volnának verve, mintha akaratauk szabadsága ez irányban gátlást szenvedne. A belső kényszer lehet akkora, hogy legyőzéséhez nincs elég erkölcsi erejük. Vétkeznek, mert mint állítják, úgy érzik, hogy muszáj.

Nem kell külön mondanom, hogy ez már beteges állapot, mely egyénenkint más-más kezelést igényel és mivel e baj rendesen megromlott egészségből, túl gyenge idegzetből ered, a tapasztalt lelki vezetőn túl, lelkiismeretes orvos tanácsát is igénybe kell venni.

124. — Rosszra hajló természetünkétől különbözik a Sátán kísértése?

— Különbözik, habár nem éppen könnyű e különbségre rámutatni, mert nem ritkán a rosszra hajló természet kísértését a gonoszlélek még erősíti. — A rosszra hajló természet kísértése ösztönös működés. Néha gyengébb, néha erősebb, sőt szenvedélyes egyéneknél rendkívül heves is lehet. Azonban mindig csak érzés, ösztönszerű, magában semmitmondó vonzódás a bűnre. A gonoszlélek kísértéseit ezzel szemben bizonyos nyugtalanság jellemzi, erőszakos követelődzés, gúnyos hang, mely sürget a bűnre és kinevet, ha nem vétkezünk. Gyá-

váknak, gyerekeseknek, pipogyáknak nevez, ha félünk a bűntől. Nem ritkán olyankor lép hozzánk, amikor ezt éppen nem várnók, vagy a hely szentsége legkevesébbé túri, pl. templomban, ima közben, és bosszantóan zavar oda nem való gondolatokkal.

Máskor a jó angyal külszínét ölti magára és jóra, imára, alamizsnálkodásra buzdít, de erőszakos, gúnyolódásra beállított természete itt is elárulja. Pl. ilyenféle beszédet hallunk lelkünk mélyén: Hát nem adsz alamizsnát? Nem imádkozol? Na, a te vallásosságod is erős lábon áll ám! stb.

Akárhányszor Isten és a szentek iránt jónak látszó, jámbor érzelmeket kelt fel mibennünk, de aztán hamar, minden átmenet nélkül rosszba, érzéktiségbe, szemérmertlenségbe csap át.

A gonoszlélekkel szemben is első a nyugodtság. Ne féljünk tőle, nem árthat, mint a leláncolt kutya, csak akkor, ha a közelébe megyünk és magunkhoz engedjük. Ismételjük neki erőteljesen Jézus szavait: Távozzál, Sátán, és tegyük hozzá: Az Atya, Fiú és Szentlélek nevében. Vagy vessünk keresztet, — ha kéznél van, szenteltvízzel. — Ne feledjük királyságunkat és nézzünk a bukott angyalra megvetéssel. Ha kísértéseit nem hagyja abba, szóljunk rá gúnnyal. Pl.: „Szégyeld magad, hogy ennyire erőlködöl. Hangod a kutyaugatásnál nem több!”... A Sátán kevély, és kevélysége nem bírja a gúnyt. Ha gúnyoljuk, elhagy minket.

125. A Sátánnál azonban általában több bajt okoznak az életben a rossz barátok. Közöttük élünk és rontó hatásuk alól nehezen, sokszor csak hősieséggel vonhatjuk ki magunkat.

— Nekem nincsenek rossz barátaim. Ha ilyen fiúra akadok, nem állok vele többé szóba.

— Nagyon helyes! Amíg diák vagy, ezt mindig könnyen megteheted, de ha egyszer felnőttél, és munkaköröd vallástalan vagy éppen erkölcstelen

kollégák közé kényszerít, már sokkal nehezebb lesz helyzeted.

— Mit tegyek, hogy ezt elkerüljem.

— Ha teheted, ne vállalj munkát ilyen helyen. Erre azonban csak ritkán nyílik alkalom. Legtöbbször nem tölünk függ, hogy kik között kell életünket eltöltenünk. Azért légy erős és megingathatatlan. Ami pedig a rossz barátokat, vagy helyesebb szóval rossz embereket illeti, velük szemben is legjobb eljárás a szerény nyugalom és meggyőződésünk határozott kijelentése. Faltörőkos fejűkkel csak azt döngetik, aki inog, akinek eldülésére számíthatnak, akinek bukása olcsó diadal lehet számukra. Ha észreveszik, hogy sziklaszilárd vagy, hamar abbahagyják az ostromot, mert nem szívesen verik falba fejüket.

126. Nehezebb a sorsa annak, akit kenyéradója ingerel bűnre. Ilyen esetben akárhányszor nem marad más megoldás, mint a futás. Keresetet, állást, megélhetést feladni viszont, csak a fenyegető bűnveszély miatt, napjainkban, amikor az elhelyezkedés nehéz, nem éppen könnyű. Nem is képesek rá, csak a hősök. Azonban vannak az életben helyzetek, amikor királyságunk megvédése hősiességet kíván és a szóbanforgó eset ezek közé tartozik. Királyi lélek utóvégre nem ehet gyalázattal bemocskolt kenyeret, nem vághat zsebre júdáspénzt.

— Nem szégyen a futás?

— A most szóban forgó futás hősiesség. Szégyen, gyávaság, sőt árulás volna a bűn zsoldjában megmaradni.

— De ha kísértett egyénnek felesége és gyermekei vannak?

— Annál inkább számíthat a mennyei Atya segítségére. Isten pedig sohasem hagyja el a benne bízókat.

127. Utolsó helyen említtem a bűnre vezető alkalmat. Ennek meghatározása a legnehezebb, mert bármi

lehet. Személy, társaság, hely vagy tárgy, röviden minden, ami miatt vétkezhetünk, ha el nem kerüljük.

A másik nehézséget adja a meghatározásnál, hogy egyénenkint lehet más és más. Ami bűnrevezető alkalom Alfának, az nem az Bétának és megfordítva. Sőt akadhat olyasmi, ami éppen csak Alfának alkalom a bűnre és kívülre alig másnak.

Természetes, hogy a bűnrevezető alkalmat lelkünk érdekében kerülnünk kell. Ez a kötelesség az alkalom szülte bűnveszéllyel egyenes arányban áll.

Ha olyan az alkalom, hogy benne valószínűleg elesünk — amit saját szomorú tapasztalatunkból tudhatunk — és a bűn súlyos, akkor az alkalmat feltétlenül el kell kerülnünk. Az ilyen bűnalkalmat közelinek nevezzük.

Ha az alkalom nem jelent számunkra csaknem biztos vétket, akkor távolinak mondjuk, és kisebb a kötelezettségünk, hogy elkerüljük.

A súlyos bűnre vivő közeli alkalmat, mint mondtam, minden áron kerülnünk kell. Ha ezt rajtunk kívül fekvő okokból nem tehetjük, mindent el kell követnünk, hogy az alkalmat számunkra távollivá tegyük, vagyis oda kell hatnunk, hogy ne jelentsen számunkra valószínű bűnt.

— Miképen érhetjük ezt el?

— Ismételt erős elhatározással a jóra, szorgalmas önmegtagadással, a szentségek gyakori felvételével, sok imával, és nem utolsó helyen egy meghitt jó barátunk támogatásával, aki az alkalomba elkísér, és jelenlétével a bűntől visszatart.

128. A kísértések elleni harcban legfőbb törekvésünk irányuljon akaratunk felszabadítására. Csak felszabadult akaratú ember lehet boldog, mert minden bilincs nyomasztólag hat. Királyi lelkek csak felszabadultan királyiak. E lelki felszabadulásnak pedig végeredményben két párhuzamos sínen kell haladnia. Az egyik értelmünk felvilágosítása hittel,

a másik akaratunk felerősítése kegyelemmel. Belső békét, harmóniát, boldogságot adó más út nincs.

Azért ápoljuk, műveljük gondosan hitünket és halmozzuk szüntelenül lelkünkbe a kegyelmet. Ha megtesszük, nem nyögünk soha a bűnnek lealázó, embertelenítő rabságában.

A bűn

129. — A kísértés mindig csak bűnre irányul?

— Csak ha bűnre irányul, nevezzük kísértésnek. Ha megengedett, azaz jó vagy közömbös dologról van szó, azt mondjuk, hogy eszünkbe jutott valami, vagy kedvünk támadt valamire.

— Bűn a kísértés?

— Nem! Származhatott ugyan bűnből és végződhetik bűnben, de maga a kísértés sohasem bűn.

— Származhatott bűnből?

— Úgy van! Mert igen gyakran megesik, hogy valamely előzőleg elkövetett bűn utóbb sok kísértésnek lesz okozója.

— Nem látom tisztán azt a határt, mely a kísértést a bűntől elválasztja.

— Pedig jól észrevehető. Figyeld meg a bűn fejlődésében a következő fokokat és nem lesz ez irányban több nehézséged!

A bűn legtöbbször érzékeinken keresztül közelít meg minket. Látunk vagy hallunk valamit. Nem éppen ritka az sem, hogy ettől függetlenül valamely testi érzés ad okot a kísértésre (I). Az elsoroltak kapcsán gondolat támad bennünk (II), mely hamarosan kívánságba megy át (III).

Az első még csak nem is kísértés. A második és harmadik már az, feltéve természetesen, hogy tiltott dologra irányul. Mivel azonban hasonlóan az elsőhöz ugyancsak akaratunktól függetlenül jött létre, nem vétkes.

A bűn fejlődésének negyedik fokán az értelem foglalkozik a kísértéssel. Elképzei. Fontolgatja,

hogymi lenne, ha elkövetné? Majd később, hogymi ezt miképen tehetné? Hogymi szól mellette, mi ellene?

Ha e fontolgtatás öntudatlan, — amimábrándozóknál vagy fáradtság, álmoság esetén akárkivel gyakran megesik, még ha ez az ábrándozó, félálomszerű állapot sokáig tart is, — nem vétkes, mert hiányzik hozzá a tudatosság. De ha az illető ráeszmél a lelkében lejátszódó folyamatra és tudatosan tovább foglalkozik vele, még ha nem is egyeznék bele és nem is követne el semmit, némileg már vétkezett, mert a tudatos foglalkozásban mindig van szándékosság is.

A kísértés tehát a negyedik fokon kezd átmenni a bűnbe. Ezért, ha büntelenek akarunk maradni, szükséges, hogymi amint ráeszméltünk a kísértésre, azonnal szembeforduljunk vele.

Ha megtetszett a bűn gondolata és az akarat hozzájárulását adta, — ez a bűn fejlődésének ötödik foka — lett teljessé a bűn.

130. Az akarat hozzájárulása viszont többféle lehet. Legkevesebbé bűnös, aki csak gyönyörködik a bűn gondolatában. Súlyosabb, ha vágyódik utána. Még nagyobb a bűn, ha külső elkövetését is elhatározza. De mindhárom esetben még csak gondolati, úgynevezett belső bűnt követett el.

A belső bűn faja szerint ugyanolyan, mint a külső. Vagyis belsőleg is elkövethető a lopás, csalás, gyilkosság, hazudozás, paráznaság és minden más bűn is. Aki aztán a belső bűnt külsőleg is elkövette, — és ez a bűn fejlődésének utolsó foka — az teljessé tette vétkének súlyosságát.

131. — A külsőleg is elkövetett belső bűn két bűn?

— Rendszerint csak egy, ha azonban a belső elhatározás és külső keresztülvitel között hosszú idő, például egy-két nap telt el, akkor feltehetjük, hogymi két bűn, mert ennyi idő alatt az első elhatározás legtöbbször elenyészik, hacsak a bűnös azt állan-

dóan ébren nem tartja, ami mindenesetre nagyobb gonoszság jele.

Akárhányszor több belső bűn előzi meg a külsőt: a bűnösnek sok elhatározásra van szüksége, míg tettét külsőleg is el bírja követni.

132. A bűnhöz tehát, mint az elmondottakból megérthetted, három tényező szükséges. Először ütközzön a cselekmény valamely erkölcsi törvénybe, azaz legyen az elkövetett tett tiltott dolog. Másodszor legyen öntudatos. A bűnösnek, hogy valóban bűnös legyen, tudnia kell, hogy mit tesz, és legalább homályosan azt is, hogy tette tiltott dolog. Harmadszor akaratának is hozzá kell járulnia: magának is akarnia kell azt, amit tesz. A kísértés ezzel szemben csak a bűn gondolata vagy vágya, az értelem és akarat, lelkünk két királyi tehetségének hozzájárulása nélkül.

— És ha valaki nem tudja, hogy tiltott dolgot művel?

— Akkor addig, amíg ezt nem is sejti, tette nem vétkes. Cselekedete tárgyilag ugyan helytelen, de személyes bűne nincs. Az illető jóhiszemű.

133. — Mi különbözteti meg a halálos bűnt a bocsánatosól?

— Hatásaiban?

— Nem! Ezt tudom. Aki halálosan vétkezett, kiesett Isten barátságából, megszűnt fogadott fia lenni, ennek zálogát, a megszentelő kegyelmet elvesztette, és örök büntetésre lett érdemes.

— Úgy van! A bocsánatos bűnnek nincsenek ily végzetes következményei.

— Engem azonban az érdekelne, hogy miről ítéltük meg, hogy cselekedetünk halálos vagy bocsánatos bűn volt-e?

— Elsősorban a cselekedet tárgyából. Ha fontos dologban öntudatosan és szándékosan sértettük meg Isten akaratát, halálos bűnünk van. Ha kisebb dolog-

ban, bár teljes öntudattal és szabadakarattal sértettük meg Isten akaratát, bűnünk csak bocsánatos, ilyen még akkor is, ha fontos dologban, de nem egészen tudva és akarva vétkeztünk.

— Számtalanszor hallottam már ezt a meghatározást, de nem igazodom el rajta. Azt szeretném tudni, hogy miről ismerhetem fel a fontos dolgot.

— Annak elbírálásában, hogy fontos dologról van-e szó, az alábbi megfontolás vezethet célhoz.

Említettem már, hogy egész életünk folytonos választások láncolata. Válaszúton járunk. Isten nem erőszakolja önmagát, sem a birtoklásából adódó boldogságot mireánk. Döntsük el magunk sorsunkat. Ahogy választottunk, olyan lesz jövőnk az örökkévalóságban. Ha Istent választottuk, hozzá jutunk és ez az örök üdvösség; ha teremtményeit, úgy azokkal kell beérnünk örökre.

— Mikor választjuk Istent?

— Ha az Ő akarata szerint élünk a teremtményekkel. Egyszerűen kifejezve: ha engedelmeskedtünk.

— És mikor választjuk a teremtményeket?

— Ha a magunk akarata szerint, azaz önzően élünk közöttük. Végső elemzésben tehát az engedelmesség harcol bennünk az önzéssel. Mármost valamely cselekvésben megnyilatkozó önzés különféle fokú lehet. Ha akkora, hogy elfordít Istentől, a bűn halálos.

— Miért?

— Mert azzal, hogy elfordított az örökbefogadó Atyától, megfosztott a megszentelő kegyelemtől. Ha azonban az illető önzésével nem megy el odáig, hogy elforduljon Istentől, másszóval, ha csak úgy félig-meddig volt engedetlen, vélke bocsánatos.

134. — Még mindig nem látok tisztán e kérdésben.

— Mi homályos?

— Miképen lehet valaki félig-meddig engedet-

len? Én úgy ítélem, hogy az ember vagy engedelmes vagy nem.

— Ebben mindenesetre igazad van, azonban van olyan engedetlenség, mely Isten világtervét csak rongálja, de még nem teszi lehetetlenné. Ez a bocsánatos bűn esete. Ha azonban e tervet felforgatja, akkor a véték halálos.

— Nem túlerős a kifejezés, hogy a halálos bűn felforgatja Isten világtervét?

— Ha a világ rendjének felforgatása alatt a csillagok közt lejátszódó katasztrófát értesz, akkor minden bizonnyal túl erős. Ilyet a halálos bűn nem idéz elő. Ha forradalmat, háborút vagy nemzetközi bonyodalmat kihívó cselekedetet, akkor meg olyan ritka, hogy a mindennapi embernek valóban kár volna vele foglalkozni. De a szó szoros értelmében nemcsak történelmi vagy csillagászati jelentőséggel bíró cselekmények forgatják fel az Isten akarta világrendet, hanem kivétel nélkül minden cselekedet, mely a Teremtő elgondolását egy-egy esetre lehetetlenné teszi.

135. — Nem tehetek róla!... Még mindig nem tudom elképzelni, miképen lehet világfelforgatás a szándékos húsevés pénteken vagy egyetlen akaratosan elmulasztott vasárnapi szentmise vagy más hasonló, magában hatástalan cselekedet?

— Ne feledd, hogy Isten előtt nemcsak az egész emberiség áll mint egység, hanem minden egyes ember is külön-külön. A világtörténelem sem egyéb, mint milliónyi-millió egyes ember egyéni életfonálának összesodródása. Mindegyikünk, az örökkévalóság szemszögéből nézve, itt a földön a maga méterrel-kilométerrel, órával-évekkel mérhető mulandó kis világában él és uralkodik. Akár pásztor-gyermek, akár miniszterelnök, akár koldus, akár királyfi. A lényeg nem abban van, hogy ki mit tart a kezében, sem azon, hogy azzal, amit fog, milyen messzire üthet. Nem! Egyedül az a fontos, hogy

milyen szempontok szerint alakítja ki magában és maga körül a maga világát. Ha engedelmes, Isten akaratának szerzett érvényt és megvalósította a Mindenhatónak hozzáfűzött világtervét, ha az önzés irányította, felforgatójává lett ennek.

136. — Azt hallottam, hogy Isten mindent, még a bűnt is jóra tud fordítani, és hogy az ember nem keresztezheti az Ő szándékait.

— Abból, hogy az árvízgátat újra fel tudjuk építeni, nem következik, hogy az árvíz nem pusztít. Istent bölcsesége képessé teszi, hogy az ember bűne ellenére elérje a maga célját, de ez a halálos bűn világfelforgató jellegéből mit sem vesz el! A szent-misére és bőjtre hivatkoztál. Mit kíván az isteni világterv? Azt, hogy hetenkint egyszer minden kis-király-ember meghódoljon Előtte, a nagy mindenség korlátlan ura előtt. Aki ezt önzésből megtagadja, és mise helyett lustálkodik vagy szórakozást keres, az felforgatója lett ennek a rendnek, az fellázadt Isten ellen. A megszegett bőjtben és minden áthágott parancsban megtalálod ezt az erkölcsi értelemben vett világfelforgatást. (Lásd részletesebben az egyes parancsoknál.)

Aki azonban ott van a misén, értem a teljes áldozati cselekményen, és csak a kiegészítő részekről hiányzott, az csak sértette Isten akaratát, tetteivel nem fordult el a jóságos mennyei Atyától, mert az áldozati cselekményen résztvett, azaz bemutatta hódolatát, ezért a megszentelő kegyelmet nem vesztette el. A lényegét illetőleg engedelmeskedett: bűne csak bocsánatos.

137. Ismerni kívántad azt a mértéket, mely eldönti cselekedeteink horderejét, mely megmondja, hogy fontos dologról van-e szó vagy sem, hogy halálos-e a bűn vagy bocsánatos. Íme, megadtam rá a választ, de még csak részben. Mert minden bűnhöz, mint tudod, három tényező szükséges. Egy tárgyi és két

személyi. A tárgyi az, melyről éppen szó volt, az a parancs, melynek megszegése bünt eredményez. A két személyi tényező pedig a tudatosság és szándékosság.

Életünkben gyakran megesik, hogy valamely cselekedetünk erkölcsileg nem volt egészen beszámítható, másszóval hiányzott valami akár a tudatosságból, akár a szándékosságból, vagy éppen mindkettőből. Az ilyen nem egészen tudatos vagy szándékos — meggondolatlanul, hirtelenül, véletlenül, félálomban stb. elkövetett cselekedet sohasem halálos bűn, még ha tárgya fontos dolog volt is.

— ...?

— Hogy miért? Mert a megszentelő kegyelem, Isten fogadott fiúságának záloga, roppant nagy jelentőségű érték. Ekkora kincset könnyedén, meggondolatlanul senki sem vet el magától. Ezért a végtelenül igazságos Isten csak az egészen tudatos, az egészen szándékos világfelforgatást tekinti az ember részéről a fogadott istenfiúság felmondásának.

138. — ...! Nem fordulhat elő, hogy valaki súlyosan vétkezzen, de azért kitartson Isten mellett?

— Csak az tart ki Isten mellett, aki az Ő szent akaratát teljesíti. Ez az oka, hogy halálos bűn és megszentelő kegyelem, önzés és istenszeretet nem férnek össze, nem kaphatnak helyet egyszerre ugyanabban a szívben.

139. — A halálos bűnök közt melyik a súlyosabb?

— Amelyik tartósabban, vészesebben elszakít Istentől, ez pedig nem annyira a bűnök tárgyi, mint inkább személyi tényezőitől függ. Lehet, hogy egyiket a káromkodás, másikat az iszákosság, a kevélység vagy tolvajlás sodorja messzebbre Istentől. Akit melyik bűn, annak az a súlyosabb. Csak egyet mondhatunk ki határozottan: sokkal súlyosabb a helyzete annak, aki állapotszerűen keveredett bele

a halálos bűnbe, mint azé, aki bár súlyosan, de átmenetileg vétkezett.

— ...?

— Ismeretlen előtted e megkülönböztetés? Pedig kézenfekvő. Kinek van állapotszerű bűne? Annak, aki hogy úgy mondjam a bűnből él. Az érvénytelen házasságban, a tiltott viszonyban élő; a hivatásos tolvaj, az uzsorás; a destruktív sajtó előállítói és terjesztői, és még sok-sok hasonló helyzetű ember él állapotszerűen a bűnben. Számukra az Istenhez térés életmód vagy pályaváltoztatást jelent, — ami sohasem könnyű! Éppen ebből a nehézségből következtethetünk az illetők bűnének nagyságára.

Azért ha választanunk kell szegénység, szenvedés vagy állapotszerű halálos bűn között, inkább a végső nyomor vagy e világ minden egyéb gyötrelme után nyúljunk, mint hogy állapotszerűen elforduljunk Istentől, mert ez a legnagyobb szerencsétlenség, ami embert a földön érhet.

— És mit nevezünk átmenetileg elkövetett halálos bűnnek?

— Minden egyebet, amit az emberi gyarlóság számlájára írhatunk.

— De miért átmeneti?

— Mert ma beleesik a bűnös és holnap megbánja, felkel belőle, meggyónja minden nagyobb nehézség nélkül. Ezért csak átmenetileg van benne. Igaz, hogy ez is nagy szerencsétlenség, kivált ha ismétlődik, mert akkor azzal a veszéllyel jár, hogy a bűnös végtére fekvve marad benne, de azért nem közelíti meg az előbbi okozta lelki katasztrófát.

140. — Még csak egyet nem értek.

— ...?

— Hogy miképen vetheti el valaki magától a mennyországot?

— Ezt én sem értem, és rajtunk kívül még senki más! Mert a gonoszság titokszerű. Amilyen titok-

szerű a szabadakarat működése, amilyen a kegyelem természete, olyan titkos előttünk, hogy miképen tud eltévelyedni és a bűnben megátalkodni az emberi szív... De ez csak ösztönözhet, hogy óvakodjunk és féljünk a bűntől, nehogy titokszerű hatásvarázsa rajtunk is megerősödjék.

Az erény

141. Emberi méltóságunk teljes tudatában kötelességünk küzdeni a bűn és előfutárja, a kísértés ellen. Ne hidd azonban, hogy e harc merő terméketlen védekezés, nem több, mint az árvízgátak őreinek munkája, virrasztása. Mert sokkal több. A legtökéletesebb építő, sőt szobrászmunka. A bűn ellen következetesen folytatott küzdelem nyomán ugyanis lassan, fokozatosan kifejeződnek lelkünkre a legszebb erények.

— Lassan? Fokozatosan? Azt hittem, hogy minden leküzdött bűn teljes és kész erény.

— Nem szabad összetévesztened az erényt a jócselekedettel. A bűnnek ellentéte még nem erény, hanem csak jócselekedet. De amint ugyanazon fajú bűn ismétlése bűnös szokáshoz vezet, úgy azonos tárgyú jócselekedetek erényt hoznak létre. Az erény tehát több az egyszerű jócselekedetnél, az a jónak hajlamosan, azaz szokásszerűen könnyed megtétele.

142. — És ez csak a bűn elleni küzdelem kapcsán fejlődik ki?

— Minden bűn ellen folytatott következetes harc erényt érlel, de nem minden erénynek szülőoka ilyen küzdelem, mert vannak velünk született, természetes erényeink is. Nem ritkán találsz az emberek között születésüktől fogva például szelíd vagy kedves; szolgálatkész, szerény vagy szorgalmas; bátor, okos, igazságos vagy mértékletes; türelmes, önfeláldozó és hősi fokban szeretni tudó embe-

reket, akik azért ilyenek, mert e tulajdonságok — bírják azokat akár külön-külön, akár többesével — egyszerűen természetükhöz tartoznak.

— Szerencsés természetű egyének.

— Jól mondod! Ha velük az életben találkozunk, rendesen ez a megjegyzésünk. És talán irigységünk is őket szerencsés természetük miatt. Bár oktanul. Mert kivétel nélkül mindegyikünknek van több-kevesebb, születésétől kezdve természetéhez tartozó jó tulajdonsága, másszóval természetes erénye, csak elég sokszor nem vesszük észre.

— Hogyan lehetséges ez?

— Hibáink — mert bántóak — feltűnőbbek, jobban magukra vonják figyelmünket. Akárhányszor annyira, hogy eszünkbe sem jut magunkban jót is keresni. Pedig az ön- és céltudatos jellemképzéshez ismernünk kell a magunkban hordozott jót is, — természetes, hogy tárgyilagosan és nem a hamis fényt vető önszeretet ferde megvilágításában.

143. — Miért van erre szükség?

— Hogy természetes erényeinket, vagy mint inkább mondhatjuk, született jó tulajdonságainkat is természetfölötti, érdemszerző erényekké nemesítsük.

— Mivel érjük ezt el?

— Elsősorban kegyelmi étellel. A megszentelő kegyelem, mint tudod, egész mivoltunkat a természetfölötti sikra emeli. Birtokában jócselekedeteink királyiak, Isten fogadott fiaihoz illők, a mennyország szemszögéből érdemszerzők lesznek. Amint ezt az egyes különálló jócselekedetéről állíthatjuk, ugyanúgy mondhatjuk a szokásszerűen gyakoroltakra is. A kegyelem tehát bearanyozza, érdemszerzővé teszi egész jó cselekvésünket, akár ráfigyelve, akár nem gondolva erre, végezzük azt. Ezzel azonban született jó tulajdonságaink még nem váltak természetfölötti erényekké. Ehhez másodsorban az is

szükséges, hogy Isten iránti szeretetből tegyük azokat, és ez a szempont az, amely miatt ismernünk kell a magunkban rejlő természetes jót.

144. — Csupán természetes jó tulajdonságainkból válhatnak természetfölötti erények?

— Hála Istennek, nem. Mert az ilyen erényekhez szükséges természetfölötti képességet a megszentelő kegyelem adja. Már a keresztségben részesültünk a természetfölötti hit, remény, szeretet: a három isteni erény, és az okosság, igazságosság, lelki erősség és mértékletesség, azaz a négy sarkalatos erényhez szükséges természetfölötti képességben. Amint aztán a velünk született jó tulajdonságokból később, életünk folyamán a gyakorlattal válnak természetes erények, úgy nyerjük el a fent elsorolt képességek gyakorlásával az isteni, illetőleg a sarkalatos erényeket.

145. — Nem volna helyesebb e hét erényt a hét főbűnnel szembeállítva főerénynek nevezni?

— Az általad javasolt szembeállítás erőszakolt volna. Vizsgáljuk inkább az elsorolt erények természetét.

Az isteni erények nevüket tárgyukról, Istenről kapták, akire irányulnak. A sarkalatos erények elnevezésére viszont az adott okot, hogy minden más erény valamelyikükre visszavezethető, mint hajtás vagy ág a törzsre. Azonkívül még maguk között is összefüggnek.

146. Valamennyi természetfölötti erény például feltételezi a hitet. Hit nélkül nincs természetfölötti beállítottság, következésképp lehetetlen a fogadott istenfiúság és ezzel együtt a kegyelmi élet. Kegyelmi élet nélkül viszont lent állunk a természetes rendben, ahol természetfölötti erények a dolog természetéből kifolyólag nem gyakorolhatók.

— Miért?

— Mert aki nélkülözi a megszentelő kegyelmet,

az nem cselekedhetik Isten fogadott fiaihoz illően, amint a koldusgyermek legtökéletesebb tette sem nevezhető királyi cselekedetnek.

Valamennyi természetfölötti erény a hit kivételével feltételezi a reményt is. Aki nem bízik örök üdvösségében, ha hiszi is a mennyországot, nem dolgozik az örök cél érdekében. Másszóval nem gyakorol természetfölötti erényt. Ezért a hitet leszámítva minden erényt megelőz a remény.

Hasonló okból következik harmadik helyen a szeretet. Istenbe vetett hit és remény nélkül nem szerethetjük a mennyei Atyát. E két erény tehát megelőzi a szeretetet, bár az utóbbi minden további erény forrása és táplálója.

Ugyanez az összefüggés fordítva is kimutatható. A halálos bűnnel, mint tudod, veszendőbe megy a kegyelem állapota, és ezzel együtt az Isten iránti szeretet. A bűnös élet folytatása aztán kiöli a reményt, és tovább bűnözve végül kipusztul a lélekből a hit.

147. A sarkalatos erények külön-külön és összességükben feltételezik az istenieket és mindegyikük, mint már említettem, több más erény gyökere. Természetfeletti jellegüket a kegyelemtől nyerik, ennek pusztulásával együtt vesztik és ami belőlük a bűnösben még megmarad, a természetes erénynél, jó szokásnál nem több.

148. — Mire irányulnak a sarkalatos erények?

— A teremtmények helyes használatára. Az okosság erénye például abban nyilatkozik meg, hogy könnyedén, még bonyolult helyzetekben is felismerjük és szokásszerűen tesszük azt, ami természetünknek mint Isten örök életre meghívott teremtményének megfelel. Aki tehát az okosság erényével bír, az szokásszerűen és könnyen, szent leleményességgel cselekszi a jót. Ebből aztán világosan azt is láthatod, hogy mint függ össze az okosság a többi

erénnyel. Másszóval, aki kidolgozta magában az okosság erényét, az könnyen és készségesen cselekszik minden más erényt.

— Az okosság erényét eddig sem igen értettem, az elmondottak után meg éppen nem értem. Előttem az sokkal inkább természetes adottságnak vagy mondjuk meglátóképességnek tűnik fel, mint gyakorlattal szerzett jó szokásnak, azaz erénynek.

— Az okosság természetét jobban megérted, ha részerényeit megismerted.

— Részerényeit?

— Úgy van! Másszóval azon erényeket, melyek az okossággal vele járnak, melyekből az összetevődik vagy amelyek belőle származnak. Az okosság részerényei az alábbiak:

Első helyen emlitem a tanulékonytságot. Hogy ez miben áll, neve eléggé megmondja. A tanulékony készségesen magába fogadja a tekintélyesebbek és szakképzettek véleményét. Könnyen elképzelheted, hogy ennek mi a következménye az illető gyakorlati életében.

— Kétségkívül a jobb cselekvés!

— Jól mondod. Ugyanezt segíti elő a tapasztaltság is. Ez a részerény a multban szerzett tapasztalatokat hasznosítja a jóra.

A tisztánlátás a jelen körülményeit ismerteti fel helyesen.

Az előrelátás arra képesít, hogy a jövőt is számbavéve cselekedjünk.

A céltudatosság megóv, hogy szemünk elől tévesszük az örök életet.

Az értelmességgel a helyes tennivalókra vonatkozóan gyorsan és jól következtethetünk.

A körültekintéssel figyelemmel vagyunk a körülményekre.

Az óvatosság pedig megóv az elhamarkodástól.

Természetes, hogy e részerényekre nem teszünk szert máról-holnapra. A megszentelő kegyelemmel

megkaptuk a képességet hozzájuk, aztán már csak sok megfontolásra, imádságra, gyakorlatra van szükségünk, hogy mibennünk kifejlődhessenek. Akiben pedig kifejlődtek, az kitűnően el tudja magát kormányozni az örök élet útján, sőt akárhányszor kialakul benne a képesség, hogy másoknak is kifogástalan vezetője, előljárója legyen.

Az okos ember tehát mindenkor jól ítél a törvények megtartását illetőleg, kétes esetekben könnyen megtalálja a helyes megoldást, és azt is, hogy mikor van helye a törvényhozó szelleme és szándéka szerint a kivételnek.

149. — Természetes okosság nincsen?

— Minden erénynek van természetes alakja is. Ehhez járul hozzá a kegyelem, hogy felemelje, tökéletesítse. Innen van, hogy bármelyik ember tökéletesebben cselekszik a kegyelemtől támogatva, mint nélküle, ha mindjárt csak természetes vonatkozásaiban vizsgáljuk is tettét.

— Nem akadhat ember, akinek természetes erénye nagyobb, mint másokban az ugyanolyan természetfölötti?

— Dehogynem akadhat. De ugyanaz az ember a kegyelem rendjében tökéletesebben cselekszik, mintha csak a természetes rendben tenne. Ezért már a természetes rendre is hozzáadást jelentenek a kegyelemmel nyert képességek, nem szólva arról a természetfölötti értékről, melyhez érdemszerző voltuk miatt jutunk.

150. Az okossággal párhuzamosan fejlődik, erősödik bennünk a másik három sarkalatos erény is, és akiben az első, az okosság, tökéletessé lett, abban hasonló fokban megtaláljuk a többit is.

— Csak az okosságra áll az együttfejlődés szabálya?

— Áll a többire, így például az igazságosságra

is, azért is foglalja össze a Szentírás akárhányszor az erények teljességét az igazságosság neve alatt.

151. — Mi a lényege ennek az erénynek?

— Az igazságos mindenkinek megadja azt, ami őt joggal megilleti: Tehát Istennek és embernek, előjárónak és alattvalónak, egyesnek és köznek: Jézus jól ismert szavai szerint: „Adjátok meg a császárnak, ami a császáré, és Istennek, ami Istené.” (Mt. 22, 21.)

Ha az igazságosság erényébe mélyebben beletekintünk, úgy találjuk, hogy az e két kötelességből mint elemből tevődik össze: add meg tartozásodat és ne nyúlj a máséhoz. E két elem azonban csak az emberek egymásközi érintkezésében és ott is az anyagi javak terén valósulhat meg százszázalékig. E síkon az igazságosságnak mint jogmegadásnak háromféle megnyilatkozása van.

Ha magánemberek állnak egymással szemközt, hogy pl. adás-vételből vagy más szerződésekből származott tartozásaiknak az igazság, jog és törvény szerint eleget tegyenek, akkor mint kölcsönös jogmegadás jelentkezik.

Ha a közület teljesíti híven tartozását a polgároknak, vagy valamely társulat az egyes tagoknak, akkor az elosztó jogmegadás érvényesült. Ez az eset például az igazságos közélélmzés, közművek építése és használatba adást vagy hasonlóknak terén.

Ha pedig az egyes adja meg a köznek, tag az egyesületnek azt, amivel annak a közjó érdekében tartozik, akkor a törvény szerinti jogmegadást látjuk érvényesülni.

Az igazságosság erénye megnyilatkozik még az igazmondásban, az ítélkezésben, a hálaadásban, hűségben és barátságban. Továbbá a kegyeletben, az engedelmisségben, ehhez tartozik a pontosság és rendszeret, azután a tiszteletben, hódolatban és imáadásban. Az utóbbiak érvényesülnek az isten-tiszteletben is.

152. A harmadik sarkalatos erény a lelki erősség. Mint neve is mondja, a lélek erejében áll, és képesít egyrészt, hogy a jót következetesen, lankadás nélkül szorgalmazzuk, — és ebben az alakjában közrejátszik minden erény gyakorlatánál — másrészt a nehézségek, keresztek és megpróbáltatások elviselésére, illetőleg leküzdésére, végső fokon a halál Isten akarátában megnyugvó elviselésére.

A lelki erősségnek négy részerénye van. Úgy-
mint: a hőslenkűség, bőkezűség, türelem és állhata-
tosság.

A hőslenkűség ösztökél és hajlamosít Isten szol-
gálatában nagyszerű cselekedetek véghezvitelére;
a bőkezűség okos és észszerű nagyvonalúság az
adományozásban, a jótékonykodásban; a türelmes
derült lélekkel el tudja viselni a mindennapi élet
terhét, önmaga és embertársai fogyatékokosságait; az
állhatatos pedig kitart a végig.

153. A lelki erősség legszebben a vértanúságban
nyilatkozik meg. Vértanúknak azokat nevezzük,
akik szent hitünkért szenvedik el a halált. Hogy
azonban a vértanúság a lelki erősség megnyilatko-
zása legyen, szükséges, hogy a szenvedő a halált
öntudatos állapotban és ellenkezés nélkül fogadja.

— Öntudatosan és ellenkezés nélkül?

— Igen. Mert pl. a betlehemi kisderek, bár
igazi vértanúi lettek hitünknek, fejletlen koruk miatt
nem adhatták tanújelét a lelki erősségnek.

Az ellenkezés hiánya pedig azért szükséges fel-
tétele a vértanúságnak, mert a védekezés közben
elszenvedett halál: az önvédelmi harcban elesett
katona halála, nem pedig tanúságtétel Krisztus igaza
mellett. Jézus ellenállás nélkül vitte a kereszttjét,
feküdt fel rá, engedte magát hozzászegezni és ellen-
ségéiért imádkozva halt meg. Ezt igyekezzék utá-
nozni Krisztus katonája, ha Mesterének igazáért
akarja elszenvedni a vértanú halált.

Természetes, hogy az így elszenvedett halál,

sok más erény mellett, feltételezi a bűnbánatot is. A bűneihez, bűnös életéhez ragaszkodó ember sohasem lesz képes ellenállás nélkül Jézusért vérét ontani.

154. — Minden vértanú szent lesz?

— Az őskeresztény hagyományból tudjuk, hogy Krisztus Urunk mindazoknak, akik érte életüket áldozták, — ha nem volnának is a kegyelem állapotában — megígérte a megszentelő kegyelmet és valamennyi büntetés elengedését. A vértanúhalált halt egyének tehát, éppen úgy, mint a vízkeresztség után közvetlenül elhalók, azonnal üdvözülnek. Innen a vérkeresztség elnevezés. E hagyományon alapuló hit magyarázza az Anyaszentegyház eljárását, amikor vértanúíért sohasem imádkozik, hanem — mint szenteknél szokás — közbenjárásukat kéri az ég Uránál. Mégis, habár valamennyi vértanúról hisszük, hogy lelke azonnal az égbe szállt, csak a legkiválóbbakat avatják ünnepélyesen boldogokká, illetőleg szentekké.

155. A sarkalatos erények közt utolsó helyen szoktuk említeni a mértékletességet. De azért ez is, hasonlóan az előbbi háromhoz, valamennyi erény gyakorlása közben többé-kevésbé szerephez jut, amennyiben megóv az erényrontó túlzásoktól.

Lényegében képesít, hogy megfékezzük érzékiségünket, különösen az önfenntartás és fajfenntartás ösztöneinek túlkapásaiban. Két részerényből tevődik össze: ezek a szemérem- és tisztességszeret. Az első testünk elfedésére irányul, a második viselkedésünket szabályozza a táplálkozás, más testi szükségletek és a nemiek terén.

Megnyilatkozik a mértékletesség az önmegtartóztatásban. Ez az erény képesít, hogy ételből-italból csak annyit fogyasszunk, amennyire szervezünknek szüksége van.

A józanság a részegítő italok túlzott élvezetétől tart vissza.

A tisztaság fékezi a nemi ösztön rendezetlen indulatait.

A tartózkodás erősíti a tisztaság erényét, amennyiben képesít tapintó érzékünk megfékezésére.

A béketűrés a harag indulatát hozza összhangba az erkölcsi jóval.

A kegyesség a megtorlásban vezérel, hogy a helyes mértéket megtarthassuk, és se túlzottan szigorúak, se gyengén elnézőek ne legyünk.

A szerénység a társaságban helyzetünknek megfelelő viselkedésre képesít. Négyféle megnyilatkozása van. Úgymint:

Az alázatosság erénye, mely attól óv minket, hogy önmagunk és mások előtt többre becsüljük magunkat valódi értékünknel. Természetes, hogy ennek az erénynek birtokába csak alapos és mély-séges önismeret után jutunk. Éppen ezért oly ritka az igazán és rokonszenvesen alázatos ember.

A tudásvágy mint erény, megóv a kíváncsiság túlzásaitól.

Az illedelem erénye a társadalmi szokásoknak megfelelő jó modort adja meg nekünk.

A ruházkodás pedig, mint erény, megsegít, hogy öltözködésünkben kerüljük mindazt, ami feltűnő és kihívó.

156. — Nincs több?

— Nincs!

— Hála Istennek!

— Miért!?

— Mert ennyiről sem tudom elképzelni, hogy miképen valósítható meg egy rövid emberi élet folyamán.

— Természetes, hogy reménytelen vállalkozás volna az elsorolt erényeket egyenkint gyakorolva elsajátítani. Szerencsénk nem szükséges. Az együttfejlődés törvénye miatt. Ezért, ha bármelyik erény kiművelésén komolyan és következetesen munkálkodunk, akaratlanul a többit is fejlesztjük.

— Mégis, melyikkel kezdjem?

— Amelyik ellen a legtöbb kísértést érzed magadban. Győzd le e kísértéseket és igyekezz az ellentétes erényt gyakorolni. Amint ebben előre haladsz, úgy gyarapodnak benned észrevétlenül a többi erények.

157. — Idegenkedek az erényektől!

— Ugyan miért?

— Mert többeket ismerek, akik éppen erényeik miatt ellenszenvesek.

— Ami ellenszenvenessé tesz, már nem tartozéka az erénynek. Ilyen félszegségtől azonban nem kell félned, ha ismered az okot, ahonnan ered. Az első és gyakoribb a túlzás. Azt mondja a magyar közmondás, hogy a jóból is megárt a sok. A latinok ezt az igazságot kevésbé pontosabban kifejezték, amikor kimondták, hogy az erény az arany középúton halad. Pl. a józan hit erény. A túlzott hit mint babona és hiszékenység bűn, ugyanúgy a hitetlenség is. A reménynek is megvan a közepe. Ha túlzott, vakmerő bizakodás a neve, és ez éppen úgy bűnös, mint a kevés remény, a kétségbeesés. Még az istenszeretet is, ha okatlan, ragadhat bűnös túlzásokra. Az okosság és mértékletesség azonban megóvnak az erény ilyen kilengéseitől.

A másik ellenszenves tényező, mellyel az erény útján találkozhatunk, a belső meggyőződés és külső viselkedés különbözősége. Mert minden erény két elemből tevődik össze, belső meggyőződésből, lelkületből, és ennek megfelelő külső viselkedésből. Az első a második nélkül gyávaság, a második az első nélkül képmutatás. A kettő együtt azonban, okosan, mértékletesen művelve rokonszenves erény. Ezt tedd és nincs miért félned.

II. RÉSZ:

KIRÁLYI ÉLETÜNK KIBONTAKOZÁSA

A tízparancsolat

158. Eddig arról beszélgettünk, amin királyi életünk fordul...

— ...! Bocsásson meg, Péter, de már ismételten akartam szólni, hogy előttem e kifejezések „királyi méltóság”, „királyi élet” nem látszanak elég kifejezőknek, sőt egyenesen ellenszenvesek, ma, amikor a királyok annyira leszerepeltek!

— Értelek! De gondold meg, hogy az emberiség multja örök értékű. Ebből az arany valutájú multból, kiolthatatlan fényű csillagokként ragyognak felénk a szent királyok, István, László, Lajos és még többen, továbbá szent hercegek, Imre, Kázmér... de valamennyinél vakítóbban Krisztus Király!

Íme az ember. Isten elgondolásában!

Ha királyi életünkről beszélek, csak azt hangsúlyozom, hogy fenséges program az ő mintájukra átformálni jellemünket. A következőkben ezt a munkarendet szándékozom részletezni.

Már megbeszéltük azt, amin királyi életünk fordul.

Mint láttuk, értelmünk és szabadakaratunk eredményezi beszámíthatóságunkat. Ezek nélkül

nem volnánk királyi lények és cselekvésünk az állaténál nem volna külön. Ugyancsak értelmes és cselekvésében szabad természetünk mértéke a jónak és rossznak, másszóval az erkölcsi törvényeknek, melyek — mint megbeszéltük — magasan az állatvilág fölé, az autonóm, a királyi lények régiójába emelnek minket.

A lelkiismeret — mint mondtuk — nem más, mint a királyi méltóságunkat védő ösztön. E nélkül legnemesebb rangunk örökös bizonytalanságban forogna. A kísértésről azt láttuk, hogy királyságunk magaslatáról törekszik lerántani, és bűnünk van, ha a méltóságunk körül tomboló harcban elestünk, jócselekedetünk, ha győztünk. Ismétlődő jócselekedeteink erősödnek idővel erényekké és ezekből bontakoznak ki királyi életünk egyes jellemvonásai, hasonlóan a napfényben tündöklő gyémánt felületére csiszolt síkokhoz.

159. Mindezt megbeszéltük már. A következőkben gyémánt jellemünk egyes síkjait vesszük szemügyre, a katolikus élet mindennapi erényeit, a legismertebb sorrendben, úgy, amint a tízparancsolat felsorolja.

— De hiszen a tízparancsolatban nincsen szó erényekről!

— Első tekintetre valóban nincsen, de csak első tekintetre. Ha azonban az egyes parancsolatokat csak kevésbé fontolgatjuk, egymásután fedezük fel a legszebb erényeket.

— Nem lesz erőszakos ez a belemagyarázás?

— Miért lenne?

— Mert az első, harmadik és negyedik parancs kivételével a többi hét tiltó jellegű, amit pedig tiltnak, az nem lehet erény.

— Minden szavadat aláírom. Egyet azonban nem szabad szem elől tévesztened: t. i. mennyei Atyánk végtelenül kegyes voltát. A kinyilatkoztatott törvénnyel királyi életünknek legalsó határát vonta csak meg, azt a minimumot, melynél lejjebb

lépve királyságunk veszendőbe megy. Világosabban kifejezve: Isten a tízparancsolattal az örök üdvösségünkhöz szükséges legkevesebbet kívánja: azt, amit fogadott istenfiúságunk méltósága okvetlenül megkíván; — röviden: az erények legalsó fokát. És éppen ez az, amiben mennyei Atyánk isteni bölcsesége és kegyessége oly imádandó módon megnyilatkozik. Mert ha a parancsolatoknak pozitív jelleget ad, és az ötödik parancsolat például így szól: Kíméld az életet!, sohasem lehetnénk bizonyosak affelől, hogy ennek a törvénynek eleget tettünk, olyan széles területen mozog az életvédelem. Hasonlóan, ha azt parancsolná: Légy tiszta! Légy igazságos! Ugyan miből tudhatnánk meg, hogy elértük-e ez erények Istentől kívánt fokát? De mert parancsa így hangzik: Ne paráználkodjál!, Ne lopj!, mindenki, aki e bűnöktől mentnek tudja magát, biztos lehet, hogy királyi életének ezen oldalai sérülésmentesek.

160. — Hihető az, hogy aki éppen csak hogy nem vétkezik, az már királyi életet él?

— Királyi életet, de a legalsó fokon. Mert minden erény a bűntelenséggel kezdődik. Másszóval, aki éppen csak hogy nem paráználkodik, az, bár a legalsó fokon, de már tiszta. Hasonlóan van azzal, aki nem lop, nem öl, nem hazudik stb. Ez a legkevesebb már biztosítja a királyi életet, és Isten nem kíván többet. Aki viszont akár a maga nagyobb tökéletessége, akár önzetlenül Isten nagyobb dicsősége érdekében többet tesz, az már hősiabb, az már királyibb. A hősiességnek pedig nincsen felső határa és ezért királyi életünk fejlődésének meg kibontakozásának sem. Nagy tér áll tehát szabadon előtted: az erkölcsi nagyságnak, a hősiességnek, sőt az életszentségnek az égi magasságokig felnyúló szabad tere. Rajtad áll, hogy ebben az óriástérben sasmadár válik-e belőled, vagy csak földközelsben röpködő veréb, — a sötétben csapkodó

bőregeret nem merem személyeddel összefüggésbe hozni.

161. — Igaz az, hogy a tízparancsolat, úgy, amint azt ma az iskolákban tanítják, nem található meg a Szentírásban?

— Ha a szószerinti megegyezés hiányára, bizonyos kifejezésbeli különbségekre gondolsz, akkor igazad van. A Szentírás szövege ugyanis sokkal hosszabb és nehezebb, hogysem gyermekekkel eredményesen megtanultathatók. Ha azonban azt véled, hogy az iskolákban értelmileg mást tanítanak, mint amit a Szentírás mond, úgy nincs igazad.

— De én a Szentírásban csak kilenc parancsolatot találtam!

— Pedig ott van mind a tíz. Igaz, hogy nem számokkal jelezve. Most csak annyit jegyzek meg, hogy ne téveszd szemed elől az alábbi két hitigazságot:

162. Először: Szent hitünk tanításait a Szentíráson kívül a szent hagyományból is merítjük.

Másodszor: Krisztus Urunk az Anyaszentegyházat törvényhozó hatalommal ruházta fel. E hatalom erejével az Anyaszentegyház megköthet és feloldozhat, és amit elrendelt vagy felmentett, azt Isten magáévá teszi. (Mt. 16, 19.) Ezért ha cselekvésünkben az Anyaszentegyházra hallgatunk, királyi életünk nem forog veszélyben.

*

A hit

163. A kicsiszolt katolikus gyémántjellem első, és hogy úgy mondjam alapsíkját a természetfölötti hit erénye képezi.

— Mi az oka annak, hogy oly kevés katolikus él hite szerint?

— Előző egyik beszélgetésünkben már érintettem ennek okát. Felhívtam akkor figyelmedet arra,

hogy minden erény két elemből tevődik össze: belső lelkületből és ennek megfelelő külső viselkedésből. Az utóbbi függvénye az elsőnek. Ha gyenge a lelkület, akkor nem tud külsőleg megnyilatkozni, nincs benne elég eleven erő, hogy tettekben megnyilvánuljék. Katolikusaink egy részében gyenge és erőtlenség a hit, azért nem képesek szerinte élni.

164. — Nem inkább hitetlenek?

— Sajnos, találunk közöttük hitetleneket is, de hála Istennek, csak kisebb számmal. Mert a hitetlenség szélsőséges felfogás, ahová szerencsére nehezen sodródnak el az emberek.

Beszéltünk már róla, hogy a természetfölötti hit képességét a keresztségben önti Isten a lelkünkbe. Azt is említettem már, hogy a halálos bűn a megszentelő kegyelemmel együtt, az Isten iránti szeretetet öli ki legelőször a lélekből. A hit rendszerint még megmarad és általában csak hosszabb időn át következetesen súlyos bűnök közt folytatott élet pusztítja ki egészen ezt az erényt. Ezért mondhatjuk, hogy a hitüket nem gyakorló katolikusok túlnyomó része hisz ugyan, de csak erőtlenséggel. Amiről különben ismerőseid körében, kérdezősködéssel magad is könnyen meggyőződhetsz.

— Mit kérdezzek tőlük?

— Hogy hisznek-e? Alig találsz majd olyat, aki azt feleli, hogy nem! És ha aztán tovább kérdezed, hogy miért nem él akkor hite szerint: a legtöbbször kitérő választ kapsz, mert restellik bevallani az igazi okot: hogy t. i. hitük nem elég teherbíró, nem cselekvőképes, nem annyira szilárd, hogy ráépíthetnék életüket.

165. — Ilyenféle beszélgetésbe már többször belekezdtem, és azt felelték nekem, hogy a becsületes élet a fontos. Mellékes, ki mit hisz, mert minden hit egyformán jó!

— Ez a hitközönyösek, az indifferentisták állí-

tása. Csak a nemgondolkodó ember előtt látszik igaznak.

Mindegy, — mondják — ki mit hisz! Ha ez igaz, úgy a hitnek, a meggyőződésnek tartalmától semmi sem függ. De akkor mi irányítja az illető cselekvését? ... Semmi? ... Csak nem elvtelenek?

— Nekik csak egy elvük van, az t. i., hogy a becsületes élet a fontos.

— Helyes! Ezt mi katolikusok is valljuk. De mi még tovább is akarunk látni, és azt kérdezzük: ha nincsenek hitigazságok, mi határozza meg, hogy miben áll a becsületesség? Hogy mi a jó és mi a rossz? Talán az önérték? — Jól! — De mi történjék akkor, ha többek önértéke összeütközik?

— Akkor a közfelfogás az irányadó!

— Ez is szép! De melyik politikai iskola közfelfogása? A hűbériség, szabadkőmívesség, szocializmus, hivatásrendiség mind más-más, egymással ellenkező közfelfogást jelent. Ha nem akarjuk állandó forradalmak játéklabdájává tenni az emberiiséget, abszolút és szilárd erkölcsi elveket kell neki adnunk. Ilyeneket pedig csak onnan meríthetünk, ami az ember szólásszabadságától függetlenül olyan, amilyen, ez pedig csak maga a természet. Ha pedig a természetből merített törvényt elfogadjuk, egymásután eljutunk: Istenhez, a Teremtőhöz, az eredeti bűnhöz, a Megváltóhoz, a Szentháromsághoz és Anyaszentegyházhoz, egyszóval a katolicizmushoz. Hiába minden okoskodás, jobban mondvá álokoskodás, nincs más kiút!

166. — Akikkel a hitközönyről vitatkoztam, nem értik meg az ilyen mélyenszántó fejtegetéseket.

— Kérdez meg akkor őket, hogy az orvostudomány terén is közönyösek-e? Egészen mindegy-e nekik, hogy milyen bajt állapít meg róluk háziorvosuk és egészen mindegy-e, hogy milyen bajra milyen orvosságot, kúrát vagy műtétet rendel-e? Műveltségünk egyetlen terén sem vagyunk

indifferensek. A mérnöknek, ügyvédnek, kereskedőnek, földművesnek és iparosnak, gépkocsivezetőnek és pilótának határozott elvek és szabályok kötik meg cselekvését és jaj annak, aki közülük mind e szabályokat félretéve, a maga szakmájában az indifferentizmus, azaz a szabálytalanságok ingoványába merészkedik.

Indifferentizmus nincs, mert az indifferentizmus képtelenségekre visz. Tulajdonképen hitközöny sincsen, és akik ezt magukról állítják, azoknál ez hitükkel össze nem egyeztethető cselekvésüknek fedőszava.

167. — Egyik ismerősöm azt vallja, hogy minden ember csinálja meg magának a hitét. Mint mondja, mindenki maga tudja legjobban, mit kíván tőle Isten.

— Aki így beszél, az nincs tisztában a hit lényegével. A hit nem annyi, mint szabad vélekedés vallási dolgokról. Ha valaki magának tákolja össze felfogását Istenről, emberről, az élet céljáról, jóról és rosszról, örök jutalomról és büntetésről, annak lehetnek gondolatai, talán szép és költői gondolatai, de nincsen hite. Mert a hit a tekintélyelvűség alapszik. Elhisszük, amit más mond. Tehát nem azt hisszük, amit magunknak kigondoltunk. Ez nem hit. Ez a mi véleményünk. Hinni csak másnak tudunk és hiszünk neki tekintélye miatt. Tekintélyét viszont személye adja. Megbízhatósága. Ez pedig háromból ered:

1. Volt módja megismerni az igazságot;
2. hűségesen akarja, és
3. tudja közölni azt, amit igaznak megismert.

A természetfölötti hit tárgyat illetőleg egyedül Istenben találjuk meg e három tulajdonságot.

— Miért?

— Mert senki emberfia nem állott ott mint szemlélő a maga születésénél, és az emberiség egyetlen tagja sem volt tanúja a teremtésnek. Isten-

ről, teremtésről, végcélunkról az igazat önmagától csak Isten tudhatja és azok, akiknek Ő maga elmondta, kinyilatkoztatta. A kinyilatkoztatás letéteményese pedig az Anyaszentegyház. Erre utalva mondja az Apostol, hogy a hit az evangélium hirdetői szavának meghallgatásából ered. (Róm. 10, 14—17.) Ma talán azt mondaná: a hithirdetők tekintélyéből. Ezért mindenki, aki a tekintélyelvűség alapján áll, önmaga ellen vét, ha nem hisz, és Isten ellen, ha nem becsüli szavát vagy semmibe veszi parancsait.

168. — Isten megparancsolta a hitet?

— Meg! Fontold meg Jézus szavait, melyeket Szent Márk jegyzett fel számunkra: Elmenvén az egész világra, hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek. Aki hiszen és megkeresztelkedik, üdvözülni fog, aki pedig nem hiszen, elkárhozik. (Mk. 16, 16.) Vagy: amit Szent Pál írt a zsidókhöz: Hit nélkül pedig lehetetlen Istennek tetszeni. (Zsid. 11, 6.) Királyi életünk biztosítása tehát hit nélkül lehetetlen. Ezért kell magunkat mindenáron a hitre, a hívésre beállítani. Ezért! És ezenkívül?...

169. Mert ne feledd! Az eleven, cselekvőképes hit az egész lelki, sőt társadalmi élet alapja. A hitetlen vagy gyenge hitű folytonosan tapogatódzik, sohasem biztos felőle, hogy felfogása és ennek következtében cselekvése helytálló-e? Mármost könnyen elképzelheted, milyen egyéni élethez vezet ez a bizonytalanság. Mennyi elégedetlenséghez, mennyi balfogáshoz, mennyi lelkiismeretfurdaláshoz. És milyen a köznek, a társadalomnak élete ott, ahol az egyedek nagy többsége ilyen? Sok szociálpolitikus akad napjainkban és talán még több szociálreformátor, de a legtöbb szem elől téveszti, hogy a társadalmi bajok elhárításánál az első és legszükségesebb kellék visszaadni az embereknek az égre mutatató céltudatosságot, azaz a hitet, hogy

arra szilárdul felépíthessék életüket: a remény és bizalom, az Isten-, ön- és embertársi szeretet, az okosság, igazságosság, lelki erősség és mértékletes-ség jellemköveiből.

170. — De nem lealázó a hit?

— Miért volna az?

— Mert értékesebbnek látszik a tudás.

— Szép! De mit gondolsz, mennyi az, amit a magunk tapasztalatából tudunk? Tudásunk, műveltségünk csaknem egész terjedelmében hitből származik. Hittünk szüleinknek, tanítóinknak, tanárainknak, hiszünk orvosainknak, tudósainknak, íróinknak, felfedezőinknek és kutatóinknak. Fizikánk nagyrésze Newton törvényein alapszik. Millió és millió fizikusunk van, de mit gondolsz, hány van közöttük, aki Newton törvényeit a maga tapasztalatával ellenőrizte? És a fizika törvényeiben senki sem kételkedik. Vakon hisznek a nagy fizikus tekintélyének és semmi le- vagy megalázót nem találnak ebben. Mármost kérдем: Newtonnak hinni nem megalázó és Istennek hinni az? Az okosság határai között lehet ilyet állítani?

— Newton állításait ellenőrizhetjük, de Istent nem!

— Gondolod? Mi ellenőrzi Newton tanításait? Nemde a valóság. Newton törvényeire építhetünk, mert igazak. A fizika jelenségei igazolják azokat. Lásd, éppen így igazolja az élet Isten kinyilatkoztatását, szent hitünk tanait és erkölcsi törvényeit. A katolikus elvekre, hitigazságokra és parancsokra épített társadalom egyensúlyban áll; abban elégedettség és boldogság található. Minden társadalmi baj pedig, mellyel siralomvölgyünkben találkozol, a bűnből ered! Ime, Isten tanításának igazolása.

Figyeld az életet és hamar rádöbbenysz majd, hogy ártatlan ember sohasem hitetlen. A hitetlenség, gyengehitűség, hitközöny és a többi hitbeli

betegség többé-kevésbbé mind a bűnös élettel, a bűnhöz való ragaszkodással függ össze. Éppen ezért a legnagyobb szociális jót az szorgalmazza, aki azonkívül, hogy maga eleven, természetfölötti hitből igyekszik élni, embertársait is erre oktatja.

171. — Eleven hitből?

— Úgy van! Elevennek nevezi az Apostol a tettekre, katolikus életre képesítő hitet. Ez a legkevesebb, amivel Istennek, embertársainknak és önnön boldogságunknak tartozunk.

— A legkevesebb?

— Igen! Mert ma, a világnézeti harcok korában, hitünk egykönnyen nagyobb megpróbáltatásoknak lehet kitéve. Az áltudomány és álhumanizmus, az emberi erőszak és hatalom, látszólag mint öncélú lények akárhányszor akkora fölénnel lépnek eléink, hogy hitünk, ha nem korszerűen erős, láttukra könnyen megrendülhet. Azért elsőrendű kötelességünk mind a magunk, mind — már amennyiben rajtunk áll — embertársaink hitét teherbíróvá tenni, nagyobb támadások elviselésére mélyebben megalapozni. Ma tehát királyi életünknek teherbíróbb hitre van szüksége, mint más, békésebb időkben.

— A teherbíróbb hit a vértanúk hite?

— Még nem. Az a teherbíró hitnél is erősebb, az a hősies hit. Vértanú hite annak van, aki této-vázás nélkül inkább odaadja életét, semhogy hitében hajótörést szenvedjen.

172. — Azt hallottam, hogy üldözés esetén eltitkolhatjuk, hogy katolikusok vagyunk.

— Eltitkolhatjuk, csak letagadnunk nem szabad. Ha a szent vértanúk életét olvasod, nem egy példáját találod annak, hogy ügyesen, óvatosan miképen tértek ki üldözőik elől, mindenkor szem előtt tartva a szabályt, hogy a hitünket megvallani nem mindig tartozunk, de megtagadni sohasem

szabad. Ehhez természetesen okosság szükséges, és főleg Isten kegyelme, amire biztosan számíthatunk, ha a magunk részéről megteesszük kötelességünket.

173. — Miképen szerezhetem meg magamnak a vértanúk hitét?

— Három irányú tevékenységgel.

Az első, amit legkönnyebben megtehetsz, már meglévő hited ápolása, gyakori felindítása. Mondd el naponta figyelemmel, meggondolva a Hiszek-egyet, és napközben is fohászkodjál többször Istenhez: Uram, hiszek! Erősítsd meg hitemet!

Másodszor tanulmányozd szorgalmasan szent hitünk igazságait és olvasd a szentek, a vértanúk életét. E közben azonban kettőt ne felejts! Az első, hogy a hit Isten kegyelmének műve. Tudással, tanulással egyedül nem lehet hitet szerezni. Isten kegyelme viszont elkerüli a kevélyeket. Ezért másodszor légy gyermekien készséges a hit iránt. A hit, mint már megbeszéltük, legszebb tehetségünknek, az értelemnek meghódolása Isten tekintélye előtt. A hívő bírálgatás nélkül elfogadja azt, amit Isten kinyilatkoztatott, egyedül a hozzánk szóló Isten tekintélye miatt. Ha így vagy beállítva, alkalmas lesz lelked, Isten hitet adó kegyelmének bőségesebb befogadására.

A harmadik tennivalód, hogy hitedet a káros behatásoktól megóvd. Kerüld ezért a hitetlenek, és okkal-móddal a másvallásúak társaságát. Ne bocsátkozz velük meddő hitvitákba. Tartsd mindig szem előtt azt a tapasztalati igazságot, hogy vitatkozással soha senkit még meg nem térítettek. Ne végy kezdedbe vallásunkkal ellenkező sajtótermékeket. Elég gazdag a katolikus irodalom és semmivel sem marad ellenfeleinké mögött. Azonban mindezeknél jobban óvakodjál a tiltott, másszóval indexre tett könyvektől.

174. Az indexet, magyarul a tiltott könyvek jegyzékét, az Anyaszentegyház adja ki időről-időre,

mert aggódva örködik királyi életünk alapja: hitünk felett.

— Egyik barátom roppant büszke rá, hogy mennyi indexre tett könyvet elolvasott már.

— Te meg arra légy büszke, hogy egyetlen ilyen fércműre sem pazaroltad idődet.

— Mit feleljek neki, ha legközelebb zaklat hengegésével?

— Te büszkélkedel, hogy mennyi hamis pénzt gyűjtöttél! Szép tőled! De én többre értékelem a magam büszkeségét, hogy csak aranyat halmozok lelkembe. Dönts el magad, hogy melyikünk lett gazdagabb!

175. — Nem teszi az index nehézkessé művelődésünket?

— Miért tenné?

— Mert azt kívánja az Anyaszentegyház, hogy minden, a kezem ügyébe akadó könyv olvasása előtt utánanézzek az indexen, hogy tiltott-e?

— Erre nincs szükséged. Jegyezd meg magadnak a következő szabályokat. Segítséggel könnyen eligazodol. Ha aztán egyik-másik esetben bizonytalanságban maradnál, megnézed a jegyzéket.

Először a tiltott könyvek közé tartoznak az egyházi jóváhagyás nélkül kiadott szentírások, szertartásos és imakönyvek. Továbbá másvallásúak hittankönyvei, a tanításaikat védő, hitünket támadó iratok.

Másodszor tilosak az egyházi jóváhagyás nélkül megjelent és szellemidézéssel, szellemek állítólagos közléseivel vagy más ilyesfélével foglalkozó könyvek és iratok.

Harmadszor a házassági elválást, az erköcselenséget, öngyilkosságot, párbajt helyeslő, ajánló vagy magasztaló sajtótermékek. A lélekvándorlást, erkölcsi szabadosságot, hitközönyt és hasonló, hitünkkel szöges ellentétben álló tanokat hirdető

írárok. Végül a szabadkőmivesség vagy más egyházellenes mozgalom érdekében megjelent sajtótermékek.

— Azt hittem, hogy csak könyvek vannak indexre téve?

— A tiltott könyvek közé számít minden előbb elsorolt tartalommal megjelenő füzet, folyóirat vagy időszaki értesítő, sőt tiltja az Anyaszentegyház a jóváhagyás nélkül kinyomott szentképeket is. Első dolgod legyen tehát valamely vallásos tárgyú iratnál utánanézni, ki annak kiadója és egyházi jóváhagyás van-e rajta.

Nincsenek azonban indexre téve a napilapok, lexikonok, mégha itt-ott Egyházunkkal vagy hitünkkel ellenkező cikkek vannak is bennük, kivéve természetesen a másvallásúak hittani szaklapjait, ilyen irányú lexikonjait és a kifejezetten egyházellenes ujságokat.

Az egyházi tilalom odáig terjed, hogy az indexen név és cím szerint felsorolt könyvet katolikus ember sem ki nem adhat, sem el nem adhat, sem el nem ajándékozhat, sem magánál nem tarthat és világos, hogy el sem olvashat súlyos bűn nélkül.

— Név és cím szerint?

— Igen. Mert a tiltott könyveknek kétféle csoportját különböztetjük meg. Az elsőbe, a nagyobbba, mindazok tartoznak, melyekre az előzőkben említett három elv vonatkozik, a másodikat a szerzőjük és címük megadásával kiadott névsorban találjuk. Ezt a névsort katolikus könyvkereskedők útján bárki beszerezheti.

176. — Azt is hallottam, hogy aki tiltott könyvet olvas, az egyházi kiközösítésbe esik.

— Ezt a büntetést elsősorban azok vonják magukra, akik hitehagyók, eretnekek vagy szakadárrok bűnét védő vagy helyeslő könyveket adnak ki, továbbá azok, akik „apostoli, azaz pápai levél által” a névszerint eltiltott könyveket védelmezik vagy

engedély nélkül olvassák vagy huzamosan (egy hónapig vagy azon túl) maguknál tartják. Ha tehát valaki tudatosan a szerzőjük és címük megnevezésével eltiltott könyvek vagy iratok közül valamit olvas, védelmez, kiad, árusít, terjeszt vagy huzamos időn át magánál tart, nemcsak súlyos bűne van, hanem kiközösítésbe is esett, azaz megszűnt az Anyaszentegyház tagja lenni.

— Mit tegyen, aki kiközösítésbe esett?

— Gyónatója vagy plébánosa útján kérje mielőbb visszavételét.

177. — Megnézhetők az indexre tett könyvek alapján készített filmek?

— Ezideig filmeket nem tiltott el az Anyaszentegyház. Ezért ha mindjárt névszerint indexen lévő könyv filmesített alakját nézi is meg valaki, kiközösítés alá nem esett. Más kérdés azonban, hogy hite ellen vétkezett-e? Mert ne feledd, hogy szent vallásunk tanításaival ellenkező színház és mozi akárhányszor veszedelmesebb hitünkre, mint a tiltott könyvek olvasása. Éppen ezért katolikus, hitének töretlenségére kényes ember, ilyen előadásokat meg nem nézhet.

178. — Ismételten hallottam, hogy az Anyaszentegyház az indexszel híveit egyoldalúakká teszi, és lelkiismereti kényszernek veti alá.

— Ha a gazdagnak valódi kincsei mellett rossz pénzzel is kell bírnia, akkor igaz az, amit mondasz. Az Anyaszentegyház a valódi tudományok művelésére és terjesztésére fennállása óta elképzelhetetlen összegeket áldozott és minden emberileg lehetségeset megtett. Hogy ezért mennyiben vádolható egyoldalúsággal, nem tudom!

Ami pedig a lelkiismereti kényszerszert illeti, hát jobb volna, ha az Anyaszentegyház nem törődne azzal, hogy hívei mit olvasnak? Feltéve, hogy ezt tenné, nemde joggal megérdemelné a rossz anya

vádját. Mert rossz anya, aki nem törődik az Istentől rábízott gyermekekkel. Ha pedig elismerjük, hogy hitünket védeni tartozik, nem a legegyszerűbb-e, hogy a hitünkre ártalmas könyvektől eltilt?

— Dehát tudósoknak, irodalmároknak mégis csak ismerni kell az ellenfél felfogását, a világirodalom nevezetes termékeit.

— Kérjen engedélyt tiltott könyvek olvasására. Ha kérelmét kellően megindokolja, késedelem nélkül megkapja azt. Az Anyaszentegyház sohasem volt és nem is lesz az igazi kultúra kerékkötője, de híveit sem teheti eretnekek, szakadárok, hamis kultúrák szabad prédájává.

179. — Kit tekintsünk eretneknek?

— A hit, mint minden más erény ellen is kétféle szélsőséggel lehet vétkezni. Kevés hite van annak, aki mint már megbeszéltük, mindent elhisz ugyan, amit az Anyaszentegyház tanít, de hite olyan gyenge, hogy a gyakorlati, a hit szerinti életig el nem jut. Természetesen ez az állapot súlyosan bűnös.

Még kevesebb hite van annak, aki szent hitünk egyes igazságaiban tudatosan kételkedik. Vétke súlyosabb, ha kételyeit mások előtt is elmondja, sőt igazolni törekszik. Az eretnekség bűnébe azonban csak az esett, aki valamelyik kinyilatkoztatott hit-tételt, úgynevezett dogmát tagad.

— Lehet valaki büntelenül is eretnek?

— Az eddig megbeszélték után kérdésedre magad is megfelelhetnél! Ha valaki tudatosan tagad legalább egy kinyilatkoztatott hitigazságot, akkor vétkeesen eretnek, ha tagadásának nincs tudatában, akkor bűne sincsen.

— Hogy lehet ez?

— Az eretnekségben, azaz valamelyik nem-katolikus keresztény felekezetben született emberek túlnyomórésze nem tudatosan eretnek. Gyermekeinktől mindig úgy hallották, és azért a leg-

jobb meggyőződésben élnek, sőt azt hiszik, hogy mi vagyunk tévedésben, eretnokségben.

180. Súlyosabb az állapota a hitehagyónak, műszóval: aposztatának. Az aposztáziának kétféle alakja van: akad, aki katolikusból eretnekké lesz, azaz nem katolikus kereszténnyé, és akad, aki egészen elveti magától hitét, és kifejezetten hitetlenné, felekezetnélkülivé lesz. Nem kell külön mondanom, hogy a hit ellen ez az utóbbi a legnagyobb bűn.

181. — És kit nevezünk szakadárnak?

— A szakadárok tulajdonképpen nem vétkeznek a hit ellen, hanem az alárendeltség szelleme, az engedelmség ellen, mert nem ismerik el Szent Péter utódját fejüknek. Igaz viszont, hogy kifejezett szakadárok ma már nincsenek, mert minden szakadárfelekezet egyben eretnek is: tagadják a római pápa tévmentességét és legfőbb hatalmát: szupremáciáját.

182. Ha már a hitetlenekről, eretnekekről, szakadárokról beszéltünk, említsük még meg a pogányokat is. E név alatt foglaljuk össze a meg nem keresztelt embereket, leginkább akkor, ha sokisten-, ha bálványimádók. A mohamedánokat, zsidókat azonban nem soroljuk ide, mert az igaz Istent tisztelik.

183. — Hova soroljuk a kommunistákat?

— A kommunisták és mindazok a „felvilágosultak”(?), akik meg nem keresztelkedtek és hitetlenek, vagy saját maguk kiagyalta nemzeti vallást követnek, joggal számíthatók a pogányok közé. De hogy a sok istent imádókkal össze ne tévesszük őket, nevezzük őket modern pogányoknak.

184. A bálványimádással némi rokonságot mutat fel a babona. A bálványimádó természeti tüneményeket, csillagokat, állatokat vagy faragott, festett képeket istenít. A babonás nem megy ilyen messze,

hanem megelégszik azzal, hogy teremtményeknek vagy eseményeknek, esetleg több esemény csoportosulásának tulajdonít titkos erőket és hatásokat, aminőket azoknak Isten nem adott.

Babonával rendszerint könnyen hívő, hiszékeny, oktalan, gyenge hitű, vallásilag műveletlen vagy éppen hitetlen emberek vétkeznek. Azért legjobb ellenszere az alapos, okszerű hitbeli jártasság.

185. — Páter az előbb azt hangoztatta, hogy a hívő bírálgatás nélkül fogadja el igaznak azt, amit Isten kinyilatkoztatott. Most pedig az okszerű jártasságot sürgeti. Nem ellentmondás ez?

— Nem! Mert amint meggyőződünk, — és ez az okszerű jártasság — hogy valamely hitigazságot az Anyaszentegyház mint hitrendszerünkhöz szervesen hozzátartozót, azaz mint Istentől kinyilatkoztatottat ad elő, azonnal nincs több helye a kritikának, bírálgatásnak, hanem alázatos meghódolással, gyermekded hittel el kell azt fogadnunk. De ha csak úgy hallunk valamit, eddig előttünk ismeretlen dolgot, akár mint hitünkhöz és vallásunkhoz tartozót, akár mint mást, ne higgyük el mindjárt, hanem gyakoroljunk józan kritikát, hogy ugyan igaz lehet-e?

Egyébként ha valaki igazán ápolja hitét, hamar kifejlődik benne a Szentlélek ajándékai közül a harmadik, a szent tudomány, melynek segítségével ösztönszerűen megérzi, hogy az éppen hallott vagy olvasott, és eddig előtte ismeretlen tanítás helyese vagy helytelen, hitünkkel megegyező-e vagy sem.

A remény

186. Előző megbeszéléseink után nem kell külön indokolnom, hogy a bizalom nem a hitnek, hanem a második isteni erénynek, a reménynek megnyilatkozása.

A természetfölötti reménynek képességét is a megszentelő kegyelemmel önti mennyei Atyánk

lelkünkbe és innen bennünk a bizonyosság, hogy a végtelenül hűséges Isten ígérete szerint részesülünk az örök üdvösségben és mindabban, ami elnyeréséhez szükséges.

187. A remény tehát a nagy várakozások érénye. A túlön-túl nagy várakozásoké! Mert tőle felbátorítva hisszük, hogy egykor Istenben lesz részünk, hogy maga a kimeríthetetlen Jóság és megunthatatlan Szépség tölti majd be szívünket, hogy a túlvilágon miénk lesz az örökkévalóság, a minden...

Ugyanennek az erénynek még csodálatosabb hatása, hogy a bűnöst szent bizonyossággal megerősíti, hogy az az Isten, akit vétkével megbántott, megbocsátja tettét, azonfelül az erényes élethez, — Isten fogadott fiai királyi életéhez szükséges kegyelmeket bőségesen a lelkébe hinti, sőt a megelégedett, az Isten által boldog, földi élethez is minden segítséget megad (Mt. 6, 19—34.), ha a bűnös vétkét megbánja, és a maga részéről nem utasítja vissza Isten kegyelmét.

— Akik remélni tudnak, azok boldogok?

— Biztosan! A remény ugyanis folytonos öröme, megelégedettségnek és ezzel a földi boldogságnak okozója. A remélni tudó nem fél, nem aggódik. Szemében minden földi baj, szenvedés, sorscsapás és kereszt csak múltó fájdalom, melyet a mennyország végtelen boldogságtengere követ. Csak a remélni nem tudók elégedetlenek, szomorúak és csüggedt lelkűek. A reménytelenség valóban nagy szenvedés, okozója tengernyi kinnak, a pokol gyötrelmei előízének! Ezért saját boldogságunk érdekében nem tűrhetjük, hogy a reménytelenség, a kishitűség rajtunk erőt vegyen. Gondozzuk, ápoljuk tehát magunkban ezt az erényt.

188. — Mi módon tegyem ezt?

— Indítsd fel gyakran érzelmét és fejezd ki ezt röpimákkal.

— Mást nem kell tennem?

— Elevenítsd fel magadban a hitigazságokat, pl. hogy Isten a mi legkegyesebb mennyei Atyánk; hogy ha Isten velünk, ki ellenünk; hogy a Mindenhatóra inkább hagyatkozhatunk, mint bárki másra; hogy a Teremtő jobban szívében viseli sorsunkat, mint a leggondosabb anya gyermekéét stb.

Íme, elsoroltam néhányat a reményünket különösen tápláló hitigazságok közül. Általában pedig jegyezd meg, hogy amint erősödik hited, azzal egyenes arányban erősödik bizalmad és reményed is.

Küzdd le azután a remény ellentéteit, elsősorban a félelemérzeteket. Mert minden félelemnek megvan a maga ellenszere, egy éppen rávonatkozó, megnyugtató, bizalmat és reményt keltő hitigazságban.

A büntetéstől félő fontolgassa Isten irgalmát.

A keresztje alatt görnyedező gondoljon a mennyei boldogságra.

A jövője miatt aggódó elmélkedjék az isteni Gondviselésről.

Az üldözésektől tartó ne felejtse el Szent Pál szavait: Mindenre képes vagyok Azzal, aki engem megerősít! Stb.

És végül simulj lélekben Istenhez, mint veszély idején anyjához a karján ülő gyermek, és próbáld átélni ennek biztonságérzetét.

A remény és bizalom, mint látod, sok lelki bajnak gyógyítószere. Erőt ad a szenvedéshez, szívóssá tesz munkáinkban, kitartáshoz segít imáinknál, bátorságot önt lelkünkbe kísértések idején. Hogy egyszóval mindent megmondjak: remény nélkül nincsen, mert nem is lehet igazi lelki élet.

189. — Igaz, hogy súlyosan vétkezik, aki a reményt nem indítja fel magában?

— Súlyosan, ha ezt évekig nem teszi. De katolikus, hitét gyakorló embernél a bűn nem fordul

hat elő. Mert a katolikus élet minden megnyilatkozása reményből táplálkozik. A reménytelen egyszerűen abbahagyja a katolikus életet. A remény tehát olyan, mint óra belsejében a rúgó: észrevétlenül hajtóereje minden katolikus cselekedetnek.

190. Gyakoribb bűn a remény ellen a vakmerő bizakodásnak többféle változata. Ilyen pl. az istenkísértés. Erre csábította Jézust a Sátán, amikor azt mondta neki, hogy ha Isten fia, vesse le magát a templom ormáról. (V. ö. Mt. 4, 6.) Isten mindenhatóságára, csodatevő segítségére számítva tehát nem követhetünk el oktan vakmerőséget.

Ugyancsak vakmerően bizakodnék, aki csak azért követné el gátlás nélkül valamely vétkét, mert Isten irgalmas.

Vakmerő bizakodás és mindenkor súlyosan vétkes, ha valaki az örök üdvösséget a maga erejéből, Isten kegyelme nélkül akarja elérni, vagy egyedül Jézus érdemei miatt reméli üdvösségét, saját tevékenysége, jócselekedetek nélkül.

A vakmerő bizakodás az egyoldalúan túlfejlődött, beteg remény megnyilatkozása. Az egészséges remény mindenkor kapcsolatos Isten félelmével, mely utóbbinak oka rosszrahajló természetünk tudata, az t. i., hogy könnyen vétkezhetünk magunkra haragítva Istent. Isten félelme tehát megóv az elbizakodástól, a könnyelmű bűnözéstől, magunk erejének túlbecsülésétől, egyszerűen a vakmerő bizakodástól.

191. — Ha valaki csak azért nem vétkezik, mert a pokoltól fél, nem szolgálékú az?

— A szónak rossz értelmében szolgálékú csak az, aki szereti vétkét, és ha büntetéssel nem járna, elkövetné, mitsem törődve Isten megbántásával. Az istenfélő azonban szereti Istent, mint gyermek szülőjét és utálja a bűnt. A büntetéstől is csak mint a megbántott Isten haragjának következményétől fél.

192. Az istenfélelem hiánya, mint már mondtam, túlságos reménykedésre, másszóval vakmerő bízakodásra visz, ugyane félelem túltengése viszont a remény elleni bűnök másik végletébe, a kétségbeesésbe és Isten megvetésébe sodor.

— Isten megvetésébe?

— Úgy van! Mert aki túlságos istenfélelemtől áthatva arra a téves meggyőződésre jutott, hogy hibái miatt a mennyország örömeit el nem érheti, az könnyen dacossá lesz és szembehelyezkedve Istennel, nem is akar üdvözülni. Vétkeesebb állapotban egyenesen kimondja, hogy neki jobban tetszik a föld, sőt ki hinné, az örök kárhozat, ahol együtt lesz cimboráival és azt teheti, amit akar!

— Vannak ilyen gondolkozású emberek?

— Nehéz elhinni, hogy vannak, pedig vannak. Bűnük érthetetlenül nagy és egynek kivételével a legnagyobb.

— Melyik az az egy?

— Az Isten gyűlölete! De erről majd később beszélgetünk.

193. Isten megvetésénél kisebb, bár azonnali következményeiben rendesen végzetesebb a kétségbeesés: Iskarióti Júdás bűne.

Nincs az az emberi gonoszság, melyet Isten nem egyszer meg ne bocsátott volna, mert az Ő irgalma minden elvetemültségnél nagyobb. Éppen ezért teljesen alaptalan vélekedés, hogy ezért vagy azért a bűnért vagy bűnökért, legyen számuk bár tengernyi, Isten véglegesen elvessen valakit. Kétségbe esni tehát sohasem szabad, mert a halál pillanatáig lehetséges a bűnbánat, a visszatérés a mennyei Atyához és ezért mindaddig van remény.

194. — De azt olvastam a Szentírásban, hogy a Szentlélek elleni bűnöket Isten nem bocsátja meg!

— Jézus valóban beszélt egyes Szentlélek elleni bűnökről (Mt. 12, 31; Mk. 3, 29; Lk. 12, 10),

és azt állította, hogy azok nem nyernek bocsánatot. Ennek oka azonban nem Isten irgalmának hiányában, hanem a nevezett bűnök természetében rejlik. Aki ugyanis e bűnök valamelyikébe keveredik, az rendszerint végkép elfordul Istentől, és nem akar megtérni, bánatot tartani. Elkárhozása tehát megátalkodásának eredménye.

Ilyen például a vakmerően bizakodó, aki annyira megy, hogy nem járul többé a szentségekhez, mert Isten, mint magával elhiteti, úgyis megbocsát. Hasonló a kétségbeesett, aki azért nem keresi Isten irgalmát, mert mint hiszi, hiába is tenné. Nem jobb a helyzete annak, aki bár megismerte az üdvösség útját, nem akar rálépni és a megismert hitigazságok ellen tusakodik. Ugyanez a sorsa annak, aki az üdvös intések, figyelmeztetések ellenére bűnében megátalkodik, vagy aki mindhalálig nem bánja meg vétkeit. Mindezek elutasítják maguktól a Szentlélek kegyelmét, és ezt a viselkedésüket nevezi Jézus a Szentlélek káromlásának. Mert valóban nagyobb sértéssel senki sem illetheti a Szeretet Lelkét, mintha szeretetét, szeretetéből forrásozó végtelen irgalmát vonja kétségbe. Isten irgalmas. Kifejezetten megígérte minden bűnbánónak irgalmát, és mert hűséges, feltétlenül megtartja szavát. Nincs tehát semmi okunk a reményvesztésre, nem is vétkeznek ezzel csak sötét lelkek.

A szeretet

195. — Mit tesz szeretni?

— Nehezebb kérdést nemigen intézhettél volna hozzám! És talán feleslegesebbet sem. Mert mindnyájan tudjuk, hogy mit tesz szeretni, de egyikünk sem tud kérdésedre kimerítően megfelelni. Szeretni ugyanis roppant sokat jelent. Szívet és akaratot. Márpedig a szív és az akarat is a titkok kimeríthetetlen halmaza. Az elsőről inkább a költők írtak, az utóbbiról a tudósok és habár ezrekre megy köny-

veik száma, mégsem írtak még meg mindent. És azt hiszem, előbb lesz itt a világnak, mint a szeretetről írt könyveknek a vége.

— Hogy lehet ez?

— Mert az élet minden megnyilatkozásában a döntő szó a szívé, másszóval az akaraté, vagy ami ugyanaz, a szereteté.

— Nem az értelemé?

— Sok függ az értelemtől, nagyon sok! „Nagy hatalom az emberben az ész, — mondja a költő — de azért a szív határoz.” Utolsósorban ugyanis minden az akaraton, a szíven dűl el. Ebben az igazságban leli magyarázatát, hogy a legfőbb parancs a szeretet parancsa.

196. Szeresd a te Uradat Istenedet — mondja maga az Udvozító — teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes elmédből és teljes erődből. Ez az első és legnagyobb parancsolat. A második pedig hasonló ehhez: Szeresd felebarátodat, mint tennen magadat. Más, ennél nagyobb parancsolat nincsen. E két parancsolaton függ az egész törvény és a próféták. (Mt. 22, 37—40. és Mk. 12, 30—31.)

Mit is mondott idézett szavaival Krisztus Urunk? Először, hogy Urunkat Istenünket valamenynyi képességünkkel, teljes egyéniségünkkel, egészen és osztatlanul szeressük. Másodszor, felebarátunkat úgy, mint önmagunkat. Az önszeretet tehát előtte jár az embertársi szeretetnek és mértéke annak. Harmadszor azt is kijelentette az Isten Fia, hogy a szereteten függ és fordul minden egyéb, mert ha szeretetem nincs, — magyarázza Szent Pál — semmi sem vagyok. (I Kor. 13, 2.)

Az istenszeretet

197. — Nem érzem magamban az istenszeretetet.

— Panaszod nem rendkívüli. Mások is bánkódnak miatta, de ez a fájdalom tévedésen alapszik.

Az Isten iránti szeretet lényege ugyanis nem szívünkől fakadó, testünkben hullámzó érzelem, hanem lelkünk tehetségének, az akaratnak Istent igenlő beállítottsága. Az Istent szerető akarja Istent. Úgy, amint van. Tökéletességeivel, bölcsességével, akaratával és parancsolataival egyetemben. Ez a szeretet lényege. Másszóval azt is mondhatnám, hogy az Istent szerető Isten-párti. Istenhez vonzódik mint legfőbb jóhoz, és ez a vonzalom egyeseknél, keveseknél, inkább kivételképpen olyan erős is lehet, hogy a szívet is átjárja, felmelegíti, szeretetérzelmeket fakaszt belőle Isten iránt. Az Isten iránti szeretet lényege tehát az Isten akarása. Akarjuk Istent! Ez a fő!

198. — Miben nyilvánul meg az istenakarás?

— Jól kérde! Mert ha ismerjük megnyilatkozásait, könnyen eldönthetjük, hogy van-e bennünk istenszeretet, és azt is, hogy az milyen fokú.

Isten akarásának első és legelemibb megnyilvánulása az iránta tanúsított engedelmesség. Nem szereti Istent, aki szent akaratán könnyedén túlteszi magát, aki nem tudja gyakorlativá tenni az Úr imájának szavait: Legyen meg a Te akaratod!

— Nem fordulhat elő, hogy valaki önzésből tartja meg a parancsolatokat, csak azért, hogy el ne kárhozzék?

— De előfordulhat. Éppen ezért Isten szeretetének megállapításához nem elég csak az engedelmesség. Az Istent szerető azonfelül, hogy engedelmes, bűnei felett is bánkodik; a szeretet magasabb fokán pedig még azt is fájlalja, hogy mások vétkeznek. De jól vigyázz! Bánatának forrása nem a bűneivel elveszített boldogság, sem a megérdemelt büntetés, — ez csak helyes önszeretet volna — hanem Isten megbántása.

Az előzőknél nagyobbfokú istenakarást árul el azonban az, aki embereket igyekszik hozzá elvezetni; aki azon fáradozik, hogy minél többen legye-

nek az istenszeretők, hogy minél teljesebben és gyorsabban jöjjön el az Ő országa. Az istenszeretet harmadik foka tehát az apostoli lelkület. Magadtól megértheted, hogy ez nagyobb és erősebb az első két foknál, de még nem a legteljesebb.

Közelebb állanak a teljes istenszeretethez az Istent őszintén dicsérni tudó lelkek, akiknek ajkáról egy szép virágszál vagy lepkeszárny szemlélete, az égboltozat és föld szépségeinek látása, az élet örömeinek, de szenvedéseinek érzése is, dicsérő, hálaadó imát fakaszt. Akik szívből kívánják Isten dicsőségét, azt, amiért a Miatyánkban imádkozunk: Szenteltessék meg a Te neved.

A legteljesebb istenszeretet azonban még ennél is magasabbra lobog. Egy nagy istenszerető és egyben költői lélek, Szent Ágoston, így fejezi ki ezt: „Ha Te, Isten, lennél Ágoston, és én Ágoston, lennék Te, ó Isten, én az Isten óhajtanám, hogy te Ágoston légy az Isten és én az Isten legyek Ágoston, annyira tetszel nekem, hogy Te vagy Te!” Az Isten iránti szeretet tökéletes fokán tehát a lélek egészen azonosította magát az Istennel és gyönyörködik végtelen tulajdonságaiban: szépségében, jóságában, bölcsességében, — hatalmában, akaratában.

— ...!

199. — Szeretnél ilyen istenszeretővé lenni?

— Szeretnék!

— Az út ugyanarra visz, mint az előző két erénynél. Elmélkedj sokat Isten végzéseiről. A Szentírás, Egyházunk történelme, a szentek és nagyok, sőt a magad élete is, bőségesen nyújt hozzá anyagot. Imádkozzál és kérjed a teljes istenszeretet kegyelmét. Légy engedelmes és bűnbánó, igyekezzél Isten ügyének apostola lenni, gyakorold magadat dicséretében, legfőképpen pedig akard az Istent és fohászodj sűrűn, naponta többször is, szívből hozzá: „Istenem, szeretlek, add, hogy mindig jobban szeresselek!” — Ha ezen az úton kitartóan

haladsz, lassan eléred, amit óhajtasz. Mert a harmadik isteni erény képességét, hasonlóan a hithez és reményhez, a megszentelő kegyelemmel együtt önti Isten a lelkünkbe. Minden cselekvésünk tehát, mely e kegyelemben gyarapít, — az előbb elsoroltak pedig ilyen természetű cselekedetek — a szeretet erényére is képesebbé tesz.

200. Az Isten iránti szeretetnek van egy édes velejárója: nem fér meg együtt a halálos bűnnel. Szeretem azokat, kik szeretnek engem, mondta Isten a Prófétához. (Péld. 8, 17.) Jézus az utolsó vacsorán megerősítette Atyjának előbb idézett kijelentését, amikor apostolaihoz így szólt: Aki parancsaimat ismeri és azokat megtartja, az szeret engem. Aki pedig engem szeret, Atyám is szeretni fogja azt, és én is szeretni fogom és kijelentem neki magamat. (Jn. 14, 21.) Isten szeretetének záloga pedig a megszentelő kegyelem.

Ha tehát az emberi gyarlóság megvakított, és halálos bűnbe estél, amint ismét magadra találsz, egy pillanatig se maradj meg e rettenetes állapotban, hanem fohászkodjál fel Istenhez, és indítsd fel magadban az őszinte iránta való szeretetet. A szeretetre Isten is szeretettel válaszol, újra fiává fogad és lelkedbe önti a megszentelő kegyelmet.

201. — Isten önzetlen szeretete ugyanaz, mint a tökéletes bánat?

— A tökéletes bánat feltételezi az önzetlen istenszeretetet. Ha bűnös lélek felindítja magában az utóbbi érzelmet, abból mint forrásból, kifakad az előbbi. Innen van, hogy e-két érzelem eredményében egyezik: láttukra Isten visszaadja a megszentelő kegyelmet, újra fiaivá fogad, és ez a természetfölötti állapot nem tűri meg lelkünkön a halálos bűnt.

— Ha valaki halálos bűn után tökéletes bánatot indított fel magában, járulhat gyónás nélkül a szentáldozáshoz?

— Tulajdonképen járulhat. Az Anyaszentegyház tételes intézkedése miatt azonban nem mehet (lásd Egyh. Törvk. 856. szakaszt), hacsak a körülmények ezt szükségessé nem teszik. Pl. gyóntató hiánya, életveszély, gyanúsítások stb.

— Mi az oka az Egyház tiltó intézkedésének?

— Visszaélések elkerülése. Sokan könnyelműen, biztos tökéletes bánat nélkül járulnának a szentáldozáshoz és ezzel szentségtörést követvén el, csak saját lelki állapotukat rontanák.

202. — Ki vétkezik a szeretet ellen?

— Tulajdonképen minden súlyos bűn ellene irányul, mert elfordulás lévén Istentől, megfoszt Tőle. Mégis egy bűnt, valamennyi között a legnagyobbat említjük itt, mint a legellentétesebbet a szeretettel: Isten gyűlöletét.

— Hogy lehet gyűlölni a végtelen Jóságot?

— Valóban érthetetlen számunkra! Ez a gonoszság titka, a *mysterium iniquitatis*. Mindenesetre sok meggondolatlanság, még több rövidlátás meg ostobaság kell hozzá, amit az az elvakultság idéz elő, mely a folytonos bűnözés eredménye.

— Sok az istengyűlölő?

— Kifejezetten istengyűlölő nem sok van, habár az oroszországi kommunisták megalakították az istengyűlölők egyesületét. Van azonban, sajnos, elég olyan ember, aki az istengyűlölet kezdetlegesebb alakjával vétkezik: amennyiben Isten végzéseivel elégedetlen; kifogásolja a teremtetést; a világ berendezését; az emberi sorsot; és mindenért, amit az élet útjába hoz, zúgolódik, káromkodik. Sőt olyanokkal is találkozunk, akik szerint rosszabban és oktanabban berendezett világot képzelni sem lehet, mint a mienk.

Szerencsétlenek: mert boldogtalanok! És sajnálatraméltók: mert királyi méltóságukból kivetkőztek! Ne törődjél velük!

Te csak szeress! És ha szeretsz, szereteted mindent bearanyoz körülötted.

Az önszeretet

203. A helyes önszeretet a legfenségesebb életvezetés: kemény, katolikus léptekkel a nagyok, a szentek lábnyomainak követése. Nem más ez, mint Isten fogadott fiaihoz illő királyi élet. Mindaz, amit eddig megbeszéltünk és az is, amiről még beszélgetni fogunk, hozzátartozik, rávonatkozik. Most azonban egy különösen kemény munkát akarok veled megbeszélni.

Szomorú igazság, de mert valóság, nem térhetünk ki előle: természetünk rosszra hajló. Ezt a rosszra hajló természetet kell megneemesíteni. Erre int a helyes önszeretet. Mert ha szabadon, vadon burjánozni hagyjuk, bűnre visz és kárhozatba dönt, ami az örök halál. Rosszra hajló természetünk leküzdése pedig nem gyönyörűség, hanem kemény munka.

Gyengeség jele volna azonban e miatt elcsüggedni vagy csak sopánkodni is. Olyan nagy emberek, mint Szent Pál apostol is, végigküzdötték e harcot. Hallgasd csak, mit ír a római hívekhez: „Igy tehát én, aki a jót akarom cselekedni, azt a törvényt találom, hogy a rossz fekszik hozzám közel: mert belső emberi voltom szerint gyönyörűségemet találok Isten törvényében, de más törvényt látok tagjaimban, ez küzd értelmem törvénye ellen s a bűn törvényének foglyává tesz, amely tagjaimban van. Én szerencsétlen ember! Ki szabadít meg e halálnak testétől? Az Istennek a kegyelme Jézus Krisztus, a mi Urunk által.” (Róm. 7, 21—25.) Röviddel halála előtt aztán így tekint vissza életére: „Én ugyanis már áldozatként kiöntetem, elköltözésem ideje közel van. A jó harcot végigharcoltam, a pályafutást befejeztem, a hitet megtartottam, készen vár reám az igazság koszorúja, melyet megad nekem azon a napon az Úr, az igazságos bíró, sőt nemcsak nekem, hanem mindazoknak, kik sóvárogják az ő eljövételét.” (II Tim. 4, 6—8.)

Miről ír itt az Apostol?

Belső emberi mivolta szerint — mi ma azt mondanánk, jobbik énje szerint — gyönyörűségét találja Isten törvényében, a jóban. De tagjaiban, testében, alacsonyabb énjében, más törvényt talál: a rosszra-hajló természetet, mely küzd a belső én jobb belátása ellen, és a bűn rabszolgájává teszi, vétekre ragadja. Én szerencsétlen ember! — kiált fel. — Ki szabadít meg e halált hozó testtől? És maga megadja rá a választ: Isten kegyelme, Jézus Krisztus által. — És nem csalódott! Halála előtt örömmel írhatja kedves tanítványának, Timóteusnak, hogy jó harcot harcolt, és a mennyországban készen várja őt ezért az örök jutalom koszorúja. De nemcsak őt, hanem mindazokat is, akik hozzá hasonlóan a jó harcot végigküzdi. Nem szabad tehát elcsüggednünk, ha mégúgy érezzük is magunkban a rosszra-hajló természet követelődzéseit, mert nagy erőforrással rendelkezünk, Jézus Krisztus által Isten kegyelmében, mellyel úrrá lehetünk alacsonyabb énünk minden erőszakossága felett.

A harc azonban harc és nem sétakocsikázás. Komoly versenyfutás az örök derbi pályáján. „Nem tudjátok-e, — írja ugyancsak Szent Pál — hogy akik a versenypályán futnak, mindnyájan futnak ugyan, de egy nyeri el a jutalmat? Úgy fussatok, hogy elnyerjétek! Mindaz pedig, aki résztvesz a versenyben, *mindentől tartózkodik*; azok, hogy hervatag koszorút nyerjenek, mi pedig hervadhatatlant. Én bizony futok, nemcsak úgy bizonytalanra; vívok, nemcsak úgy a levegőt verdesve; hanem *megsanyargatom testemet és szolgáságba vetem*.” (I Kor. 9, 24—27.)

204. Az örök élet hervadhatatlan koszorújáért folyik a verseny. Te is beneveztél, mint mindenki, aki üdvözülni akar. De sokan kiesnek, mások lemaradnak, akárcsak a sportpályán a hervadó koszorú birtokáért versenyzők között. Úgy fuss,

mint 1900 év távlatából a nagy Apostol, hogy beérkezzél. Ennek, mint saját példájára hivatkozik, két feltétele van: Az első, hogy futásod ne történjen csak úgy külső látszatra: Én bizony futok, nemcsak úgy bizonytalanra, vívok, nemcsak úgy a levegőt verdesve, hanem, és ez a második, komolyan, eredményesen, aminek feltétele a test megsanyargatása és szolgaságba vetése, a rosszra hajló természet megfékezése, amit a hervatag koszorú érdekében is megtesznek a versenyzők, amikor mindentől tartózkodnak.

295. Elpuhult korszakban élünk. Majd mindenki az élvezetet, a gyönyört, a puhaságot, a szórakozást, az örömet keresi. Szinte félek kimondani, hogy önmegtagadás meg önsanyargatás kell. Félek, mert hátha felkelsz és elmész, és nem látlak többé. De nem tehetek mást. Tudom, hogy nagyra törsz, hogy Isten fogadott fiának királyi életútját akarod végigjárni, ennek pedig nincsen más módja, még a mai elpuhult, ideggyenge, fájdalomcsillapítókhoz és csupa édes orvossághoz szokott korban sem, mint az önmegtagadás és önsanyargatás, testünk szolgaságba vetése.

Azért ne láss mindjárt rémképeket. Véres korbácsot és szögekkel kivert derékövet. Igaz! Ilyen is van! A huszadik században, a felvilágosodottság korában is, de nem kezdők kezében, hanem a már jó messzire előre jutottakéban. Neked még nem ajánlom. Ha ezek egyikével kezdenéd, csak rosszul járnál vele. Még nem bírnád el, és tested, de lelked is belebetegednék. Azért először csak az önmegtagadást vedd gyakorlatba.

206. Kétféle van. Belső és külső. A belső nehezebb, ezért a léleknek hasznosabb, és ami sokak szemében a fő, a testnek nem árt. Ime, néhány példája:

Szellemes ötleted van. El szeretnéd mondani: hogy megtapsoljanak, vagy ha nem is, hogy leg-

alább pár pillanatra központja légy a társaságnak.
— Ne mondd ki!

Zajt hallasz az utcán. Mindenki az ablakhoz fut.
Az eset téged is érdekelne. — Maradj ülve!

Levelet vársz már napok óta. Kedves barátodtól... vagy talán?... Bosszant már, hogy nem jön. Végre meghozza a posta. Kezedbe veszed és késed után nyúlsz. — Ne vágd fel. Tedd el a fiókba — három napra!

Rádiót hallgatsz. Közvetítést az Operából... Következik a kedvenc dallamod. Első akkordjai már füledben csengnek. — Zárd le a gépet!

Sportbarát vagy. Egy hete izgat az utolsó forduló. Itt a hétfő, hogy megtudhasd a mérkőzés eredményét. — Ne kérdezd meg!

Száz és ezer ilyen alkalmat hoz utadba az élet. A belső önmegtagadásnak, azaz vágyaink és kívánságaink, önfejűségünk és önakaratunk megfékezésére a legszebb alkalmakat. Milliónyi millió ember futni hagyja őket. Pedig ha kihasználnák! Nem mind! Csak a tized- vagy századrészét! Micsoda acéljellemekké kovácsolódnának!

207. A belső önmegtagadások mellett gyakorold a külsőket is. A mértékletességet ételben, italban, dohányban, alvásban, kényelemben, szórakozásban. Az előírt bőjtöt és megtartóztatást.

Szobánk berendezése, — az asztal, melynél dolgozunk — az útvonal, mely munkáink színterére: az iskolába, a hivatalba, az üzletbe, műhelybe elvezet — a ruházatunk, eszközeink és szerszámaink, mind-mind szolgáltatnak kisebb-nagyobb önmegtagadásokhoz alkalmakat. Nem kell hozzá nagy lángelme, hogy kitaláljuk a hogyan és mikéntjét, elég csupán egy csöppnyi helyes önszeretet.

208. Ha mindez már símán sikerül, és nem bosszantó vagy keserves, ajkaidról zúgolódást fakasztó probléma többé egy nagyon óhajtott, de valamely

rajtad kívül fekvő okból elmaradt szórakozás, utazás, kinevezés, előléptetés vagy más hasonló: megpróbálhatod a rosszra hajló természet további nemesítését egy kis önsanyargatással.

Megtűrsz például egy ráncot cipődben a harisnyádon. Vagy a szűkebb cipőt veszed fel a kirándulásra. Télen egyszer-másszor otthon hagyod a kesztyűt. Nyáron egy árnyalattal melegebben öltözködsz, mint éppen divatos. Éjjelre fekhelyedet valamivel keményebbre veted. Keresed a kényelmetlenebb ülőhelyet stb., stb. És ha mindezen túl vagy és még több, még nagyobb fokú önsanyargatásra vágysz, beszélj módozatairól lelkiatyáddal.

209. — Világért sem akarom Páter igazát kétségbe vonni. Magam is gyakoroltam már néhányszor önmegtagadást. De ember vagyok és csak emberileg gondolkozom, ha megkérdem: nem természetellenes utat jelölt most meg számomra?

— Természetellenest semmiképen, de természetfölöttit: a helyes önszeretet, az igazi istenszeretet útját. Mert a természetfölötti isten- és természetes önszeretet reciprok értékek. Ha növeled az egyikét, fogy a másik. Mindkettő egyformán csak a természetfölötti sikon gyarapítható.

— Mi ennek az oka?

— A szeretet, ha másra irányul, adni akar! Isten szeret minket. Tudod, hogy mennyit adott. Emberek ha szeretik egymást, ennek jeléül ajándékot, szívességet, örömet, szolgálatot adnak és tesznek. Ahol semmit sem adnak, ott nem is szeretnek. Az önző mindent magának akar. És aki önzésből szeret, annak szeretete könnyen változik gyűlöletté. Az igazi, az önzetlen szeretet tehát ad, és minél erősebb, minél hevesebb, annál többet. Odaadja, amije van, és minél kedvesebb valamije, annál inkább odaadja, végül önmagát is. Gondolj Isten szeretetére, Krisztuséra a keresztfán. És ami a legérdekesebb, csak az ilyen önzetlen, mindent oda-

adó szeretet boldogít. Az önző szeretetben mindig van keserűség, haszonlesés, mely többet akar magának, és ha nem találta meg, elégedetlen. A helyes önszeretet tehát az önzetlen szeretet. Azért ez a helyes, mert ez termi a boldogságot, nemcsak másnál, annál, akinek ad, hanem magánál is annak ellenére, hogy mindentől megfosztotta magát. Mindentől, ami az övé volt, de annál többet kapott attól, akit szeretett, és így a másik szeretetétől lett megint gazdaggá.

A természetfölötti síkon helyes önszeretete csak annak lehet, aki Istent mindenfölött szeretni tudja. Ha Istent szereti, adni is akar neki. De mit adhat az ember Istennek? Mit adhat a teremtmény a Teremtőnek? Semmit! Mert hiszen mindene, amije van, a Teremtőjétől van. Mit tesz ezért a helyes önszeretet? Isten adományaitól önként, tisztán szeretetből Isten iránt megfosztja magát. Nem veszi igénybe azt, amit Istentől kapott, megtagadja magát. Odaadja szellemességét, örömét a zenében, sportban, érdekességekben, kényelemben, ételben, italban, akárcsak a jóbarát barátjának, a jó anya gyermekének. És akkor boldog, ha sokat adhatott. Minden eszességét arra összpontosítja, hogy megtalálja módját, miképen adhatna még többet, és miután mindenét odaadta és egészen szegénnyé lett, az a meggyőződése, hogy nem adott semmit. Ez a helyes önszeretet titka, ez az a rejtélyes kulcs, melynek segítségével a szentek oly sokszor és sokban érthetetlen, sőt oktalan, minden természetes ésszel ellenkező élete megoldható, mellyel az ő csodálatos boldogságuk megszerezhető. Ha tehát boldog akarsz lenni, szeresd magad önzetlenül, megtagadva, megsanyargatva, mindenedet Istennek adva.

210. — Mondjak le a sportról?

— Talán ne! De aknázd ki azt a sok önmegtagadást, mely vele jár, ha ...

— Ha?

— Ha a sportot helyes önszeretetből, királyi életed megedzésére, a hervadhatatlan koszorúért és nem az elhervadóért üzöd. A természetfölötti célokért üzött sport ezer és egy alkalommal szolgál, hogy Istennek adhass, sokat és hősiesen. Sajnos, azonban napjainkban az emberek nagyobb része a sportban csak a test kultuszát látja, duzzadó izmokat és lebarnult bőrt, helyezéseket és törekvést a csúcsteljesítvényre, hírnevet meg babérkoszorút — és nem veszi észre, hogy mindez füstbe megy egyszer, mert mulandó és hervatag, túl kevés annak, aki Isten fogadott fia, örök élet és boldogság tulajdonosa lehet. Azért sose üzd a sportot túlhajtottan és másokért, hogy meglássanak, hogy megtapsoljanak, hogy érmekeket és kitüntetések arass, hanem — és itt következnek az önmegtagadások — versenyen kívül, csak lelkedért meg egészségedért, földi örömödért meg örök boldogságodért; és sohasem kötelességeid meg munkád rovására, mert a legeslegelső sport a munka, a kötelesség.

211. Rosszraajló természetünknek a munka igazi önmegtagadás. Csak kivételesen találunk olyan szerencsés egyéneket, akik magukkal hozták a világra a munka szeretetét. Arcod veritékével keresd kenyeredet, mondta Isten az eredeti bűnért büntetésképpen Ádámnak, és azóta tövises és bojtortján közül kell betakarítani termésünket. A munka terhét mindannyian érezzük, szellemi és testi munkások egyaránt. Az íróasztalon éppen úgy teremnek tövises és bojtortján, mint a gyalu- vagy esztergapadon, a kereskedésben vagy a barázdában. És az emberek fiai közül csak annak nem veritékes a homloka, aki munkahelyén lézeng, az eget bámulja és az időt pocsékolja. Pedig az idő drága! Örök kincseket teremhet, és minden vonatkozásban pénz!

Már Szent Pál apostol kimondotta a nagy szót,

melyet azóta annyi, de annyi szociálreformátor megismételt: „Aki nem dolgozik, az ne egyék.” (II Tessz. 3, 10.) Nagyon igaz! Mert a munka szent kötelesség, mely alól senki sem vonhatja ki magát, akinek Isten hozzá egészséget és képességet adott.

Az emberiség legnagyobbjai kivétel nélkül dolgoztak. Sőt, sokat dolgoztak. Csaknem mindegyik életrajzában megtalálod a megállapítást, hogy emberileg szinte érthetetlen, miképen bírt annyit dolgozni.

A szorgalmas munkában örök példaképünk, Jézus Krisztus járt elől. Fáradhatatlanul dolgozott, és mikor egyízben szemére vetették, hogy a szombatot sem kivételezi, így felelt: „Az én Atyám mindeztideig munkálkodik, és én is munkálkodom.” (Jn. 5, 17.) Ő, az Istenember veritékével, a legszentebb szenteltvízzel szentelte meg a munkát. A testi munkát Názáretben, a gyalupad mellett mint ácsmester, a szellemi később mint vándortanító. Ezóta senki sem állíthatja, hogy emberi méltóságában alázza meg őt a munkakötelesség, mert miképen lehet az megalázó, amit Isten Fia is végzett?

A munkakötelesség a természet törvényétől ered. Isten egyszerűen olyannak teremtette a világot, hogy munka nélkül ne tartsa el az emberiséget. Természetes azonban, hogy amint a természet minden erkölcsi törvénye alól, ez alól is kivonhatja magát az ember. Az állam kötelessége tehát, hogy ezt tételes törvényekkel a lehetőségig megakadályozza.

— Nem az Anyaszentegyházé?

— Nem! Először, mert a munka a földi jólétet célozza, ezt pedig előmozdítani állami kötelesség; másodsor mert egy-egy állam sokféle hitű emberekből tevődik össze, az egyházi törvényhozás ezért a munkakötelezettség megállapítása terén hatástalan maradna.

Te azonban, mint aki Isten fogadott fiainak királyi életét folytatod, ne várd be sem azt, hogy

munkára kötelezzenek, se azt, hogy munkád megfelelő minőségét ellenőrzéssel szinte kipróbálják belőled. Dolgozzál erényből, önmegtagadásból, hogy Istennek és az ő teremtményeinek adj, tehát Isten, önmagad és embertársaid iránti szeretetből, és végezz tőled telhetőleg királyi mivoltodhoz illő kitűnő munkát. Eleinte nehéz lesz. A kezdet nehézségeit senki sem kerülheti el, de mint minden más erénynél, a munkánál is tünedeznek később a nehézségek. A lelkiismeretes munkádnak — mert rendszeren így történik — előbb-utóbb meglesz a látzata, a gyümölcse, az áldása, ami örömmel tölti el lelkedet és lassan kedvessé, könnyűvé édesedik kezeid között a szerszám, legyen az író toll vagy kalapács, kard vagy injekciós tű, misekönyv vagy főzőkanál.

212. A helyes önszeretet diktálja végül, hogy munkád gyümölcset, keresményedet miképpen fordítsd a magad hasznára. Ne feledd el azt az életszabályt, mely kimondja, hogy elsősorban szerezzük be a szükségeset, csak utána a hasznosat és végül a kellemeset.

Tarts Isten fogadott fiához illő életszintet. Ruházatod, lakásod, ételmed legyen ennek megfelelő. De ne utánozd vakon a társadalmat, mely evilági beállítottságú és ezért igényeiben telhetetlen. Utánzóit túlnyomó részének élete éppen ezért elégedetlenségek láncolata, semmi más, mint cifra nyomorúság. Bármilyen látszólag szépet és jót, divatosat és igényeset csillogtasson is szemed előtt az élet, bármekkora hangon is ordítsa füledbe a világ, hogy a modern embernek ez is, az is nélkülözhetetlen, ha a helyes önszeretet törvénye szerint megfegyvermezted magad, nem fogsz káprázatától vagy hangjától megszédülni és sohasem fogsz jövedelmeden túl költekezni. Ezért sohasem lesznek adósságaid; nehéz anyagi gondok szántotta barázdák homlokodon, hanem szerény viszonyok közt is meg-

elégedett szíved, derült arcod, víg kedélyed és ezért sok igaz barátod nemcsak égben, hanem a földön is.

213. — Az önszeretet ellen nincsenek bűnök?

— Sajnos, vannak. Elsősorban a túlzott önszeretet, az önzés. Az egoista vagy magyarul önző, minden égi és földi jót a maga személyére akar lefoglalni. Ez a legellenszenvesebb embertípus. Az önző irigy, fösvény, kevély.

Ha irigy, akkor szomorkodik más javainak, sikereinek, előmenetelének, szépségének, jóságának, erényeinek láttán. Nem kell külön hangoztatnom, hogy az irigységnek legrútabb alakja, ha más lelki nagysága, Istentől kapott kegyelmei, tehetségei felett bánkodik.

Ha az irigység közelít hozzád, győzd le nagylelkűséggel. Képzeld el, hogy te volnál minden javak osztogatója. És mint ilyen, eléd kerülne az a személy, aki iránt az irigység megkísértett. Mit tégy? Nyúlj bele mélyen az előtted álló és kizárólag belátásodra bízott összes lehetséges javak kosarába, és adj neki tízszer annyit hírnévből, előmenetelből, gazdagságból, szerelemből, egyszóval abból, amiért megírgyelted, és azonfelül minden elképzelhető szerencséből. Adj neki egyszer, kétszer, tízszer, adj addig, amíg kosaradban még van valami és csak akkor szűnj meg adni, amikor számodra már nem maradt semmi. Ha ezt lélekben végigcsinálod, ha előszörre nem is, de ismételve bizonyosan megszabadít az irigység sárga, ocsmány kísértésétől, és sohasem leszel szűkmarkú vagy kisszívú, szűklelkű meg önző.

A fösvényiségről és kevélyiségről majd máskor beszélgetünk.

— És kinek van a szükségesnél kevesebb önszeretete?

— Aki magát elhanyagolja. A rendetlen, lusta embernek és általában mindenkinek, aki örök üdvösségével nem törődik, aki könnyelműen vétkezik vagy éppen állapotszerűen halálos bűnben él.

A felebaráti szeretet

214. A mult század második felében ellenségeink divatosan arra hivatkoztak, hogy a kereszténység, elsősorban a katolikus vallás a szeretet vallása. Azóta fordult a szél. Az emberiség szaporodott. Európa lakossága duplájára sűrűsödött és megnövekedtek a szociális bajok. Ma már kevesebbet emlegetik vallásunkban a szeretet parancsát, ellenkezőleg egyes kasztok és társadalmi rétegek osztályérdekeit védő intézménynek állítják oda.

Szent vallásunkban pedig semmi sem változott. Semmit sem veszített ősi értékeiből, semmit sem változtatott szociális felfogásán, csak követői szélesebb rétegében fogyatkozott meg az az egy, a legfőbb, mely ha megvan, minden megvan, de ha hiányzik, nélküle a többi semmi, — és ez a szeretet.

Jézus megparancsolta a szeretetet. De a főparancsolat, úgy amint azt Krisztus Urunk az írástudónak idézte, az ószövetségi törvényhozásból való. Ő, az isteni Udvözítő, egy igen ünnepélyes pillanatban, az utolsó vacsorán, a legnagyobb parancs második részét jelentősen tökéletesítette: „Új parancsolatot adok nektek, — szólta tanítványaihoz — hogy szeressétek egymást, amint én szerettelek titeket.” (Jn. 13, 34.) Jézusra pedig áll a megállapítás, melyet ugyancsak az emberré lett második isteni Személy tett, hogy nagyobb szerete senkinek sincsen, mint aki életét adja barátaiért. Ezt az életet adó, önfeláldozó szeretetet kívánja tehát tőlünk az Isten és még hozzá általánosan: senkit sem zárva ki, még az ellenséget sem.

„Hallottátok, — oktatta hallgatóit hegyről tartott nagy programbeszédében — hogy mondatott: szeresd felebarátodat és gyűlöld ellenségedet! (A farizeusok tanították így!) Én pedig mondom nektek, szeressétek ellenségeiteket; jót tegyetek azokkal, kik titeket gyűlölnek, és imádkozzatok üldözőitekért és rágalmazóitokért, hogy fiaii legyetek Atyátoknak, ki mennyekben vagyon, ki napját fölkelte jókra és gonoszokra, s esőt ad az igazaknak és hamisaknak. Mert ha azokat szeretitek, kik titeket szeretnek, micsoda jutalmatok leszen? Nem ezt cselekszik-e a vámosok is? (Jézus kortársai a vámosokat bélyegezték a legbűnösebb embereknek.) És ha csak atyátok fiait köszöntitek, mi különöset műveltek? Nem azt cselekszik-e a pogányok is? Legyetek tehát tökéletesek (t. i. a szeretetben), miként a ti mennyei Atyátok tökéletes. (Mt. 5, 43—48.)

215. — Csak ne volna a felebaráti szeretet olyan nehéz!

— Nagyon igazad van! Nem könnyű! Mert nagyon különfélék az emberek. Szentek és gonoszok, okosak és oktalanok, lángelmék és hülyék, szépek és rútak, vonzók és visszaszítók, kedvesek és kiállhatatlanok, szeretők és gyűlölködők, egészségesek és betegek, éptestűek és nyomorékok, szegények és gazdagok, minket segítők és tőlünk segítséget várók, rokonszelleműek és elűtő felfogásúak, katolikusok és másvallásúak, keresztények és pogányok, nemzetünk tagjai és idegen országbeliek, jóbarátok és ellenségek, fiatalok és öregek, gyermekek és felnőttek, férfiak meg nők! Mekkora sokféleség! Mekkora változatosság! És mekkora szívre van szüksége a királyi életet élő katolikusnak, hogy ezt az óriási sokféleséget átölhelhesse!

— Természetfelettire!

— Eltaláltad! Mert bármennyit is hangoztassák a különféle nemkatolikus szociális tanok meg világ-

nézetek hirdetői, hogy egyedül náluk található meg a töretlen felebaráti szeretet, port hintenek az emberek szemébe. Csak természetes szempontokból ugyanis embert szeretni nem lehet. Embert szeretni Jézus Krisztus szellemében, a felebaráti szeretet igazi, hamisítatlan, korlátozatlan, általános, mindenkire felölő értelemben csak az tud, aki ember-társára természetfeletti szemszögből néz, és így meglátja benne Isten képmását, — ha mindjárt eltorzítva vagy elrútítva, összetörve és meggyalázva, de mégiscsak Isten képét, azért az Istenét, akit a természetfölötti kegyelemtől erősítve mindenekfölött szeret. Ezért igazi felebaráti szeretet nem lehet ott, ahol természetfölötti, eleven istenhit nincs, sőt mi több: ahol hitből fakadó, igazi őszinte istenszeretet nincsen.

216. — Nem igazságtalan a kivételt nem ismerő szeretet?

— De az! Ilyet azonban senki sem hirdet, legkevésbé a katolikus Anyaszentegyház.

— De ha mindenkit egyformán kell szeretni!

— Igaz! Szeretni mindenkit kell, de nem egyformán. Egyszer, a lelkiismerettel kapcsolatban, már beszéltünk a szeretet sorrendjéről. Kiegészítőleg egyet-mást még hozzáfűznék. Mit gondolsz, miben nyilvánkozik meg a Jézus által sürgetett nagy embertársi szeretet?

217. — ... Gondolom, az összetartásban és segítségben.

— Jól gondold! Hogy azonban összetartásunknak segítségünkkel kifejezést adhassunk, ismernünk kell elsősorban embertársaink rászorultságát, továbbá a rendelkezésünkre álló segélyforrásokat és végül saját magunk képességét, anyagi erejét, társadalmi súlyát.

Embertársunk rászorultsága négyféle lehet. Felebarátunk foroghat végveszélyben, súlyos ve-

szélyben, nagy bajban és végül kisebb természetű bajban, illetőleg veszélyben.

Az első eset akkor áll fenn, ha embertársunk a maga erejéből lelkének vagy testének, még inkább, ha mindkettőnek pusztulását alig vagy semmiképen sem kerülheti el.

A másodikban akkor szenved, ha az előbb említett bajokból a maga erejével ugyan, de csak nehezen menekülhet, vagy pedig testi épsége, vagyona, megélhetése, tisztasága vagy más nagyértékű lelki-testi java komoly veszélyben van.

Nagy bajban akkor látjuk őt, ha az állapotbeli bűn, halálos vagy nagyobb, ha mindjárt elmúló természetű földi csapás fenyegeti vagy elérte.

Minden egyéb, könnyen elkerülhető vagy jelentéktelenebb, gyorsan múló bajt a negyedik csoporthoz sorolhatunk.

218. Mármost jegyezd meg magadnak az alábbi négy szabályt:

1. Saját kegyelmi állapotod kockáztatásával, még kevésbé feláldozásával sohasem siethetsz embertársad segítségére, még ha ezzel az örök vagy földi haláltól mentenéd is meg. Segíthetsz azonban rajta, — még kisebb anyagi bajokban is — ha abból lelkednek csak kára származnék, pl. nem vehetnél e miatt részt egy lelkigyakorlaton.

2. Azonos evilági kockázatok alkalmával előbbre helyezheted felebarátod javát. Pl. mindkettőtök testi élete, vagyona, hírneve forog veszélyben és rajtad áll a segítség. Megteheted ekkor, hogy felebarátod meneküljön meg belőle, ne pedig te. Erre azonban nem vagy köteles, mert a főparancsolat nem kívánja, hogy felebarátunkat jobban szeressük, mint magunkat.

— De Krisztus Urunk az utolsó vacsorán ezt kívánta! Vagy nem azt mondta, hogy úgy szeressük egymást, amint ő szeretett minket?

— Krisztus Urunk saját testi életét lelki üdvünk

érdekében áldozta fel. Erre vonatkozóan áll a harmadik szabály:

3. Ha embertársunk lelki életét végső veszélyben látjuk, segítségére kell sietnünk még saját testi életünk kockáztatásával is. Természetesen csak akkor, ha arra valóban szükség van és megvan segítségünk sikeréhez a komoly remény. Felebarátunkat testi életének végveszélyében csak anyagi javaink, pl. egészségünk, vagyonunk kockáztatásával vagyunk kötelesek segíteni. Idáig sem kell elmennünk, ha a veszély, melyben forog, csak súlyos, kivéve, ha megsegítésére hivatalunk (orvosi, papi), az illető joga vagy a kegyelet, pl. szülőnkről van szó, kötelez.

4. Ha egyszerre több felebarátunk van veszélyben, annak kell előbb segítségére sietnünk, akinek veszélye nagyobb, egyenlő veszély esetén, aki hozzánk közelebb áll. Feltéve természetesen, hogy ráérünk ezt megfontolni. Mert nagy bajok, pl. légi támadás, tömegszerencsétlenség vagy hasonló alkalmával annak sietünk segítségére, aki hozzánk legközelebb van, akit először találunk. De ha ráérünk pár pillanatig gondolkodni, tájékozódni, akkor a már egyszer megadott sorrendben első lesz a feleség, őt követik a gyermekek, a szülők, a testvérek, majd a távolabbi rokonok, a rokonság foka szerint, a barátok, hitsorsosok, a néptestvérek, az ellenségek.

Valamennyi életének egyforma veszélye idején azonban szüleinket tartozunk először megmenteni, mert hozzájuk a szereteten kívül még kegyeleti kapcsolatok is fűznek.

219. Embertársunk rászorultságának ismerete után tisztában kell lennünk a rendelkezésünkre álló segédeszközökkel, anyagi erőinkkel, a karitatív és hatósági segélyintézményekkel, melyek községünkben találhatóak és végül összeköttetéseinkkel. Mert ha bajba jutott embertársunkon ajánlással, protek-

cióval, elhelyezéssel stb. segíthetünk, tartozunk e segélyforrást a baj nagyságával arányban igénybevenni, ha őt a józan emberi mérték szerint alkalmasnak ítéljük a számára kérelmezett vagy neki kiszemelt hellyel járó kötelességek teljesítésére.

A szeretet parancsa ugyanis nemcsak alamizsnázkodásra kötelez, hanem arra is, hogy felebarátunkat Isten fogadott fiaihoz illő megélhetéshez juttassuk, amihez éppen úgy joga van, mint jó magunknak. Amennyire tehát azt akarjuk, hogy mi királyi életet folytassunk, éppen annyira kell ezt embertársunk részére is akarnunk. Súlyosan vétünk ezért a szeretet ellen, ha alkalmazottainknak, munkásainknak csak éhbért fizetünk, ha társadalmi helyzetünket, befolyásunkat igénybe nem vesszük, hogy embertársainkat képességükhöz, készségükhöz, társadalmi helyzetükhöz illő életszínvonalhoz segítsük.

220. Ami pedig anyagi erőinket illeti, ha embertársunk szegénysége vagy baja súlyos ugyan, de nem végveszélyes, a felebaráti szeretet parancsa csak tágabb értelemben vett feleslegünk igénybevételére kötelez.

— Mit számítsunk feleslegnek?

— Feleslegünket kétféle értelemben vehetjük. Tágabb értelemben feleslegünk mindaz, amivel társadalmi helyzetünkhöz illő megélhetésünk biztosításán túl még rendelkezünk. Szigorúan véve pedig azt nevezzük feleslegnek, ami saját magunk és hozzátartozóink egyszerű megélhetésének biztosítása után még megmarad.

Szigorú értelemben vett feleslegünkből azonban csak akkor kell adnunk, ha felebarátunkat végső vagy csaknem végső szükségben találjuk.

Saját magunk és hozzátartozóink számára valóban szükséges javakból nem tartozunk adni, aki ad, az a parancson túlmenő, hősies szeretetet gyakorol. Aki azonban feleslegéből nem ad, az fösvény és zsugori.

221. — Miből tudhatom meg, hogy az az utcai koldus, aki véletlenül eléem kerül, milyen fokú szűkséget szenved?

— Az általam említett szabályok nem az útszéli kéregetőkre vonatkoznak, hanem a községünkben vagy ismeretségünk körében tönkrement, bajba vagy végveszélybe jutott embertársunkra, vagyis olyanokra, akiknek viszonyai előttünk ismertek. A koldusoknak elég, ha valami csekélységet adunk, egyrészt mert sokan vannak, másrészt mert mások, különösen hatósági szegénygondozók vagy karitatív egyesületek támogatásában is részesülnek.

222. Kötelez továbbá a felebaráti szeretet, hogy embertársunkat a súlyos büntől visszatartsuk. Természetesen csak rokonságunk, barátaink és ismerőseink körében és ott is csak akkor, ha megvan a remény, hogy szeretetteljes felszólalásunknak meglesz a jó hatása. Mert ha szavunk megújuló perpatvaroknak, tartós összeveszéseknek vagy ellenségeskedéseknek válik elindítójává, jobb, ha nem szólunk.

223. — És mi történjék, ha akaratlanul ellenségeskedésbe keveredünk?

— A felebaráti szeretet általános jeleit ellenségünkötől sem vonhatjuk meg, azért pl. köszöntsük őt továbbra is, ha találkozunk vele. Ha módunkban áll, szóljunk hozzá szeretettel. Magyarázzuk esetleg meg jó szándékunkat, de sohase tápláljunk iránta haragot vagy bosszúvágyat.

— De ha mindezt visszautasítja?

— Nézzünk rá azután is szeretettel és foglaljuk imáinkba. Többet nem tehetünk.

Természetesen más a helyzet, ha az ellenségeskedés kitörésének helytelen vagy sértő viselkedésünkkel mi voltunk okai. Ekkor keresnünk kell a kibékülés alkalmát és részünkről fel kell ajánlani az elégtételt.

— Tartozunk-e a megbocsátáson túl vissza-

fogadni barátságunkba azt, aki minket súlyosan megbántott vagy valami jogtalanságot követett el ellenünk, de később bocsánatot kért és elégtételt adni hajlandó?

— Ha nagylelkűek vagyunk és az illető jelleme biztosítékot nyújt aziránt, hogy a jövőben nem követ el ellenünk hasonló jogtalanságot, megtehetjük, de nem vagyunk rá kötelesek.

224. — Hogy viselkedjünk politikai vagy világnézeti ellenfeleinkkel?

— Különböztessük mindig meg az embert az elvektől. Mint tudod, vannak elvek, melyeket mi katolikusok soha fel nem adhatunk, illetőleg semmiképen magunkévá nem tehetünk, még ha életünket is vennék e miatt. Az ilyen elvekkel barátságot nem köthetünk; de ugyanezen elvek követőiben mindenkor meg kell látnunk a felebarátot, akivel a krisztusi szeretet szabályai szerint kell bánnunk.

225. — A szívtelenségen, gyűlölködésen és haragtartáson kívül vannak-e még a felebaráti szeretet ellen irányuló bűnök?

— Vannak, mert a felebaráti szeretet ellen vétkezik mindenki, aki idegen bűnt követ el, azaz aki embertársa bűnét elősegíti. Ide soroljuk mindazokat, akik más bűnéhez közreműködnek, azaz őt helyesléssel, rábeszéléssel, tanáccsal, paranccsal, pénzbőlileg vagy cselekedetükkel a bűnben segítik, vagy annak elkövetése után tettét dicsérik, őt ügyesnek, bátornak, hősnek magasztalják, példáját követésre méltónak állítják oda, vagy a megérdemelt következményektől óvják, vétkét leplezik, és mindezzel megkönnyítik.

A közreműködő bűnének súlyossága rendszerint az elkövetett bűn súlyosságától függ, de sokszor nagyobb is lehet, ha t. i. a közreműködő beszámíthatósága nagyobb, mint az elkövetőé. Pl. felnőtt beszél rá a bűnre gyermeket, előljáró alattvalót, férj feleséget.

— Bűnt tanácsolni sohasem szabad?

— Csak egy eset van, amikor ez megengedett. Ha t. i. kisebb bűn tanácsolásával nagyobb bűnt megakadályozhatunk, és a nagyobb bűn elkerülésére nem találunk más módot. — Tudomásodra jut pl. hogy Alfa haragosát, Bétát meg akarja ölni. A körülmények olyanok, hogy tettét meg nem akadályozhatod. Mert azonban némileg hallgat rád, nehezen bár, de rá tudod venni, hogy inkább gyujtsa fel haragosának házát. Ezt megteheted, de jól vigyázz (!), nem magáért a rosszért, hanem csak azért, hogy a nagyobb rosszat megakadályozd!

226. A felebaráti szeretet ellen vétkezik végül az is, aki viselkedésével, még ha az magában véve büntelen is, embertársai körében látszólag jogos megütközést kelt. Képzeld például magadnak egy gyengeidegzetű beteges kongreganistát, aki orvosi tanácsra felmentésben részesült a megtartóztatás törvénye alól és ezért pénteken büntelenül húst ehet. Az egyik pénteken kirándulni megy, és ebédelni betér a turistaházba. Ruháján jól látható a kongreganista jelvény. Leül egy asztalhoz és húst rendel. A szomszéd asztalnál nem kongreganista katolikusok ülnek, akik azonban igen jól ismerik ennek az egyesületnek célját és jelvényét. A kongreganista húsevésén megütköznek, megbotránkoznak, meggyőződésükből veszítenek valamit, egy szóval lelki kárt szenvednek és ezért az illető kongreganista felelős.

— Mit tegyen tehát?

— Vagy ne egyen idegenben húst, vagy olyan helyen egye, ahol mások nem látják.

Ebből láthatod, hogy a felebaráti szeretet a jó példára is kötelez, mert viselkedésünkkel, példánkkal sok jót, de még több rosszat is tehetünk, és a rossz példával okozott botrány halálos bűn is lehet.

— Hogyan leszek képes a szeretet ennyire szerteágazó parancsát megtartani?

— A magad erejéből bizonyosan nem, de ha kitartóan és buzgón imádkozol, kegyelmi életed gyarapodásával embertársi szereteted is tökéletesedni fog. Éppen azért olyan fontos, hogy megtanulj jól imádkozni.

Az imádság

227. — Valahogy távol esik természetemtől, hogy sokat imádkozzam.

— Vigyázz! A jó imádság nem egyben sok imádság. Viszont az imádságos lelkű embernek minden cselekedete imádság.

— Imádságos lelkület? Miben áll az?

— Az eleven hit, szilárd remény és meleg szeretet magával hozza, magától kialakítja az imádságos lelkületet.

— Jól értem szavait?

— Miért ne értenéd?

— Ha nem tévedek, olyasmit tetszett előzőleg egyszer mondani, hogy a hit elevenségét, a remény rendületlenségét és a szeretet lángolását az imádság táplálja leginkább.

— Valóban ez a katolikus tanítás.

— De akkor mit tegyen az a szerencsétlen, akinek hite sem erős és imádkozni sem tud?

— Tegye azt, amit egyedül tehet: ne sokat tépelődjék a tennivalók felett, hanem fogjon hozzá és imádkozzék úgy, ahogy tud! Az erényes életnek ugyanis ez a legfontosabb szabálya:

Cselekedni! Cselekedni!!! Cselekedni!!!

Az imára vonatkoztatva: Imádkozni! Imádkozni!! Imádkozni!!! Aki ezt betartja, az lassan, észrevétlenül a lelkébe áramló isteni kegyelemtől támogatva megtanul jól imádkozni és ugyanakkor ennek előfeltétele- és egyben következményeképpen megerősödik a hite, megszilárdul reménye és fel-lángol szeretete. Az imádságos lelkületnek legelső

kelléke tehát, hogy imádkozzunk, úgy ahogy tudunk.

228. Mégis, hogy kívánságodnak eleget tegyek, elmondok egyet-mást, amivel imaéletedet kimélyítheted:

1. Ha netalán ellenszenvet éreznél magadban az ima iránt, erőnek erejével győzd le azt, és végezd el imáidat, ha tetszik, ha nem, következetesen mindennap, még ha ítéleted szerint rettenetesen gyarló volna is imádságod. Ez esetben egészen bizonyosan eleget teszel Krisztus Urunk parancsolatának, mely szerint mindenkor kell imádkozni és abba bele nem fáradni. (Lk. 18, 1.)

2. Ne annyira arra törekedjél, hogy hosszan imádkozzál, hanem inkább szórd tele egész napodat röpmákkal, buzgó felfohászkodásokkal mennyei Atyádhoz.

— Erre nem vagyok képes, mert egész nap nem jut eszembe Isten.

— Emlékeztess magad Istenre!

— Miképen tehetem ezt, ha megfeledekzem róla?

— Helyezz el magadnak emlékeztetőket azon az úton, melyet naponta végigjársz. Például: asztalodra tégy valamit, könyvet, képet vagy oda nem való tárgyat, hogy annak látása Istenre terelje figyelmedet. Zsebedben is legyen e célból valami. Az utcán gondolatban jelölj meg néhány pontot, hogy előttük elhaladva Istenre gondold. És így tovább. Ha aztán egy-két hét múlva már megszoktad ez emlékeztetőket, változtass rajtuk. Szokatlanságuk ismét szolgálatodra lesz. Mellesleg pedig ne feledd, hogy mint minden sikernek, az imádságos lelkület megszerzésének is munka, erőlködés, igyekvés a feltétele.

3. Őrizd meg gyermekded lelkületedet és járj Isten előtt álnokság nélkül, őszinte szívvel, keresetlen természetességgel, egyszerűen és mindig

illegitimisen, mint szeretett szülei előtt a jól nevelt kisgyermek.

4. Hódolj meg férfias lélekkel a mennyei Atya előtt. Fogadd el magadra vonatkozó szent akaratát, sőt mi több, igyekezzél magad azzal mindenben és egészen azonosítani. Ha vétkeztél, gyorsan és őszintén bánd meg tetteidet, tégy a jövőre erősfogadást és aztán megerősödött jószándékkal menj tovább utadon.

5. Igyekezzél észrevenni, hogy mennyi jót kapsz és szüntelenül mennyi jót kapsz Istentől és légy hálás az elvett jókért.

6. Ha valamiben szükséget szenvedsz, fordulj gyermeki bizalommal mennyei Atyádhoz és kérd meg, hogy ha lehetséges, múljk el tőled e pohár, mindazonáltal ne a te akaratod legyen, hanem az Övé. Így tanított meg minket imádkozni az isteni Üdvözítő, mert sohasem az a fontos, hogy a mi akaratunk szerint alakuljanak a dolgok, hanem hogy elég erőnk legyen Isten végzéseit elviselni.

229. — Hiába! Nem tudok jól imádkozni, mert mindjárt máshol jár az eszem.

— A szórakozottság túlságosan ne nyugtalaníts. Kimagasló szentek, az imádság hősei is szenvedtek e miatt. Ellenkezőleg, aknázd ki szórakozásaidat: igyekezzél szórakoztató gondolataidat beleszőni az imádba.

Teszem rózsafüzért imádkozol és közben elkalandozik a figyelmed. Szüleidre gondolsz, tanulmányaidra vagy más kötelességedre. Kérd rájuk Isten áldását.

— És ha helytelen dolgok jutnak az eszembe? Például kedvteléseim, a sport, meg hasonlók? Vagy viszályaim? Esetleg bűneim? Vagy újabb kísértések támadnak rám?

— Kedvteléseidre, ha azok nem bűnösek, bátran kérheted Isten áldását. Viszályaidra pedig, hogy Isten akarata szerint intéződjenek el. Bűneidhez

kérj nagyobb bánatot, elevenebb, eredményesebb erősfogadást. A kísértésektől pedig szabadulást. Ha így teszel, szórakozásaid nem zavarják majd imáidat.

230. — Mit imádkozzam? Imakönyvből, rózsafüzért vagy röpimákat?

— Mindegyiket a maga idején. Ezek azonban, mint szóbeli imádságok, különféle tökéletességgel végezhetők. Legegyszerűbb, ha úgy végzed, ahogy az előbb megbeszéltük. Tökéletesebb, ha figyelmed az imaszöveg értelmét követi. Még jobb, ha megfontolva veszed egymásután az egyes szavakat és gondolatokat. Ez a megfontolás is kétféle lehet. Futólagos, hogy úgy mondjam lélekzetszerű, vagy kimerítő.

A lélekzetszerű szóbeli imánál az egyes szavakat lassan ejted ki egymásután, körülbelül minden lélekzetvétélre egyet és e rövid pillanat alatt megfontolod az éppen kiejtett szó értelmét. Az imádság ezen módjánál minden szavad egy-egy felsóhajtás lesz Istenhez.

Legtökéletesebb a szóbeli ima, ha kimerítő megfontolások kísérik. Ha így akarsz imádkozni, akkor addig kell fontolgatnod az ima szövegének egyes szavait, gondolatait vagy mondatait, míg tartalmukat tőled telhetőleg kimerítetted, míg érdekességet, ízt és édességet találsz bennük.

231. Ez az utóbbi faja a szóbeli imának már határos a valamennyi eddig elsorolt imamódot tökéletességében felülmúló elmélkedéssel.

Sokan félnek az elmélkedéstől, pedig nem valami nagy mesterség. Amikor elmélkedünk, akkor tulajdonképpen szent vallásunk egyes igazságait, Jézus, esetleg a szentek életének eseményeit teszszük megfontolás tárgyává, hogy azokat átéljük, magunkra hatni engedjük, életünkre alkalmazzuk. Egyszerűbben kifejezve mindenki elmélkedik, aki imádságos lelkülettel vallásos dolgok felett gondol-

kodek. Mégis hogy elmélkedésed gyümölcsöző imává váljék, igyekezzél az alábbi tanácsokat többé-kevésbé betartani:

1. Elmélkedjél rendszeresen, naponta, kitűzött időben, vagy ha elfoglaltságod ezt nem engedi, legalább néhányszor hetenkint. A rendszerességhez tartozik még, hogy a hitigazságokat, erkölcsi törvényeket vagy tanításokat, Jézus életének eseményeit vagy más anyagot sorjában, minden szeszélyesség, kapkodás és céltalanság kizárásával tedd elmélkedéseid tárgyává. Megkönnyíti ezt, ha elmélkedési vezérkönyv, a Szentírás vagy más vallásos könyv alapján elmélkedel.

2. Tapasztalat szerint legalkalmasabbak az elmélkedő imára a reggeli vagy esti órák. Ha nem találsz otthonodban ehhez való zavartalan, csendes helyet, keresd fel a közeledben lévő templomot vagy kápolnát, esetleg a szabadban, kertben, ligetben magános padot.

3. Az elmélkedés helyére érve idézd fel magadban Isten jelenlétének valóságát, másszóval helyezkedjél Isten jelenlétébe. Képzeld magad az Ő szent felségének színe elé, és kérd egyszerű, gyermekded lélekkel, hogy fáradságodat, elmélkedésedet áldja meg kegyelmével.

4. Idézd ezután emlékedbe a megfontolásra előzőleg kiválasztott igazságot vagy eseményt. Hogy ezt megtehesd, elmélkedéseidet reggel vagy előző nap este, a szerint, hogy mily időben elmélkedel, elő kell készítened. A jól előkészített elmélkedés záloga a sikernek, azért sohase vagy csak egészen kivételesen kezdj elmélkedni előkészítés nélkül.

5. A tulajdonképeni elmélkedés ezután abban áll, hogy az előre előkészített anyagot pontról-pontra végiggondolod, miközben arra kéred Istent, hogy kegyelmével érlelje benned a megfontolt igazságokat hited, reményed, szereteted erősítőivé, akaratod indítóivá stb. A szent eseményeket igye-

kezzél átélni, mintha szem- és fültanúja lettél volna. Képzeld, hogy azoknál jelen vagy. Hogy hallod Jézusnak vagy az apostoloknak és a többi résztvevőnek szavait, hogy látod cselekedeteit, bámulod csodáit. Borulj le lélekben az Istenember elé hittel, bizalommal, szeretettel, imádással, hálával, bocsánatért, erőért, kitartásért esdeklő szívvel. Mondd el Neki mindazt, ami lelken fekszik. És tégy e megfontolásokhoz illő elhatározásokat.

6. Használd fel egészen és sohase rövidítsd meg elégséges ok nélkül az elmélkedésre kitűzött időt: még ha gondolatnélküliség és kedélyed szárazsága miatt nehéznek, unalmasnak, fölöslegesnek vagy gyötrőnek érzed is azt. Mert az elmélkedésnél is, éppen úgy, mint minden más imánál, nem az a fontos, hogy lelkünk édességgel teljék el, hanem hogy kitartsunk Isten mellett. Azért, ha a megfontolással semmire sem mész, fohászkodj könnyörögve Istenhez és töltsd el a még hátralévő időt lelked mélyéből feltörő röpimákkal.

7. Végül fejezd be elmélkedésedet hálaadással. Ha sikerült, ez nem lesz nehéz, ha pedig küszködteél alatta, akkor azért légy hálás, hogy Istenért harcolhattál és gyötrődhettél.

232. Elég gyakran megesik, hogy akik az elmélkedésben minden nehézség között hűségesen kitartottak, azokat Isten kegyelme bizonyos idő után nagyobbra méltatja és az úgynevezett egyszerű, sőt mi több, a misztikus ima kegyelmeiben részesíti. Akik az egyszerű vagy másszóval az érzelmi ima kegyelmét elnyerték, azok egy-egy jámbor érzelemben hosszan, fáradság nélkül elidőzhetnek. Imádságukat azért mondjuk egyszerűnek, mert az például csak ennyi: Istenem, szeretlek! Vagy: Istenem, imádlak! Vagy: Istenem, irgalom! Esetleg más hasonló, és ebben az egy-egy gondolatban vagy érzelemben, mint említettem, hosszan, néha órákig is el tudnak időzni.

233. Ennél is tökéletesebb az eksztatikus vagy misztikus ima, magyar szóval az elragadtatás. Lényege kegyelmi állapot, melyben a lélek Isten közelségét érzi, sőt bizonyos mértékben jelenlétét szemléli és ebben a szorosabb szellemi kapcsolatban Istennel társalog. Természetes, hogy saját erejéből senki sem küzdheti fel magát ide, éppen ezért nem is beszélek többet róla.

234. — Mi legyen elmélkedéseim általános célja?
— Hogy kialakítsd magadban az imádságos lelkületet.

— Mikor értem azt el?

— Ha minden dolgodat Istenért, szeretetből Isten iránt tudod végezni. Aki idáig felküzdötte magát, annak minden cselekedete, egész élete folytonos imádság és ez a legtöbb, amit elérhetünk.

235. — Bűn az, ha elmélkedéseimet elhagyom?

— Nem! Elmélkedésre sem isteni, sem egyházi törvény nem kötelez. De még egyik-másik szóbeli imádságod elhagyása sem nevezhető vétkesnek. Mert imamulasztással az vétkezik, aki napokon át nem imádkozik. Súlyosnak pedig annak mulasztása tekinthető, aki hosszú időn, heteken, hónapokon át nem imádkozott. Azért, ha valaki naponta többször és rendszeresen imádkozik, de egyszer-mászor szórakozottsága vagy a körülmények következtében egyik-másik imáját elhagyja, ha mindjárt több napon, talán heteken át, az még nem vétkezett.

— És ha valaki egyik-másik imáját végleg elhagyná?

— Feltéve, hogy más imákat még végez, vétke nem volna, de imádságos lelkületéből veszített.

236. — Mikor vétkes az imaközi szórakozás?

— Ha kötelességből végzett ima közben szándékosan történik. Ha például valaki vasárnapi szentmise alatt szándékosan máson jártatja esztét.

— Máskor nem?

— Máskor is, de másféle szempontból. Kötelességünk ugyanis, mert fogadott istenfiúságunk követeli és Isten parancsolja, hogy imádkozzunk. Ha ennek legjobb igyekezetünk szerint eleget tettünk, bűnünk már nincs. Ha ezenfelül szabadon, önszántunkból még több imát felvállalunk, ez már szívünk bőkezűségéből fakad. Ha ezen szabadon felvállalt imák alatt készakarva szórakozunk, akkor tulajdonképpen nem imádkoztunk! Bocsánatos bűnünk van a tiszteletlenség miatt, mert ha Istennel akarunk beszélni, nem illik másra gondolni.

237. Isten imádása ellen vétkezik az is, aki Istennek szentelt személyekből, tárgyakból vagy helyekből tréfát vagy gúnyt űz.

— Miért éppen Isten imádása ellen bűn ez?

— Mert ezzel sérti az Istennek kijáró hódolatot, másszóval kisebbíti saját magában és embertársaiban az imádsághoz szükséges lelkület.

— Halálos bűn ez?

— Alkalmazd rá a már megbeszélt szabályt. Ha a gúnyolódó vagy tréfát űző tetteivel csak sérteni, például nevetség tárgyává tenni akarta az Istennek tartozó hódolatot, bűne csak bocsánatos; ha azonban lehetetlenné akarta azt tenni, mászóval, ha azt akarta, hogy viselkedésének tanúi e miatt elhidegüljenek a mennyei Atyától és válásos kötelességeiket ne teljesítsék, vétke halálos volt.

238. Ennél általában súlyosabb bűn a szentségtörés. Szentségtöréssel az vétkezik, aki valamely szentséget méltatlanul vesz fel vagy valamely Istennek szentelt személyt, helyet vagy tárgyat meggyaláz.

— Valamely szentséget méltatlanul vesz fel, annyi, mint halálos bűnnel?

— Nem éppen. Mert a szentgyónás méltó, azaz kegyelemteljes elvégzését vagy a keresztség, sőt bizonyos esetekben az utolsó vagy szentkenet

ugyanilyen felvételét — mint tudnod kell — a halálos bűn állapota nem akadályozza. Azonban szentségtörően venné fel az említett szentségeket, aki bűnös életét azután is folytatni akarná, akiben tehát a felvételnél nem volna meg a szükséges bánat és javulási szándék.

A többi négy szentség méltó felvételéhez a kegyelmi állapoton kívül még az illető szentség céljának megfelelő szándék is szükséges. Szentségtörést követ el tehát az az ifjú, aki csak azért szentelteti magát pappá, hogy gondtalan megélhetését biztosítsa, vagy aki azért béralkozik, hogy bérmatyjában megfelelő protektorra tegyen szert. Szentségtörést követne el az is, aki azzal a szándékkal kötne házasságot, hogy a gyermekáldást megakadályozza; aki hit nélkül, vagy miután reggelizett, járulna a szentáldozáshoz. Azt hiszem, nem kell külön hangsúlyoznom, hogy az effajta cselekmények, feltéve természetesen az illető teljes beszámíthatóságát, kivétel nélkül halálos bűnök.

A szentségtörésnek azonban, mint említettem, még több faja van. Ezzel a bűnnel vétkezik még, aki Istennek szentelt személyeket, helyeket vagy tárgyakat meggyaláz. Pl. templomban gyilkol, nyilvánosan paráználkodik vagy istállót csinál belőle; aki még használható miseruhákkal huzatja be bútorait, felszentelt helyből részegeskedik vagy hasonlókát tesz.

239. Isten imádása ellen irányuló legnagyobb bűn azonban kétségkívül a bálványimádás. Elsősorban ezt tiltotta el Isten az első parancsolattal. Így olvasuk a Szentírásban: Én, az Úr vagyok a te Istened, aki kihoztalak téged Egyiptom földjéről, a rabszolgaság házából. Rajtam kívül más istened ne legyen. Ne csinálj magadnak faragott képet, se valamely képmást arról, ami az égen, vagy lent a földön, vagy a föld alatt, a vizekben vagyon. Ne imádd se ne szolgálj ezeket, mert én, az Úr, a te Istened,

erős és féltékeny vagyok s megtorlom az atyák vétkeit azoknak a gyermekein, meg a harmadik és negyedik nemzedékén, akik gyűlölnek engem, de irgalmasságot gyakorlok ezredízíglén azokkal, akik szeretnek engem és megtartják parancsaimat. ((II Móz. 20, 1—6.))

A bálványimádás oktalanságát már fejtegettem előtted, amikor Istenről beszélgettünk. Imádással, azaz a teljes meghódolást magábazáró tisztelettel csak az egy igaz Istennek, az egyedüli Teremtőnek tartozunk. Senki mást az igazságosság súlyos megsértése nélkül nem ismerhetünk el magunk felett abszolút Úrnak. Imádni pedig annyit tesz, mint abszolút Úrnak elismerni.

Nem kell tehát előtted külön fejtegetnem, hogy mennyire nem emberhez méltó ama úgynevezett modern egyének viselkedése, akik a nagytermészetet imádják. Korunk e lelki betegsége nem egyéb, mint álcázott hitetlenség.

Ennél is oktalanabbak, akik életük középpontjába a pénzt, az aranyat vagy az élvezeteket állítják, kik az államhatalmat, a fajt vagy a vért istenítik. Mit mondjak róluk? Szegény, szerencsétlen, vak emberek. Nem látják ők, hogy hol áll az emberi szellem mindezek felett? Hogy aranyat, élvezetet, államhatalmat, természetet, fajt vagy vért imádni lealázó az igazság és örök lét után vágyódó emberi szellemre? Az emberi szellem csak magánál végtelenszer magasabbrendű Lény előtt borulhat le imádattal. Minden, ami anyag, nekünk szolgál, nem lehet tehát imádásunk tárgya!

— Hogyan van az mégis, hogy minket a másvallásúak az Oltáriszentség és a szentek tisztelete miatt folytonosan bálványimádóknak nevezgetnek?

— Ennek oka, ha nem rosszakarát, akkor nagyfokú tudatlanság. Egy kis jóakarattal mindenki meggyőződhetik az Anyaszentegyház tanításáról, mely szerint az Oltáriszentségben az Úr Jézus Krisztus valósággal jelen van. Őt, mint a második isteni

személyt, joggal megilleti az imádás. Ha hasonlóan a másvallásúakhoz azt tanítanók, hogy az Oltáriszentség csak kenyér meg bor, mely jelenti Jézust vagy emlékeztet az Üdvözítőre, és ennek ellenére imádnók e jelképeket, a bálványimádás vádjának jogos volta alól nem térhetnénk ki. Most azonban ostoba rágalomnál nem egyéb az, amivel az Oltáriszentség miatt illetnek.

240. — És a szentek?

— A szenteket meg angyalokat, mint jól tudod, csak tiszteljük. Istent imádjuk, hozzájuk csak imádkozunk.

— Tudom! Azonban nem látom tisztán e két szónak értelmi különbségét.

— Az imádról már többször beszélgettünk. Az eddig elmondottak lényegét így foglalom röviden össze: Az imádás mint belső lelkület két elemből tevődik össze, először az abszolút úrnak egyedül kijáró, a megsemmítésünkig terjedő hatalmának elismeréséből, és ez a tökéletes meghódolás; másodszor a végtelenül tökéletes Lényt egyedül megillető nagyrabecsülésből és ez a legteljesebb tisztelet. Ez a belső meghódoló és tiszteletet adó lelkület aztán kifelé is megnyilvánul: Isten előtt leborulunk, térdet hajtunk, és az imák szövege is legfőbb, hódoló tiszteletünket fejezi ki. Legteljesebbé válik azonban az imádás az áldozatok bemutatásával.

A szenteket és angyalokat ezzel szemben csak mint kiváló, Istentől megáldott és kitüntetett lényeket tiszteljük, másszóval kifejezzük irányukban érzett nagyrabecsülésünket. És amennyiben nálunknál Istenhez közelebb állanak, hozzájuk imádkozunk, azaz közbenjárásukat kérjük.

— A szentek és angyalok tiszteletéből tehát hiányzik a hódolat.

— Úgy van! Amennyiben nincsen felettünk hatalmuk, nem is hódolunk előttük, mert a meghódolás mindig a felettünk gyakorolt hatalom után

jár és ennek terjedelmével arányos. Földön élő embereknek is meghódolunk, de csak korlátozottan, addig, ameddig hatalmuk terjed. Azonkívül az angyaloknak és szenteknek juttatott tisztelet egészen más síkon mozog, mint az Istené. Istent önmaga miatt, végtelen tulajdonságai miatt tiszteljük, az angyalokban és szentekben viszont Isten kegyelmeit és ajándékait, mondhatnám Isten végtelenségének az átlagos emberi mértéknél jóval nagyobb fokú tükröződését.

— Értem már! Vagyis az angyaloknak és szenteknek kijáró tisztelet visszaháramlik Istenre!

— Ez az!

241. — És a Szűzanya?

— Róla külön kell beszélnünk. Mert a neki járó tisztelet az angyalokétól és szentekétől nemcsak mértékben, de minőségben is különbözik. Ő, mint tudod, tekintettel istenanyai méltóságára malasztal teljes lett, másszóval annyi kegyelemben részesült, amennyit természete elbírt. Ez a kiváltsága nemcsak minden más teremtménynél közelebb hozta Őt Istenhez, hanem egészen más viszonyt is létesített közte és Teremtője között. Míg az angyalok és szentek Istennek fogadott gyermekei, Szűz Mária a Szentlélek arája és Jézus Krisztus Anyja. Ezért Isten a mennyország Királynőjévé koronázta Őt és az összes szentek és angyalok fölött hatalmat adott neki. Nekünk viszont égi Anyánk lett és minden kegyelemben az Ő közvetítésével részesülünk. Mária tiszteletébe tehát a mennyország Királynőjének, égi Anyánknak és minden kegyelem közvetítőjének kijáró gyermeki hódolat is vegyül.

242. Természetes ezekután, hogy Szűz Mária, az angyalok és szentek képeit, és amennyiben fennmaradtak, ereklyéit, tiszteletben tartjuk. Az a nagyrabecsülés, melyet irántuk érzünk, követeli ezt, és csodálatosan érthetetlen volna, ha nem tennők. Az irodalom és művészet, a tudomány és honvéde-

lem nagyjainak állíthatunk szobrokat, képeiket függeszthetjük lakásunk díszhelyére, földi maradványaikat temetőinkben, mauzoleumainkban kitüntető tisztelettel vehetjük körül, ereklyéiket, a tőlük ránk maradt ruhákat, bútorokat, könyveket múzeumokba gyűjthetjük és mindezt jogosan, sőt kötelességszerűen, a bálványimádás vádja nélkül, csak éppen az isten- és emberszeretet legnagyobb hőseivel ne tehetnők ezt? Hol hagyja józan eszét, aki ezt állítja? Gondolkozzál kevésbé és magadtól belátod, mily oktanul viselkednek azok, akik a szentek tiszteletén megütköznek és azt rosszakaratú vakságukban bálványimádásnak bélyegzik.

243. — Igen! — mondják — ha nem találnánk az Anyaszentegyház szentjei között jelentéktelen egyéneket!

— Ugyan?! És ki volt közöttük jelentéktelen? Talán Szent Imre vagy Szent Alajos? Vajjon jelentéktelennek nevezhető-e az a hatás, melyet napjainkig 400 meg 900 esztendő távlatából, mint a szüzesség hősei az ifjúságra gyakorolnak? Vagy Szent Erzsébet, az áldozatkész és önfeláldozó felebaráti szeretet hősnője volt jelentéktelen? Vakmerőség jelentéktelennek nevezni olyan egyéneket, akiket Isten arra érdemesített, hogy emléküket csodákkal megdicsőítse. Márpedig, mint tudod, az Anyaszentegyház senkit sem sorol szentjei közé, míg haláluk után közbenjárásukra Isten a legszigorúbb felülvizsgálatot is kiálló, legalább négy csodát nem művelt.

— Én csak két szükséges csodáról tudtam eddig.

— Kettő kell a boldoggáavatáshoz és további kettő, tehát összesen négy, a szenttéavatáshoz. Azonkívül a szenttéavatási per folyamán mondhatnám napnál világosabban be kell bizonyítani, hogy a szentté avatandó egyén a három isteni és négy sarkalatos erényt valóban hősi fokban gyakorolta.

Ez pedig akkora teljesítmény, mely minden hadvezéri dicsőséget, irodalmi babért, államférfiúi bölcséset, egyszóval természetes emberi nagyságot felülmúl. A szentek tehát kivétel nélkül inkább érdemlik meg tiszteletünket és nagyrabecsülésünket, mint az emberiség történelmének bármily földi vonatkozásban vett nagyjai.

244. — Miért tiltja az Anyaszentegyház a megholtaknak a spiritisztáknál szokásos tiszteletét?

— Az Anyaszentegyház tiltja a szellemidéztést először, mert a spiritizmus kilencztizedrésze pusztá szemfényvesztés. A szellemidézők ugyanis egyrészt a leggyakorlottabb bűvészeket is megszegyenítő ügyességgel varázsolják nézőik elé mutatványaikat és ezt abban az esetben, ha korlátlan számú közönségnek adnak egy-egy ülésre, vagy amint ők nevezik, szeánszra belépőjegyet, másrészt, ha t. i. csak kevésszámú néző előtt lépnek fel, a látványosság legtöbbször szuggesztión alapszik. Ugyes ráhatással, bebeszéléssel elhitetik azt, amit bámulóik látni vélnek. Ezt a szemfényvesztést azért tiltja az Anyaszentegyház, mert az a vallás körébe tartozó dolgokkal elkövetett egyszerű csalás.

A spiritizmusnak egyetlen tizedrészét pedig, melyről a csalás ki nem mutatható, azért tiltja az Egyház, mert az csak pokoli szellemek közreműködésével magyarázható. Az ilyenekkel való érintkezéstől pedig kötelességszerűen óvja híveit.

Másodszor azért tiltja az Anyaszentegyház a spiritizmust, mert híveinek hite és erkölcsisége a szeánszokon akárhányszor a legkomolyabb veszélynek van kitéve.

— Biztos az, hogy a valódi spiritiszta jelenségek pokoli szellemek hatására jönnek létre?

— Egészen bizonyos. Mert az angyalok és szentek vagy a tisztítóhelyen szenvedő lelkek méltósága nem engedi, hogy az oktan emberi kíváncsiságnak szolgálai legyenek. Földi nagyságok, állam-

fők vagy hadvezérek, tudósok vagy művészek sem szállanak le a cirkuszok porondjára, csak azért, hogy a nép olcsó mulattatására adják magukat. Ámde az angyalok és szentek, sőt még az egyszerű üdvözült lelkek között és a még földön élők között jóval nagyobb a méltóságbeli különbség, mint akár-mely földi nagyság és a legutolsó sorban élő koldus között.

— Súlyos bűnt követ el az, aki spirisztisza szeánszon résztvesz?

— Aki ilyen gyűlésen tevőlegesen résztvesz, t. i. a mutatóványoknál közreműködik, vagy pedig kíváncsiságból elmegy, ha nem is állandó látogatója e gyűléseknek, az kétségkívül súlyosan vétkezik, akár a csalás, akár a gonoszlélekkel való együttműködés, akár hitének vagy erkölcsiségének folytonos veszélyeztetése miatt. Aki azonban szigorúan tudományos okból vagy hatósági ellenőrzés céljából, tehát kötelességből elmegy, feltéve természetesen, hogy az ott látott és hallott, esetleg hitellenes vagy erkölcstelen dolgok meggyőződésén, erényes felfogásán nem ejtenek sérelmet, nem vétkezik.

245. — És miért tilos a hipnotizmus?

— Mert a meghipnotizált vagy mint mondják, a médium szabadakarata a hipnotizáló ráhatása folytán gátlásokat szenved, amiért beszámíthatósága, végeredményképen királyi élete károsodik. Akárhány médium hipnotizálójának annyira hatalma és befolyása alá került, hogy vak eszközévé lett akaratának még súlyos bűnök, meg gonosztettek véghezvitelében is.

Mégis mivel a hipnotikus álom jótékony befolyásolásra is felhasználható, orvosok gyógy-pedagógiai vagy gyógyászati célból büntetlenül alkalmazhatják.

— Miben áll a hipnotikus álom?

— Mibenlétét még nem ismerjük. Valószínű, hogy létrejötténél az emberi szellem természetes erőinek van legnagyobb szerepe. Feltehetjük ugyanis, hogy lelkünk tevékenységét a test bizonyos értelemben gátolja. Finomabb, érzékenyebb, erősebb, ellenállóbb idegzettel, érzékekkel lelkünk természetes képességei többet tehetnének. Legalább ezt látszanak bizonyítani a hipnotikus álom tünetei, amikor a lélek egyes képességeit egyetlen érzékre összpontosítja. Valószínűleg ugyanígy magyarázandók a telepátikus: távolból megérező; televizionárius: távolból meglátó; profetikus: jövőbelátó, — pl. a cigányasszony képessége; a magnetikus: vizet, fémeket stb. fűzfaággal vagy láncon függő éremmel megérező, bútorokat és egyéb tárgyakat érintés nélkül mozgató, sőt a magasba felemelő, egyszóval okkult energiákkal létrehozott jelenségek is.

246. — Mi az okkultizmus?

— Az a tudomány, mely az előbb elsorolt rejtett erőkkel és hatásaikkal foglalkozik.

— Nem tekinthetjük az elragadtatást is ilyenféle állapotnak?

— Többféle okból határozottan nem. Először is az elragadtatás természetfölötti, kegyelmi állapot, melyet egyedül Isten hozhat létre. Soha senkinek sem sikerült eddig önerejéből önmagát vagy mászt az elragadtatásba felemelni. Ezzel szemben a hipnotikus-okkult állapotok természetes erőkkel előidézhetők.

Másodszor az elragadtatásnak, műszóval eksztázisnak, mindíg természetfölötti, Istenre vonatkozó, igen komoly és szent tárgya és tartalma van, a hipnotikus-okkult állapotok irányulhatnak bármire.

Harmadszor az elragadtatás sohasem hat látványosság szenzációjával, és akik szemtanúi, szent megatottsággal szemlélik az eksztázisban lévő személyt: a hipnotikus és okkult jelenségek pénzért, tréfából, szórakozásból előidézhetők.

Negyedszer az elragadtatás erkölcsileg mindig felemel, jobbra, szentebbé tesz, szorosabban Istenhez kapcsolja nemcsak magát az abban részesült egyént, hanem azokat is, akik vele közelebbi viszonyba jutnak. Másszóval az elragadtatás letagadhatatlanul Isten kegyelmének kiáradása, királyi életünk kimélyülése: a hipnotikus-okkult állapotokról ezt nem állíthatjuk.

Végül az eksztázis sohasem ártalmas, senkinek egészségét alá nem ássa, ellenkezőleg az emberi erőket Isten és a felebarát szolgálatában hihetetlen mértékben képes felfokozni: a hipnotikus-okkult állapotokról az ellenkező nyert bizonyítást.

247. — Az elragadtatás felfokozza az emberi erőket?

— Úgy van! De hogy ezt elérj, nem kell ilyen messzire menned. Minden jól végzett imádság is erőforrás. Kifáradtál a lelki harcokban? Imádkozzál! Erős kísértések lepnek meg? Akkor is imádkozzál! Elbírhatatlanul nehezednek reád kötelességeid? Megint csak imádkozzál! Fáradtság, betegség, szenvedés gyötör? Ismét csak imádkozzál! Oktalannak, tudatlannak érzed magad? Újra imádkozzál! És az élet akárminemű gyengeségében menekülj az imához! Ha megtanultál jól imádkozni, — és a gyakorlat feltétlenül megtanít rá — érezni fogod azt a megfizethetetlen, jótékony, megnyugtató, felemelő, boldogító és sehol máshol meg nem szereshető erőt, melyet az imádságból mindannyian nyerhetünk, nagyok és kicsinyek, erényesek és erényért harcba állók, fiúk meg leányok!

Isten tisztelete általában

248. A hit, remény, szeretetnek, továbbá az imádságos lelkületnek kelléke és elválaszthatatlan velejárója az istentisztelet erénye. Éppen ezért nem is kell vele külön foglalkoznunk, kifejlődésére figyelmünket fordítanunk. Az előzőkben bőségesen meg-

beszélt négy erény szükségszerűen magával hozza azt. A hívő, az Istenben bízó, Őt szerető és imádó királyi lélek egyszerűen nem teheti, hogy Teremtő Urát ne tisztelje. Ez az erény önként tör elő lelkéből és nyomja rá bélyegét viselkedésére, egész életére. — És most mégis szavá teszem!... Mit gondolsz, miért?

— ...?

— Az istentiszteletnek két rendkívüli megnyilatkozása miatt!

— Melyek azok?

— Az eskü és a fogadalom.

249. — Az eskü istentisztelet?

— Úgy bizony! Mert aki esküszik, az Istenre, mint legfőbb és megfellebbezhetetlen tanúra hivatkozik állításának igaza mellett. Ezzel pedig elismeri mindentudását és végtelenül igaz voltát, másszóval azt, hogy nem tévedhet, és azt is, hogy nem csalhat. Ez az elismerés pedig tisztelet, Isten végtelen tökéletességének nyilvános elismerése.

— Miért bűnös dolog akkor az esküdözés?

— Éppen mert az eskü szent. Istentiszteleti cselekmény pedig nem süllyeszthető le közönséges szólásmóddá. Isten méltósága nem tűri ezt és aki-ben Isten tisztelete megvan, nem is teszi. Esküdni csak komoly okból, tiszta szándékkal, igazságra lehet, ellenkező esetben sérelem esik Isten felségén, ami többé-kevésbbé bűnös cselekedet.

Azt mondtam, megesküdni csak igazságra lehet. És ez nyilvánvaló! Mert a végtelenül igaz Isten nem szólítható fel, hogy hazugság mellett tanúskodjék. Aki ezt tenné, hamisan esküdnék, a hamis eskü pedig súlyos bűn, mert Istentől minden igaztalan dolog végtelenül messze áll.

— És ha valaki csak hiszi azt, hogy igazat mond?

— Ha legjobb tudása és meggyőződése szerint

beszél és nem sejtí, hogy téved, esküje nem vétkes. Az okát magadtól kitalálhatod.

Az eskü igaz voltát a mindennapi életben két-féle értelemben vesszük. Vagy azt értjük alatta: Igaz, amit állítunk, vagy igaz, amit ígérünk. Az első leginkább bírósági tárgyalásokon fordul elő, amikor a tanúkat, esetleg magukat a pereskedőket vallo-másukra megesketik. A másodikat kinevezésük után a tisztviselők, sorozás után a katonák és esküvőjük alkalmával a házastársak szokták letenni. Néha még szerződések megtartását is biztosítják esküvel.

Az eskü szentsége megkívánja másodszor a tiszta szándékot. Súlyos bünt követ el tehát, aki bár igazat mondott, amikor megesküdött, de vallomását hamisan, csalárdul állította be; továbbá, aki nem akarja megtartani esküvel erősített ígérétét, vagy aki bűnös dologra esküdött. Az ilyen csalásra szólítja fel Istent, vagy azt kívánja a végtelen Szent-ségtől, hogy bűnös, rossz dolog mellett foglaljon állást.

— Mit tegyen, aki bűnös dologra esküdött?

— Bánja meg tettét és a viláért se gondoljon rá, hogy annak eleget tesz. A bűnös eskü nem köte-lez.

— És aki esküjét nem tartotta meg?

— Az esküszegést követett el, ami szintén súlyos bűn. De abból, hogy esküjét a multban nem tartotta meg, semmiképen sem következik, hogy nem tartozik azt megtartani a jövőben. Ha pedig esküjének meg nem tartása miatt kötelezettségek hárultak reá, — ami szerződések megszegésénél szokott előfordulni — akkor köteles azokat telje-síteni.

Megköveteli harmadszor az eskü szentsége, hogy komoly okból történjék. Ilyen okot szolgáltat-nak pl. a perek, amikor valakinek, esetleg többnek vagy éppen a köznek biztonsága, jóléte vagy be-csülete függ az igazság kiderítésétől, és Isten tanú-ságán kívül nincs más mód a való tényállás meg-

állapítására. Hasonlóan fontos ok a katonák, hivatalnokok megbízhatóságának, házastársak hűségének és szerződések megtartásának biztosítása, mert ezektől az állam nyugalma és biztonsága, az emberek kölcsönös bizalma, a családi élet szentsége és boldogsága függ. Ilyen és hasonlóan fontos esetekben indokolt tehát Isten megfellebbezhetetlen tanúságtételével erősíteni az állítások, ígérek igazát. Jelentéktelenebb esetekben ezért ne esküdjünk.

Isten valódi tisztelői nem is szorúlnak minduntalan az esküre. Ők erényükkel védelmezik a mennyei Atya szentségét és ezért szívesebben elviselik, hogy saját becsületükre essék némi homály, semhogy könnyelműen, semmitmondó okból folya-modjanak az ég és föld Urának tanúságához. Aki ezt mégis megtenné, az könnyelmű esküjével vétkeznék.

— Halálos bűn a könnyelmű eskü?

— A pusztán könnyelműségből vagy meggon-dolatlanságból letett eskü csak bocsánatos bűn: a teljes beszámíthatóságnak hiánya miatt. A könnyelműen esküdözőknek mondta Krisztus Urunk: Egy-általában ne esküdjete. (Mt. 5, 34.) A zsidóknál ez ugyanis elterjedt szokássá lett. Minden apró-cseprő dologra, fűre-fára megesküdték. A túlságba menő bizalmaskodás pedig Istennel szemben sérti szent felségét. Vétkes tehát és kerülendő.

Az igazmondó, becsületes, megbízható embernek nincs is rá szüksége. Ez magyarázza, hogy a folytonosan esküdözőknek miért van oly kevés hitelük. Nem lehet súlya annak a beszédnek, melynek hihetőségét minden komoly ok nélkül mindjárt a legnagyobb bizonyítékkal: Isten igazmondásával kell támogatni.

— Könnyelmű eskünek számít, ha valakinek szavajárása a „Bizony Isten”?

— Annak! Az efféle kifejezéseket, mint Isten bizony, Isten engem úgy segéljen, Isten látja lelke-met, esküszöm az élő Istenre, esküszöm, hogy

igazam van stb., a közbeszédben eskünek veszik. Vétkes dolog ezért e kifejezések indokolatlan, szokásszerű használata.

— De ha valakinek a nélkül, hogy meggondolná, az csak úgy kiszalad a száján?

— Akkor köteles róla tenni, hogy rossz szokásától megszabaduljon, és ha nem is vétkezik minden elszólása alkalmával, vétkezik, amikor elmulasztja megtenni mindazt, ami hibájától megszabadítja.

250. Az istentisztelet második rendkívüli megnyilvánulása a fogadalom.

— Kiről mondjuk, hogy fogadalmat tesz?

— Aki Istennek valami jót ígér, bűn terhe alatt.

— Miért istentiszteleti cselekmény a fogadalom?

— Mert a fogadalom, azaz a bűn terhe alatt tett ígéret, jobban, szorosabban leköti az illetőt Isten szolgálatára. Az egyszerű szándék azonban, hogy valamit megteszünk, vagy a puszta ígéret, még ha Istennek tettük is, nem fogadalom. Szükséges ehhez, hogy az ígéretet kifejezetten bűn terhe alatt tegyük.

— Halálos bűn a fogadalom megszegése?

— Attól függ, hogy milyen bűn terhe alatt kötelezte magát az illető. Mert a legsúlyosabb természetű dolog is megígérhető bocsánatos bűn terhe alatt, viszont kisebb jelentőségű dolgok, pl. egy tized rózsafüzér elmondása, néhány filléres alamizna, nem ígérhetők meg súlyos bűn terhe alatt.

Természetes, hogy Isten buzgóbb szolgálatára csak jó, sőt jobb cselekedet megfogadásával köthetjük le magunkat.

— Valamely parancsolat egyszerű megtartására nem kötelezhetjük magunkat fogadalommal?

— De igen! És aki ilyet tett le, annak azontúl fogadalmának idejére, kettős a kötelezettsége. Azért, ha a fogadalommal erősített parancsolatot

megszegi, két bűne van, amit a szentgyónásban tartozik külön megemlíteni.

Helyesebb azonban, ha a fogadalom tárgya valami jobb, pl. valamelyik parancsolatnak tökéletesebb teljesítése: talán a vasárnapi vagy ünnepnap szentmisének ájtatosabb meghallgatása, — határozzuk meg azt is, hogy ez az ájtatosabb meghallgatás miben álljon, — vagy a pénteki megtartóztatás szigorúbb betartása, — esetleg kiterjesztése a húson kívül a zsírral készült ételekre, — vagy valamely meg nem parancsolt cselekedet, pl. hétköznapi szentmise, rózsafüzér, alamizsna, zarándoklat, szüzi élet vagy más hasonló.

Különösen szigorú kötelezettség származik a szerzetesi fogadalmakból. Ezek ugyanis nyilvánosak. Először, mert nyíltan, előljárójának kezébe teszi le azokat a szerzetes, továbbá, mert köztudomású, hogy ők az engedelmességre, szüzességre és szegénységre fogadalommal kötelezik magukat. A szerzetesi fogadalmakat Isten nevében csak a Pápa oldhatja fel. Minden más fogadalom magánjellegű és alóla a püspök, szerzetesi előljáró vagy megbízatás révén a gyóntató is feloldhat. A magánjellegű fogadalmak közül az örök és teljes tisztasági fogadalom feloldását tartotta fenn magának a római Szentszék, továbbá azok fogadalmát, akik 18. életévükön túl, ünnepélyes fogadalmakkal bíró szerzetbe belépni kötelezték magukat.

— Akit fogadalma alól feloldottak, azt ígérete nem köti többé?

— Nem! És azért, ha azt később már nem tartja meg, nem vétkezik. De mert a fogadalom istentiszteleti cselekmény, melyet ha egyszer letettünk, megtartani tartozunk, nem szabad arra könnyelműen vállalkoznunk. Bármennyire jó és Isten előtt kedves dolog legyen is a fogadalom, mégis jobb azt le nem tenni, mint a könnyelműen letett fogadalmat meg nem tartani. Azért mielőtt fogadalmat tennénk, jól vessünk számot erőinkkel és beszéljük meg az

ügyet lelkiatyánkkal, hogy ne kelljen hamarosan belátnunk gyengeségünket, és kénytelenek legyünk feloldásért folyamodni.

Természetes, hogy fogadalommal járó kötelezettséget csak erkölcsileg beszámítható ember vállalhat és csak önmaga számára, és akkor is csak akkor, ha másnak nincs lekötve. Ezért nem kötelezhetik pl. a szülők fogadalmukkal gyermeküket, és nem tehet fogadalmat az egyik házastárs önszántából olyan ügyben, amibe a másiknak is teljes jogú beleszólása van.

Magától megszűnik a fogadalom, ha teljesítése bármilyen okból lehetetlenné vált, és a feltételesen tett fogadalom sem kötelez, ha a feltétel, melyhez kötöttük, nem teljesült.

251. A vétkes eskün és fogadalom megszegésén kívül vétkezik Isten tisztelete ellen, aki*szent nevét könnyelműen mondja ki. Erre vonatkozólag rendelkezik Isten második parancsolata: „Ne vedd hiába az Úr, a te Istened nevét, — olvassuk a tízparancsolatban — mert nem hagyja büntetlenül az Úr azt, aki hiába veszi az Úr, az ő Istene nevét.” (II Móz. 20, 7.) Isten neve nem indulatszó. Csodálkozásakor, fájdalom, öröm, harag vagy más érzélem kifejezésére tehát legkevésbé sem alkalmas. Ugyanez áll Szűz Mária, az angyalok, szentek és természetesen Jézus Krisztus nevééről is. Ez utóbbi szentségét szépen jellemzi Szent Pál, amikor azt írja, hogy Jézusnak olyan nevet adott az Atya, mely minden más név fölött való, hogy Jézus nevére minden térd meghajoljon: az égieké, a földieké és az alvilágiaké. (Fil. 2, 9—10.) Isten tisztelői a szent neveket csak áhítattal mondják ki, és szép szokás, ha ilyenkor csekély fejhajtással is kifejezzük hódoló nagyrabecsülésünket.

252. — Miképen küzdheti le legkönnyebben hibáját az, aki szokásszerűen sérti Isten szent nevét?

— Csak úgy, mint minden más nyelvhibát.

Reggelenként határozza el, hogy Isten nevét komoly ok nélkül nem mondja ki. Ha aztán napközben rajtakapta magát hibáján, bánja meg vétkét és újítsa meg reggel tett elhatározását. Este számolja meg, hányszor vétkezett és ennek megfelelő büntetést rójon ki magára. Például ahány hiba, annyi fillér Szent Antal szegényeinek. Vagy annyi Miatyánk, térdhajtás vagy más efféle. Két-három heti ilyen lelki gyakorlás után rendesen mutatkozik már a javulás.

253. — Milyen bünt követ el, aki Isten vagy a szentek nevét könnyelműen mondja ki?

— Csak bocsanatosat. Halálossá akkor válnék bűne, ha megvetésből mondaná ki a szent neveket.

Sokkal nagyobb a bűne a káromkodónak. Káromkodással az vétkezik, aki a legfelségesebb Szentháromság személyeit, az angyalokat vagy szenteket, szentségeket gyalázza és szidalmazza. Káromkodik továbbá az is, aki Isten végzéseit, alkotásait: a teremtményeket azért szidalmazza és gyalázza, mert Isten a létrehozójuk.

Az ilyesféle kifejezéseknek tehát: az ördög vigye el, a fene egye meg stb., semmi közük sincsen a káromkodáshoz.

A káromkodás rettenetesen rossz színben tünteti fel a káromkodót: de sem Istennek, sem az angyaloknak, szenteknek égi dicsőségét, boldogságát nem kisebbíti és egyéb teremtmények tökéletességén, gyarlóságán sem változtat. Tehát céltalan! Ellenben elárulja magáról a káromkodó, hogy nem él királyi életet, sőt hogy a legfőbb Lénynek, Istennek ellensége. Ámde minő vége lehet annak, aki Istennel szembe fordul? Csak gyalázatos!

Elárulja továbbá a káromkodó saját ügyetlen voltát. Ugyanis rendszerint azért káromkodnak, mert valami nem sikerült. Márpedig ügyes embernek sikerei szoktak lenni.

Elárulja harmadszor, hogy okatlan, mert okta-

lanság ocsmány szóáradattal akarni helyrehozni azt, amihez némi türelem kellene.

Elárulja dühét, tehetetlenségét, neveletlenségét, mert a nyugodt, a célravezető eszközök birtokában lévő és jólnevelt, finom modorú ember derült arccal cselekszik, és nem robban ki fülsértő kifakadásokban.

— Igaz az, hogy a hatóságok büntetik a káromkodást?

— Igaz. A m. kir. Belügyminiszternek 151,000/1927. számú körrendeletében pl. ezt olvassuk:

„3. §. Nyilvános helyeken (utcán, vasúti állomásokon, vendéglőkben, személyszállító járműveken stb.), vagyis egyáltalán minden olyan helyen, amely a nagyközönség részéről megközelíthető, minden káromkodás, továbbá minden trágár beszéd, ocsmány kifejezések, szeméremsértő mozdulat vagy taglejtések, melyek alkalmasak mások jóízlésének és erkölcsi érzésének megsértésére, szigorúan tiltva vannak.

4. §. Aki ezt a rendőri tilalmat megszegi vagy megszegésében bármily módon közreműködik, amennyiben cselekménye súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik, kihágást követ el és 15 napig terjedhető elzárással és 80 pengőig terjedhető pénzbüntetéssel büntetettik.”

Minden királyi életet élő istenszeretőnek és istentisztelőnek össze kell fogni, hogy népünkől a káromkodásnak a mennyei Atya végtelen szentségét, jóságát, bölcsességét mélyen sértő, súlyosan vétkes szokását kineveljük. Ez magyar nemzeti közérdek. Mert valóban, népünk boldogulásához szükséges, hogy jólnevelt, Istent tisztelő és szerető legyen.

— Azt hallottam, hogy a káromkodók bűne nem minősíthető minden esetben halálos bűnnek.

— Helyesen hallottad. A káromkodókról is ugyanazt kell mondanunk, amit a szokásos esküdözőkről és egyéb nyelvhibákról már megbeszél-

tünk: annál vétkes, aki szokását magában megtűri, aki nem igyekszik ezt a hibáját leküzdeni (l. 249. pontban).

254. Hasonlít a káromkodáshoz az átkozódás. Átkozódással az vétkezik, aki haragjában azt kívánja, hogy Isten rosszat tegyen neki vagy másnak. Azért, aki tudatosan ilyesféle kifejezéseket használ: Isten verje meg; üssön bele az istennyila; eméssze meg az örök tűz; vigye el az ördög stb., súlyosan vétkezik.

— De ha nem emberre, hanem például jószágra vagy éppen élettelen tárgyra, eszközre, szerszámmra mondja?

— Ha Istennel kapcsolatban mondja, vétkezik, mert Isten egyetlen teremtményével sem bánik a mi szeszélyeink szerint.

— Az ószövetségi Szentírásban gyakran olvassunk átkozódásokat, még a szentek és próféták szájából is.

— Az ószövetségi ember erkölcsi élete nem állott a mi királyi életünk magaslatán, azonkívül az ott olvasható átkozódások Isten ellenségeire, meg a meg nem térő bűnösökre vonatkoznak, vagy pedig a keleti ember képzeletéből természetesen fakadó, hogy úgy mondjam költői nagyítások.

Isten, mint tudod, végtelenül jó, nem tehet rosszat. Meglátogathat irgalomból szegénységgel, szenvedéssel, hogy javítson, büntessen; annakidején, az ítéletkor, végtelen igazságossága kimondhat örök kárhozatra szóló ítéletet, de rosszat tenni, kegyetlenül verni, igazságtalanul bosszút állni nem tud. Azért aki ezt kívánja, még hozzá haragtól elvakítva, mélyen sérti a Teremtő végtelen jóságát, és ezért vétkezik.

Szépen megvilágítja a helyes lelkiületet az alábbi kis esemény:

Jézus egyízben Jeruzsálem felé haladt. Útjában követeket küldött maga előtt, hogy számára

szállást készítsenek. A szamaritánusok egyik városában azonban nem akarták őket befogadni. Látván pedig ezt a tanítványai, mondák: „Uram, akarod-e, hogy mondjuk, szálljon le tűz az égből és eméssze meg őket?” — Átkozódásra kértek engedélyt! — De Jézus hozzájuk fordulva megfeddte őket, mondván: „Nem tudjátok, milyen szelleműek vagytok. Az Emberfia nem jött lelkeket elveszteni, hanem megmenteni. És más faluba menének.” (V. ö. Lk. 9, 51—56.)

Mindenkivel, aki a földön él, Isten mint az irgalom és kegyes megbocsátás Istene áll szemközt, azért ha rosszat, bűnöst látunk, legyen az mégakkora, csak Jézus szavait ismételjük, melyeket a kereszten megfeszítőiért elimádkozott: Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, hogy mit cselekszenek, de sohase átkozódjunk.

— Szabad-e azt kívánni, hogy valakit utólérjen Isten büntetése?

— Kívánjuk inkább megtérését. Ez méltó királyi életünkhöz.

— Szabad-e azt mondani, hogy utól fogja érni Isten büntetése?

— Tegyük mindig hozzá: ha meg nem tér. Mert bizonyos, hogy minden meg nem bánt bűn elnyeri egykor megérdemelt büntetését és rettenetes lesz az élő Istennek kezébe esni! Tudjuk ezt, és gondolkunk rá, beszéljünk róla másoknak, de ne kívánjuk senkinek.

Isten tisztelete szent időkben

I. Vasár- és ünnepnapok

255. Az ember természetének velejárója, hogy mint társaslény is kifejezze hódolatát Isten előtt. Ezért a legősibb idők óta bizonyos szabályszerűen visszatérő napokon, melyeket legegyszerűbben a holdváltozással összefüggésben választottak meg, az

arra előre meghatározott helyeken, — berkekben, dombokon — az ég és föld Urának áldozatokat mutatott be.

— Miért szabályos időközökben?

— A társas istentisztelet kívánta így. Különben nem tudtak volna összegyűlni. Ugyancsak ezért kellett előre meghatározni az áldozatok helyét is.

— Miért éppen áldozattal tisztelték Istent?

— Mert az áldozat mint jelképes cselekedet leghívebben kifejezi azt az egészen a megsemmisülésig menő hódolatot, mellyel az ember Istennek tartozik. (Lásd erről bővebben: Mit beszéltem diákjaimmal Istenről? 475—382. pontok alatt.)

256. Az embernek, mint mondtam, a természetéhez tartozó e törekvését, hogy t. i. bizonyos időkben Teremtőjének mások, sokak társaságában meghódoljon, a tízparancsolat kihirdetésekor Isten tételes törvénnyel szabályozta. Akkor a zsidó népnek így rendelkezett:

Emlékezzél meg arról, hogy a szombat napját megszenteljed. Hat napon dolgozzál és végezd minden dolgodat, a hetedik napon azonban az Úrnak, a te Istenednek szombatja vagyon: semmiféle munkát se végezz azon, se te, se fiad, se leányod, se rabszolgád, se robszolgálód, se barmod, se a jövővény, ki kapuidon belül vagyon. Hat napon alkotta ugyanis az Úr az eget és a földet meg a tengert és mindazt, ami bennük vagyon, de a hetedik napon nyugodott: azért áldotta meg az Úr a szombat napot és azért szentelte meg. (II Móz. 20, 8—11.) Az áldozatok helyéről és idejéről is bőségesen rendelkezett az Úr, Mózes harmadik könyvének tanúsága szerint.

Az újszövetségben a vasárnapot, a hét első napját ünnepeljük, és pedig azért, mert Isten e napot Jézus feltámasztásával, majd a Szentlélek elküldésével örömnappá tette, a szombatnál jobban megszentelte.

257. Ugyancsak a legősibb idők óta Istennek szenteltek az emberek ritkábban, csak évenként visszatérő napokat, mint például a tavaszi és őszi napégyenlőséget, a téli meg nyári napfordulót, az őszövetségben a húsvétot, a hetek ünnepét, a sátoros ünnepet és az engesztelés napját. A vallási fel fogásában megtisztult újszövetségben, a természeti vagy népi jelentőséggel bíró események helyett, az egyetemes emberiség történetének legkimagaslóbb eseményeit ünnepeljük évfordulójuk napján.

Karácsonykor a mennyei Atyának végtelen bőkezűségét, mellyel egyszülött fiát adta megváltásunkra. Évről-évre december 25-ére esik. Megelőzi az ádvent mint előkészületi időszak.

Húsvét a megváltás és feltámadás öröme. Méltóbb megülésére a negyven napos böjtben készülünk. Március 21-ét követő holdtölte utáni vasárnapon tartjuk.

Pünkösd a Szentlélek eljövetelének és megszentelődésünknek ünnepe, azonkívül az Anyaszentegyház születésnapja. Húsvét után az ötvenedik napon.

Megünnepeljük még Jézus névadásának napját, a polgári év kezdetén, január 1-én.

Jézus istenségének első megnyilvánulását, január 6-án.

Mennybemenetelét áldozócsütörtökön, húsvét után a 40. napon.

Az Oltáriszentség alapításának évfordulójaként Úrnapiját, pünkösd nyolcada utáni csütörtökön. Továbbá:

Szűz Mária szeplőnélküli fogantatását, december 8-án.

Szent Péter és Pál apostolfejedelmek vértanúságát, június 29-én.

Nagyboldogasszony napján, augusztus 15-én Szűz Mária mennybemenetelét.

Mindenszentek napját, november elsején.

Az eddig elsoroltak parancsolt ünnepek, és

ezért megszentelésük súlyos bűn terhe alatt kötelességünk.

258. Nem parancsolt, csak tanácsolt ünnepek a következők:

Karácsony, húsvét, pünkösd másnapja, továbbá Gyertyaszentelő Boldogasszony napja, Jézus bemutatásának emlékére, február 2-án.

Gyümölcsoltó Boldogasszony, március 25-én. E napon vállalta Mária az istenanyaságot: ez tehát a második isteni Személy megtestesülésének évfordulója.

Szent Istvánnak, első királyunknak emlékét augusztus 20-án ünnepeljük.

Szűz Mária születése napját Kisasszony napján, szeptember 8-án.

259. A vasárnapok és parancsolt ünnepek megszentelését az Anyaszentegyház törvénykönyvének 1248. és 1249. szakasza írja elő. Kötelességünkké teszi, mégpedig halálos bűn terhe alatt először a szentmise meghallgatását, másodszor a szolgai munkák elhagyását.

— Miért éppen a szentmisét?

— Mert az, mint az újszövetség áldozata, a leg-tökéletesebb imádása Istennek (l. Mit beszéltem diákjaimmal Istenről? 375—388.), de természetesen csak akkor, ha az egész áldozati cselekményen részt veszünk. A szentmise áldozati cselekménye pedig felöleli a felajánlást, átváltozást és áldozást, vagyis kehelybontástól a pap áldozásának befejezéséig terjedő részeket. Aki a szentmisének e három főrészét nem hallgatta meg, kötelességének Isten iránt nem tett eleget.

— Elég tehát a hitvallás — credo — után odaérni és áldozás után már elmehetünk?

— Az érvényes misehallgatáshoz elég, de a vásár- és ünnepnapok kötelező megszenteléséhez nem. Mert az Anyaszentegyház azt kívánja, hogy az egész szentmisén és ne csak az áldozati cselek-

ményen vegyünk részt. Aki tehát a szentmisének körülbelül egyharmadrészét elmulasztotta, arról már nem mondható, hogy egész misét hallgatott. Azért, hogy e kötelességünknek eleget tegyünk, vagy a felajánlástól ott kell lennünk végig, vagy ha végig nem maradhatunk, jelen kell lennünk már az evangéliumon.

— Aki tehát evangélium vagy credo közben érkezik a templomba és áldozás után tovább nem maradhat, akár mindjárt ki is mehet?

— Ha van ideje, hogy később egész misén résztvegyen, valóban megteheti ezt. Ha azonban elfoglaltsága sürgeti, hallgassa meg ennek a misének áldozati cselekményét és egy későbbinek elejét a felajánlásig vagy végét áldozástól befejezésig.

260. — Két miséből összetehetünk egyet?

— A szoros értelemben vett áldozati cselekmény — átváltozás és áldozás, azaz amíg Jézus az oltáron van — nem darabolható el, ezt egy miséből kell végighallgatni, de a bevezető részek, — lépcsőimától felajánlásig, igen komoly ok esetén száinktusz-ig — vagy a befejező részek más miséből pótolhatók.

261. — Milyen bűne van annak, aki minden komolyabb ok nélkül evangéliumtól csak áldozásig marad jelen?

— Bocsánatos bűne. Ha elégséges oka van hozzá, még ez sincs.

— Meghallgatható-e a szentmise rádión?

— Nem, mert az Anyaszentegyház a személyes részvételt kívánja.

— Meghallgathatom-e az ablakomból? Onnan ugyanis az utca túloldalán álló templom főoltárához látok.

— A templomban kell jelen lenned, helyesebben ahhoz az embercsoporthoz kell tartoznod, mely a szentmisére mint közös istentiszteleti cselekményre összegyűlt. Azért mindazok, akik valamely

óriási templomban vagy tábori mise terén messzebb állanak az oltártól, mint te lakásod ablakában, résztvesznek a közös istentiszteleten, míg te nem. Azokat ugyanis a templom, illetve a tér egy csoportba egyesíti, míg téged a házfalak és az utca elválasztanak.

262. — Görög katolikusok templomában érvényesen hallgathatók szentmisét?

— Bármilyen szertartású katolikusok templomában eleget tehetünk e kötelezettségnek, szakadárrok, például görögkeletiek templomaiban azonban nem.

263. — Ki nem tartozik résztvenni a szentmisén?

— A hetedik életévüket még be nem töltött gyermekek, azután a szobájukat elhagyni nem képes betegek, továbbá akiket kisgyermek vagy betegek gondozása házhoz, elmulaszthatatlan kötelességük munkahelyükhöz köt, mint például szolgálatot teljesítő tűzoltók, rendőrök, közlekedési alkalmazottak, le nem állítható gyárak és üzemek munkásai, ügyeletes tisztviselők stb.

Nem kötelesek vásár- és ünnepnap szentmisén résztvenni természetesen azok sem, akik ennek idejében valamely szerencsétlenség elhárításán vagy bekövetkezése után a mentésben segédkeznek, akiknek sürgős, el nem mulasztható munkát, — pl. bizonyos körülmények között aratást kell elvégeznük — vagy végül, akik a szentmise helyétől 5—6 km. távolságban laknak.

— De ha autójuk vagy kocsijuk van, ha villamoson mehetnek?

— Akkor még 10, sőt 15 kilométerről is kötelesek a szentmisére elmenni. Aki azonban az elsoroltak közül komolyan veszi királyi életét, az megtalálja majd a módját, hogy e parancsolatnak elfoglaltsága dacára is eleget tegyen és ha a törvény betűjének semmiképen sem felelhet meg, legalább a szelleme szerint tesz majd, és valamelyik

hétköznap pótolja, amire vásár- és ünnepnap nem nyílt alkalma.

264. — Tartozunk-e a szentbeszédnek is résztvenni?

— Az Anyaszentegyház kifejezetten nem parancsolja a szentbeszéd meghallgatását, mindazonáltal súlyosan vétkeznék, aki ezt hosszú időn keresztül elmulasztaná. Királyi életünk megköveteli, hogy vallásunk igazságait jól ismerjük, illetőleg hogy jártasságunkat azokban megőrizzük. Ha azonban valaki ezt a jártasságot lelki olvasmányokkal, hitbuzgalmi folyóiratok, könyvek olvasásával fenn tartja magában, akkor nem vétkezik, ha mindjárt huzamos időn át sem hallgat szentbeszédet.

— Elég-e a szentbeszédet rádión meghallgatni?

— Elég! Csak arra vigyázz, hogy katolikus beszédet hallgass. Mert másvallásúak ígéhirdetésének meghallgatása súlyos bűn, hacsak az illetőt hittani jártassága nem biztosítja, hogy ilyen beszédek meghallgatása hitét nem veszélyezteti.

265. A szentmise meghallgatása azonban a vásár- és ünnepnapok megszentelésének csak egyik része. Amit Isten harmadik parancsolata annyira hangsúlyoz, azt az Anyaszentegyház törvénykönyve megismétli, hogy t. i. e napokon szolgai munkát ne végezzünk és másokkal se végeztessünk.

— Szolgai munka annyi, mint testi munka?

Úgy van! Minden olyan testi munkát, melyet általában szolgák, cselédek, napszámosok, földművesek, gyári munkások és iparosok szoktak végezni, szolgai munkának nevezünk. Az egyházi törvénykönyv eltölti továbbá a törvényszéki tárgyalásokat, és hacsak a helyi szokásjog vagy külön engedély nem törvényesítette, az országos vásárokat, piacokat és általában minden kereskedést vagy árusítást.

— Mégis nyitva vannak vasárnap a boltok.

— Egyedül az élelmiszer üzletek nyitvatartását engedik meg a kora délelőtti órákban.

— Miért tiltja az Anyaszentegyház a törvénszéki tárgyalásokat?

— Egyrészt, mert az a beidézett feleket és tanúkat a szentmisétől visszatartja, másrészt mert azok az izgalmak, melyek az ilyen tárgyalások velejárói, zavarják vagy éppen kizárják az érdekelteknél az ünnepi imádságos hangulatot. Ugyanez az oka a vásárok eltiltásának is.

— De hiszen nálunk a vasárnapnak még a neve is a vásárnaptól származik!

— Hazánkban a 11. században valóban szokássá lettek a vasárnapi vásárok, de Szent László megtiltotta tartásukat. És ha az ország egyes vidékein a szokásjog tartásukat ismét bevezette, a jóérzésű nép, a lehetőség szerint, meghallgatja a szentmisét. A vasárnapi munkaszünetet egyébként hazánk törvényei is előírják.

— Miért tűrik meg akkor, hogy egyes gyárakban rendszeresen dolgozzanak?

— Korunkban nem egy olyan berendezésű gyár működik, melyet a dolog természeténél fogva, a legjobb akarattal sem lehet leállítani. Gondolj pl. a vasolvasztókra. 10—14 napig tart e kemencék felfűtése és ugyanannyi idő kellene, amíg kihűlnek. Ha pedig a munkaszünet napján nem szítanak bennük a tüzet, az ott izzó szén- és kőmennyeiség egy félig olvadt tömegbe merevedne, amitől tönkre menne a sokszázezer pengőt érő kemence. Ha viszont a tüzet szítják, akkor körülötte munkában kell maradni többszáz embernek, akik fűtik, salakozzák, az olvadt vasat formákba öntik, a kihűlt formákat kiborítják, az acélműhöz szállítják stb., azaz majd az egész hámornak.

Ugyanezt az esetet találjuk a nagy közlekedési vállalatoknál. A vasúttal, hajózással kapcsolatban azonban az áruk ki- és berakása, összegyűjtése, a gyorsan romló szállítmányok széthordása sem állhat meg szombaton este 24 órára. A mezőgazdasági üzemekben például a jószág ellátása és néha még

más munkák elvégzése sem tűr halasztást. Mindezek tehát elvégezhetők, mert természetüknél fogva elvégezendők. Ami azonban elhalasztható, azt vásár- és ünnepnap ne végezzük, és ha valaki mégis megtenné, vétkeznék.

266. — Másvallásúak dolgozhatnak?

— Ha a tizparancsolatot ismerik és elismerik, akkor nem.

— De ha valaki nem pénzért, hanem szívességből vagy magának dolgoznék?

— Nem az a lényeg, hogy pénzért vagy ingyen, hanem egyszerűen a testi munka tilos. Ezért például művészi munkát, festészetet, szobrászatot, — de nem mázoló munkát vagy kőfaragást — fényképezést, színjátszást, hímzést, — de nem szabásmunkát és gépvarrást, — és általában mindenféle szellemi munkát, írást, olvasást, tanulást, gépírást, könyvelést, hivatali munkát, rajzolást, tervezést vásár- és ünnepnap is végezhetünk, még ha ezért bőséges díjazásban részesülnénk is.

267. — Azt hallottam, hogy gyári munkások, tisztviselők vásár- és ünnepnap megművelhetik kertjüket.

— Olyan munkások és tisztviselők tehetik ezt, akik egész héten munkában állanak és kertjük megművelésére hétköznapi valóban nincs idejük, — feltevése természetesen, hogy a szentmisét azért meghallgatták — mert mint egyszer már megbeszéltük, a törvény általában nem kötelez, ha megtartásából súlyos kár származna. Márpedig munkásoknak, tisztviselőknek érezhető megtakarítást jelent az az egypár kiló, esetleg mázsa zöldségféle megburgonya, amit a lakásukhoz tartozó néhány négyszögletes kertcskében termelhetnek. Ugyanez okból elvállalhatnak valami nagyobb összeggel pl. 50—100 pengővel díjazott munkát is, ha arra családjuk eltartásához szükségük van, mégha a vásár- és

ünnepnapra kötelezettségnek e miatt nem tehetnének eleget.

268. — Az elsorolt kivételektől eltekintve minden, mégoly rövid ideig tartó testi munka halálos bűn?

— Túlzás volna ezt állítani. Rövid ideig, pl. félóránál tartó testi munka elvégzése, még ha nem is szükséges, nem szentségteleníti meg a vásár- és ünnepnapokat. Hosszabb ideig tartó már bocsánatos, két órát kitevő vagy túlhaladó pedig kétségtelenül halálos bűn.

269. — És a sport?

— Az megengedett, még ha erős testi fáradtsággal jár is, de csak azzal a feltétellel, hogy a szentmisét meghallgatjuk.

270. — Elég a szentmisén éppen csak jelen lenni?

— A pusztán jelenlét nem elég. Azért pl., aki alatta regényt olvas, a szentmisét nem hallgatta meg.

Királyi életünk az ájtatos jelenlétet követeli. Hódolni jöttünk mennyei Atyánk előtt. Legyen tehát jelenlétünk valóban hódolat. Kövessük ezért figyelemmel a szent cselekményt. Vegyünk részt a közös népünkben vagy ha ez lelkünknek idegenszerű, imádkozzunk a magunk igénye szerint.

Az előmise alatt — lépcsőimától hiszekegyig:

1. Bánjuk meg őszintén az elmúlt héten elkövetett hibáinkat és mulasztásainkat, hogy megtisztult lélekkel lehessünk jelen a szentáldozaton.

2. Alázattal, bizalommal adjuk elő a mennyei Atyának kéréseinket, egyszülött Fiának, Jézus Krisztusnak érdemeire hivatkozva.

3. Hallgassuk meg figyelemmel az evangéliumot és igyekezzünk a magunk számára abból valami tanulságot meríteni.

4. Indítsuk fel magunkban a hitet, reményt és szeretetet.

Az áldozati cselekmény alatt egyesítsük életünket az isteni Udvözítőével. Emlékezzünk meg a nagy

igazságról, hogy titokzatos testének tagjai vagyunk és belőle mint főből vagy többől a tagokba, illetőleg a venyigékbe, csodálatosan áramlik az életerő: kegyelmének valóságában. Ezért

1. a felajánlaskor ajánljuk fel egész életünket minden keresztyével-sikerével, minden fájdalmával-örömeivel együtt a mennyei Atyának, mint hódoló áldozatot és kérjünk erőt hozzá, hogy amit most felajánlottunk, a hét folyamán valóban nyujthassuk.

2. Dicsőítsük Istent, amiért az Anyaszentegyház tagjaivá tett és áldozatos életre meghívni kegyeskedett. Imádkozzuk ezért örömteli szívvel az előéneket és a szanktuszt.

3. Emlékezzünk meg embertársainkról, először a szívünkhöz legközelebb állókról, aztán a mind távolabbiakról, majd az idegenekről és végül személyes meg népi ellenségeinkről.

4. Boruljunk le Úrfelmutatás alatt és imádjuk az oltárra ereszkedett Istenembert, aki minket testvéreivé fogadott és társörököseivé tett.

5. Emlékezzünk meg halottainkról, és kérjük számukra az örök boldogságot.

6. Járuljunk a szentáldozáshoz, ha pedig ezt a valóságban nem tehetjük, legalább tegyük lélekben. Ezért indítsuk fel magunkban az Isten iránti szeretetet és ezzel együtt a tökéletes bánatot, majd az eleven vágódást Jézus Krisztus után.

A szentmise befejező részei alatt, ha áldoztunk, foglalkozzunk a hozzánk betért Üdvözítővel, ha ezt nem tettük, adjunk hálát az elmúlt hét folyamán vett kegyelmekért és kérjünk erőt a jövőre.

Végül fogadjuk örömmel a miséző pap kezéből Isten áldását, imádkozzunk az Anyaszentegyház boldogulásáért és vidám lélekkel térjünk vissza az élet küzdelmei közé.

271. — Nem zavarja a szentmise meghallgatását, ha alatta szentgyónásunkat végezzük?

— Nem, mert a lelkiismeretvizsgálat, a bánat

és erősfogadás, egyszóval a töredelem velejárója a hódolatnak. Amikor pedig a szentgyónásra várakozunk, a mise folyását zavartalanul követhetjük.

— Még ha a sekrestyében vagy gyóntató folyosón kellene is e végett tartózkodnunk?

— Még ez esetben is. Mert az ének vagy a csengő hangja oda is kihallatszik, azonkívül e helyek, valamint a kórus, az oratórium a templomnak tartozéka. Aki tehát szentmísehallgatás végett valamelyikükben tartózkodik, ahhoz az embercsoporthoz tartozik, mely a közös istentisztelet céljából ott összejött.

272. — Nem zavarja a szentmise eszményiségét, ájtatos meghallgatását és bemutatását az a tudat, hogy pénzért mondják?

— Pénzért? Lelki értékeket pénzért osztogatni súlyos bűn; szentségárulás, latin szóval szimónia. Az Anyaszentegyház ezt mindig tiltotta és szigorúan büntette. Nem is tudok róla, hogy valahol pénzért miséznenek vagy bármilyen szentséget, szentelményt ilyen feltétellel szolgáltatnának ki.

— Anyám a multkor misealapítványt tett és gyakran mondat misét. Ilyenkor mindig 2—3 pengőt fizet. Plébánosunk pénzért keresztel, esket, temet, és még hozzá elég magas díjazás ellenében.

— Te, amint látom, a misestipendiumokról és stólajövedelmekről beszélsz. Ezzel azonban nem a misét és szentségeket díjazzák, hanem mást. — Mert a pap mindennap misézik, akár fizet valaki, akár nem. Ha senki sem fizet, akkor a maga szándékára ajánlja fel a szentmisét és ez legszentebb jogai közé tartozik. Ha mármost valaki azt kívánja, hogy ne a saját szándékára mondja el miséjét, hanem az illetőére, akkor meg kell őt erre kérni. Ha hajlandó, akkor ezt a szívességet tisztelik meg a misestipendiummal. Hogy pedig az egyházi hatóság minden visszaélésnek elejét vegye, megállapította a miseszándék alkalmazásáért járó tisztelet-

díjat, valamint azt az összeget is, melyet annak kell letétbe helyeznie, aki azt akarja, hogy évről-évre az ő szándékára misézzenek.

Mindazonáltal szabadon megteheti akármelyik pap, hogy ingyen, szívességből ajánlja fel szentmiséjét másnak a szándékára.

273. Hasonló eset áll fenn az egyéb szentségeknél és szentelményeknél. Egyszerű kiszolgáltatásuk mindenkor díjtalan. Ha azonban a hívek kivételt kérnek, díszesebb szertartást, esetleg szerpapok segédletét, orgonajátékot, harangozást, több gyertyát, virágdísz stb. effélet, joggal megkívánhatja a plébános vagy templomgondnok, hogy ezt megfizessék. Gondold csak, mi lenne, ha akárki kérelmére mindezt ingyen adnák? Mekkora ünnepélyességet akarna magának a legtöbb ember? És kit terhelne ennek, a szentségek érvényességéhez nem szükséges pompának és parádénak a költsége? Ezért meg gondolatlanságot árul el, aki a stóladíjakon megütközik.

274. — Mégcsak azt szeretném megkérdezni, hogy másvallásúak istentiszteletén miért nem vehetünk részt?

— Tévőlegesen valóban nem vehetünk részt, mert közreműködésünk előmozdítaná az Isten előtt nem kedves szertartásokat. Továbbá azt a látszatot keltené, hogy egyetértünk a másvallásúakkal. Nem vállalhatjuk tehát másvallásúak esküvőin a tanúk, keresztelőin a keresztszülő szerepét istentiszteletükön nem segédkezhetünk, nem orgonálhatunk, nem énekelhetünk. Viszont azt sem engedhetjük meg, hogy a mi szertartásainkon tévőlegesen résztvegyenek. Bejöhetnek templomainkba, meghallgathatják a szentbeszédet és istentiszteletet, de természetesen mindig csak mint magánszemélyek és sohasem testületileg.

Ugyanígy, minden szerep vállalása nélkül, egyszer-másszor, kíváncsiságból mi is bemehetünk

a másvallásúak templomába, de mindig csak akkor, ha az hitünket nem veszélyezteti. Bemehetünk továbbá hivatali vagy társadalmi kötelességekből, pl. hogy valami ünnepségükön az államot, községet vagy más polgári jellegű egyesületet képviseljünk, vagy hogy másvallású rokonaink házasságán, temetésén, keresztelésén jelen legyünk, de ilyenkor csak a puszta jelenlét a megengedett, ítéletünk helyeslő hozzájárulása nélkül. Ez utóbbi ugyanis csorbát ejtene hitünk épségén.

275. Éljen mindenkor bennünk a meggyőződés, hogy katolicizmusunk révén — igaz, hogy érdemünkön kívül, egyedül Isten kegyelméből — vallási érettség dolgában egyedül mi vagyunk felnőttek. Másvallású embertársaink mellettünk csak gyermekek. Járjunk közöttük felnőttekhez méltó és illő komolysággal és öntudattal, lássuk vallási gyakorlataikat, amint a felnőttek a gyermekjátékokat nézik, barátságos szemmel és megértéssel, de sohasem tegyük azokat magunkévá, amint a nagyok sem lehetnek gyermekekké. Ha így gondolkozunk, a másvallásúak istentisztelete sohasem lesz lelkünk ártalmára.

II. Az ádvent és a böjti napok

276. — Az Anyaszentegyház harmadik parancsában sajnos, nem ismerem ki magam. Sem azt nem tudom, hogy mikor vannak a böjtök, sem azt, hogy melyik napon mi kötelez.

— Nem tagadom a böjti parancs komplikált voltát, de azért egyszerűbb, mint általában vélik. Jegyezd meg magadnak a következőket:

1. Megkülönböztetünk böjtöt és megtartóztatást.

Az előbbi, a böjt, hazánkban — a világi híveket illetőleg — nincsen tekintettel az ételek minőségére, de az általános egyházi törvényhez alkalmazkodva háromra korlátozza az étkezéseket és csak egyszeri jóllakást engedélyez.

Az utóbbi, a megtartóztatás, nincsen tekintettel az étkezések és jóllakások számára, de eltiltja a húsételek fogyasztását.

Az úgynevezett egyszerű böjti napokon tehát ehetünk bármit, a lényeg az egyszeri jóllakás, és a reggeli meg esti étkezés mennyiségének korlátozása annyira, hogy egyik se legyen elég a jóllakáshoz.

A megtartóztatás napjain viszont ehetünk és jóllakhatunk akárhányszor, csak húsfélét ne együnk. Húsfélének számít a kifejezetten húsételeken kívül a húsleves, tepertő, máj, szalonna stb. Zsírral főzni azonban e napokon is szabad.

Vannak végül napok, melyeken a böjt és megtartóztatás összeesik, ez az úgynevezett szigorú böjt. Ilyen napokon tehát csak háromszor ehetünk, egyszer lakhatunk jól, és húsfélét sem vehetünk magunkhoz.

277. 2. Hogy mikor vannak a böjti napok?

- a) Minden évszakban egyszer szerdán, pénteken és szombaton.
Ez az évszaki vagy kántorböjt,
- b) Nagyböjtben, azaz hamvazószerdától nagyszombaton délig, minden hétköznapi.
- c) Karácsony, pünkösd, Nagyboldogasszony és mindenszentek előtti napon.

Ez a vigíliaböjt.

Mikor van megtartóztatás?

- a) Minden pénteken.
- b) Hamvazószerdán és nagyszombaton délig.
- c) Karácsony pünkösd és Nagyboldogasszony előtti napon.

Ha a két elsorolást összeveted, magadtól rájöhetsz, hogy mikor vannak a szigorú böjti napok: t. i.

Az a) rovatban: kántorböjt pénteken.

A b) rovatban: Hamvazószerdán és nagyszombaton délig, azonkívül nagyböjt minden pénteken.

A c) rovatban: Karácsony, pünkösd és Nagybaldogasszony előtti napon.

Vasár- és ünnepnap soha sincsen böjt, még ha az utóbbi péntekre esik is.

278. — Mikor vannak a kántorböjtek.

— A tavaszi kántorböjt a hamvazószerdát követő héten, azaz nagyböjt első teljes hetében. A nyári: pünkösd ünnepét követő héten. Az őszi: szeptember 14-e után következő szerdán és az ezt követő pénteken meg szombaton; a téli pedig: ádvent harmadik hetében.

279. 3. Könnyen megjegyezheted magadnak azt is, hogy kit milyen böjt kötelez. Böjt szempontjából osszuk az embereket négy korosztályba:

A gyermekek korosztályába tartozik mindenki betöltött hétéves koráig.

A fiatalok korosztálya felöleli az embereket a betöltött 7. évtől a betöltött 21. évig.

A felnőttek korosztályát képezik a 21 évesnél idősebbek, egészen a megkezdett 60. évükig.

Az öregek korosztályába tartoznak a betöltött 59 évesnél idősebb egyének.

Mármost a gyermekeket sem a böjt, sem a megtartóztatás nem kötelezi. A fiatalokat és öregeket csak a megtartóztatás; a felnőtteket minden.

280. 4. Kivételek.

A betegekre az orvosi előírás érvényes.

A böjt nem kötelezi:

— a nehéz testi munkával foglalkozókat, úgy mint a földmíveseket, napszámosokat, gyári munkásokat stb.

- a legalább 6—8 órára terjedő nehéz és fárasztó szellemi munkát végzőket,
- az áldott állapotban lévő nőket és szoptató anyákat.
- Nem tartoznak megtartani a bűjtöt, akiknek az fejfájást, szédülést vagy álmatlanságot okoz.

A megtartóztatás alól is mentesek:

- a katonák, csendőrök, rendőrök és általában állami kosztón élők családjukkal együtt, kivéve karácsony vigíliáját és nagypénteket.
- A bányákban, vasöntödékben és hámorokban vagy hasonló művekben dolgozók,
- a mozdonyvezetők, fűtők és aratómunkások,
- az utasok, ha vendéglőkben vagy kocsmákban bűjti ételeket nem kaphatnak,
- a szegények azt ehetik, amijük éppen van.
- Nem kötelezi a bűjt, de a megtartóztatás sem azt az asszonyt, illetőleg gyermeket, akinek férje vagy szülei e parancs betartására semmiképen sem hajlandók, és minden újabb kérlelés botrányos jelenetekre, istenkáromlásra meg veszekedésre vezet.

Ha valaki az elsoroltakon felül, bármi okból, akár a bűjt, akár a megtartóztatás parancsának nem tud eleget tenni, lelke megnyugtatóására legjobban teszi, ha plébánosa vagy lelkiatyja útján felmentésért folyamodik, melyet egyes esetekben a plébános is megadhat.

281. — Milyen bűnt követ el, aki túlteszi magát e parancsolaton?

— Az Anyaszentegyház bűjti parancsa súlyos bűn terhe alatt kötelez. Halálos bűnt azonban csak az követ el, aki e parancsot annyira átlépi, hogy az a kérdéses esetre vonatkozólag célját nem éri el, azaz olybá válik, mintha nem volna. Aki tehát a megtartóztatás napján, ok nélkül, szándékosan hússal

táplálkozik, vagy bőjti napon másodszor is jóllakik, illetőleg több ízben annyit eszik, hogy ez együttvéve második jóllakást tesz ki, az súlyosan vétkezett.

Elenyésző mennyiségű hús azonban, egy-két kis falat, még ha szándékos is, vagy bőjt napján a másodszori jóllakást csak megközelítő ételfogyasztás, nem elég a halálos bűnhöz.

282. — Mit tegyen, aki feledékenységből kezdett húst enni?

— Ha étkezés közben jut eszébe, hogy tiltott nap van, hagyja abba.

— Mit tegyen, aki reggel nem gondol rá, hogy bőjti nap van és a szokott módon bőségesen reggelizett?

— Ha csak bőségesen reggelizett, egyen megfelelően kevesebbet délben, ha pedig már reggel jóllakott, a déli étkezést szűkítse le a bőjti reggeli mértékére.

— Igaz, hogy bőjti napon az ital mellé keveset enni is szabad?

— Bőjt napján vizet, szeszes italt, időn kívül is fogyaszthatunk, az ital nem szegi meg a bőjtöt. Hogy pedig a folyadék az üres gyomornak ne ártson, egy-két harapás kenyeret vagy más tésztafélét is vehetünk magunkhoz.

283. A királyi életre törekvőt mindenkor a bőjt szelleme igazítja útba. Aki azonban nem akarja azt megtartani, az könnyen talál okot és ürügyeket rá, hogy e parancs betűi alól kibújjék. De hogy lelke e mellett mekkora kárt szenved, az csak az ítéleten derül majd ki.

— Többektől hallottam, hogy a bőjti parancs idejét múlta, mert mint mondják, csak igen kevés olyan szerencsés ember él, aki az éppen szükségesnél többet ehet. A legtöbbnek azt kell ennie, amit kap, vagy ami je van.

— Nem tagadom, hogy a megélhetési viszonyok súlyosbodása az embereket nagyobb mérték-

letességre szorítja, mindazonáltal bőven marad még e parancs betartására tér és ez elegendő, hogy célját elérje, t. i. alkalmat adjon nekünk a helyes önszeretet kiművelésére. Mert a hangsúly a testi kívánságok megfékezésén van. Hogy étkezésünket szabályozzuk, hogy ne szeszély szerint együnk, amint éppen megkívánjuk, hanem emberhez illő módon; az értelem és az akarat szava, az erkölcsi törvény szerint. Az Anyaszentegyház parancsával azt akarja, hogy engedelmességet vigyünk az étkezésbe, és azt ezáltal az örök élet szemszögéből okés célszerűvé változtassuk. Ez pedig már megtörtént akkor, ha a hívek úgy, ahogy módjukban áll, igyekeznek étkezéseikbe az előírásnak megfelelő rendszert belevinni.

Királyi életüket komolyan vevők erre maguktól is törekszenek, sohase is akadtak fenn a bőjti parancson. Csak azoknak botránykő az, akik minden másba is beleütköznek, mert hús és vér kívánta életmódjukból semmit sem akarnak feláldozni, még egy akkora jó érdekében sem, amekkora az örök boldogság.

Ha egyszer megértettük az önmegtagadás szükséges voltát és megérettük azt a lelki erőt, örömet meg ízt, melyet az önlegyőzés magával hoz, nem elégszünk meg a bőjt parancsának pontos betartásával, hanem még külön bőjtöket is vállalunk, mint pl. bizonyos napokra megtartóztatást a bortól, dohánytól, cukortól vagy süteményektől, bizonyos szórakozásoktól, tánctól, báloktól, színháztól vagy más megengedett testi örömöktől, sőt az efféleken túlmenőleg mindenhol és mindenben keressük testünk vágyainak és kényelmének megtagadását, mint arról az előzőkben beszélgettünk.

284. — Mikor tilos a bálozás?

— Bálok és zenés táncmultságok tilalmáról az egyházi törvénykönyvben nem olvasunk. A házas-

ság is, mint az 1108. szakasz 1. §-a kifejezetten mondja, bármikor köthető.

— De hisz a katekizmusban azt tanultuk, hogy tiltott napokon menyegzőt ne tarts!

— Erre vonatkozólag az idézett szakasz 2. §-a, csak a házasság nászmisével kapcsolatos, ünnepélyes megáldását tiltja, ádvent első vasárnapjától karácsonyig és hamvazószerdától húsvét vasárnapjáig. Az illetékes püspök azonban megfelelően megokolt kérésre ez alól is adhat felmentést, csak mindenkor arra intse a híveket, hogy a túlságos pompától, külső fénytől, díszről, a tiltott időkben tartózkodjunk. A tiltott napokon menyegzőt ne tarts, tehát csak azt jelenti, hogy a megadott időkben a hívek ünnepélyes, szentmisével kapcsolatos, nagyobb fényt és pompát kifejtő házasságot ne rendezzenek.

285. — És a zajos multságok?

— Azokról az egyházi törvénykönyvben nincs szó!

— Ádventben, nagybőjtben tehát bálozhatunk?

— Csak úgy, mint aki nemrég meghalt szüleit gyászolja. Az ilyen, ha táncol, — eltekintve a botránnytól, amit jólelkű emberekben viselkedésével keltett — vétett a kegyelet, az illem, a jó modor ellen. Ha valaki ádventben, nagybőjtben báloz, táncol, zenés multságon résztvesz, — ha másokat meg nem botránkoztatott, sem Isten, sem az Anyaszentegyház parancsa ellen nem vétkezett, de katolikus szempontból helytelenül, illetlenül járt el, mert ezek az idők a magábaszállás, a bűnbánat és összeszedettség ápolására valók, nem pedig a mulatozásra.

Ebben az értelemben óhajtja a nagyméltóságú magyar püspöki kar, 1923 június 2-án kelt rendeletével, hogy tiltott időkben zajos multságon részt ne vegyünk, mert ennek ideje a farsang.

— De én hozzáértő embertől kifejezetten azt

hallottam, hogy aki a tiltott időkben zajos mulatságon résztvesz, az súlyosan vétkezik.

— Igen, ismerem egyes tudósoknak szigorú fel fogását. (V. ö. Müller: Az Anyaszentegyház öt parancsa, 143. old.) Ezzel szemben elég sokan vannak olyanok is, akik az én álláspontomat osztják. (V. ö. Bakos: Milyen bűn terhe alatt kötelez az ádventi és nagybőjti zajos mulatságok tilalma? Egyházi Lapok, 1942 március havi számban.) Másszóval a vélemények a szóbanforgó törvény értelmezését illetőleg elágaznak: a törvény tehát kétes. Ámde megbeszél tük már és így tudnod kell, hogy a kétes törvény nem kötelez.

— A körülmények akárhányszor úgy hozzák magukkal, hogy ádventi, nagybőjti időben, két-három rokon vagy jóbarát fiú és leány, családi körben összetalálkozik, egy-két óráig zongoráznak, énekelnek és néhány fordulót táncolnak. Viselkedésük a katolikus szellem ellen van?

— A jó Isten szereti a vidámságot, és ha a fiatalok az úgynevezett tiltott időkben szerényen, mérséklettel, egyszer-másszor kicsit zenélnek, énekelnek, sőt táncolnak is, az még nem sérti az Anyaszentegyház szándékát a mondott idők felhasználását illetőleg, következőleg a katolikus szellemet sem.

Te csak szeresd Istent! Ha ez az erény melegíti szívedet, mindíg meglesz hozzá a kellő érzéked, hogy mikor mennyit engedj meg magadnak az ártatlan földi örömek élvezetéből lelkületed finomságának sérelme nélkül.

Az alázatosság

286. Az eddig megbeszélt erényeknek, valamint a következőknek is legnagyobb akadály a kevélység. Éppen ezért mindent el kell követnünk, hogy a lelki élet e pusztító betegségétől egyedüli ellen-szerével, az alázatossággal megóvjuk magunkat.

— Nem tehetek róla, de az alázatosságnál ellenszenvesebb jellemvonást emberben elképzelni nem tudok.

— Neked talán a felfuvalkodottság tetszik? A pöffeszkedés? Megfigyelésem szerint a legkevésbé rokonszenvesek a hengegő, büszke, hiú meg gőgös emberek. Akik nagyra vannak magukkal és mindig saját sikereikkel hozakodnak elő. Vagy nincs igazam?

— Világért sem akarok a felvágós alakok pártjára kelni, csak azt hiszem, hogy az alázatosság és kevélység között van egy egészséges, természetes középút, melyen a józanul gondolkodóknak haladniuk kell.

— Miért visszatetsző neked az alázatosság?

— Nem bírom a csúszás-mászást, a hátpúposítást, a lesütött szemeket, mézes-mázos beszédek, a hízelgést és könyörgést, az undok, férfiatlan viselkedést. Nézetem szerint álljon ki a férfi bátran, feszítse neki mellét az életnek és vágjon oda, ha kell!

— Értelek! Egészen igazad van! A csúszás-mászás, hátpúposítás azonban nem alázatosság, hanem szolgálékúság, vagy gyávaság, vagy képmutatás vagy alacsonyrendűségérzet, egyszóval torzlelkűség. Ámde királyi életet nem élhet torzlelkű.

A királyi lelkek mindig merészek és bátrak, nagyot akarók és mellüket nekifeszítők, vállalkozók és erélyesen odavágók, de mindennek dacára mélységesen alázatosak.

— Akkor nem tudom, hogy mi az alázatosság!

— Ezen nem csodálkozom. Mert egyetlen erény sem ismerhető fel oly nehezen, mint a szóbanforgó, hiszen éppen az a lényege, hogy rejtőzzék.

— Mind titokszerűbbé válik előttem a dolog.

— Pedig egyszerű! Csak éppen tudni kell, hogy miben áll az alázatosság. Ne gondolj valami bámulatosat vagy rendkívülit, mert azon csodálkozol majd, hogy milyen egyszerű és természetes. *Az alázatosság ugyanis az az erény, mely által az*

ember a valóságnak megfelelő önismerethez jutván saját mivoltát helyesen értékeli és e szerint cselekszik.

— ... Valóban mást gondoltam!

— Mint a meghatározásból megérthetted, az alázatosság nem egyéb, mint önmagunkról az igazság ismerete és gyakorlati átélése.

— De hiszen akkor mindenki alázatos!

— Ugyebár! Ha ismerjük ennek az erénynek lényegét, az olyan magátólértetődőnek és természetesnek látszik, hogy érthetatlenné válik a kevélység. Mert ha az alázatosság veleje a helyes önismeret, akkor a kevélység nyilvánvalóan tévedésből, helytelen önértékelésből származik, és azon csodálkozunk, hogy eszes ember miképpen irányíthatja magát cselekvéseiben valótlanúságoktól? ... Hát nem is irányíttatja magát! Legalább az okos ember nem! Azért a kevélység és annak minden válfaja, legyen hiúság, hengegés, gőg vagy bármi más a neve, felületességben és meggondolatlanságban, végső sorban oktalanságban leli magyarázatát. Mert minden túlértékelés oktalanság. A kevély pedig önnön énjét egészben vagy egyes tulajdonságaiban túlértékeli. Úgy tesz, mint az a vásárló, aki ezer pengőt fizet azért az ékszerért, melyet százon is megvehetne.

287. — Hogy alakulhat ki az emberben a helytelen és ezért hazug önértékelés?

— A felületes emberek a látszat után igazodnak. Nem fürkésznék a dolgok mélyén. Következőleg ítéletük sekélyes. Részben vagy egészben magukról alkotott véleményük is. Ezt a magukról alkotott sekélyesen felületes véleményüket ki nem művelt, meg nem tagadott önszeretetük csalóka fényű, de aranyugarú megvilágításában nézegetik, és mert az így látott kép tetszetős: valóságnak veszik.

Amde minden értékelés viszonylagos. Az árucikkek drágulásával a pénz olcsóbbodik. Ha háza-

mat, földemet túlértékeltem, alábecsültem az aranyat. Aki magát többre tartja reális értékénél, feltétlenül kevesebbre becsüli embertársait. Ha túlzott önbecsülése a maga egész mivoltára kiterjed: kevély lett; ha ellenben csak egyvonalú, másszóval csak egyik-másik testi-lelki tulajdonságát tartja többre: hiúnak, hencegőnek, gőgösnek mondjuk.

Mint minden lelki folyamat, a túlzott önbecsülés is: *élő* folyamat és ezért fejlődik, erősödik, áterjed és elharapózik, vagy gyengül és visszafejlődik a szerint, hogy milyen bánásmódban részesítik. Ha gondozzák, ápolják, élesztik, táplálják lassan, észrevétlenül az egész én túlbecsülésére, majd mind nagyobb és nagyobb fokú túlbecsülésére visz, míg minden egyebet, élőket és életteleneket, embereket és életjogukat, nagytermészetet, sőt magát az Istent is alábecsüli, önmaga alá értékeli.

Igy alakul ki lassan, fokozatosan az egocentrikus, az önközpontos világszemlélet, melyben az én mint központi nap ragyog és besugároz, illetőleg árnyékot vet, — taszít és vonz, meg mozgat maga körül mindent.

288. Az egocentrikus ember a legártatlanabb fokon még csak szájhős. Megelégszik azzal, hogy henceg, sikereivel, teljesítményeivel hozakodik elő, de embertársait és életjogaikat még a magáéval egyértékűnek ismeri el.

Ha önközpontos felfogását tovább legyezgeti, erőszakossá válik, az életnek minden terén a jobbik helyet magának követeli. Az ilyen fokú kevélység már egy hajszállal többre tartja magát embertársainak többségénél, csak egyeseket, a legkiválóbbakat ismeri el maga felett.

A kevélység lelki betegségének még rosszabb fokán annyira önakarátúvá lesz az ember, hogy gondolkodás nélkül megtesz mindent, amit akar, csak még a halálos bűn terhe alatt tilos dolgok rettentik vissza. Embertársai jogába belegázol, erő-

szakoskodik, önző és önigenlő, de a súlyos büntől még retteg, Isten akaratát — ha embertársaiét már nem is — még elismeri a magáé felett. Az örök üdvösséget akarja, hisz és remél, de már csak önértékből.

A kevély végső kifejlődésében Isten mellé, sőt fölé emeli magát. Tehát az ég és föld urát sem ismeri el a maga urának, következőleg parancsolatait sem veszi tekintetbe. Nem hisz és nem remél, hogy önközpontos világszemléletét a maga egészében megtarthassa.

289. — Nem idealizált állítások ezek?

— Úgy gondolod, hogy fejtegetésemben elhagytam a való életet és valahol a képzelet világában, a fekete felhők között jártam?

Nem tagadom! De minden lélek- vagy jellem-tani elemzés eszményesít. Az emberek közt sohasem találunk tiszta típusokat. Többé-kevésbé mindenki kevert jellem. A jónak és rossznak keveréke. A kevélységgel is csak így van. Találunk már a hencegők közt is olyanokat, akik Isten egyik-másik parancsolatán, habár súlyos bűn terhe alatt kötelez, könnyelműen túlteszik magukat, viszont a kevélység legvégső fokán álló emberben is lehetnek tiszta pillanatok, melyekben Isten irgalmától várja a maga üdvösségét. A kevélység négy fokának jellemzésével nem is az volt a célom, hogy az összes embereket pontosan beskatulyázzam, hanem hogy segédkezet nyujtsak egyrészt a legnagyobb lelki baj felismeréséhez, másrészt az alázatosság erényének kiműveléséhez.

290. Az alázatosság tehát, mint mondtam, az az erény, mellyel az ember a valóságnak megfelelő önismerethez jutván, saját mivoltát helyesen értékeli és e szerint cselekszik. Ha ezt a meghatározást jobban megfigyeled, hamarosan észreveszed, hogy az alázatosság is, mint minden más erény, két elem-ből tevődik össze.

- a) belső szellemből: felfogásból, lelkületből és
- b) ennek megfelelő külső viselkedésből.

Akinél *csak* az első van meg, a belső szellem, a lelkület — és ez minden erényre áll — az gyáva, mert nem meri kifelé megvallani, amire belső énje sarkalja. Akinél viszont *csak* a külső viselkedést találjuk meg, belső felfogás, szellem és lelkület nélkül, az képmutató.

Nem tagadom, hogy sokaknál azért ellenszenves az alázatos viselkedés, mert kiérezzük belőlük, hogy hiányzik hozzá a belső tartalom, és minden képmutatás visszataszító. Rendkívül fontos tehát, hogy az alázatosság belső lelkületét megszerezzük, másszóval megtanuljuk magunkat helyesen ismerni, a valóságnak megfelelően értékelni.

291. Legnagyobb akadálya ennek a valóságot visszaadó önismeretnek a meg nem tagadott önszeretet. A helyes önszeretetről már bőségesen beszélgettünk, azért nem tárgyalunk most tovább róla. Ha ez az akadály elhárult, képesek lettünk rá, hogy magunknak önmagunkról az igazat megvalljuk, még akkor is, ha az nemcsak kellemetlen, hanem fájó vagy éppen lesújtó volna. Szükséges ennek az előfeltételnek legalább megközelítése, mert amíg az önző, a meg nem fékezett, önmegtagadással helyes mederbe nem terelt önszeretet beszél a lelkünkben, ez, az első kedvezőtlen megállapítás után elfordítja magunkról tekintetünket és az alázatosság arany értékei elérhetetlenek maradnak számunkra. Ha elégségesen megtagadtuk magunkat és eléggé bátrak lettünk, hogy az igazságnak kápráztató fényébe belenézzünk: tegyük egymásután megfontolás tárgyává az alábbi igazságokat.

292. 1. Isten irgalmából ki-mi lehetnék? (Lehetnék, de nem lettem.)

a) Származhatnék királyi családból: egy uralkodóéból, kinek lábai előtt fekszik egy világbirodalom; kinek parancsára százmillió ember hallgat;

kinek gazdagsága mérhetetlen stb. De mi vagyok?

b) Lehetnék arcban, természetben oly szép és dőlceg, mint a görög szobrászat remekei; lehetnék többszörös világbajnok az atlétikában, birkózásban, vívásban, úszásban stb. De mi vagyok?

c) Lehetnék zeneszerző, kinek dalait az egész világ énekli; festőművész, mint Rafael vagy Michelangelo; tudós, mint Newton, Röntgen vagy Eötvös báró. Lehetnék nyelvzseni, ki 10—20 nyelven beszél, ír és olvas; író, kinek műveit számos nyelvre lefordították; költő, kinek verseit szerte a világon szavalják. De mi vagyok?

d) Lehetnék szent és csodatevő, mint Xavéri Szent Ferenc; tiszta lelkű, mint Szent Imre; irgalmas, mint Szent Erzsébet; egyszerűen kedves lelkű, mint Kis Szent Teréz. De mi vagyok?

És miért nem vagyok több? Mert Isten nem adott több talentumot, mert világtervéhez az én szerepemben egyszerűbb emberre volt szüksége.

De: — ha nem is teremtett óriásnak,

a) születhettem volna a nyomortanyák egyikén, koldusoknak koldus gyermeke...

b) Vakon, süketen, sántán és bénán...

c) Ugyefogyottnak, oktalannak, bambának...

d) Jellemtelennek, gonosznak, börtöntölteléknek...

A felvázolt két végpont közé soroljam be az embereket, ismerősöket és ismeretleneket, és ebben a sokmillió sorban hol állok én?

a) Születésem és származásom szerint?

b) Testi tulajdonságaim és képességeim szerint?

c) Lelki adottságaim és tehetségeim szerint?

d) Erényeim és erkölcsi értékem szerint?

Kérdezzem ismételten magamtól: és miért állok ott, ahol? Sem előbb, sem hátrább? Mert Isten irgalmából vagyok az, ami vagyok, és az ő irgalma csak ilyennek teremtett. Belátom, hogy adhatott volna

többet, sokszorosan többet, de ugyanúgy kevesebbet is.

293. 2. Mérjem össze magamat az angyalokkal és szentekkel. Évezredes, sőt évmilliók életkorukkal az én életem rövid napjait; a világmindenséget átfogó tiszta, mélységes tudásukkal az én araszos látköröm homályos ismereteit; ragyogó szentségükkel az én erényem próbálkozásait; számuk billiók seregével az én személyem egyetlenségét; kápráztató dicsőségükkel az én szegényes ismeretlenségemet. Aztán kérdezzem: Kicsodák ők, és ki vagyok én?

294. 3. Álljak végül Isten elé!

A teremő Atya elé... akinek kezében kering az egész világmindenség. Földünk: hegyeivel, vizeivel, szárazulataival és tengereivel. Napunk: és körülötte a bolygók, — 58 millió kilométerre a Merkúr, 149 milliónyira a Földünk és negyvenszer ilyen messze naprendszerünk utolsó ismert bolygója, a Plutó. Aztán a napok, a Betelgeuze, melynek belsőjében még a Marspálya is elférne, a Tejút, honnan a fény 50,000 évig jön le hozzánk és a 10,000-szer messzebb fekvő Spirálködök, csodás csillagviláguk milliónyi tömegeivel... Mennyi mérhetetlen csillag az Isten kezében!... És ezekben a szédületes dimenziókban hol vagyok én?

Álljak a Fiúisten, a Megváltó elé...

Nézzem önkéntes szegénységét: — A madaraknak fészkeik vannak és a rókáknak odúik, az Emberfiának nincs hová fejét lehajtsa, — mellyel bírvágyamat akarja gyógyítani... Tökéletes tisztaságát: — odaérkezének tanítványai és csodálkozásának, hogy asszonnyal beszélgetett (Jn. 4, 27.), — mellyel érzékiségemet igyekszik lehűteni... Maradéknélküli engedelmességét: — Az én eledelem az, hogy annak akarátát cselekedjem, ki engem küldött (Jn. 4, 34.), — mellyel önfejűségemet törekszik meghajlítani... Halálímenő önfeláldozását: — aki

keresztjét hordozván kiméne az úgynevezett koponya-hegyre, mely héberül Golgotának mondatik, ahol megfeszítették őt (Jn. 19, 17—18.), — mellyel önzésemet kívánta feloldani...

Nézzek a szemébe, amikor azt mondja nekem: Jer és kövess engem, — és mérjem fel a távolságot, ha ugyan tudom, amellyel elmaradtam mögöttem!

Álljak végül a Szentlélekisten, a Megszentelő elé, és végezzek lelkiismeretvizsgálatot... és ha elvégeztem, mondjak magamról ítéletet.

295. Ilyen tartalmú igazságok ismételt megfontolása elsegít a valóságnak megfelelő önismerethez. Először csak Isten akaratát fogjuk nagyrabecsülni, kifejezhetetlenül többre, mint a mienket, annyival többre, amennyivel Isten nálunk jobb és tökéletesebb és eszünkbe sem fog jutni a magunk vágyát-akaratát az Ővé elé helyezve halálos bűnre vete-medni. Aki idáig érett az önismeretben, abban kialakult az alázatosság első foka.

Önismeretünk további elmélyítése majd arra képesít, hogy Isten akaratát a magunké fölé értékeljük akkor is, ha nincs bűnről szó, és egyformán hálával, örömmel vesszük Isten kezéből az egészséget a betegséggel, az életet a halállal, a sikereket a sikertelenséggel, a gazdagságot a szegénységgel, a dicsőséget a megvetéssel: egyszóval a földi értelemben vett jót a rosszal. Képesek leszünk erre, mert belátjuk, hogy minden jó, ami Isten kezéből származik, ezerszer és milliószor jobb, mint saját vágyaink és kívánságaink, jobb, mert Isten végtelenszer jobb, mint mi! Aki ide felküzdötte magát, az elérte a szent egykedvűséget, az alázatosság második fokát... De még ennél is van feljebb, mert az önismeret lehet mélyebb.

Voltak, akik odáig lehatoltak Isten előtt semmiségük ismeretébe, hogy amikor tisztán-pusztán rajtuk állt, sem választották a maguk részére a jobbat, hanem mindig és mindenben és mindenhol a silá-

nyabbat és rosszabbat, amiben több a lemondás és önmegtagadás, a szenvedés és kereszt, a megvettetés és elmellőzés, mert mint vélték, a maguk számára még ez is messze érdemfeletti! Aki ide eljutott, az kéri magában az alázatosság legvégső fokát.

296. — ... A silányabbat és rosszabbat? ... Lemondás? ... Önmegtagadás? Most már értem, hogy miért kullogunk mi katolikusok minden téren tíz meg száz mérfölddel a másvallásúak mögött!

— Nól És miért?

— Mert az alázatosságot hirdetjük! Ez az erény pedig, mint most megértettem, kiöli az emberből az életkedvet, a vállalkozók merészességét, és egykedvűvé, lemondóvá, harcképtelenné zúzza össze erőinket... Hát lehet lemondással, önmegtagadással a katolikus ügyet szorgalmazni és előbbre vinni? Kell akkor még tülekedni, könyökölni vagy előre jutni, ha a silányabbat meg rosszabbat választjuk? Ha pedig ezt tesszük, minden téren nyakunkra nőnek ellenfeleink és kiszorítanak minden szerepből, minden állásból, minden rangból és hatáskörből.

— Nem tagadom, hogy fejtegetésem után kézenfekvő következtetésed. De egyet azért kérlek tőled! Mégis mivel magyarázod a szentek sikereit? Mert letagadhatatlan, hogy óriási sikereik voltak! Sikereik, mélységes alázatosságuk ellenére!

— Sikereik? A kolostorokban!

— Az élet egyéb küzdőterén nem? Nem ismerünk közöttük királyokat, tudósokat, politikusokat, hadvezéreket, szónokokat, emberbarátokat és világ-reformátorokat?

— Az mind régen volt! De miképpen érvényesülhet a mai protekciós világban az, aki alázatosan másoknak engedi át a jobbat, mert ő magát arra érdemtelennek tartja? Az ilyen ember egyenesen éhenhalásra kárhoztatja magát...

— Ha igazad volna, mivel magyarázod az Anyaszentegyház térhódításait? Állandó gyarapodását, erősödését, még a legborzasztóbb elnyomatások, üldözések és ellenpropaganda dacára is? Ne feledd, hogy mienk az igazság, és az igazság az, melynek győzni kell. Ne feledd, hogy velünk az Isten, és végső elemzésben az egész világ minden gyeplőszára az Ő szent kezében fut össze! És ne feledd végül, hogy az alázatosság forrása az igazság, az igazság pedig — ha mindjárt a rendezetlen önszeretnek fájdalmas is, mégiscsak szilárdabb talaj, mint a legkáprázatosabb hazugság. Egyetlen kevély sem bírhat ezért olyan rendületlen alappal és kitartó tetterővel, mint amekkorát az alázatosság nyújt.

A kevély a maga képzelt és túlértékelt erejében bízik, másszóval abban, ami nincs; az alázatos ezzel szemben, magában nem bízhatván, Isten mindenhatóságára és szeretetére, irgalmára és segítségére hagyatkozik, és dönts el magad, hogy a kettő közül melyik az indokoltabb és ezért sikert hozóbb, meg eredményesebb.

Elismerem, hogy az alázatosság nem könnyű erény, sőt azt is, hogy az evilági felfogással és gondolkodással homlokegyenest ellenkezik. Neked viszont azt kell elismerned, hogy ennek ellenére az Anyaszentegyházat győzelemről-győzelemre vitte és a szentek és erényhősök működése révén az egész emberiségre mérhetetlen áldást hozott.

Azt akarod, hogy személyed áldást hozó legyen?

Műveld ki magadban a katolikus erényeket, elsősorban valamennyi alapját, az alázatosságot, legalább első fokon.

Az alárendeltség szelleme

297. A nagy Világrendező egységes terv alapján teremtette a mindenséget. Elgondolása valóban méltó hozzá, a végtelen Bölcseséghez. Mert csodá-

latos az a felépítés, amit magunk körül látunk: az elképzelhetetlen kicsiből, — mai ismereteink szerint az elektronok építőköveiből, rendben és szabályosan kialakított elemeken keresztül az elképzelhetetlenül nagy csillagóriásokig, sőt azokon túl a spirálkódokig. És ki tudja, hogy a spirálkódok vagy csillagrendszerek tovább mit építenek fel, hogy hol van a teremtmények felső határa?

Ebbe a bámulatos alá- és fölérendeltségbe, ebbe a csodálatos világösszhangba állította bele Isten az embert, nem magára hagyottan és öncélúan, mint ahogy a nagymindenségben semmi sem egyedülálló és magára hagyott, hanem sokadmagával, közös célra, társaslénynek.

Az emberen tehát mint társaslényen a Teremtőnek ugyanaz a gondolata nyilvánul meg, mely minden mást, ami e világhoz tartozik, jellemez. Mondhatnám, Isten a maga művét, az utolsó részletig, azonos stílusban kivitelezte, mint nagy építőművészek a világ bámulatára emelt templomaikat.

Alá- és fölérendeltséget találunk a mikrofizikában és csillagvilágban, a kémiában, a biológiában, a növények és állatok között: összetartozást, melyet szükségszerűen ható vak törvények, a természet törvényei szabályoznak; alá- és fölérendeltséget tervezett Isten a társadalomba is, összetartozást, azonban nem vakon ható, hanem királyi mivoltunkhoz illően irányító erkölcsi törvényekkel: részünkről az alárendeltség szellemének közreműködésével. Mert az emberi társadalomban csak ott van az erkölcsi törvényeknek megfelelő összhang és rend, ahol tagjait az alárendeltség szelleme hatja át. E nélkül lázadások és forradalmak keletkeznek a társadalom legalsó sejtjében, a családban éppen úgy, mint a felsőbbrendű összetevőiben, a munkaközösségekben, községekben, tartományban, sőt legvégső kialakulásában magában az államban is.

A rendezett földi életnek, vagy ami ugyanaz, evilági boldogságunknak nélkülözhetetlen kelléke

tehát, hogy kiműveljük magunkban az alárendeltség szellemét.

298. — Miért van az mégis, hogy az emberek inkább a fölérendeltségre vágnak; inkább akarnak parancsolni, mint szótfogadni?

— Mert hiányzik belőlük a megfelelő alázatosság: a valóságot ábrázoló és azért az engedelmes-ségre képesítő önismeret. Helyében pedig ott van rendezetlen önszeretetük által létrehozott önközpontos világszemléletük. Alázatosság nélkül elképzelhetetlen az alárendeltség szelleme, viszont e nélkül utópia a földön bármiféle szociális boldogság.

299. — Tulajdonképen miben áll ez a szellem?

— Abban, hogy előjáróinkat királyi életünk színvonalán elismerjük magunk felett, alattvalóinkkal pedig királyi mivoltunkhoz illően bánunk. Két szóval így fejezem ki: emberhez illő módon tudunk engedelmeskedni és parancsolni.

300. — Van erre vonatkozó isteni parancs?

— Ha nem volna, engedelmességre és parancsolásra akkor is szükség volna, mert természetünkhöz tartozik, társas mivoltunk egyszerűen magával hozza és életünk megköveteli. De Isten tételes törvénnyel is kifejezte akaratát:

„Tiszteld atyádat és anyádat, hogy hosszúéletű légy azon a földön, amelyet az Úr, a te Istened majd neked ad.” (II Móz. 20, 12.)

— Isten hosszú életet ígér az engedelmesnek, és mégis tudunk egy egész sereg szótfogadó, sőt szent gyermekről, aki serdülő korban meghalt! Hogy van ez?

— Azért idéztem szó szerinti a Szentírást, hogy ezt a kérdéset megelőzzem! Isten a Sínai pusztában a zsidó néphez beszélt. Szavainak értelme nyilvánvaló: Ha a népben kifejlődik a szülők tisztelete, vagy ami ugyanaz, a tekintélytisztelet (az alárendeltség szelleme), hosszú életű lesz hazájában.

Ellenkező esetben széttűlnek, forradalmak, lázadások, belső bomlás megemészt.

301. Előttünk, Isten fogadott fiai előtt azonban, a negyedik parancson túl ott lebeg Jézus példája, melyre Szent Pál hivatkozik. „Megalázta magát, — írja az Apostol — engedelmes lett a halálig, és pedig a halálig a keresztfán. Ezért az Isten is igen felmagasztalta őt és oly nevet adott neki, mely minden más név fölött van: hogy Jézus nevére minden térd meghajoljon.” (Fil. 2, 8—10.) Az engedelmességért tehát Isten jutalmazza, el nem múló dicsőséggel.

302. — Csak ne volna az engedelmesség olyan nehéz!

— Eleinte minden bizonnyal az, és ha nem gyarapodunk az alázatosságban, a korral mindig nehezebb lesz; ha ellenben a helyes önszeretetet magunkban fokról-fokra kiműveljük, lassacskán az engedelmesség nehézségei is elenyésznek.

— Miképen engedelmeskedhetik az ember, ha belátja, hogy felettese helytelen dolgot parancsol, melynél ő sokkal jobbat tudna elrendelni?

— Ez az eset, nem tagadom, előadhatja magát. De mert az alárendeltség szelleme ilyenkor is az engedelmességet követeli, gondolj a következő négy igazságra:

1. Mindíg tedd fel, hogy az előljáró legalább olyan tehetséges, mint te. Csak erősen önközpontos felfogásúak nem tudják ezt embertársukról feltételezni.

— Sohasem fordulhat elő, hogy az előljáró a tehetségtelenebb?

— De előfordulhat. Éppen azért:

2. Fontold meg, hogy mert magasabban áll, szélesebb látókörű. Azonkívül mások, idősebbek, tapasztaltabbak, eszesebbek tájékoztatták és bizonyára egész sereg olyan okkal ismertették meg, mely előtted ismeretlen. Ezért ha te mindazt tudnád, amit ő, bizonyára ugyanazt rendelnéd el, vagy még

azt sem, nem hogy jobbat. Ami pedig előtted jobbnak látszik, valószínűleg csak a felületesebb tájékozottság miatt látszik jobbnak.

3. Harmadszor fontold meg, hogy sem Isten, sem ember egyetlen törvénye sem mondja ki, hogy mindig a jobbat kell parancsolni. Egészen közepes értékű parancsok is megfelelő eredményhez visznek, ha híven és az egész vonalon betartják azokat, míg a legjobb parancs is csütörtököt mond az alárendeltség szellemének hiányán. Másszóval a tökéletes engedelmeskedés a közjó szempontjából sokkal fontosabb, mint a kifogástalan parancs.

4. És végül ne feledd, hogy kifogástalan parancs nincs, mert még Isten parancsait is állandóan bírálják, nehezményezik. Jelszavad legyen tehát: kifogástalan engedelmesség, mert ez a földi jólét-hez elvezető út.

303. A valóban kifogástalan engedelmesség gyakorlatahoz, másszóval az alárendeltség szellemének tökéletes elsajátításához azonban még egy nagy igazság megfontolására szükséged van: gondold meg újra meg újra, hogy maga Isten volt az, aki az embert társaslénnyé teremtette, tehát Ő, a végtelen Bölcsesség rendelkezett úgy, hogy előjárók és alattvalók legyenek. Ezért nem túlságosan nagy hit kell hozzá, hogy az előjáróban Isten akaratának képviselőjét meglássuk. Másszóval „az előjárónak nem azért kell szótfogadni, mert okossággal, jósággal és bármi egyéb isteni ajándékkal van felruházva, hanem egyesegyedül azért, mert Isten képét viseli, s annak nevében parancsol, aki mondja: „Aki titeket hallgat, engem hallgat, és aki titeket megvet, engem vet meg.” (Lk. 10, 16.) Ellenkező esetben is, ha az előjáróban talán kevesebb a belátás és okosság, korántsem szabad az iránta való engedelmeségben bármiképpen is alábbhagyni, amennyiben előjáró, hiszen Annak a képviselője, Akinek bölcsesége nem tévedhet, s Aki maga is pótolni fogja, ami

szolgájában hiányzik, ha akár az erény, akár egyéb jeles tulajdonság dolgában fogyatékos is”.

Hogyha továbbá megfontolod, hogy minden hatalom onnan felülről, azaz Istentől ered, még olyan igazságtalan esetben is, amilyenben Poncius Pilátus ítelt Jézus Krisztus felett (Jn. 19, 11.), sohasem okoz majd az engedelmesség nehézséget, habár megengedem, hogy engedelmességed nem lesz mindjárt tökéletes.

304. — Nem lesz mindjárt tökéletes? Hát hogyan? Ha valaki megteszi azt, amit neki mondanak, az még nem tökéletesen engedelmes?

— Külső látszatra minden bizonnyal, de nem az alárendeltség szelleme szerint. Mert ez a szellem többet mond, mint pusztá szófogadást. Teljesíthetjük ugyanis a kapott parancsot csak külsőleg. Megtesszük, amit meghagytak, de belsők fel van háborodva a parancsnak — véleményünk szerint — céltalan volta miatt. Ez a merő külső engedelmesség ugyan már engedelmesség, de az erény legalsó foka, mely még messze áll az alárendeltség szellemétől.

Ez a szellem azt kívánja, hogy igyekezzünk az előljáró akarátát egészen a magunkévá tenni, hogy ugyanazt akarjuk, amit ő. Aki ezt teszi, az nemcsak külsőleg hajtja végre a parancsot, hanem egyetértő készséget is mutat, úgyhogy mindkettő: előljáró és alattvaló egyet akar vagy nem akar.

— De miképen akarhatja az ember ugyanazt, ha egyszer tisztán látja, hogy előljárója rossz nyomokon járva helytelenül parancsol?

— Figyelmeztesse felettesét a maga meglátásaira, és ha előljárója továbbra is kitart a maga akarata mellett, fontolja meg ismételten, amiket az előzőkben elsoroltam. Hogy pedig a maga akarátát főnökével tökéletesen összhangosítsa, igyekezzék ugyanarra a belátásra is eljutni, mely előljáróját a kifogásolt parancs kiadására bírta. Tájékozódjék. Kutassa fölöttese indokait. Mérlegelje, méltányolja

álláspontját. És ha sikerült jóakarattal, igyekezettel a maga ítéletét összhangolni előljárójáéval, elérte az engedelmesség harmadik fokát: az alárendeltség szelleme szerint is tökéletesen járt el. Ez a szellem tehát azt kívánja, hogy ne csak külsőleg fogadjunk szót, hanem belsőnket is hozzuk előljárónk parancsával összhangba: akaratunkat, ugyanazt akarva, és értelmünket, parancsát tőlünk telhetőleg védelmezve, helyeselve. Ha az önképzésben idáig feljutottunk, nem várjuk meg előljáróink parancsát, hanem igyekszünk ellesni akaratukat, kívánságukat, és még mielőtt szólnának, megteesszük, amit akarnak.

A családban

305. Az az egymásrautaltság, melyet Isten az emberbe beleteremtett, legszembeesőbbben mutatkozik a férfi és nő viszonyában.

Ha megfigyeled a férfijellemet, az első, amit rajta észreveszel, az önigenlés. A férfi önmagáért van. A maga portáján a maga ura akar lenni. Testi alkata, izomzata, szívóssága, munkabírása, produktív, alkotni vágyó szelleme képesítik rá. Harcra, küzdelemre született és kemény lelke jól bírja az élet viharait. Mégis lelkében hordozza a vágyat a megértő, szerető, hozzá simuló élettárs után. Nyugtalan, amíg meg nem találta, és ha ráakadt, azt mondja: úgy gondolom, ő az, akivel boldog lehetek. A férfi tehát annak ellenére, hogy a maga ura akar lenni, boldogságát akkor találja meg, ha mástól kapja.

A nő ezzel szemben egészen a másiknak született. Szelleme receptív, tanulni, befogadni vágyó. Kedélye lágy, nem harcokra való. Férje és gyermekei töltik ki lelkét. Finomsága, alázata, türelme arra képesítik, hogy megértsen és alkalmazkodjék, hogy életet adjon és szerelmet, szeretete által pedig

boldogságot. A maga boldogságát is akkor találta meg, ha másnak adta. Ha életpárjára talált, azt szokta mondani: gondolom, ő az, akit boldoggá tehetek.

Az elmondottakból láthatod, hogy a hitvestárs urának kiegészítő része, mint a magyar szó helyesen jellemzi: fele-sége; a férj viszont fele-ségének feje, ura. Feleségem és uram. Ez a két szó fejezi ki legtalálóbban azt az összetartozandóságot, melyet Isten a férfiba és nőbe beleteremtett, és ugyancsak ez a két szó fejezi ki azt az alárendeltséget, melynek közöttük Isten elgondolása szerint fenn kell állni.

Feleségem! Tehát nem cselédem, rabszolgám, kedvteléseim, vágyaim eszköze, — és más semmi! Hanem feleségem, azaz második énem, alterégóm, bizalmasom és legjobb megértőm, terveim ismerője és gondolataim ihletője, vigaszom, támaszom, örömem, egyetlenem és mindenem.

Uram! Tehát nem pénzforrásom, bevásárlóm és házi szállítóm; szolgám, meg henylő életem istápolója, — és más semmi. Hanem uram, azaz parancsolóm, kinek családi fészket napossá, meleggé, ragyogóvá, széppé, kedvessé, illatossá kell varázsolnom azzal, hogy ellesem vágyait és kívánságait, hogy megsejtem gondolatait és terveit, hogy gyógyító irt öntök fájó sebeire, vigasztalást és örömet bánatos szívébe.

Úr és feleség a jellemzett értelemben csak boldogok lehetnek egymásmellett és egyszer sem okoz majd problémát közöttük az alárendeltségi viszony.

306. — Nem kicsit a középkorba való felfogás ez?

— Miért volna oda való?

— Mert ma mindenfelé azt hangoztatják, hogy több jogot kell adni a nőnek. Fel kell őket szabadítani a férfiak zsarnoksága alól. Emancipációról, egyenjogúsításról beszélnek.

— Ismerem ezeket a kiszólásokat. Nem taga-

dom, hogy a 20. század életviszonyai, továbbá a férfiak sokszor meg nem felelő, a családalapításra elégtelen kereseti lehetőségei, a folytonos háborúk következtében megfogyatkozott számuk stb., stb. megnehezítette a nők férjhezmenetelét. Hogy sokan közülük kénytelenek ezért kenyérkereset után nézni, sőt állásukban férjük oldalán is megmaradni. Mindezt tudom. De mindezek beteges tünetek, melyek annál inkább gyógyításért kiáltanak, minél inkább elmérgesedtek. Tehát gyógyításért, nem szentesítésért. Márpedig minden női emancipációért indult mozgalom, eltekintve attól, hogy élettanilag képtelen dolgot tűzött ki céljául, a mai romlott gazdasági viszonyok szentesítése volna.

— Miért képtelenség a nők teljes egyenjogúsítása?

— Mert a nő egyenjogúsítva is csak nő marad, testben-lélekben finomabb, törékenyebb a férfinál, mindig a férfira utalva, és sohasem mint vetélytárs vele szembeállítva. Ha tehát az életküzdelmek versenypályáján egymással szembekerülnek, mindig a nő lesz a vesztes.

307. — Zárjunk tehát le előttük minden érvényesülési lehetőséget?

— Ezt nem állítottam. A nőnek is királyi élete van. Halhatatlan lelke, értelme és szabadakarata, akár a férfinak. Őt is földi örömökre és örök üdvösségre hívta meg az Isten. Neki is vannak életérdekei és kötelességei, életigényei és jogai, melyekhez el kell őt juttatni. Ezért ahol szükséges, nyílnak meg előtte az érvényesülés lehetőségei, de sohase tévesszük szem elől, hogy őt az Isten nővé alkotta, a férfinál érzékenyebb és jóval finomabb lényvé, akit kegyetlenség volna az élet tülekedésébe, durva és gyűlölködést termő politikai harcaiba beledobni.

A nő sokkal gyengébb, semhogy pl. bányák, vasgyárak és hámorok, pályaudvarok és kikötők

nehéz, ideg- és izommunkáját bírnia, — de félénkebb lényének az a felelősség sem való, melyet milliós vállalatok, községi vagy állami hivatalok vezetése jelent. Megtalálja ő a maga alkatának megfelelő érvényesülést egyes szelídebb természetű kerti, mezei, gazdasági munkákban vagy iparágak műhelyeiben, üzletek asztala mellett — és a karitatív téren: az iskolában, a szegények, betegek, nők meg gyermekek gondozásában, ápolásában, gyógyításában, de ott is csak addig, míg anyává nem lett. Mert ha őt egyszer Isten e legszentebb munkakörbe beleállította, akkor már idejének és szabadságának, munkaerejének és figyelmének túlnyomó részét gyermeke vagy gyermekei veszik igénybe és akkor ő a társadalmat jobban nem szolgálhatja, mint ha kicsinyeit kifogástalan emberekké, hazafiakká és állampolgárokká neveli. Éppen ezért legyen fő-törekvésünk minél inkább visszaadni a nőt Istentől neki szánt hivatásának, a családnak, gyermekeinek és urának.

308. Ebben a törekvésében a legnagyobb szerep a férfinak jut, akinek kötelessége először feleségét százszázalékosan családjának biztosítani, azután mindazt, ami társadalmi rangjához illő ellátásukhoz szükséges, előteremteni. Súlyosan vétkezik ezért az a férfi, aki keresetét elissza, elkártyázza, elmulatja, családjáról pedig csak kolduskenyérrel gondoskodik.

309. Kötelessége továbbá, hogy feleségének katolikus felfogásában támasztéka legyen, hogy gyermekeit katolikus szellemben nevelje és neveltesse. Súlyosan vétkezik az a szülő, aki bár tehetné, nem-törődömségből vagy az Anyaszentegyház iránt táplált ellenséges érzületből gyermekeit másvallásúak iskolájába járattja, mikor állami vagy éppen katolikus iskola is rendelkezésre áll.

A gyermek számára az iskola a családi otthon folytatása, azért lássa meg tanítóiban és nevelőiben

szüleinek helyetteseit, akiknek éppenúgy szeretettel, tisztelettel és engedelmességgel tartozik, mint nekik.

310. Mivel Isten teremő végzése folytán a családban a férfi az úr, a természet rendje szerint ő képviseli otthonában a tekintélyt. Rettenetes ezért a felelőssége, ha egész személye, egyénisége nem a királyi életfelfogást tükrözi vissza, ha tekintélyével nem Isten fogadott fiainak életirányát jelöli ki, ha feleségének és gyermekeinek megbotránkoztatójává lesz.

— Mit tegyenek, ha apjuk bűnt parancsol?

— Amikor a törvényről beszélgettünk, már megvitattuk kérdésedet. Az a parancs vagy törvény, — mondtuk akkor — mely Isten akaratával ellenkezik, semmis és mert semmis, senki sem tartozik követni. Ha azonban a férfi durvalelkű és erőszakosságra ragadtatja magát...

— Akkor felesége és gyermekei nem tartoznak bőjtölni...

— Már t. i., ha a bőjt volna a veszekedések oka, de minden más kérdésre vonatkozólag is intézkedett az Anyaszentegyház. Azért az az asszony, aki ura oldalán ilyen helyzetbe jutott, és félő, hogy ellenállása esetén férje cserben hagyja, — ami a család pusztulását jelentené — akkor őszinte szívvvel tárja fel állapotát lelkiatyja előtt, aki majd az Egyház törvényei és lelkipásztori bölcsesége alapján megmondja neki, hogy mit tegyen.

311. — Hány éves korukig tartoznak a gyermekek szüleiknek szót fogadni?

— Általában addig, míg a család kötelékéhez tartoznak. A leány, ha férjhez ment, urának van alárendelve, a fiú, ha önálló lett és saját maga keresi meg kenyerét, már a maga ura. A kegyelet és tisztelet azonban magával hozza, hogy szüleik tanácsát továbbra is meghallgassák.

312. — Megtilthatják-e a szülők gyermeküknek, hogy azt vegye feleségül vagy ahhoz menjen férjhez, akit szeret?

— Meg nem tilthatják. De kötelességük figyelmeztetni gyermekeiket az ítéletük szerint nem megfelelő házastárs előnytelen tulajdonságaira és azokra a nehézségekre, melyek ebből a jövőendő házasságban és társadalmi életben előadódnak.

A szerelmesek rendszerint elfogultak. Csak napsugarat, fényt és ragyogást látnak; édességet, virágillatot éreznek. Mint fiataloknak, tapasztalatuk sem elég, hogy a jövő élet ezer nehézségére helyesen következtethessenek. Éppen ezért nagy áldás számukra idősebb, lehiggadtabb, tapasztaltabb, messzebb látó és gyermekeik javát őszintén akaró szüleik szeretetből fakadó tanácsa; részükről viszont, ha nem is bűnös, de legtöbbször vakmerőség a szembehelyezkedés.

Természetesen van olyan eset is, amikor a szülőket nem eszményi szempontok vezetik tanácsuk megadásában. Jól teszik tehát a fiatalok, ha olyan nagyfontosságú dologban, amilyen a házasság, másoknak, kereszt- vagy bérmaszülőiknek és a legpártatlanabb egyénnek: lelkiatyjuknak tanácsát is kikérik.

313. Amint gyermekeik házasságához, úgy pályaválasztásukhoz is csak mint tanácsadók szólhatnak hozzá. Az életpályához lelkesedés, becsvágy, buzgalom szükséges. Nélkülük nehéz a boldogulás. Viszont ilyen lelkülettel csak arra a pályára lépünk, melyre szívünk vonz. Ezért a kényszerből választott életpályán bilincsbeverten járnak az emberek, és nem kívánhatja gyermekétől egyetlen szülő sem, hogy egész életén át megbénítva, szíve vágjától megfosztva érezze magát.

314. A gyermek, ha önálló lett vagy házasságra lépett, kiszakadt szülei alárendeltsége alól. Nem

tartozik tovább szót fogadni, de a tisztelet, szeretet és kegyelet továbbra is kötelezik.

— Akkor is, ha a szülők jogtalanságot követnek el gyermekeikkel?

— Akkor azok a szabályok érvényesek, melyeket az ellenszerezetettel kapcsolatban megbeszélünk. Mivel azonban szülőkről van szó, akiknek szeretete mégiscsak mélységesebb, lényegesen többre van szükség, hogy igazi ellenségeskedés kitörhessen. Gyakoribb az eset, amikor a gyermek ragadtatja magát méltatlanságokra szülei iránt.

Serdülő korba jutva engedetlenkedni kezd. Inkább hallgat kétes jellemű barátaira vagy barátnőire, mint hozzá közelebb álló atyjára, anyjára. Akárhányszor lelkére, egészségére, egész jövőjére valóban káros, sőt végzetes foglalkozást keres, élettársat választ és mindezt szülei tanácsának kikérése nélkül, sőt akárhányszor ennek ellenére. Természetes, hogy új környezete elhidegíti szívében és később egészen ki is oltja a tartozó szülői szeretetet, és ahol ez a szeretet megszűnt, ott tiszteletet is hiába keresünk. Mit várhat az ilyen gyermektől öregkorára a szülő? Pedig hogy előregedett, betegessé lett, keresetképtelenné vált szülőiket felkarolják, támogassák, számukra csendes, nyugodt, Istennel egyesült öregkort biztosítsanak, a gyermekek súlyos kötelességeihez tartozik.

Gondolom, nem kell külön említenem, hogy amint a szülők vétkeznek, ha az Istentől reájuk bízott gyermekek lelki sértetlenségét és finomságát durva bánásmóddal tönkre teszik, még inkább bűnös a gyermek, ha szülei iránt szeretetlen, durva és goromba, ha őket folytonosan keseríti vagy éppen testileg bántalmazza, üti, veri. Az alárendeltség szellemét pedig minden elsorolt bűnnél jobban sérti a szülők megölése, az apa- vagy az anyagyilkosság

315. Minde rémségektől azonban nem kell félni azt a családot, ahol a szülők Isten fogadott fiainak

királyi életét élik és gyermekeiket is erős kézzel erre nevelik.

— Erős kézzel?

— Igen! Mert a helyes önszeretet csak abban a gyermekben fejlődik ki, akit a szülők zsenge kora óta Isten iránti szeretetből önmegtagadásra, lemondásra neveltek, ha kellett, szigorral és büntetéssel is. Az úgynevezett majomszeretet, mely a kicsiben csak a testet látja és kívánságára, szeszélyeire mindent megad, mely eltűri erőszakoskodásait, dacosságát, a helyett, hogy akarátát céltudatosan, okosan, következetesen engedelmességre hajlítani, maga lesz gyermeke cselédjévé, sőt rabszolgájává. A majomszeretet, mint mondom, nem érdemel a gyermek részéről viszonzszeretetet, mert csak eltorzított lelket nevel fel benne, de nem is fog őszinte igazi viszonzszeretetre találni. Gyermekeik nevelése szempontjából végtelenül fontos tehát, hogy a szülők maguk is kifejezetten éljék Isten fogadott fiainak királyi életét, és minden igyekezetükkel törekedjenek gyermekeik érdekében a katolikus erényeket a maguk lelkében kiművelni.

316. A család kötelékéhez tartoznak még a házi-alkalmazottak, más néven cselédek. Őket nem születésük kapcsolja a családhoz, hanem szerződés, legtöbbször szóbeli megegyezés. Maguk részéről vállalkoztak a család érdekében fáradni, dolgozni: ellenértékképen a családtól ellátást kapnak.

Az alkalmazott azonban, ha hűséges, többet ad. Igyekszik magát a család érdekeivel azonosítani, a családdal mindenben együttérzeni, jóban, rosszban kitartani. Ugyanígy a családapa és családanya, ha királyi életűek, nem elégszenek meg a kialakított bérrel meg ellátással, hanem testileg-lelkileg is gondját viselik alkalmazottjuknak. Bevezetik a házimunkák ügyesebb, pontosabb végzésébe, igyekeznek hiányos ismereteit kiegészíteni, jóra való olvasmányokat juttatnak neki, ügyelnek rá, hogy

vallási kérdésekben megfelelően jártas legyen és Isten iránti kötelességeinek híven eleget tegyen. Természetes, hogy a katolikus szeretet törvénye szerint bánnak vele, és gyermekeit is, ha vannak, hasonló erényekre szoktatják.

Mert a cselédnek, különösen, ha finomabb lelkű és tehetségesebb, nem könnyű a sorsa. A társadalomban a legalárendeltebb szerepet kell megjátszania, és ha minden alárendeltséghez önlegyőzés kell, a legalárendeltebb szerep erényes betöltéséhez nem csekély önmegtagadásra van szükség.

Viszont roppant kevés lelki finomságot és műveltséget árulnak el azok, akik az alkalmazottakkal, cselédekkel durván bánnak, felsőbbbrangúságukat velük folytonosan és bántóan, akárhányszor kegyetlenül éreztetik. Gondolom, magadtól is megítéled, hogy mekkora bűnök követhetők el ezen a téren. Sokkal súlyosabban vét azonban, aki cselédje, alkalmazottja függőségét bűnre használja, akár azáltal, hogy vétkes parancsokat ad neki, akár azáltal, hogy őt bűntársává teszi.

A munkaközösségben

317. A családhoz hasonlóan alsófokú, de más természetű társadalmi sejt a munkaközösség. Akkor jön létre, ha valamely, csak közös munkával elérhető cél érdekében ketten vagy többen társulnak. Munkaközösségben él tehát tulajdonképpen már a háziasszony is szolgálójával vagy szolgálóival, a gazda és földbirtokos cselédségével, a mester inasaival, segédeivel. Munkaközösségek továbbá a termelő és fogyasztási szövetkezetek, a gyárak és üzemek, az ipari, kereskedelmi és közlekedési vállalatok. Munkaközösségek a bankok és irodák, a hivatalok és kórházak, a rendőrség, csendőrség és katonaság, az iskolák és testületek. Minde munkaközösségek egy-egy munkacél elérése érdekében létesültek, mert e cél eléréséhez egyetlen ember

tevékenysége nem elég. A munkaközösségek tehát szükségszerű képződmények, az ember természetének társas jellegéből kifolyólag keletkeztek.

318. A közös cél elérése természetszerűleg egységes irányítást követel, azt t. i., hogy az a sokaság, mely a munkaközösségben társult, egységes terv szerint dolgozzék. Ha ez hiányzik, fejtelenség jön létre, mely a kitűzött céltől csak eltávolít.

Amde az egységes irányítás lehetetlen irányítók és irányítottak, másszóval előjárók és alattvalók nélkül. Vagyis a munkaközösségben is érvényesülni kell az alárendeltség szellemének.

Míg azonban a család tagjait a szeretet kapcsai és az élettani összetartozás fűzi egybe, addig a munkaközösségek túlnyomó részben szerződéses érdekszövetkezések.

A szerződő felek egyike a munkaadó, a másik fél a munkavállalók, azaz a munkások és alkalmazottak, ha szellemi tevékenységre szerződtek: a hivatalnokok vagy tisztviselők.

319. A munkaadó a kezdeményező. Ő találta meg azt a célt, melyet mások munkája segítségével el kell érni. Különféle néven találkozunk vele. A gyáros, a vállalkozó, az iparos, a kereskedő, a földbirtokos és gazda, a község, vármegye és állam, amennyiben munkára szerződtetett vagy felfogadott alkalmazottai vannak, mind munkaadók.

A kezdeményezés vagy másszóval vállalkozás teszi a munkaadót az egész munkaközösség irányítójává, előjárójává. A munkavállalók vele szerződnek. Eladják neki tudásukat és munkaerejüket a munkacél érdekében, és vállalják az alárendeltséget, pénzbeli vagy természetbeni ellenszolgáltatásokért.

320. A munkavállalók alárendeltségi viszonyát tehát azok a szerződések szabályozzák, melyeket a munkaadóval kötöttek. Lehetnek ezek egyszerű

szóbeli megállapodások, amilyenell például a cse-
lédek és házialkalmazottak lépnek munkába és
lehetnek írásban is lefektetett, számos szempont-
ra kiterjedő megegyezések (kollektív szerződések),
amilyeneket például gyárak kötnek munkásaikkal.

Minél több és nehezebben megszerezhető szak-
ismeretet és tudást ad el a munkavállaló, annál
nehezebben feloldható feltételek mellett szokták
megkötni a szerződéseket. Egyszerű házialkalmaz-
ott pl. 14 napi felmondás után már kiléphet a
munkaközösségből, szakmunkások, üzemvezetők és
hivatalnokok már több hónapi, sőt egy évi felmon-
dást is kiköthetnek.

321. Természetes, hogy munkavállalók a maguk
megélhetésének biztosítására vagy megkönnyíté-
sére lépnek a munkaközösségbe. Éppen ezért cél-
talanná válik az számukra, ha megélhetésüket vala-
mely közbejött oknál fogva tovább nem biztosít-
hatja. Ez az eset pedig a gazdasági viszonyok válto-
zékonysága folytán egykönnyen előadhatja magát.
Megeshetik például, hogy valamely iparcikk máról-
holnapra elavulttá válik vagy előállítására más
gyár olcsóbb és szabadalmazott eljárást vezet be.
Háborúk és békekötések, piacok elvesztése vagy
elemi csapások, mind előidézhetik, hogy valamely
munkaközösség további fenntartása nem érdemes,
— az előállított árut a munkaadó nem tudja tovább
úgy eladni, hogy munkavállalóival szemben szerző-
désileg vállalt kötelezettségeinek eleget tehessen.
Kénytelen ezért az üzemét felszámolni és munka-
vállalóit elbocsátani.

322. Megeshetik, hogy az általános megélhetés, az
úgynevezett árindex lesz drágább.

— Mi az árindex?

— Az a jelzőszám, mely megmondja, hogy a
megélhetés valamelyik előző időponthoz viszony-
lítva mennyivel drágult vagy olcsóbbodott. A
jelzőszám emelkedése általános drágulást, esése

olcsóbbodást jelent. Előidézhetheti az általános drágulást például az államháztartás egyensúlyának meg bomlása következtében előállott infláció, azaz a szóbanforgó ország pénzének elértéktelenedése vagy rossz termés, blokádnak stb. Ilyenkor a munkavállalók abból az ellenszolgáltatásból, melyet a munkaadótól kapnak, nem tudnak megélni és ezért kénytelenek a munkaközösségből kilépni.

323. Igen ám! De mit kezdjen a munkaközösségből elbocsátott vagy kilépett munkavállalók tömege? A munkaadó, ha üzemét felszámolta, legtöbbször nincs reménytelen helyzetben. Eltekintve, hogy magában van, rendszerint megmaradt a tőkéje és ezért könnyen talál másféle elhelyezkedést. Vele szemben az elbocsátott vagy kilépett munkavállalók sokan vannak és tőkeszegények. Mihez fogjanak? Hol helyezkedjenek el? Nehéz kérdések!

Állandóan fenyegeti a munkavállalót továbbá a megrokkolás veszélye. Szerencsétlenség, baleset, betegség következtében fiatalon munkaképtelenné válhat. Mit kezdjen akkor? És végül, mint minden embernek, neki is sorsa lesz egykor az előregedés, amikor tovább nem dolgozhat. Nyugdíjat a legtöbb munkaközösség nem fizet. Vagyonra fizetéséből szert nem tehetett... Egy hosszú, nehéz munkában eltöltött élet után nyomorogjon?... Ezek a 20. század gazdasági életének kétségkívül legnehezebb problémái, melyeken sokféleképpen iparkodnak segíteni.

324. A munkások például összes életérdekeik védelmére szervezetekbe tömörültek. E szervezetek vállalják tagjaik elhelyezését. Ők kötik meg a munkaadókkal a kollektív szerződéseket, melyek által nemcsak emberhez illő díjazást, újabban családi bért igyekeznek a munkavállalók számára biztosítani, hanem a betegségi segélyt, rokkantsági és öregkori nyugdíjat, évente fizetéses szabadságot, sőt a korunkkal velejáró kulturális igényeket is.

325. — Mi a családi bér?

— Azt a fizetési rendszert nevezzük családi bérnek, mely magasabb díjazásban részesíti a nős munkavállalót, mint a nőtlen, és ismét többen a gyermekek atyját, gyermekei száma szerint.

326. Természetes, hogy ezt a roppant terhet a nevezett szervezetek nem bírhatják, és ezért törekedtek már évtizedek óta azokat, legalább részben a munkaadókra áthárítani. Így jöttek létre a munkaadók és munkavállalók közös járulékaiból a betegsegélyző, munkás- és társadalombiztosító intézmények megkórházak, melyeket napjainkban mindenfelé az államok is támogatnák, sőt felügyeletük alá vontak.

327. Sok munkaközösség rendelkezik az elsorolt jóléti intézményeken kívül kultúrházzal, melyben ma már megfelelő szak- és szépirodalmi könyvtár, klubhelyiségek, színpad és önképzőkörök, fürdők stb. szükséges berendezés áll a munkavállalók szabad rendelkezésére; azonkívül a testnevelés céljainak megfelelő sportpálya.

328. A zavartalan termelés az egész közgazdaság érdeke lévén, az államhatalom a maga részéről igyekszik mindent megtenni ennek biztosítására. Behozatali vámokkal megnehezíti a versenyképes iparcikkek beözönlését, kedvezményekkel előmozdítja nyerstermékek behozatalát, szabályozza, engedélyekhez köti az üzemek keletkezését és terjeszkedését, igyekszik kiviteli kedvezményekkel újabb piacokat szerezni, ahol a munkaközösségek termelvényeiket elhelyezhetik stb., stb. De mindennek ellenére megtörténhet, hogy a munkavállalók a szerződésileg kikötött feltételek mellett tovább nem tudnak dolgozni. A gazdasági okok mellett eszményi szempontok, politikai, világnézeti ellentétek is előidézhetik ezt. Ilyenkor munkaadójukkal újabb szerződés megkötésére folytatnak tárgyalásokat, melyekben a nehezményezett pontokat orvosolni törek-

szenek. Ha a munkavállalók kívánságai indokoltak és pl. az árindex alakulása megengedi a kívánt fizetésemelést, de a munkaadó ridegen elzárkózik a méltányos kérések teljesítése elől, mint utolsó eszközzel élhet a munkásság munkabeszüntetéssel, a sztrájk jogával.

A sztrájk mindig veszedelmes eszköz. Mert nemcsak annak a munkaközösségnek termelését bénítja meg, ahol kitört, hanem akárhányszor az egész országra károsan hat (pl. vasutas-, postás-, pék-sztrájk vagy télen szénbányászsztrájk stb.). Azért a munkásságnak sem szabad könnyelműen a sztrájkhoz folyamodni, hanem csak végső esetben, ha a maga emberi életéhez való jogait másképp sehogy sem bírja kiküzdeni.

329. Mindenkor tilos és vétkes azonban a szabotázs, az ipari és gyári berendezések szándékos rongálása, pusztítása, először, mert ez nem alkalmas eszköz, hogy a munkavállalókat jogaikhoz eljuttassa, másodszor, mert mindenkor pusztítása a nemzeti vagyonnak.

330. — Megengedett a szimpátiasztrájk?

— A munkásszövetkezetek tagjaik felvételénél ki szokták kötni, hogy tagjaik bérharcaikban egymásért helytállhassanak (szolidaritás). Az a munkaadó, aki ilyen alapon álló munkásszövetkezettel szerződött, eleve számolt a szimpátiasztrájk lehetőségével. Azért azonos munkásszövetkezetek tagjai támogathatják egymás jogos követeléseit rokon-szenvből munkabeszüntetéssel. Idegen szövetkezetek tagjai azonban csak akkor, ha a sztrájkot kezdő munkásokat valóban nagy jogtalanság fenyegeti és a baj tüntető sztrájjal elhárítható.

331. — Megengedhető az amerikázás?

— Sohasem!

— De hiszen az enyhébb eszköz a sztrájknál?

— Enyhébb? Látszólag talán! Valójában azon-

ban nem más, mint jellemtelen szerződésszegés, és ezért mindenkor kerülendő. A munkavállaló szerződött munkaadójával. Amíg e szerződés fennáll, köteles munkaadójának a tőle elvárt munkát szolgáltatni. Ha a szerződés tovább nem elégíti ki igényeit, mondja meg nyíltan és bontsa fel a szerződést, hogy újat, jobbat kössön: ha másképp nem lehet, sztrájkkal. De fenntartani a szerződést, elfogadni a munkaadótól fizetett díjazást és nem dolgozni, hanem huzavonával, látszatomunkával, amerikázással tölteni az időt, joggal cselekedet.

Az államban

332. A családokból és munkaközösségekből tevődnek össze a községek, a községekből a járások, megyék vagy tartományok és ezekből az állam.

Az állam az emberek sokaságának az a természetes és tökéletes társasága, melynek célja egyrészt a társadalmi jólét feltételeinek biztosítása, másrészt az emberi jogok intézményes védelme.

Az állam az emberek természetes társulása: másszóval nem függ az emberek szabad tetszésétől, hogy államot alkotnak-e vagy sem. Az embernek Istentől kapott társas természete igényli az államalkotást, közvetve tehát Isten maga az állam alkotója.

Az államot azonkívül tökéletes társaságnak mondjuk. Azért tökéletesnek, mert önmagától rendelkezik céljának eléréséhez szükséges minden eszközzel; másszóval nem szorul más emberi társulás támogatására.

Az állam célja és rendeltetése, hogy teremtsen a közjólétnek és közbiztonságnak feltételeit, tehát azt, amit az egyes családok és munkaközösségek a maguk erejéből, a maguk számára elérni és létrehozni nem tudnak, de amire az emberhez méltó, nyugodt és boldog megélhetéshez feltétlenül szükségük van.

A közjólét és közbiztonság feltételeit az állam természetszerűleg csak hatalmi eszközökkel képes biztosítani, ebből következik, hogy az állam hatalma is Istentől ered.

Az állam hatalmából kifolyólag törvényeket hozhat és polgárait erőszakkal is kényszerítheti azok betartására. Ahol ugyanis sokan egyesülnek, csak közös igyekezettel elérhető célra, kell lenni valakinek, aki a különböző eltérő nézetek és akarások között a betartandó útírányt, melyen a közös cél megvalósítható, kijelöli, és egyben az ellenszegülők és a közjó ellen vétőkkel szemben megtorló intézkedésekkel is felléphet.

Az elmondottakból világossá válhatott előtted, hogy Aki egyrészt az államot alkotta és hatalommal felruházta, ugyanaz másrészt a polgárokat az államba gyűjtötte és hatalmának alárendelte. Isten világterve szerint tehát tartozunk az államhatalomnak engedelmeskedni, de természetesen csak azokban a dolgokban, melyekre Istentől nyert hatalma kiterjeszkedik.

333. — Mire nem terjed ki az államhatalom?

— Például vallási ügyekre. Mindezeket ugyanaz az Isten, aki az államot alkotta, egy másik tökéletes társaságra, az Anyaszentegyházra bízta. Isten ellen vét az az államhatalom, mely a vallási ügyek intézését a maga hatáskörébe vonja és az Anyaszentegyház szabadságát megköti.

— Az alárendeltség szempontjából hogyan viszonylik egymáshoz Egyház és állam?

— *Ecclesia praecedit*, mondja a magyar jogban is elismert szabály. És ez nagyon természetes. Az ember ugyanis csak átmenetileg és azért él a földön, hogy örök üdvösségét munkálja. Nyilvánvaló tehát, hogy annak a társaságnak szerepe fontosabb, mely ennek az örök célnak eléréséhez szükséges eszközök birtokában van. Azért, ha az államhatalom, bár mindent elkövet, hogy polgárait a földön

boldogítsa, de megfosztja őket az örök üdvösségük munkálásának lehetőségétől, teljesen elhibázta célját. Mert földi megelégedettségét vagy boldogságát az ember csak lelki egyensúlyban, minden belső meg hasonlottságtól mentesen, azaz mint Isten fogadott fia, királyi életet élve nyerheti el, ehhez pedig elengedhetetlenül szükséges, hogy az Anyaszentegyháztól könnyen és szabadon megszerezhesse mindazon eszközöket, melyekkel királyi életét munkálhatja. Ezért az államnak nemcsak kötelessége, hanem a maga jól felfogott célja szempontjából elsőrendű érdeke is, hogy határai között az Anyaszentegyház szabadságát biztosítsa, tevékenységét előmozdítsa. Viszont az Anyaszentegyház mindenhol és mindenkor azon fáradozik, hogy a polgárokat az állam iránt engedelmességre nevelje.

334. — Hogyan egyeztethető össze az államnak az Anyaszentegyház támogatására vonatkozó kötelessége azzal a korszerű felfogással, hogy a vallás magánügy?

— Sehogyan! Mert a vallás nem magánügy! Éppen napjainkban győződhetünk meg róla, hogy mennyire nem közömbös az államra nézve, hogy polgárai milyen világnézet követői, hogy mi a felfogásuk a magánvagyonról, a családi tisztaságról, a házassági elválást, az egy vagy sok gyermeket, a köztisztességet stb., stb. illetőleg. Hogy a vallás magánügy, azt a letűnt és minden társadalmi bajunkat előidéző szabadelvűség találta ki. Ma már az Anyaszentegyház ellenségei is belátják, hogy a vallás nem hogy nem magánügy, hanem igen fontos közügy, és ezért az államnak, mint mondtam, mindent meg kell tennie az igaz vallás felkarolására.

335. Nem feladata továbbá és ezért nem is joga az államnak a gyermeknevelés. Isten ezt elsősorban a családra, azután az Anyaszentegyházra bízta. Az államnak csak felügyeleti és kiegészítési joga van. Kötelessége öröködni, hogy hamis tanításokkal meg

ne fertőzzék az ifjúság lelkét. Kiegészítőleg kell a nevelésbe belefolytania ott, ahol az a családok vagy az Egyház hatáskörén kívül fekszik, létesíthet tehát tanfelügyelőségeket, lelenc- meg árvaházakat, fenn tarthat nevelőintézeteket, de az ifjúságot ezekben se az állam mint ilyen oktassa meg nevelje, hanem erre a célra alakult egyesületek vagy szerzetesrendek által.

336. Nem feladata az államnak, hogy maga gondoskodjék az emberek és családok jólétéről, hogy szellemi vagy anyagi fejlődésüket közvetlenül irányítsa és őket egyéni szabadságukban szükség nélkül korlátozza.

Nincs joga hozzá, hogy a magángazdálkodás helyébe a kollektív termelést léptesse vagy hogy a gazdasági élet terén vetélytársként álljon a magánkezdeményezés útjába.

337. — Mi a kollektivizmus?

— Olyan társadalmi állapotot jelent, melyben a termelés a társadalom együttes tőkéjével, a társadalom ellenőrzése mellett folyik. Tulajdonképpen nem más, mint amit napjainkban a kommunisták hirdetnek.

338. — És mi a totális állam?

— Totálisnak mondjuk az államot, amennyiben az emberi élet minden megnyilatkozása valamilyen vonatkozásban áll vele. Nemcsak a politika, közigazgatás, rendfenntartás és honvédelem, hanem vallás és közművelődés, irodalom és művészetek, mezőgazdasági és ipari termelés, kereskedelem és közlekedés is mind az államon belül, azzal valamilyen összefüggésben játszódik le és a társadalmi élet egyetlen megnyilvánulását sem tudjuk elképzelni, mely az állam keretein kívül léteznék.

Természetszerűleg adódik ebből, hogy az államnak nemcsak joga örködni a fölött, hogy a társadalmi élet valamennyi megnyilatkozása tartozóan

a közjóra irányuljék, hanem ahol ez magától be nem következne, kötelességszerűen tartozik ezt szorgalmazni. Másszóval nem tűrhet meg az állam a maga keretei között egyetlen olyan mozgalmat vagy törekvést, egyesülést, munkaközösséget, de még vallásfelekezetet sem, mely a közjóra hátrányos volna.

Az ilyen értelemben felfogott totális állam megegyezik XI. Pius pápának a Quadragesimo anno kezdetű körlevelében sürgetett kölcsönös segítségnyújtásnak, az úgynevezett szubszidialitásnak elvével. Ez az elv azt hangoztatja, hogy a társadalmi élet minden jogos és egészséges megnyilatkozásának fogalmánál és lényegénél fogva kiegészítő jellege van. Másszóval köteles a maga részéről támogatni és segíteni minden más jogos és egészséges törekvést. Tehát politika és közigazgatás, vallás és közművelődés, termelés és kereskedelem mind tartozik egymást az általános közjó érdekében kifejtett munkájában segíteni és közülük egynek sem szabad a másokra felszívólag vagy lerontólag visszahatni.

A szubszidialitás elve éppen úgy vonatkozik az egyes polgárokra, mint ezek munkaközösségeire, a kisebb vagy jelentéktelenebb egyesülésekre ugyanúgy, mint a nagyobbakra és fontosabbakra.

A szubszidialitás elve végül figyelmezteti az államot, hogy csak a saját feladatainak nem túlzott szorgalmazásában találja meg a maga erejét. Mert ha az állam saját feladatainak túlzásából a kollektivisták értelmében lesz totálissá, másszóval, ha nem tűr maga mellett a magáén kívül más életmegnyilvánulást, ha az egész társadalmat felszívja, és irodalomtól a művészetekig, termeléstől az áruforgalomig, mindent saját üzemében létesít, feltétlenül gyengíti önmagát, aminek előbb-utóbb gyászos következményei mutatkoznak.

A kollektivista államtotalitás ugyanis félreismeri az ember szerepét a társadalomban, azt t. i.,

hogy Istentől nyert szabadsága birtokában inkább cselekszik a közjó érdekében, mint állami irányítás és gyámkodás, kényszer és nyomás alatt. Minden emberben ugyanis kisebb-nagyobb önigenlés, önzés és önszeretet rejlik, mint azt már megbeszéltük. Ezek az ösztönszerű törekvések cselekvésének nem közönséges rúgói. Tesz-vesz, tervez, a fejét töri, kísérletez, tanul, dolgozik és kockáztat, mert a maga hasznát és dicsőségét reméli. Ezer és millió ember cselekszik így. Igyekezésének a szabad államban mindenki maga aratja le több-kevesebb gyümölcsét. Az összpolgárság összigyekvése azonban végeredményképen a közjót szolgálja és eredményezi. A rosszul értelmezett totális állam ezzel szemben feloldja az egyént és beleolvastja a közbe, amennyiben egyéni törekvéseket nem ismer el. Amde legfeljebb elvétve, kivételképen találunk egészen önzetlen embereket, akik maradék nélkül minden erejüket a köz boldogulásának szolgálatába állítják. Az emberek túlnyomó tömege erre a magaslatra semmiféle terrorral, propagandával, neveléssel sem emelhető fel, mert a természete más: t. i. önző. Ezért ha önzésétől elveszjük az érvényesülés lehetőségét, csak csökkentett, fásult, reményét veszített erővel szolgálja majd a közt, világosabban kifejezve: kevesebbet és minőségileg rosszabbul dolgozik. És ha ezt millió meg millió ember teszi, az egész közgazdaságnak veszítenie kell kultúrszínvonalából.

339. — Igen! De mily módon akadályozhatja meg másképp az állam azt a rengeteg visszaélést, ami a szabadelvűségből ered, és amelynek súlya alatt társadalmunk nyög?

— Többféle módon. Kötelessége elsősorban a magánkezdeményezésnek a közjóra káros túlkapásait megfékezni, a gazdaságilag gyengébb népelemet védeni. Ennek érdekében, ha kell, köteles irányítólag belenyúlni a magángazdálkodás menetébe és ott,

ahol az egyes polgárok vagy azoknak egész rétege tudatlanságból, gyámoltalanságból, tőkehiányból vagy kiszolgáltatottságból a maga erejéből nem képes korszerűen gazdálkodni és termelni, kötelessége e hiányok pótlására mindent elkövetni. Pl. iskoláztatást, szakoktatást előírni és megkövetelni; az egészségtelen versenyt letörni; a tőkeszegénységet hitelszövetkezetek vagy törvényhatósági pénzüintézetek felállításával, egyszerűen olcsó, mint mondani szoktuk, altruista tőkével megsegíteni stb., stb.

Kötelessége megvédeni a magánvagyonát, a kisemberek vagyonát is, a nagytőke felszívó hatásaival szemben és azért köteles pl. olyan törvényeket hozni, melyek lehetetlenné teszik a kisember vagyonának elárverezését.

340. Hogy mindezen kötelességének az állam eleget tehessen, joga van a polgárookra a közjó érdekében és teherbírásuknak mértéke szerint adókat kivetni; hatalmi súlyának és tekintélyének védelmére katonáskodást, a közmunkák elvégzésére munkaszolgálatot követelni. Sőt mint egyesek vélik, az újabb gazdasági fejlemények úgylátszik még azt is szükségessé tehetik, hogy egyesek vagyonából azt a részt, mely mint felesleg mutatkozik és melyet tulajdonosaik nem fordítanak közérdekű célokra, az inségesek vagy általában a közjó érdekében lefoglalhassa.

341. Ami az államnak kötelessége, az a polgárok joga; és megfordítva, minden állami jognak a polgárok részéről kötelesség felel meg. Az államnak, mint mondtam, kötelessége a közbiztonságról, joga van tehát rendőrséget, csendőrséget és katonaságot tartani: a polgárok kötelessége viszont ezeket a szolgálatokat vállalni. Az állam kötelessége a közjólét érdekében vasutak, utak, csatornák, erődítések stb. építése. Ha e terheket másképp nem bírja viselni, joga van munkaszolgálatot követelni: a

polgároknak viszont kötelessége a munkaszolgálatban dolgozni. Az állami kötelességek teljesítése tekintélyes kiadásokkal jár. Joga van tehát ezek fedezésére adókat kivetni: a polgárok kötelessége viszont a reájuk igazságosan kivetett, azaz törvényes adókat megfizetni stb. Egyszóval, ha az államhatalom kötelességszerűen parancsol és intézkedik, a polgárok tartoznak kötelességszerűen engedelmeskedni.

342. Vétkezik tehát, aki az állam ellen izgat és forradalmat szít, aki csalással vagy más igaztalan úton kivonja magát a katonáskodás vagy munkaszolgálat alól, aki nem fizeti meg a reá eső törvényes adót, vagy azon mesterkedik, hogy ezt az adót reá ne vessék ki. Vétkezik, aki destruktív, fegyelmet bontó, az alárendeltségi szellemet bomlasztó tanokat hirdet, bizalmatlanságot keltő híreket vagy éppen álhíreket terjeszt.

343. Vétkezik az állam ellen az is, aki képviselőválasztásokon szavazatát bomlasztó, keresztény- vagy éppen egyházellenes jelöltekre adja, vagy azáltal, hogy a szavazástól tartózkodik, ilyen jelöltek győzelmét elősegíti. Egyszóval mindenki, aki az államot az Istentől reá rótt kötelességének teljesítésében gátolja, cselekménye romboló hatásának mértéke szerint kisebb-nagyobb bünt követ el.

344. — Melyik kormányforma felel meg Isten akaratának?

— Mindegyik, amely a természeti törvény alapján áll.

— Mit tegyen a polgárság, ha az államhatalom nem teljesíti kötelességét?

— Minden, a természeti törvény alapján álló kormányforma megadja a lehetőséget, hogy sérelmeiket alkotmányos úton orvosolják.

— Szóval nem lehet megszabadulni az elavult kormányformától?

— Ezt nem állítottam. De sohasem áll fenn a szüksége annak, hogy a korviszonyoknak tovább meg nem felelő kormányformát bűnös módon, erőszakosan, véres forradalom útján szüntessük meg.

— De ha békés úton nem lehet?

— Miért ne lehetne?

— Mert a hatalmon lévő kormányzervek görcsösen ragaszkodnak hatalmukhoz.

— Felvilágosítással, szervezkedéssel, társadalmi munkával oda kell hatni, hogy a kor kívánalmainak megfelelő átalakulás megtörténjék. Ha ez a folyamat lassúbb is a forradalminál, mégis eredményesebb, mert sértetlenül megóvjá és az új rendbe átmenti azokat az értékeket, melyeket a forradalom elpusztítana, és mely értékek pusztulása akárhányszor csak évtizedes munkával helyrehozható károkat jelent.

345. — Mégis melyik kormányformát ajánlja az Anyaszentegyház, mint a legkorszerűbbet?

— Hivatalosan egyik mellett sem nyilatkozott a Szentszék. A katolikus erkölcsbölcselek azonban általában a monarchiát ajánlják.

A békés, felvirágzó állami életnek a kormányformánál sokkal lényegesebb tényezője a társadalom helyes szervezettsége, mondjuk így: a társadalmi rend. Azért is sürgeti XI. Pius pápa, a már többször említett körlevelében, a Quadragesimo anno-ban, az új társadalmi rendet, azaz a hivatásrendiséget.

A hivatásrendiség, lényege szerint, az azonos foglalkozású egyének tömörülése, tekintet nélkül, hogy abban a szakmában munkavállalók-e vagy munkaadók. Tehát a gyáros és munkásai, a mester, segédei és inasai azonos rendbe tartoznak. Amint ugyanis az egymáshoz közelállók, természetes folyamat útján, közösségeket alakítottak, úgy az azonos foglalkozásúak — akár gazdasági, akár más a fog-

lalkozásuk — hivatásuk szerint rendekbe vagy rendi testületekbe tömörülhetnek.

Az összekötő erő, mely az egyes hivatásrendeket összetartja, abban a közös termelőmunkában vagy közös szolgálatban rejlik, melyet az azonos hivatásúak sokasága végez, akár mint munkások, akár mint munkaadók; és megvan a közjében is, melyre valamennyi foglalkozási ágnak közösen együtt kell működnie.

A hivatásrendiség elemi megnyilatkozásaival már jelen társadalmunkban is találkozunk. Az orvosok, ügyvédek, mérnökök, mezőgazdák stb. már alakítottak saját érdekeik védelmére úgynevezett kamarákat. Kamarának nevezzük egyrészt az illető hivatásrend összes tagjai által választott képviselők testületét, másrészt azt a hivatalt, mely e testület ügyeit vezeti és határozatait végrehajtja. Községenként alakul, de ha egy községben nincs elég azonos foglalkozású, akkor több községből alkotnak egy-egy helyi kamarát. A községi kamarák fölött áll a megyei, ezek fölött az országos kamara, hogy az egész ügyvitelt egységessé tegye.

Napjaink feladata volna a már létező kamarákat szélesebb körű önkormányzattal ellátni és a még hiányzókat megalakítani.

346. A hivatásrendiség kiépítése az egész társadalomra és következőleg az állami életre is nagy haszonnal járna.

Elsősorban felszabadítaná az államot és visszaadná azt a maga céljának. Napjaink gazdasági irányvonalán haladva ugyanis odáig jutottunk, hogy az egykor virágzó és gazdagon tagolt, a legkülönbélebb egyesületek sokaságában kifejlődött társadalmi élet szétesett, úgyszólván teljesen elsorvadt és jóformán nem maradt meg belőle más, mint az egyedek és az állam.

Ma az államnak vannak gyárjai, üzei, kereskedelme, nyomdái, színházai, írói, — ma az állam

élelmez és termel — és éppen e rengeteg, nem állami tevékenység végzése miatt, nem képes megfelelni, gyorsan, igazságosan kormányozni.

A hivatásrendiség újra érvényesítené a társadalombölcselet kiválóan fontos alapelvét: amit az egyes ember a saját erejével elvégezhet, azt nem szabad a társadalmi tevékenység körébe utalni, és hasonlóképen, amit kisebb és alacsonyabb rangú közületek elintézhetnek, azt nagyobb és magasabb közület jogosan nem vonhatja a maga hatáskörébe. Mert az állami, illetőleg társadalmi beavatkozásnak csak az lehet a természetes célja, hogy ellenőrizze és kisegítse a társadalmi test egyes tagjait, nem pedig hogy tönkretégye vagy felszívja.

További felbecsülhetetlen előnye lenne a hivatásrendiségnek az egészségtelen verseny megszűntetése. A szabadelvűség tulajdonképpen az „aki bírja, marja” elv álcázott meghirdetése volt. A maga céljául nem annyira a megbízható minőségű áru termelését, mint inkább a minél nagyobb haszon biztosítását tette. Szembe állította tehát egymással a termelőket (gyilkos konkurrencia) és kihasználta, megtévesztette a fogyasztókat (hamis propaganda, hazug reklám, csak szemrevaló áru). Ezzel szemben a hivatásrendek mint termelő szövetkezetek, az országos kamarák révén, közösen dolgoznak a piac keresletének ellátására és gondoskodnak róla, hogy tagjaik munkateljesítményük arányában részesedjenek az igazságos haszonból. Jól jár tehát a termelő, mert megkapja a maga hasznát és jól a fogyasztó, mert megbízható minőségű áruhoz jut.

Könnyen belátható az is, hogy a hivatásrendiségnek szükségszerű következménye lesz a mammut jövedelmű kapitalizmusnak, de a kiuzsorázott proletariátusnak felszámolása. Ahol a tisztességtelen verseny nem jut többé szóhoz, ott a munkaerő nem képezhet továbbra pusztá árucikket, ott a munkásban meglátják az embert, munkájában egy nélkülözhetetlen társadalmi sejt teljesítményét.

A hivatásrendek saját érdekükből támogatják az egyéni kezdeményezést és ezzel élesztői lesznek az egyéni ambíciónak. Karöltve jár ezzel, hogy mindenki számára, tudásának és rátermettségének mértéke szerint, nyitva áll az út, a maga rendjén belül a legmagasabb állásokig.

És végül, mivel az országos kamarában, mely körülbelül a mai országgyűlésnek felel majd meg, politikai pártoktól megválasztott képviselők helyett, oda kiküldött szakemberek foglalnak helyet, az országos ügyek és érdekek sem lesznek politikai pártok játéklabdái.

Az elsorolt előnyök valóban akkorák, hogy megvalósulásuk érdekében minden jobb jövőt komolyan óhajtó embernek össze kell fogni.

Az élet védelme

347. A legerősebb emberi ösztönök egyike az élet-ösztön. Ember, állat élni akar. Minden élőlény, még a növény is védi a maga életét.

Az alsóbbrendű életet, az alárendeltség gondolatából, a Teremtő az ember rendelkezésére bocsátotta: a növény- és állatvilág minket szolgál: ültetünk és aratunk, halászunk és vadászunk, háziállatokat tartunk, hizlalunk és levágunk szükségünk szerint. Az emberi élet feletti rendelkezést azonban, ugyancsak az alárendeltség gondolatából, fenntartotta Isten magának, és mint az élet és halál kizárólagos ura parancsolja: Ne ölj! (II Móz. 20, 13.) Súlyosan vétkezik tehát, aki jogtalanul, azaz Istentől nyert felhatalmazás nélkül emberi életet kiolt.

348. — Kinek adott Isten emberölésre felhatalmazást?

— Onvédelemből mindenkinek.

— Honnan tudjuk ezt?

— Eltekintve attól, hogy a Sínai-pusztában maga Isten nevezte meg mindazokat a vétségeket,

melyek halálos büntetéssel sujtandók (V. ö. II Móz. 21 és Róm. 13. 4.), és ruházta fel ezáltal a közösséget a gonosztevőkkel szemben önvédelmi joggal, következik ez a szeretet parancsából is, mely az önszeretetet teszi a felebaráti szeretet mértékévé.

A szeretet parancsa kötelez ugyanis hozzátartozóid életének megvédelmezésére. De ha köteles vagy azok életét megvédeni, sokkal inkább köteles vagy a magadét védelmezni, ha másképp nem, támadód megölésével. Mert kedvesebb neked saját életed, mint az övé. A támadó viszont támadásával maga tette ki életét veszélynek, ha tehát támadása közben elpusztul, haláláért ő maga felelős Istennek.

349. Isten, mint már megbeszéltük, a földi életet igen fontos célból adta, hogy t. i. alatta munkáljuk örök üdvösségünket. Vétkezik ezért Isten akarata ellen, aki akár a maga, akár embertársa életét jogtalanul megrövidíti vagy éppen elpusztítja. Mivel pedig az ember testből és lélekből áll, és mind a testnek, mind a léleknek megvan a maga egészsége és élete, következik, hogy kétféle emberi életet tartozunk védeni, testünk és lelkünk életét, mind magunkban, mind embertársunkban.

350. Az emberi élet Isten akaratának megfelelő megbecsülése hozta magával az állandó kultúr-törekvéseket. Isten természetünkbe oltotta az igyekvést, hogy királyi méltóságunkhoz illőbb környezetet alakítsunk ki magunk körül. Ebből a törekvésből születtek a modern városok összkomfortos lakásokkal épült bérpalotái és kertes családi házai, iskolái, könyvtárai, kultúrházai, templomai, sportpályái, partfürdői, vásárcsarnokai, kórházai és gyárjai. Amint azonban minden erénynek megvan a maga szélsőségei és vétkes kilengései, — in medio virtus, mondja a latin közmondás — az életvédelem terén is megtaláljuk mindkét bűnös végletet: egyrészt a földi élet túlbecsülését, másrészt leértékelését.

351. — Amikor az erényekről beszéltünk, nem került szóba az életvédelem. Az erények melyik csoportjához tartozik ez?

— Életvédelem alatt az erények egész sorát foglaljuk össze. A szelídség, szeretet, mértékletesség, illem, tisztesség, igazságosság stb., mind szerephez jut az életvédelem terén. Viszont vétkekre ragadnak ellene a harag, az irigység, durvaság, gondatlanság, szeretetlenség, mértéktelenség, torakosság és még sok más rendetlen indulat.

352. Az életvédelem pl. erényes kötelességünké teszi a korkövetelményeknek megfelelő, világos, napos, száraz, jól szellőztethető, kényelmesen berendezett, eléggé tágas lakás megszerzését, de vétkes, ha fellelhető benne egyrészt gondatlanságból eredő piszok és szellőzetlenség, elhanyagoltság és rendtelenség, másrészt a fényűzés számlájára írandó keleti pompa és kényelem.

353. Erényes a társadalmi helyzetünknek megfelelő komoly és szolid, sőt még a mérsékelt divatos ruházkodás is, de vétkes egyrészt, ha ez hanyagságból rendetlen és piszkos, ha ledérségből fogyasztékos és szeméremsértő, másrészt, ha túlságosan drága vagy sokféle. (I Tim. 2, 9—10.)

354. Erényes a mértékletes és egészséges táplálkozás, de vétkes a túlzásba vitt és munkaerőinket lecsökkentő bőjt éppen úgy, mint az ingyenkedés, kényes és finnyás válogatás, torakosság és részegeskedés, egyes ételek, italok túlságos élvezete, fogyasztása.

355. Az erény kívánja az acélos, kemény, edzett testet, a sportot, a testet-lelket üdítő szórakozást, de vétkes a túlzásba vitt testkultúra, a lélek nélküli napozás, fürdés, a gépiesen üzött atletika, szívet, tüdőt kitágító erőlködés a csúcsteljesítmények megközelítésére vagy túlszárnyalására, és vétkes a henye, tunya lustálkodás, az elpuhultságra vezető

semmittevés és kényelmeskedés, a felesleges izgal-makkal járó, idegzetet, egészséget, lelket őrlő szóra-kozás, mulatozás, dorbézolás.

356. Nagy kincs az egészség, mert Isten, embertár-sunk és önmagunk szolgálatában nagyszerű telje-sítményekre képesít. Erényes kötelességünk tehát gondozni, ápolni, ha kell, a 20. század orvosi tudományát, gyógyszereit, kórházait igénybe venni. Vétkezik azonban egészségének könnyelmű elher-dálója, sőt az is, aki egészségét szükségtelenül veszélynek teszi ki. De vétkezik a túlságosan aggá-lyoskodó, feleslegesen folytonosan gyógyszerek meg orvos után futkosó, minden kúrát kipróbáló ember is, mert bár a földi élet nagy érték, de nem az egyedüli és nem a legnagyobb érték. Sokkal fon-tosabb a testnél a lélek természetfölötti élete, sok-kal fontosabb, hogy ezt óvjuk és védjük.

357. Kötelességünk továbbá nemcsak a magunk, ha-nem hozzátartozóinknak vagy a ránbízottaknak lelki életét minden rendelkezésünkre álló eszközzel szorgalmazni. Hogy ez a kötelesség mennyiben illeti a szülőket, rokonokat meg jóbarátokat, arról már szóltam, most csak azt szeretném hangoztatni, hogy a gazda lelkiismeretét is terheli, ha alkalm-azottai lelki igényeire nincs tekintettel, ha cselédeit, munkavállalóit nem inti, hogy vallási kötelessé-geiknek híven eleget tegyenek. Még a kollektív szerződéseknél is, melyeket gyárak kötnek munka-vállalóikkal, tekintettel kellene lenni a nagy való-ságra, hogy a hivatalnok és főként a munkás is királyi életre meghívott lény, akinek joga van Isten fogadott fiainak életét élni. A vasárnapi istentiszte-let, szentségek felvétele, vallási ismeretek elsajá-títása, erénygyakorlatok megkönnyítése, mind helyet kell hogy kapjon a katolikus gondolkozású munka-adó meg előljáró munkavállalóira kiterjeszkedő gondoskodásában.

358. Amilyen nagy érték az örök élet szemszögéből nézve a testi egészség, éppen olyan a betegség is. Ezért, ha az isteni Gondviselés valakinek gyenge egészséget vagy beteg, fogyatékos testet adott, semmiképen se érezze magát szerencsétlennek, mert szenvedve is sok értéket termelhet, sőt maga az Isten iránti szeretetből elviselt szenvedés nagy érték, ha nem is olyan nyilvánvaló és szembeszökő, mint az egészségesektől végzett munka.

— ...?

— A szenvedés értékét megértheted, ha sokat elmélkedsz Jézus keresztyéről és arról az igazságról, melyet a magyar közmondás fejez ki: Akit Isten szeret, azt megsanyargatja. Való igaz, hogy a szentek, az emberiség legnagyobb jótevői, kivétel nélkül igen sokat szenvedtek, és hogy mást ne mondjak, éppen ezért értették meg oly mélyen az emberi életet minden gyarlóságával egyetemben.

359. — Mostanában azt hangoztatják, hogy a beteg ember terhe a társadalomnak és azért indokolt a nyomorékok, örültek és gyógyíthatatlanok fájdalommentes elpusztítása.

— Az emberiségnek csak elenyészően csekély százaléka makkegészséges. Valami baja majdnem mindenkinek van és a legtöbb ember nem egészségének mértéke, hanem lelkének ereje szerint végzi munkáját. Hol van mármost az a határ, ahol az ember a társadalomra értéktelenné válik?

— Ha munkaképtelen, egész életére ágyhoz kötött vagy beszámíthatatlan.

— Amíg valaki beszámítható, ha mást nem is tehet, imádkozni még tud. És ki meri állítani, hogy az imádság nem érték? Amíg hiszünk az isteni Gondviselésben, addig vallanunk kell, hogy az emberiségnek kapcsolatai vannak Istennel, a legnagyobb jóval, és éppen ezért minden imádkozó lélek egy olyan csatorna, melyen át a végtelen Jóság örök tartányából valóságos értékek, testi-lelki javak az

emberiséghez leszivárognak. Aki ezért munkakép-telenek, százszázalékos rokkantak, egész életükre ágyhoz kötött gyógyíthatatlanok életét megrövidíti, akármilyen fájdalommentesen tegye is azt, súlyosan vétkezik, nemcsak Isten törvénye, az ötödik parancsolat, hanem az emberiség örök élettel kapcsolatos érdekei ellen, amennyiben az illetőt és rajta keresztül embertársait is megfosztja azoktól az érdemeiktől, melyeket hátralévő életében még megszerezhetett volna.

— Értem, ha egészen vagy legalább időszakon-kint beszámítható. De ha beszámíthatatlan?

— Az egészen beszámíthatatlanok élete feletti rendelkezés jogát is fenntartotta magának Isten. Ezért az *eutanázia*, a fájdalommentes ölés, vagy mint mondják, a jó. halál, bárkinél alkalmazták is, súlyosan vétkes. Azonkívül az irgalmasság cselekedetei lelki értékek. Tehát a betegek, nyomorékok, részben vagy egészen beszámíthatatlanok ápolása, gondozása erény, az embertársi szeretet és irgalom szép kivirágzása. Ezért, még abban az esetben is, ha a szegény beteg a maga tevékenységével sem evilági, sem túlvilági értelemben semmiféle értéket sem termel, mégis értéktermelő tényező, mert lelket fínomító nagy érték az irgalmasság, betegek és nyomorékok, beszámíthatatlanok és önmagukkal tehetetlenek ápolása, gondozása.

Ahol pedig a beteg ember életét semmibe sem veszik és könnyen, ha mindjárt jó halállal kioltják, ott általában az emberi élet értékelése veszített és természetes, hogy a megfogyatkozott életértékelés más téren is megnyilvánul majd.

360. — Nem mondhatjuk, hogy a társadalom az önvédelem jogán szabadítja meg magát a betegektől?

— A jogos önvédelem csak a jogtalan támadó ellen irányulhat. Aki rám támad, az, mint már mondtam, számolt azzal, hogy védekezem, támadásával ezért maga tette ki életét veszélynek. Megölhetem

tehát, ha másképpen a magam életét meg nem ment-hetem. De ha futással vagy támadóm megsebesíté-sével, lefegyverzésével megmenekülhetek, nincs jogom őt megölni. A társadalomnak vagy államnak sem terjedelmesebb az önvédelmi joga. Mármost miképpen nevezheted a betegeket vagy terhelteket, a nyomorékokat meg elmebajosakat a társadalom életét veszélyeztető támadóknak?

— Mert betegségüket vagy terheltségüket utódaikra átörökítik és így lassan degenerálják, el-csenevészésítik a fajt.

— Ez ellen az orvosi tudománynak és népneve-lésnek kell közbelépni és nem a hóhérnak. Elme-gyógyintézetek, nyomorékok, gyógyíthatatlanok menhelyei, nevelőintézetek, dologházak stb. telje-sen megfelelnek e célnak. Nincs szükség ezért a szóbanforgó fogyatékos egyének elpusztítására, és mert erre szükség nincs, azért joga sincs hozzá sen-kinek.

361. — Azt is hallottam, hogy a nemzet, illetőleg a faj érdekében a terhelteket sterilizálni kell. Miben áll ez?

— Sterilizáció alatt általában csíramentesítést, — az orvosi gyakorlatban fertőtlenítést, kórokozó baktériumok elpusztítását értik. Csak nemrégén használják ezt a szót az emberekkel kapcsolatban. Ilyen értelemben is magtalanítást jelent: egyesek megfosztását utódállítási képességüktől.

Ámde minden csonkítás, akár saját, akár em-bertársunk testén, hacsak nem gyógyítási célból, beteg testrész eltávolításáról van szó, a megcsonkítás mértéke és jelentősége szerint vétkes.

— Miért?

— Mert az élet jogát Isten magának tartotta fent és minden testrész némileg hordozója az élet-nek, az élet összességének, az épségnek és egész-ségnek.

— Miért szabad akkor beteg tagokat amputálni?

— Éppen mert betegek és betegségükkel megbénítják az egész testet. Ámde előbbre való az egésznek, mint a résznek joga, és ezért áldozatul eshet a rész az egésznek, de nem köteles feláldozni magát az egész részért, már csak azért sem, mert az egész pusztulásával a résznek is vége van.

Mármost alkalmazd a mondottakat a sterilizációra. A nemzőszervek is tényezői, mégpedig igen fontos tényezői az emberi egészségnek. Súlyos vétek tehát megcsonkításuk vagy természetes működésük mesterséges, ha mindjárt műtéti úton való korlátozása.

— Nem foghatjuk fel ezt a műtétet az emberiség vagy legalább a nemzettest gyógyításának?

— Nem! Mert nemzettest csak gondolatvilágunkban él. A valóságban csak örök életre meghívott egyének vannak, mégpedig Istentől nyert utódállítási joggal...

— Igen! De ha utódaik nyomorékok?

— Éppen ezek szempontjából: még a legbetegebbnek, legnyomorultabbnak léte is többet ér, mint a nemlét. Mindenkor általánosan vallották az igazságot, hogy jobb lenni, mint nem lenni, mert a legbetegebb és legnyomorékabb ember is részese lehet a mennyországnak. Semmiféle társadalomszemlélet sem változtathat a tényen, hogy az Isten az embert az örök életre hívja. Ezért egészséges állami élet csak ott tud kifejlődni, ahol erre az alapigazságra minden vonatkozásban, de elsősorban az élet értékelése és védelme terén figyelemmel vannak. Az életet tehát védeni, gondozni, ápolni, gyógyítani kell, de nem létrejöttét megakadályozni.

362. Jól rendezett társadalomban egyébként az egészség- és életvédelmi intézkedések egész sorával találkozunk. Ilyenek például a köztisztasági szabályok, vízvezetékek, csatornák, tüdőgondozók,

kötelező himlőoltás, járványok esetén egyéb óvó oltások, élelmiszerek, vásárcsarnokok, vágóhidak orvosi ellenőrzése stb.

Az egészség- és életvédelmet célozzák a bányák, gyárak és ipartelepekre kötelező egészségügyi és biztonsági szabályok, világítást, szellőztetést, portalanítást, gépek, szíjtárcsák és fogaskerekek dróthálókkal való elkerítését előíró rendelkezések. Építészeti előírások, lakhatási engedélyek, közlekedési törvények stb., stb., és könnyelműségének vagy hanyagságának mértéke szerint vétkezik, aki ezeket be nem tartja.

Törvények tiltják és büntetik továbbá a durva bánásmódot, a testi sértést, verekedést és ez, az okozott kár mértéke szerint, súlyos bűn is lehet.

Szigorúan büntetik az emberölést, még ha gondatlanságból következett is be, annál inkább a haragból, bosszúból, rablási szándékból elkövetett gyilkosságot, különösen ha az előre megfontolt szándékkal történt.

Minden erőszakos halálesetet felülvizsgál a rendőrség, hogy megállapítsa körülményeit és kiderítse, kít terhel érte a felelősség. Az önvédelemből elkövetett emberölést is megvizsgálják, sőt minden természetes halálesetnél is megjelenik a hatósági közeg, a halottkém, hogy módozatairól tájékozódják. Természetes tehát, hogy ahol az állam Isten akaratának megfelelően ilyen lelkiismeretesen védi az emberéletet, ott a magzatölést és párbajt is tiltják.

363. — A magzatölést?

— Úgy van! Az anyaméhben csírázó, még meg nem született emberi élet kioltását. Durvalelkű, egocentrikus emberek bűne ez, akik egyrészt keresik a testi örömeket, másrészt nem akarják vállalni ezeknek a gyermekáldásban jelentkező következményeit, mert egészen az élvezetre, önmaguk kényelmére állították be életüket.

Bár a magzatölés a legsúlyosabb gyilkosságok közé tartozik, az állami törvények mégsem büntetik elég drákói szigorral.

— Mi teszi olyan súlyossá?

— Először a megölt magzat tehetetlensége. Ugyanis minél gyengébb, védtelenebb és ártatlanabb valaki, annál nagyobb durvaság kell megöléséhez. Ebből a megfontolásból általában nagyobb és súlyosabban beszámítandó gyilkosságnak tekintik pl. asszonyok vagy gyermekek megölését. Amde a legártatlanabb és legtehetetlenebb minden ember között a még meg nem született: ezért megölése durvább lelket igényel, mint bármely más gyilkosság. Másodszor nagyobbá teszi ezt a vétket az előre megfontoltság. A magzatölés sohasem sürgős. Ezért aki elköveti, mindig ráér nyugodtan megfontolni tettét, és amint legtöbbször történni szokott, abba másokat is beleavatni, segítségüket kérni. Vétkesek tehát benne nemcsak az anya, hanem az orvos vagy szülésznő is, aki közreműködését adja, sőt az a férfi is, aki feleségét vagy bűntársát magzatelhajtásra biztatja, orvoshoz küldi, tanácsal, pénzzel ellátja.

Növeli végül a magzatelhajtás súlyosságát a szegény, megölt kisdéd túlvilági boldogságának lehetetlenné tétele, mert keresztség nélkül meghalva sohasem lehet a mennyország örömeinek részesévé.

Mindezen okokhoz, ha még hozzá vesszük, hogy a magzatölés tulajdonképpen nemzetirtás, alig találunk az ötödik parancsolat ellen kegyetlenebb és súlyosabb vétket. A társadalomnak ezért mielőbb oda kell hatnia, hogy az állami törvények a legkeményebb szigorral sujtsanak le a magzatelhajtásban és általában minden gyermekölésben vétkekre.

364. — Azt hallottam, hogy az orvosok szerint a

magzatölés némely betegségben szükséges, mert máskép az anya élete meg nem menthető.

— Komoly, lelkiismeretes orvos nem állítja ezt. A mai fejlett orvosi tudomány minden esetben meg tudja menteni a fejlődő gyermeknek és anyjának életét. És éppen mert a magzatölés sohasem indokolt, az Anyaszentegyház kiközösítéssel bünteti mindazokat, akiknek abban részük volt.

365. Az emberi élet ellen elkövetett másik bűn, melyet az államhatalomnak sokkal súlyosabban kellene büntetnie: a párbaj.

A párbaj súlyosságát meghatározza az előre megfontoltság, továbbá azok a feltételek, melyekkel megvívják és végül az a körülmény, hogy csak a művelt társadalmi osztályhoz tartozók között dívik. Mert a párbajt mindig előre megállapított feltételek mellett, ölésre vagy súlyos sebesítésre alkalmas fegyverekkel vívják, a társadalmi szokás szerint érettségizett férfiak, a becsületükön esett sérelem jóvátételére.

Nem kell külön említenem, hogy a párbajozók súlyosan vétkeznek. De súlyos bűne van valamennyi közreműködőnek, úgymint a segédeknek, orvosoknak, aki házát vagy telkét a párbajozók rendelkezésére bocsátja, sőt még azoknak is, akik csak mint nézők vannak jelen. Mindezeket az Anyaszentegyház kiközösítéssel sujtja, a párbajban elesettektől pedig megtagadja az egyházi temetést.

— Mit tegyen akkor az a katolikus férfi, akit párbajra kihívnak?

— Hivatkozzék Isten parancsára, az Egyház tilalmára, és a maga meggyőződésére, mely szerint a párbaj nem alkalmas eszköz a becsületen elkövetett sérelem helyrehozására.

— Miért nem alkalmas eszköz?

— Mert bünt bűnnel helyrehozni nem lehet. Ha vétkezett a sértő fél, nem adhat elégtételt még nagyobb vétek elkövetése által. A becsületen esett

sérelmet nem orvosolhatja egy még becsstelenebb cselekedet.

— De hiszen éppen ellenkezőleg, a párbajt hőstettnek minősítik! Azt mondják, a becsület csorbát szenvedett a sértés miatt. A párbaj hőstett, ezért a párbajozó helyreállítja a becsületét, mert nem nevezhető becstelen embernek, aki hőstettet visz végbe.

— Ismerem ezt a felfogást, és ennek ellenére állítom, hogy a párbaj lovagiatlan, becstelen cselekedet, nem alkalmas a becsületen esett sérelem kiköszörülésére.

— Lovagiatlan cselekedet?

— Úgy van! Mert nem tekinthetjük lovagias cselekedetnek azt, ami eltekintve attól, hogy Isten akaratával ellenkezik, a szeretetet súlyosan sérti, mert rettegést, szomorúságot és gyászt hoz magával, akármelyik fél sebesül meg vagy esik el benne.

Azonkívül a párbaj nem tekinthető hőstettnek, mert az élet veszélyeztetése magában véve még nem az. Senki sem tekinti hősöknek pl. a pilótákat, kőszénbányászokat, veszélyes hegycsúcsok megmászóit. Ellenben hőstett az életmentés, az önfeláldozás vagy a felebaráti szeretetnek más nagyszerű cselekedete. Azért ha valaki becsületében megsértve érzi magát, adjon pl. nyilvánosan anyagi erőihez mértén nagyszerű alamizsnát, vállalja el egy évre vagy tovább egy szegény gyermek nevelését vagy más effélét. Az ilyen keresztény hőstett képes helyreállítani a becsületet, de kiállani a pisztolygolyó vagy kard éle elé és önközpontos felfogásból gyászba borítani egy családod, árvaságra juttatni gyermekeket, valóban becsstelenség.

— Mít tegyen azonban az illető, ha a párbaj megtagadása esetén társadalmilag lehetetlenné válik és állását is elveszíti?

— Az első, amit minden férfinak tennie kell, az elővigyázatosság és körültekintő tapintat, hogy a párbajt elkerülje. Egy kevés okossággal és ön-

mérséklettel ezt mindenki elérheti. Másodszor, ha mégis belekeveredett, tereltesse ügyét becsület-bírósi útra, és adja meg nagylelkűen azt az elégtételt, melyet reáronak. Így állását nem veszítheti el.

— De mit tegyen, ha ő a sértett, kinek a becsületbíró nem tud megfelelő elégtételt nyújtani?

— Tegyük fel, van ilyen eset. Akkor is nagyobb hősiességet árul el a keresztény megbocsátást, mint pogány bosszúállást tanúsító. Adja a megbocsátás hősi jelét. Feltétlenül kihívja a társadalom nagybecsülését, és sértője, ha ennek láttára önként nem ad bőséges elégtételt, saját magát bélyegezte meg, aminél nagyobb elégtételre a sértett nem tarthat igényt.

— És ha ennek ellenére a társaságból kizárják?

— Ettől nem kell túlságosan félni. Ma már annyi komoly ember él katolikus hite szerint, hogy mindenfelé akadnak majd, akik megértik és helyeslik, sőt megcsodálják bátor párbajjellenes kiállítását. Ezeknek szemében tehát csak nőni fog becsülete. És ez a fő! Utóvégre igazán közömbös lehet számunkra, hogy mit gondolnak rólunk selejtesebb világnézetű emberek.

— Mit tegyen azonban, ha kenyerét veszti?

— Csak azt ismétlem előtted, amit egyszer már mondtam! Vannak az életben helyzetek, — és a szóbanforgó közülük tartozik — amikor fogadott istenfiúságunk megvédése hősiességet kíván. Királyi lélek utóvégre nem ehet gyalázattal bemocskolt kenyeret, kenyeret, melyhez embervér tapad, és nem vághat zsebre jűdáspénzt.

Végül fontold még meg, hogy éppen a művelt társadalmi osztálynak kell mérsékletével, fegyelmezett viselkedésével és megbocsátásával jópéldát adnia. Ha a falu legényei vagy munkásemberek sértett önértetből összeverekszenek vagy megkések egymást, egészen bizonyos, hogy tettük nem

annyira beszámítható, mint a párbajozóké, és ennek ellenére jóval szigorúbban bünteti őket a törvény. A párbajozó, aki műveltebb és jólneveltebb, azonkívül segédekkel előkészített harcban, tehát előre megfontoltan ölt, talán félévi államfogházat kap; az a parasztlegény pedig vagy munkás, aki hirtelen haragjában vagy részegen leszúrta vetélytársát, néhány évi börtönt! Ezt az igazságtalanságot a jövő társadalmának mielőbb helyre kell hozni.

366. — Bűn-e a veszélyes turistáskodás?

— Életünk, egészségünk okatlan, vakmerő vagy könnyelmű veszélyeztetése mindig bűn. Vétkezik tehát, aki pl. fegyverrel, tűzzel, méreggel játszik. Megengedett dolog azonban veszélyes foglalkozások vállalása, ilyen szórakozások, sportok űzése, megfelelő óvintézkedések mellett.

Nem bűnös tehát a veszélyes hegyi túrákon való részvételünk, ha előzőleg gyakorlatot szereztünk a hegymászásban, ha sportszerűen vagyunk felszerelve és megfelelően képzett vezető vagy hasonló értékű turisták társaságában vagyunk.

367. Ugyancsak megfelelő óvintézkedések megtétele mellett vállalhatják pl. tűzoltók, veszélyes bányák, gyárak tisztviselői, munkásai, repülők, tetőmunkások, kéményseprők stb. foglalkozásukat.

Kötelesek életüket veszélyeztetni orvosok, papok, betegápolók pl. ragályos betegek gondozásánál, ápolásánál, méginkább járványok idején. Katonák a háborúban, rendőrök, csendőrök a rendfenntartás érdekében.

368. Legkatasztrofálisabb bűn az élet ellen az öngyilkosság, mert nemcsak a földi élettől foszt meg, hanem rendszerint a túlvilági boldogságtól is. Az öngyilkost ugyanis halálos bűne öli meg, amiért tettét legtöbbször meg nem bánhatja.

Az öngyilkosság mindig gyávaság jele. Az illető fél a földi élettől, valamely tettének követ-

kezményeitől. Ámde nincs az a rettenetes földi sors, mely Isten irgalmából elviselhető ne volna, sőt melyet a Mindenható kegyelmétől támogatva, természetfölötti szempontból örömmel, megelégedetten, az igazságos Isten végzésén megnyugodva el ne bírhatnánk, és mely éppen ezért óriási lelki nagyság alapja ne lehetne. Az öngyilkos tehát, amikor e siralomvölgy keserveitől menekülve elveti magától a földi életet, nemcsak Isten hősibb életre szóló hívását utasítja gyáván vissza, hanem oktanul a legnagyobb szerencsétlenségbe, az örök kárhozatba menekül: Kálváriájáról a pokolba veti magát.

Nagy tudatlanságot árulnak el tehát mindazok, akik az öngyilkosságot dicsérik és mint hőstettet állítják oda. Az ilyen tartalmú könyveket és nyomtatványokat az Anyaszentegyház indexre tette.

Az öngyilkosoktól megtagadja az Anyaszentegyház a szertartásos temetést. Holttestüket nem szenteli be és nem helyezteti megszentelt földbe, hacsak orvos vagy nyilvánvaló tények nem bizonyítják, hogy elmezavarban, azaz beszámíthatatlan állapotban követték el tettüket.

— Mivel indokolja az Anyaszentegyház ezt az eljárását?

— A nyilvános bűnösöket és mindazokat, akik józan emberi számítás szerint halálos bűnben haltak meg, az Anyaszentegyház nem tekintheti tovább Krisztus titokzatos testéhez tartozó tagoknak, és ezért megtagad velük minden közösséget.

369. — Milyen joron alapszik a statárium?

— A statárium vagy rögtönítelő bíraskodás az állam önvédelmi jón alapszik. Bizonyos esetekben, amikor egyes gonosztettek, pl. lopás, rablás, gyújtogatás, szabotázs, kémkedés, sőt szükség szerint az elsoroltaknál kisebb vétkek is túlságosan gyakoriakká válnak, szükséges a társadalom nyugalma és békéje érdekében, hogy az államhatalom

ezeket halálos büntetéssel sujtsa. Statáriumot hirdetnek ki tehát. Statárium idején a bíróság megelégszik a vádlott bűnösségének megállapításával. Ha ez bebizonyítást nyert, a halálos ítéletet kimondja, és mert feljebbvitelnek ilyenkor nincs helye, azonnal végre is hajtja. E szigorúság célja a bűnre hajló embereket a gonosztettektől visszariasztani.

370. — Azt hallottam, hogy bárki lelőheti megrablóját, még akkor is, ha nem támadt életére?

— Megteheti, de természetesen csak akkor, ha nagyjelentőségű vagyontárgyak elrablásáról van szó, és hirtelen nincs más mód az illető ártalmatlanná tételére. Ugyanígy megölhetjük pl. a tisztaságunk ellen támadót is, ha másképp ezt a lelki kincset meg nem védhetjük.

371. Ugyancsak az önvédelem jogán alapszik a háború. Mert ha joga van az egyesnek a vagyona ellen támadó életét kioltani, joga van erre a köznek is. Megvédheti tehát az állam a maga határát, vagyonát. Ha pedig a támadó ágyúkkal, harcikocsikkal stb., más hadieszközzel felszerelve hajtja végre támadását, mindezen eszközöket, sőt még hatásosabbakat igénybe vehet a védekező, a jogtalan támadás elhárítására.

— Jogos csak védekező háború lehet?

— Elképzelhetjük jogosnak a támadó háborút is.

— Ha az elrablott országrészeket akarjuk visszaszerezni?

— Azon túlmenőleg is.

— Például?

— Túlnépesedés esetén. A Teremtő, mint majd még megbeszéljük, az egész földet, a rajta lévő összes javakkal egyetemben, az egész emberiség tulajdonába adta. A föld tehát Isten elgondolása szerint el kell hogy tartsa a rajta élő egész emberiséget. Egyes államok életében azonban idők folyamán előállhat a túlnépesedés, amikor az illető állam

területén több ember lakik, mint amennyit területe illő módon eltarthat. Ennek az államnak lakossága tehát előbb-utóbb végszükségbe jut. A lakosság feleslege kénytelen kivándorolni, ritkább lakosságú területeken elhelyezkedést keresni. Ámde meg-
eshetik, hogy bármiféle okból ezt a népfelesleget a ritkábban lakott országok nem akarják befogadni, jóllehet területükön bőven van hely, sőt még műveletlen, alig kihasznált vidékek is vannak. Ebben az esetben a túl népes ország joggal támadhat a ritkán lakottra, mert a végszükségbe jutott ember, Isten akaratából, a természet törvénye szerint onnan veheti a megélhetéshez szükséges javakat, ahol találja.

Megengedett jogcím lehet még a támadó háborúhoz az igaz vallás követőinek üldözése, embertelen zsarnokság megbuktatása vagy hasonló.

372. — Milyen bűn az állatkínzás?

— Ha szükségből történik, pl. klinikán, tudományos intézetben, műveltségünk, tudásunk kimé-
lyítésének érdekében, nem bűn. Ha ellenben valaki csak kegyetlenségből, mintegy élvezetből kínozt
állatokat, ha mindjárt aprókat, a bűne a kegyetlen-
kedés mértéke szerint halálos is lehet. Ne menjünk azonban az állatvédelem terén túlzásba, mert ferde lelkültre vall annak viselkedése, aki pl. lovak veréséből nagy esetet csap, de az emberi nyomor égbekiáltó jelei mellett hidegen, közönyösen el-
halad. Azért az intézményes állatvédelemnek csak akkor van helye, ha az embervédelem már nem talál tennivalót.

373. Az életvédelemhez tartozik végül a halottak tisztességes, keresztény módon történő eltemetése. Aki királyi életet élt, — és minden hithű keresztény-
ről fel kell ezt tennünk — az találjon halálában is királyi nyughelyet, megszentelt földben, Krisztus keresztje alatt pihenést a feltámadásig. Az Anyaszentegyház ezért ősidők óta beszenteli a temető-

ket, és kifejezi ezzel a Teremtő szavát, melyet az eredeti bűn után Ádámhoz intézett: Arcod verejtékével edd a kenyeret, míg vissza nem térsz a földbe, amelyből vétettél, — mert por vagy és vissza kell térnéd a porba. (I Móz. 3, 19.)

A keresztény temetés tulajdonképen vetés. Krisztus magját vetjük a földbe, hogy onnan az utolsó ítéletre dicsőségesen feltámadjon, Szent Pál szavai szerint: Elvettetik a test romlandóságban, feltámad romolhatatlanságban. Elvettetik nemtelenségben, feltámad dicsőségben. Elvettetik gyengeségben, feltámad erőben. Elvettetik érzéki test, feltámad szellemi test. (I Kor. 15, 42—44.)

374. — Nem korszerűbb a halottégetés?

— Miért volna az?

— Mindenki magánál tarthatná kedves halottjai porát, sok föld felszabadulna házhelyek céljaira, nem kellene félni a tetszhaláltól, nem rontanák el a talajvizet, és nem válnék testünk férgek táplálékává.

— Okaidra sorjában felelek:

Magunknál tarthatnók nagyjaink porát. Helyes! De nem gondolod, hogy sok tiszteletlenségnek, méltatlanságnak, kegyeletlenségnek lehetne az otthonunkban kitéve, amitől a temető szent helye megvédi? Például összetörhetne nagy ősünk hamvvedre, porát úgy kellene összesöpörni. Tudatlan cseléd esetleg kiszórná a szemétre stb.

Ami a házhelyek dolgát illeti, még nagy városokban is elenyészően csekély területet foglalnak le a temetők, sokkal több terület fekszik kihasználatlanul. És igazán nem vall kegyeletre, szeretettjeinktől e kevés területet megírғыelni.

Tetszhaláltól az orvosi tudomány mai állásánál senkinek sem kell félni. A hullafoltok megjelenése a halál kétségtelen jele. Azonkívül egyformán borzalmas lehet a tűzben vagy föld alatt öntudatra ébredni.

A talajvizet pöcegödrök, csatornák átszivárgása és mindenféle más szenny is rontja, ha rontaná. De amint ettől a megfertőzéstől megóvhatjuk kútjaink vizét, úgy a temetők sem ártalmasak az ivóvízre.

Az elégetett test tényleg nem válik férgek martalékává, de mi felemelőbb tudat: tiszta fehér csontvázzá válni, mint előbb-utóbb szerte szórítani a szemétdombon. Mert elégetni a szemetet szokás. A keresztény ember teste pedig nem szemét, hanem a Szentléleknek volt temploma, és a feltámadás után Krisztus titokzatos testének lesz ismét tagja. Megkülönböztetett módon kell tehát bánni vele.

És végül az igazságszolgáltatás nem egy gonosztettet derített már ki a temetőből utólag kiemelt és alaposan megvizsgált holttesten talált nyomok alapján. A halottégetés esetében igen sok bűncselekményre borulna örök homály. Ez a meggondolás készíteti törvényhozásunkat, hogy mindeztideig nem engedte meg krematóriumok, halottégető intézetek, jobban mondva kemencék felállítását.

A halottégetés pogány világszemléletből eredő eljárás, és ezért az Anyaszentegyház nem részesíti egyházi temetésben, sem engesztelő szentmiséiben azokat, akik végrendeletileg meghagyták, hogy testüket elégessék, még akkor sem, ha az elégetést nem hajtották végre.

375. Az életvédelemmel összefüggésben utolsó helyen említem meg a kártérítési kötelezettséget. Mindenki, aki embertársának testi vagy lelki épségében kárt okozott, köteles ezt jóvátenni, már amennyire lehet, és ez a kötelezettség olyan súlyos, amekkora az okozott kár. Az élet ellen elkövetett véteknek sokfélesége szerint tagozódik a kártérítési kötelezettség is, azért ha egyszer ilyen természetű lelki ügyed lesz, beszéld azt meg lelkiatyáddal.

A faj védelme

376. Örök igazságot magyarázott meg Nikodémusnak Jézus e szavakkal: Úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta érte. (Jn. 3, 16.) Kevés szó, de sokat elmélkedhetünk tartalmuk felett és minél inkább behatolunk értelmükbe, annál csodálatosabbnak tűnik Istennek az emberekhez érzett felmérhetetlen szeretete.

Isten szereti az emberiséget és szereti az egyes embert. Ez az isteni szeretet készítette őt arra, hogy minden embert külön-külön szeretetből eredeztessen: Isten végtelen szeretete irántunk tükröződik abban az élettani tényben, hogy minden ember szeretetből lesz, a szülők szeretetéből, atya és anya egymás iránti szerelméből.

A Teremtő ezért egymáshoz vonzódo kétféle szívűnek alkotta az embert. Az egyik szívét felében hagyta, hogy feleséget keressen magának, a másikkal befejezetlenségét érezteti, hogy feje és ura után sóvárogják.

Ha két ilyen szív találkozik, megtalálták, amit kerestek. Az egyik, a férfi, feleségében hiányzó felét, a másik, a nő, fejében, urában befejezetlenségének kiegészítőjét. És mert összeillenek, boldogságot fakasztó, elválaszthatatlan szerelemben összeforrnak. Ez okból — olvassuk a Szentírásban — hagyja el az ember atyját és anyját, s ragaszkodik feleségéhez, és lesznek ketten egy testté. (I Móz. 2, 24.)

Ebből az egy testté forrasztó, a síríg egybefűző, boldogító szerelemből kell Isten szándéka szerint megszületni az új embernek, a kicsinyeknek, a gyermekeknek, hogy a világmindenség csöpp bolygója, Földünk, mindaddig magán hordozza az emberiség életfáját, míg a mennyország benépesült.

Nem nagyszerű? A köveket, ásványokat, fémeket és égitesteket Isten maga teremtette. Olyanok, amilyeneknek Ő akarta. A növények, állatok is

csak öntudatlan eszközök kezében fajuk továbbviteléhez. Az embert azonban képesítette, hogy felelősségteljesen közreműködjék a legnagyobb földi teremtménynek, t. i. magának az embernek újraalkotásában.

377. Igaz ugyan, hogy mindenkinek királyi részét, a lelket Isten közvetlenül teremti, de hogy ez a lélek milyen testben lakjék, hogy milyen hajlamok és indulatok befolyása alá kerüljön, hogy milyen finomságú értelemmel, nagyságú emlékezettel, készséges akarattal rendelkezzen, az a szülőktől függ. Az erényes, a megfékezett indulatú embereknek, mégha testük betegesebb is, kevésbé rosszraajló természetű gyermekei szoktak lenni, mint az egészségeseknek, de erényteleneknek, fékezetleneknek, szenvedélyeseknek: és ez az a pont, ahol a szülőkön áll: hogy milyen a gyermekük, hogy milyen az utókor, hogy milyen a nemzet.

378. Az embernél tehát nem az a fontos, hogy atya-anya makkegészséges legyen, mint ahogy ezt korunk egyik eszmeáramlata követeli (eugenetika), — az ember nem tenyészállat — hanem azt kell szorgalmazni, hogy jellemes és erényes legyen. Mert az egyes embert éppenúgy, mint a nemzetet, lelkisége, szüleitől öröklött hajlamainak összege határozza meg. Jeles lelki adottságokkal világra jött ember, mégha beteg is, sok értéket, akárhányszor felbecsülhetetlenül sokat jelenthet a társadalomnak, míg az egészséges, ha rosszraajlóbb természetű, csak bajok okozója.

— De csak meg kell akadályozni, hogy a nemzet elkorcsosodjék?

— Jól mondod! Kell! Csak azt ne képzeld, hogy akkor lesz népünk életerős, ha fiai mind díjbirkózók, atléták és herkulesek lesznek. Az embert, mint mondtam, szelleme határozza meg, nem testi állapota. Figyeld meg, hogy a jó tornászok és csúcsteljesítők nagyrésze kistehetségű, gyenge tanuló

volt. Míg a nagyeszű fiúk között milyen gyakran találunk testileg gyenge, vézna egyéneket. Éppen ezért tanáccsal, fevilágosítással, kötelező orvosi vizsgálattal hassunk oda, hogy lehetőleg egészséges emberek házasodjanak össze, de kényszerházasságokkal meg sterilizációval szorgalmazni a népi egészséget súlyos véték az emberi szabadság és a természet törvénye ellen: mert a nyomorékokból is lehetnek lelki értelemben nagyok, szentek. Az ember pedig — mint tudod — azért él, hogy üdvözljön. Ebből a szemszögből kell tehát az új nemzedék születését irányítani és nem földi, faji meg embertenyésztési szempontokból. A szülők felelőssége Isten előtt is ilyen irányú.

379. Ime, kifejtettem előtted Isten terveit a férfival meg nővel, — a Teremtő szándékait a szerelemmel. És hogy a szerelmet örök vonatkozásaiban még gyümölcsözőbbé tegye a Mindenható, a férfi és a nő házassági viszonyát szentségi rangra emelte, melyből, mint már megbeszéltük, bőséges kegyelmeket forrasztat. (V. ö. Mit beszéltem diákjaimmal Istenről? 408—423. pontokkal.)

Azonban!... És ez egy rendkívül fontos élet-szabály, — nem minden férfi találja meg bármelyik nőben hiányzó felét, és nem minden férfi alkalmas, hogy bármely nő befejezetlenségének kiegészítője, feje lehessen. Az örök szerelemre képes, összeillő részeket gondosan kell megválogatni, mert különben szerencsétlen házasság keletkezik, a szerencsétlen házasság pedig földi pokol, melyet csak egészen kimagasló, kivételesen erényes emberek bírnak egy életen át végigszenvedni. Azért, akik házasságra akarnak lépni, jól válogassák meg házastársukat. Futólagos, néhány napos, hetes, de sokszor még hónapos ismeretség sem elég hozzá. A lélek, a jellem, az ember jobbik, szentebb, királyibb része nem tud megnyilatkozni egyszerre, mert sokoldalú, mint a csiszolt gyémánt. Vasár- és ünnep-

nap, hétközben és munkaruhában, otthonában és idegenben, örömben és szomorúságban, egészségesen és szenvedve kell találkozni vele, hogy minden oldala megismerhető legyen. A rövid keletű ismeretség csak a testi formákat mutatja meg, de az, ami az emberben kiegészítésre szorul, ami feleség, illetve fej után vágyódik, éppen nem az előregedő, porba visszatérő test, hanem az örökké élő, örök szerelemre szomjazó lélek, királyi mivoltunk szellemi élethordozója.

Igyekezzenek ezért a szerelmesek egymás lelkületét minden irányban kiismerni. Tehetségeiket, kedvteléseiket, igényeiket, tudásukat és műveltségüket, felfogásukat életről-halálról, örömről meg szenvedésről, gyermekekről és gyermektelenségről, legfőképpen pedig Isten iránti szeretetről. Tegyék próbára egymást, hogy miképpen tudnak tűrni és megbocsátani, szeretetből feledni és lemondani, és ha úgy találják, hogy mind e sok kérdésben összecseng a szívük és egyszer sem akadtak bántó, helyrehozhatatlannak mutakozó rosszhangzatra, keljenek össze, — boldogok lesznek. De ha szívük csak egy pontban is más dallamot zenget, jobb, ha elhagyják egymást, — így legalább eszményi emléküik marad — minthogy egybekelve, szerencsétlenné tegyék azt, akit szeretnek, és ezáltal maguk is azzá legyenek. Vétkes könnyelműség volna, ha más tennének. A vétkes könnyelműséggel kötött házasságok ezreit láthatod magad körül. A szerelmükben csalódott szenvedők panaszaitól pedig hangos társadalmunk minden rétege.

A házasság nem gyermekes tréfa, sem pajzán játék, hanem Isten szent terveinek megvalósítója, és azért abból nagy és szent kötelességek származnak, — a kötelesség pedig csak a fenkölt lelkű embernek nem teher.

380. Éppen mert a házaselet annyira komoly és szent dolog, rendelkezett úgy az Isten, hogy az az

ösztön, mely a faj fenntartására sarkall, mely a két nem egymás iránti vonzalmában mutatkozik, és melynek kivirágzása a szerelem, csak későbbi években mutatkozzék.

Az életösztön, az önfenntartás, a táplálkozás ösztöne már az egynapos csecsemőnél jelentkezik. A kicsike sír, mert éhes és enni akar. Elpusztulna szegényke, ha anyja nem táplálná. Ezzel szemben a leányok csak 12—14, a fiúk pedig csak 14—16 éves korukban kezdik észrevenni a másik nemet, vagyis a fajfenntartás ösztöne csak ekkor jelentkezik. Elhibázott dolog volna azonban ezt a fiatalos érdeklődést, házasság szempontjából, komolyan venni, és halálosan vétkes, vonzalmának engedni.

Az igazi szerelem, mint mondtam, lelki harmónián alapszik. A serdülő korban pedig a lelkület még kiforratlanabb, semhogy belőle harmóniára vagy disszonanciákra következtethessünk. A 12—16 évesek legtöbbször még nem is sejtik, milyen fegyelem és erényes önmérséklet, vagy ellenkezőleg fékezetlenség és vétkes szenvedélyek határozzák majd meg életvezetésüket. A serdülés tehát nem a szeretkezés, hanem az önképzés, a jellemalakítás kora, hogy mire férfivá érett az ifjú 22—26 éves korban — és hajadonná a leány — 18—22 éves korban — lelkük kikristályosodott, szabályosan csiszolt gyémánt, valóban királyi lélek legyen, harmóniára és nem disszonanciákra hangolva.

381. — Miért nem jelentkezik akkor a fajfenntartás ösztöne még vagy 6—8 évvel később?

— Hogy az ifjúból férfit, a leányból nőt érleljen. Ha nem érezné a serdülő fiú férfias beállítottságát a leánnyal szemben, soha a lovagiasság erényeit magában ki nem alakítaná: és semmitmondó fattyúhajtás válnék belőle. Ha nem eszmélne rá a fejlődő leány, a fiú előtt, női mivoltára, tartózkodó finomsága ki nem formálódna: és fegyelmezetlen vadonc maradna. Éppen a nemi

ösztön a legerősebb irányítója a jellemképzésnek; ha megfékezzük, a nemes jellemnek, — ha szabadjára engedjük, a jellemtelenségnek.

382. A jómúltkor azt kérdezted, mi az oka, hogy napjainkban annyira elterjedt a fiatalok szabados viselkedése? Hogy oly kevés lovagiassággal találkozunk a férfiak között és olyan ritka az igazán finom női erény?

Most válaszolok kérdésedre! Oka ennek a szemérmertlenség szemtelen felburjánzása. Az emberek széles rétege csak élvezni akar. Azt az örömet is, melyet a Teremtő kizárólag a házasságot jutalmazására szánt, mielőbb és házasságon kívül, felelőtlenül, az utolsó csöppig ki akarják meríteni. Vétkeznek tehát. A vétek pedig mindig csalódást okoz, mindig eszményeket rombol. Azon ifjú előtt, aki a bűnbe lesüllyedve látta a nőt, szertefoszlott a női ideál, — kiért és miért neveljen még lovagot magából? Az a nő, aki a legalacsonyabb oldaláról ismerte meg a férfit, miképpen nézzen még lelkesedve fel reá, és kiért ápoljon magában továbbra finomságot meg női erényt? Nemcsak a szemérmertlenség, de már a szabados viselkedés is ideálokat rombol, a legszebb földi eszményeket, az anygali leánynak és nőnek, a lilomos ifjúnak és lovagi férfinak eszményképeit, és ha ezek az ideálok valaki előtt a sárba hulltak, mi maradt meg a fiúból és leányból számára, amiért még küzdeni, fáradni, lemondást, munkát és szenvedést vállalni érdemes?

383. Istennek a házassággal, — mint mondtam — igen nagy szándékai vannak: az emberi nem, a királyi faj szaporodása és fennmaradása a földön az idők végéig. Hogy az ezzel járó kötelességek súlya miatt az emberek ettől vissza ne riadjanak, a férfi és nő már említett egymásrautaltságán, vonzódásán és a szerelem boldogságán kívül sajátos édességet és örömet teremtett számukra, de csak az ő számukra, a ruhátlan test szabad szemléletét és érin-

tését és az ezzel járó, úgynevezett testi gyönyört. Akik ezt a házasság előtt végigélvezték, azokra a házasságban csak szertefoszlott remények, durva, kielégítetlen ösztönök vagy szürke filiszteri egykedvűség vár. Hogy ez be ne következzen, és megmaradjon a frissen üde, sértetlen és egész boldogság lehetősége, a fajfenntartás ösztönét meg kell fékezni, mert különben éppen olyan, sőt sokkal veszedelmesebb romlásba dönt, mint a szabadjára engedett önfenntartás ösztöne, a torkosság.

384. Arcod verejtékével edd a kenyeredet, — mondta Isten a bűnbeesés után Ádámnak, és azóta teher meg fáradság számunkra a munka. Hogy mégis dolgozzunk és ne riadjunk vissza a tövisiek meg bogáncsokkal folytatott küzdelemtől, a végtelen bölcs Teremtő az önfenntartó ösztönt oltotta természetünkbe. E miatt ragaszkodunk az élethez, mégha keserves fáradságok között telik is az, és megkeressük mindennapi kenyerünket. Verejtékünk gyümölcset aztán megáldotta Isten. Megfűszerezte táplálékunkat: édességet és más jó ízeket teremtett abba, hogy miután dolgoztunk, legyen a jutalmunk: a táplálkozás, éhségünk és szomjúságunk kielégítése élvezettel jár.

Ezt az élvezetet azonban Isten nem öncélúlag teremtette: nem azért él az ember, hogy egyék, hanem éppen megfordítva: azért eszik, hogy elhasznált erőit pótolva tovább éljen. Felforgatja tehát Isten világtervét, aki az étkezésből életcélt csinál, és minden boldogságát a terített asztalnál keresi.

Az önfenntartó, a táplálkozási ösztönt szabályozza a bőjti parancs, de azon túl is súlyosan vétkezik, aki éhségének-szomjúságának nem szab korlátokat. A rómaiak hánytatókkal egybekötött lakomáinál vagy az út árkába fordult részegnél csak egy vonatkozásban tudunk az emberre nézve lealjasítóbbat elképzelni, t. i. ha nemiségét meg nem fékezi.

A táplálkozással járó élvezetet Isten a munka

jutalmául szánta, de ha valaki torkosságát le nem győzi, falánkká és részegessé lesz, és ekkor az evéssel és ivással járó gyönyörből Isten ostort fon: a gyomorhaj, az érelmeszesedés, a máj- és vesebántalmak százzsálú ostorát, mely nemcsak a vétkest sujtja, hanem családját és rajtuk keresztül a társadalmat is. Gondolj például az alkoholizmus nyomában járó elszegényedésre, az alkoholisták idióta gyermekeire stb.

Isten fogadott fiai, királyi lények vagyunk, szellemünk révén az örök haza irányában magasröptűek. A táplálkozás, az evés-ivás földi életünknek csak epizódja. Szükség van rá, hogy szárnyalásunk felfelé íveléséből ne veszítsen, de csak ezért. Aki ezt szem elől tévesztette, elbukott és a legocsmányabb falánk állatok színvonalára süllyedt.

385. Mindenben párhuzamos az önfenntartás ösztönével a fajfenntartásé. A fajfenntartás, akár a munka, tövises, bokáncsos kötelesség, melyet senki sem vállalna, ha nem hajtaná oly hevesen a rá vonatkozó ösztön. Amint a munka jutalmául a kenyeret ízzel, úgy a családalapítás jutalmául az együttélést is gyönyörrel látta el Isten. De amint az önfenntartás ösztöne, ha fékezetlen, korbáccsá válik, úgy a fajfenntartás meg nem zabolázott ösztöne is ostorrá lesz: a bűnös testi gyönyörökből felmérhetetlen sok csapás és szenvedés támad. Gondolj a nemi betegek milliós tömegeire. A vérbaj pusztításaira. A terhelten, vakon született gyermekekre, a szifilisz csöppségekre, akik szüleik csókjától kapták meg a gyilkos bajt. Vonultsd el szemed előtt azt a sok-sok kiélt, unott, reményét veszített, elfásult, lelkesedni már semmiért sem tudó fiatal fiút meg leányt, kiket a magában vagy másvala fajtalanokodás roppantott össze. Fontold meg a hitvesi hűség megszégése miatt széjjelszakadt családok nyomorúságát, a házasságtörésért

elvált szülők egymás iránt érzett útálatát, gyermekeik keserves helyzetét, csillapítatlan szeretetszomját. Fontold meg azt a rettenetes felébredést is, melyben e gyermekeknek és még sokkal inkább a törvénytelenül születetteknek részük lesz, amikor rádöbbennek szüleik bűnére, vigasztalan életük tulajdonképeni okára. És vedd számba végül az erkölcstelen családi élet legborzalmasabb következményét: a nemzetgyilkolást.

386. — Mit értek nemzetgyilkolás alatt?

— Ha nyitott szemmel jársz a világban, észre kell vened, hogy milyen kevés társadnak van egynél több testvére, ha ugyan egy is van. Az úgynevezett modern családban nincsenek gyermekek, hanem csak az „egyke”. Mit gondolsz, miért?

— Azt hallottam, hogy ennek az egészségtelen gazdasági viszonyok, a nehéz megélhetés, a gyermekek elhelyezésének csekély reménye az oka.

— Ezt mondják. De ellene mond ennek az állításnak az a tény, hogy a legszegényebb családokban több a gyermek, hogy éppen a jobb módúaknak van „egyke”-je, illetőleg „kettőke”-je, pedig nekik inkább telne többre, mint a szegényeknek. A leggazdagabb nemzet, a francia, a legegységesebb a világon. Másszóval nem a gazdasági helyzetben van a főhiba, ez is számít, nem tagadom, de a fő oka a gyermektelenségnek az emberek erkölcstelensége, kényelemszeretete. Nem akarnak feláldozni semmit, nem akarják vállalni a nagyobb családdal szükségképen velejáró életszint-egyszerűsítést meg a gyermeknevelés gondjait, hanem nyugodtan, kényelmesen akarnak élni, mint mondani szokták: élvezni akarják az életet. És hogy élvezhessék, természetellenes hitvestársi életet élnek, vétkeken úgy szeretik egymást, hogy együttlétükből ne származhassék gyermek. Ez a nemzetgyilkos bűn fertőzi korunkban leginkább a családok életét, ez az a

bűn, mely egy emberöltő alatt harmadára képes apasztani a nemzetet.

— ...? A magzatölésről már beszéltünk!

— Nem a magzatölést értem, ez is nagy és borzasztó bűn, hanem azt a mesterkedést, mely megakadályozza a magzat létrejöttét. Akik tehát a nemzetgyilkos bűnt elkövetik, azoknál nem is jut odáig, hogy az anyaméhben a magzat megfogamz-hassék, mert meggátolják a fogamzást. Jaj annak a népnek, mely ennek a bűnnek áldozatává lesz. A gazdag és hatalmas Franciaország mai siralmas helyzete a példa rá, hogy miképen megy egy-két emberöltő alatt tönkre, hogy helyét életerős és szapora nemzetek foglalják el.

387. Ha sok az a szerencsétlenség, amibe a meg nem fékezett torkosság dönt, akkor mérhetetlenül több a szabadjára engedett nemi ösztön csapása. Ha lealjasodik az ember, amikor gyomrának, torkának rabjává lesz, mit mondjunk azokról, akik nemiségük szolgaságába süllyedtek? Ez a királyi ember lesúlylyedésének legalsóbb foka. Amilyen szent a szerelem, ha Isten céljainak megfelelően élük, olyan közönséges, ha csak testek érintkeznek neve alatt. Amilyen boldogító a szerelem, ha lélekből fakad, annyi szenvedést okoz, ha csak a testben van gyökere.

— Miért vétkeznek mégis annyian?

— Mert amint az iszákosság csapásai sem mutatkoznak mindjárt, a fajtalankodás gyászos következményei sem minden esetben jelentkeznek azonnal. Sokan ezért nem félnek tőle. Vétkeznek egyszer, tízszer, és mert nem érzik semmi hátrányát, vétkeznek huszadszor is. Végre mégiscsak vesztükre, mert Isten végzéseivel nem lehet visszaélni.

388. A gonococcus (tripper), a spirochaeta pallida (vérbaj, szifilisz), a streptobacillus ulceris cancrosi (lágý fekély) utóléri a paráznát, vagy ha ezek az undorítóan ocsmány ragályok nem, akkor idegze-

tének bomlása, emlékezetének kihagyása, eszményeinek szertefoszlása, és akárhányszor az öngyilkosság. Ez utóbbi azonban a legnagyobb ostobaság, amit a bűnös elkövethet. Mert ha már vétkezett, elkövette az első bajt, — és utólérte őt a kicsapongás következménye, a nemi betegség, a második baj — ne kövesse el a harmadik és legvégzetesebb bajt, az öngyilkosságot, hanem félretéve a szégyenérzetet, alázkodjék meg, vallja be bűnét, és gyógyíttassa magát. A mai orvostudomány, ha nem is mindenható, de mégis sok esetben tud segíteni, és Isten irgalmának nincsen határa.

389. Ha azt a rengeteg pénzt, amibe az emberiségnek a parázناسág kerül, kultúrcélokra fordítanák!... Micsoda paradicsom volna itt a földön!... És milyen kevésen múlna!... A természetnek csak egy erkölcsi törvényét kellene megtartani!

— Hogyan szól ez a természeti törvény?

— A testi gyönyör, vagy amint általánosságban mondják, a nemi élet csak a házasságon belül megengedett, és ott is csak a természetesség határai között. Ez az egész!

— A Szentírás héber szövege, sőt latin fordítása is, szószerint csak azt mondja: Ne kövess el házasságtörést. (II Móz. 20, 14.) Másszóval sokkal kevesebbet tilalmaz, mint erkölcsstanával az Anyaszentegyház. Mi ennek a magyarázata?

— A tízparancsolatban Isten a fajtalanságnak valóban csak legnagyobb bűnét tiltotta el, de azért, mint a Szentírás számos helyéből kitűnik, tilalmazta a szemérmetlenségnek minden változatát. Kifejezetten tiltja pl. a szemérmetlen nézéseket és megparancsolja a test tisztességes befödését. (II Móz. 28, 42.) Máskor vétkesnek jelenti ki a saját test fajtalan érintését. (Ezek. 23, 3.) A kilencedik parancsolat így szól: Ne kívánd meg felebarátod feleségét (II Móz. 20, 17.); és Jézus kijelenti: hogy mindaz,

aki asszonyra néz, hogy őt megkívánja, már házasságtörést követett el vele szívében. (Mt. 5. 28.)

Szent Pál szerint nyilvánvalók a test cselekedetei, melyek paráznaság, tisztátalanság, szemérmertlenség, bujaság... (Gal. 5, 19.), és ezért, t. i. nyilvánvalóan vétkes voltuk miatt nincs szükség külön tiltó törvényre. Ebből a meggyőződésből az efezusiakhoz ezt írja: Mert értsétek és jegyezzétek meg magatoknak, hogy paráznának és tisztátalannak... nincs öröksége Krisztus és Isten országában. (Ef. 5, 5.) A paráznaságot és tisztátalanságot tehát már Szent Pál is halálos bűnnek tartotta. Még világosabb ez a meggyőződése a korintusiakhoz írt leveléből: Ne ejtsétek tévedésbe önmagatokat: sem paráznák, sem bálványimádók, sem házasságtörők, sem elpuhultak, sem férfiakkal paráználkodó férfiak, sem tolvajok, sem fősvények, sem átkozódók, sem rablók nem fogják bírni Isten országát. (I Kor. 6, 9—10.) A nők szemérmertlenkedését külön megbélyegzi. (Róm. 1, 26.) A vérfertőzést súlyosan elítéli. (I Kor. 5, 1.) A házastársak kötelességéről ezt írja: A férj adja meg a feleségének, amivel tartozik, hasonlóképen pedig a feleség is férjének. Az asszonynak nincs hatalma teste fölött, hanem a férfiúnak; hasonlóképen pedig a férfiúnak sincs hatalma teste fölött, hanem az asszonynak. Ne tartózkodjatok egymástól, legfeljebb közös akaratból egy időre, hogy az imádságnak éljete; aztán ismét keljete össze, hogy a sátán meg ne kísértesen titeket. (I Kor. 7, 3—5.)

390. Az elsoroltakból világos, hogy vétkes:

1. a szemérmertlenség, vagyis mindaz, ami a nemtelen vágyakat vagy érzéseket felkeltheti, tehát ily tárgyú gondolatok, nézések, érintések, beszédek, csók, ölelés, tánc stb.;

2. a paráznaság, azaz szabad, házassággal nem kötött egyének nemi érintkezése;

3. a tisztátalanság, másszóval a természetellenes nemi kielégülés, akár magában, akár mással;

4. a bujaság, vagyis az Isten akaratával ellenkező mindenféle nemi gyönyör;

5. a házasságtörés, azaz a hitvesi hűség megszegése; és

6. a házastársak egyoldalú tartózkodása egymástól.

Mindezen bűnök súlyosak, mert mint Szent Pál kifejezetten mondja, kizárnak az örök üdvösségből. Aki tehát bűnös akarattal, azaz a nemtelen gyönyört keresve gondol, beszél, néz, hallgat, énekel, rajzol vagy cselekszik szemérmetlen dolgot, akár magában, akár mással, az súlyosan vétkezik, mert felforgatja Isten világtervét azzal, hogy felelősség nélkül élvezni akarja azt a jutalmat, melyet Isten kizárólag a házastársaknak szánt.

391. — Ki vétkezik önfertőzéssel?

— Aki saját testét a nemi kielégülésig ingerli.

— Ki vétkezik vérfertőzéssel?

— Aki testvérével vagy olyan közeli rokonával érintkezik nemileg, akivel házasságot nem köthet.

— Ki vétkezik természetellenesen?

— Természetellenes bűn többek között pl. az önfertőzés, azonos neműek szemérmetlenkedése egymással (homoszekszualitás) és természetellenes minden mesterkedés, mely a nemi kapcsolat következményét, a gyermekáldást kizárni igyekszik.

392. — Önmagunk megtekintése vagy megérintése minden esetben vétkes?

— Csak ha szükségtelenül, testi gyönyör kelteése céljából történik. Vétkezik tehát, aki magát gyönyörködve nézegeti, fogdossa, de nem vétkezik, ha magát közönyösen megnézi, megérinti. (Nézni és nézegetni, érinteni és fogdosni nem mindegy!)

393. — Mit tartunk a csókról?

— Ha valaki társadalmi szokás szerint szüleit, testvéreit, közeli rokonait vagy nőknek, papoknak kezét megcsókolja, nem vétkezik. Jegyesek ilyen jellegű csókja sem vétkes. Bocsánatos bűn volna azonban, ha valaki érzékiségből csókolódznék. Az érzéki csókot rendesen tartósabb és szorosabb voltáról ismerhetjük fel. Halálosan vétkezik, aki fellobbanó szenvedélyének, nemi vonzalmának engedve csókolódzik. Tehát csók és csókolódzás nem mindegy. Az utóbbi csak házastársak között megengedett.

394. — Mikor vétkes az ölelkezés?

— Az atya, az anya magához ölelheti gyermekét és viszont. Egymást köszöntő testvérek, hosszú távollét után találkozó jóbarátok társadalmi szokás szerinti ölelkezése büntelen. Idegenek, ismerősök, másneműek érzéki indulatokból eredő ölelkezése azonban ennek mértéke és hevessege szerint mindenkor vétkes. A hosszas és szoros ölelkezés csak házastársaknak megengedett, másoknál halálos bűn.

395. — Mikor vétkes a tánc?

— Ha a táncolók szoros ölelkezésével vagy tisztességtelen mozdulatokkal jár, súlyosan vétkes. A legtöbb úgynevezett modern tánc vétkes a velük járó bűnveszély miatt. A népi táncok, körtáncok, testvérek, házastársak, azonos neműek tánca általában büntelen. A bálokon szokásos legtöbb tánc azonban úgy táncolható, hogy csak kicsiny, vagy mint mondják, távoli bűnveszélyt jelent. Ebben az esetben megengedett.

396. — Azt hallottam, hogy kivétel nélkül minden szemérmertlenség halálos bűn. Igaz ez?

— Bocsánatossá e bűnök csak a tudatosság és szándékosság hiányából lesznek. Aki házasságon kívül, teljes öntudattal és szabadakarattal bármi módon nemi gyönyört felidéz magában, az, habár

ez a gyönyör csak rövid ideig tartott, súlyosan vétkezett.

Mégis emberi gyarlóságból, szórakozottságból, fáradtságból akárhányszor megesik, hogy nem eszmélünk mindjárt magunkra, amint érzékeinken keresztül öntudatunkba, képzeletünkbe vagy érzésvilágunkba valami szemérmetlen belép. Megeshetik ilyenkor, hogy szemünk a szemérmetlen tárgyon mintegy függve marad, hogy akaratlanul is odafigyelünk a parázna beszédre, hogy gondolatban, képzeletben hosszasan elfoglalkozunk a tisztátalansággal a nélkül, hogy tudatára ébrednénk annak, mit teszünk. Mindaddig nem vétkezünk, míg magunkat, hogy úgy mondjam ezen rajta nem kaptuk. Bocsánatos bűnünk akkor van, ha tudat alatt marad, hogy tiltott dolgot cselekszünk. Halállossá válik azonban a véték, ha miután egészen ráeszméltünk tiltott voltára, mégis tovább foglalkozunk vele. Egyébként ismételd át mindazt, amit a beszámíthatóságról megbeszéltünk.

397. — Szemérmetlen beszéd nem lehet bocsánatos bűn?

— Lehet, ha mint mondani szokás, akaratlanul kiszalad számonkon, vagy ha komoly ok nélkül, de nem a szemérmetlen gyönyör keresése miatt könnyelműségből történt és nem adott a hallgatóknak botrányra alkalmat.

— Szabad-e művészi értékkel bíró, de ruhátlan képeket, szobrokat megnézni?

— Embere válogatja. Az emberek ugyanis érzéki visszahatások tekintetében nagyon különbözők. Hidegebb természetű, a tisztaságért vívott harcokban megedződött, az erényekben megerősödött, vagy idősebb és általában házasságban élő embereknek nehezebben árt meg az, ami a lobbanékonynak, a még könnyen elesőnek, a fiatalnak bűnveszély. Ezért legjobb, ha mindenki, feltéve természetesen, hogy őszintén törekszik az erényes életre,

saját magán szerzett tapasztalatai alapján tartózkodik attól, ami érzékeire ingerlőleg hat. Más szóval, amint észreveszi, hogy lelki finomságának, érzékeny tisztaságának, szeméremérzetének valami árt, azonnal forduljon el tőle.

398. — De ha pl. mint művésznövendéknek vagy orvostanhallgatónak kell vele foglalkoznia?

— Lássa az emberi testben Isten csodálatos alkotását és ne a nemiséget. Például ha művész, az arany metszésekkel vagy más arányokkal rendelkező mértani idomokat; ha orvos, a bámulatraméltó kémiai apparátust, szövevényes sejttrendszereket vagy erőműtani építményt stb. Egyszóval egyekezék a testet ideális, hogy úgy mondjam angyali szemmel nézni, és kérje ehhez Isten erősítő kegyelmét.

Amit Isten akarata szerint, kötelességből végzünk, az nem válik lelkünk kárára. A Gondviselő nem engedi, hogy az Ő akarata vesztünkre legyen. Bűn mindig csak ott van, ahol bűnös akarattal keressük a nemtelen gyönyört, és ez a szabály érvényes a festészeti, szobrászati műtermekre éppen úgy, mint az orvosi laboratóriumokra.

399. — Mit tartsunk a partfürdőkről, a strandokról?

— Amit a ruhátlan képekről, szobrokról mondtam. Ha nem is mindent, kétségkívül sokat meg lehet szokni. Északi népeknél, vadaknál büntelen lehet az, amit a mi vérmérsékletünk nem bír el. És nem hihető, hogy az az egymásmellett való sütkérezés, hempergés homokban, lubickolás vízben, amit a partfürdőkön véghezvisznek, még a leghidegebb természetű embereket véve is, mentes legyen a bűnvesztélytől.

Amde súlyosan vétkezik, aki magát a halálos bűn veszélyének könnyelműen kiteszi, és súlyosan vétkezik az is, aki ruhátlanságával másokat bűnre ingerel, mások számára kísértés és bűnalkalom. — Ettől eltekintve a jó ízléssel, köztisztességgel össze

nem egyeztethető, amit férfiak és nők a strandokon véghezvisznek. Társadalmunknak sürgős kötelessége először a férfiakat és nőket különválasztani, másodsor a nőket jobban felöltöztetni.

400. A ruhának ugyanis az a célja, hogy a testet elfedje. A természeti szépségeket Isten szabad élvezet tárgyává tette: az emberi test szépségének szemléletét azonban a házasság jutalmazására szánta. Vétkezik ezért, aki öltözködésével testének minden szépségét sejteti, és ez a vétke a ruha hiányos voltával arányban súlyosodik.

— Azt mondják, a testnek szüksége van levegőre, napsugárral!

— Tudom! A levegőt azonban a bő ruha, a napsugarat a felhőtlen ég és a huzamos tartózkodás a szabad ég alatt biztosítja. Őszintébb beszéd volna, ha a hiányosan öltözködők bevallanák egyrészt gyáva voltukat, amiért nem mernek erkölcsük védelmében a bűnös ár ellen úszni, másrészt nemtelen indulataikat, melyeknek kielégítését saját meztelenségük mutogatása és szemlélete másokon, nekik jelent.

401. — Mit tegyünk szemérmetlen kísértés idején?

— Amit a kísértés elűzéséről általában már megbeszéltünk.

— Igaz-e, hogy a szemérmetlenség bűnei a legnagyobb bűnök?

— Túlzás volna ezt állítani. A bűnök nagysága ugyanis, a megszegett parancs nagyságán kívül, a beszámíthatóság fokától függ. Ámde kétségtelen, hogy a szeretet parancsa a legfontosabb parancs, és azt is el kell ismerni, hogy a fajfenntartó ösztön a leghevesebb, legerőszakosabb emberi indulat, mely éppen ezért valamennyi belső kísértésnél többet vesz el akaratunk szabadságából, másszóval beszámíthatóságunkból. De ha nem is a legnagyobb bűn, bizonyos, hogy mind az egyén, mind a nemzet szempontjából a szemérmetlenség bűnei a legvesze-

delmesebbek és éppen ezért mindent el kell követnünk, hogy mind magunkat, mind embertársainkat mentesítsük tőlük: sőt mi több, mindent meg kell tennünk, hogy a tisztaság erénye egyénenkint és társadalmilag felvirágozzék.

402. — Miben áll a tisztaság erénye?

— A tisztaság erénye készség a nemi ösztönnek Isten szándéka szerint való megfékezésére.

Azt mondtam először, hogy a tisztaság erénye készség. Mert akiben ez az erény megvan, annak nem okoz különösebb nehézséget nemi indulatainak megzabolázása, az nem tétovázik, hogy a szemérmetlen kísértésnek ellenálljon-e vagy sem. Az erényes ember szinte öntudatlanul visszahat minden tisztátalan benyomásra, indulatra, érzésre, és határozottan elüzi azt magától, vagy elfordul tőle, még álmában is.

Azt mondtam másodszor, hogy a tisztaság erénye Isten szándéka szerint fékezi meg a nemtelen indulatokat. Ugyanis kétféle tisztaságot ismerünk. Az egyik, a könnyebb, a házastársak tisztasága, a másik a szűzeké, azaz a teljes tartózkodás a nemi élettől. Mármost, mivel Isten szándéka az emberekkel más és más, egyeseket a házasságra hív, másokat a szűzességre, a tisztaság erényét kinek-kinek hivatásának megfelelően kell gyakorolnia. Házasemberek legfeljebb kölcsönös meg egyezésre élhetnek szűzi életet, egyikük a másik tudta és beleegyezése nélkül nem vállalkozhatik erre, mert a házasság megkötésekor testének jogáról a házastársa javára lemondott.

403. — Ismételten hallottam már, hogy hosszú ideig, évekig nem lehet a nemi élettől tartózkodni, hogy az a korral mindinkább testi szükségletté lesz.

— Mondják! De akik mondják, azok csak saját gyengeségüket akarják kendőzni. Nem egyszer találkozunk az életben férfiakkal és nőkkel, akik pusztán természetes okokból, pl. hogy hivatásuknak

odaadóbban élhessenek, a teljes megtartóztatásra vállalkoztak és annyira belemerülnek foglalkozásuk gondolatvilágába, hogy a testi vágyakról jóformán tudomást sem vesznek.

Hasonlóan atléták, artisták, sportemberek izmaik acélossága, a csúcsteljesítmény érdekében, vagy hogy nyaktörő mutatványaikhoz eléggé tiszta fejük legyen, tartózkodnak a nemi élettől, akár-hányszor hosszú időn, több éven át is.

404. — Nem lesznek betegek?

— Gonosz beszéd! A tiszta élet, a szűzesség még senkit sem tett beteggé. Egyetlen bajt sem ismer az orvostudomány, mely ebből az okból származnék. A paráznság következtében fellépő nyavalyáknak óriási irodalma van. Rengeteg orvos és számos tudományos intézet keresi gyógyításuk hatásosabb módját, de soha egyetlen betegségről nem hallottam még, amelyet a tiszta élet hozott volna létre. Soha egy könyv még nem került a kezembe, mely e betegségek kezelését tárgyalná, soha még kórházról, szanatóriumról nem hallottam, ahol e betegeket gyógyítanák.

Ha valóban volnának ilyen bajok, akkor az állatvilágban is találkozoznánk azokkal. Ámde mennyi háziállat él egész életén át tartózkodó életet, egyszerűen mert nem jut párhoz, és nem lesz beteg tőle, nem pusztul bele.

405. — Azt is hallom lépten-nyomon, hogy az ifjúságnak ki kell tombolnia magát. Hogy nem élhet hűséges házaseletet csak az, aki ifjúságában mindent kitapasztalt.

— Az így beszélőktől azt kérdem, hogy miért nem látjuk a nagy természetben seholsem a kitombolást? Miért kelljen éppen a legmagasabbrendű lénynek, az embernek, ahhoz, hogy nemesebb életet élhessen, először a legmélyebbre lesülyyednie? Nem nemesebb fentmaradni és az első perctől kezdve emelkedni, mint először lealjasodni és csak aztán

felkapaszkodni? Kérдем továbbá, mi a biztosítéka annak, hogy az az ember, aki nem tudott tiszta maradni akkor, amikor még tiszta volt, tisztává lesz, miután belemerült a piszokba, a bűnbe? És kérдем végül, nemde tiszta, eszményi élettársat keres magának mindenki? Nyilvános nők és lezülött fiúk ugyebár nem kívánatosak! De ha a kitombolás volna a helyes ételszabály, úgy a szűzek felett ezeknek kellene nagyobb értékkel bírniok és aki jegyesében érintetlen fiúra, szűzi leányra talált, annak mielőtt egybekelne vele, az éjtszakai élet fertőjébe kellene őt taszítania, hogy a szabály szerint kiélje magát, és aztán a házasságban hűséges legyen hozzá. Hol találisz olyan bolondot, aki ezt komolyan állítaná? Így cáfolja meg az élet a kitombolásról hirdetett örült szofizmat.

406. — Hogyan tehetünk szert a tisztaság erényére?

— Az első kellék hozzá a kemény, elszánt akarat. Aki csak úgy sóvárog, vágyódik a tisztaság után, azt hajtogatja, hogy milyen jó volna, ha tiszta lehetne, az soha szert nem tesz rá. Ide erős akarat, elszántság kell, mely nekilendít a cselekvésnek, hogy bármibe is kerüljön, megszerezze magának ezt az erényt.

A második az imádság. A tisztaság legnagyobb ellensége a rosszrahajló természet, melynek legyőzése és megfékezése sokrészben Isten kegyelmétől függ. Kitartóan, buzgón, alázattal, bizalommal kell tehát Isten kegyelmét kérni.

Az imádsággal karöltve mindent meg kell tenni, ami a megszentelő kegyelmet a lélekben erősíti, és mert ennek leghatásosabb eszköze a gyakori szentáldozás, a tisztaságért folytatott harcban legyünk lehetőleg napi áldozók.

A harmadik tennivaló az érzékek fékezése. A legtöbb szemérmetlen képzet szemünk és fülünk kapuin keresztül lép be a lelkünkbe. Azért fontos,

hogy tekintetünkön, hallásunkon, kíváncsiságunkon uralkodni tudjunk.

Mert a szemérmertlenségnek legjobb melegágya az elpuhultság, azért a tisztaságért küzdve edzzed testedet tornával, sporttal és minden téren önmegtagadással. Legyen pontos napirended és tartsd be azt, mosakodjál hideg vízben, mérsékelj a minimumra az alkohol fogyasztását és ne élj túlzottan húsételekkel. Kerüld a lustaságot, dolgozzál ambícióval és sohase légy tétlen.

407. A leghatározottabban űzz el magadtól minden parázna kísértést és igyekezzél magad arra szoktatni, hogy még álmodban is ellenállj a szemérmertlen gerjedelmeknek, ocsmány képzeteknek. Eléred ezt, ha amint a szemérmertlen kísértés, akár gondolat, akár vágy vagy emlék alakjában jelentkezik, következetesen ugyanolyan módon, például mindig ugyanazt a röpmát ismételve, elűzöd magadtól. Az eszmetársítás törvényei szerint ez az eljárás idővel szokássá erősödik. Néhány évi gyakorlat után olyan erős szokássá, hogy öntudatlanul, még álomban is leváltja, elűzi a szemérmertlen kísértést.

408. Nézz továbbá a másneműekre eszményi szemmel. Lásd a nőkben a finomságot, a szelídséget, a gyengédséget, a férfiakban a küzdelemre hivatott erőt, a szívós munkabírást, a tudást, a vállalkozást stb. Gondold, hogy angyal vagy, akit Isten eszményi célok megvalósítására küldött a földre, és igyekezzél hidegen, közönyösen elmenni a másik nem mellett úgy, amint azt helyedben az angyal tenné, akinek, mert angyal, semmi köze sincs a nemiséghez.

409. Tőled telhetőleg minden eszközzel és minden erőddel mozdítsd elő a társadalmi tisztaságot. Beszéded legyen tiszta. Sohase végy részt szemérmertlen társalgásban, és legjobb tudásod szerint tereld az eszmecserét illedelmes tárgyra. Uldőzd a tisztá-

talán, az érzéki irodalmat, művészetet, bojkottáld az ilyen tartalmú színészetet és filmeket. Hass oda, hogy a nők ruházkodása, viselkedése otthon, az utcán, strandon, fürdőben, estélyeken, röviden bárhol illedelmes és szemérmes legyen. Fontold meg, hogy ha nem a férfi, akkor ki fogja megvédeni a nők tisztaságát, erényét? Gondold meg jól, hogy Szűz Mária népe vagyunk és ez a nép nem lehet a fajtalanság martaléka.

410. És végül ne ess kétségbe, ha a tisztaság ellen kisebb-nagyobb botlásokat kell elkönyvelned. Nem az a nagyobb baj, ha valaki elesett, sokkal nagyobb baj ennél, ha fekvé maradá. Elbotlottál? Megtörtént! Vond le a tanulságot, bánd meg engedékenységedet, erősítsd meg akaratodat a jóra és erőteljes, határozott léptekkel menj tovább. Ha így teszel, akárhányszor bukjal is, végre mégiscsak tied lesz a lilium: te leszel a győztes, és mi más kell annak, ki kezét ezért a virágért nyújtja, ki a tisztaság erényéért fárad és küzd.

411. — Igaz, hogy aki mást szemérmertlenségbe vitt, az kártérítéssel tartozik?

— Igaz! Az a férfi, aki elrabolta egy leány tisztaságát, tartozik őt nőül venni, ha ezt bármily oknál fogva nem tehetné, a tőle született gyermeket neveltetni, a nő ellátásához hozzájárulni és általában minden kárt viselni, mely cselekedetéből származott. Ez a kötelesség pedig súlyos, éppen olyan súlyos, amilyen volt az elkövetett bűn.

A magánvagyon védelme

412. A teremtés után így szolt Isten az első emberpárhoz: Szaporodjatok, sokasodjatok, s töltsétek be a földet s hajtsátok uralmatok alá és uralkodjatok a tenger halain, az ég madarain s minden állaton, mely mozog a földön. Majd mondá az Isten: Ime, nektek adtam minden fűvet, mely magot hoz, a

földön, s minden fát, melynek benn a gyümölcsében van fajának megfelelő magva, hogy eledeletekre legyen, a zöld növényzetet pedig a föld minden állatának, az ég minden madarának s mindannak, mi mozog a földön, s miben élő pára vagyon, hogy eledelükre legyen. (I Móz. 1, 28—30.)

Isten idézett rendelkezésével a földet mindazzal, ami rajta található, az emberiség tulajdonába adta. Szándéka nyilvánvaló: azt akarta, hogy a föld javaival tartsa el az emberiséget. Az egész föld tehát, minden javával együtt az egész emberi nemé; másszóval a föld összes java el kell hogy tartsa az összes embert.

413. — Isten közös tulajdonba adta a földet?

— Igaz! Isten az egész földet az egész emberiségnek adta, de ez nem jelenti a magántulajdon tagadását, mert ugyanakkor, amikor az egész emberiséget mint közösséget a föld tulajdonosává tette, egyben olyannak alkotta az emberi természetet, hogy az egyénenkint is birtokképes legyen. E birtokképes egyedekre bízta aztán, hogy a föld javait hasznosítás végett egymásközt felosszák, másszóval az ember akaratától függ, hogy a természet törvényével összhangban a birtoklási rendet közelebbről megállapítsa.

Az embernek tehát kétféle tulajdonjoga van. Az első, az általános, a föld minden javára kiterjed, a második, a korlátozott csak azon javakra szorítkozik, melyeket a társadalmi rend az egyeseknek juttatott.

414. Az ember kettős tulajdonjogának a földi javak részéről kettős rendeltetés felel meg, de fordított egymásutánban. Elsősorban ki kell hogy elégítsék tulajdonosuk igényeit, és ez a rendeltetésük megfelel az ember második helyen említett, azaz személyes birtokjogának; másodsorban a tulajdonosok igényén túl hozzá kell járulniok a köz szolgálatához, — éppen azért, mert a föld javainak az egész

emberiséget kell ellátniok, — és ezzel eleget tesznek az ember első helyen említett, azaz általános birtokjogának.

415. Világítsa meg az elmondottakat a következő példa: Képzeld magadnak egy dúsgazdag embert, aki törvényes úton valamely ország egész búzatermésének birtokába jutott. Ez a sokmillió métermázsza búza az ő kizárólagos tulajdona, és másnak abban az országban nincsen búzája.

Mivel a tulajdonjog felhatalmazza az embert, hogy azon tárgyakkal, melyekre e joga kiterjed, saját tetszése szerint bánhasson, az önközpontos beállítottság szívesen és hamar úgy tünteti fel e szóbanforgó jogát, hogy vagyonával kiki a szó legteljesebb értelmében, tekintet nélkül másra, azt tehet, amit akar. A példában felvett gazdag tehát, mint szívesen gondoljuk, ha akarná, az egész búzamenyiséget felgyújthatná vagy a tengerbe vetetné.

— Tán nem teheti?

— Nem!

— De ha egyszer az övé? Én azt teszek a saját holmimmal, amit akarok; ha úgy tetszik, elajándékozom, elásom, elégetem vagy eldobom. Kinek mi köze hozzá?

416. — Felfogásod a nem nagyon mélyen gondolkozók lelkében az elmúlt századok gazdasági rendjének szemléletéből könnyen kialakulhatott. Akkoriban a föld javaira még kevesebben tartottak igényt, mindenkinek jutott bőven, senki sem törődött avval, hogy mit csinál a saját jószágával a másik. De vagy száz év óta az emberiség rohamos szaporodásával megnőtt az életigénylők száma, a kultúra haladásával pedig emelkedett az életszint. Egyszerűen több ember jobban akart élni. E két körülménnyel azonban nem tartott lépést sem a nép-sűrűség egyenletes eloszlása, — Európa lakói részint nem akartak, részint nem tudtak kivándor-

rolni — sem az új termőterületek és termelési eszközök bevonása a világgazdaságba. Előállott tehát egyrészt helyenkint a túlnépesedés, másrészt a földi javak hiánya, és ezzel önként, mintegy magától, jelentkezett az egyes emberek személyes vagyonjogán túl, az általános vagyonjog is: szociális igények, társadalmi bajok alakjában.

417. E szociális igények állják útját, hogy példám dúsgazdagja a birtokában lévő búzát elpusztítsa. Nem teheti ezt még akkor sem, ha abban az országban a lakosság elégséges kukoricával, burgonyával és más, gyengébb minőségű élelmiszerral rendelkezik: éppen az emberek szociális igényei miatt. Mert személyes tulajdonjoga senkit sem hatalmaz fel arra, hogy vagyonát minden vagyontárgy másodlagos rendeltetése alól kivonja, hogy erőszakos cselekedettel, például maga javai elpusztításával, embertársai életszínvonalát leszállítsa. Márpedig alacsonyabb életszint volna az embereket kukoricára szorítani, amikor búzaliszten élhetnének.

418. E példa azonfelül rávilágított ama közismert tényre, hogy míg az általános tulajdonjogát illetőleg nem különbözik ember az embertől, addig személyes tulajdonjoga alapján óriási különbségek adódtak elő, amennyiben egyesek, a kapitalisták kezében hatalmas mammutvagyonok halmozódtak össze addig, amíg másoknak, a proletároknak, akárhányszor a szó legteljesebb értelmében semmijük sincsen.

Korunk e kétségkívül legsajgóbb sebének gyógyítására számos elméletet dolgoztak ki, melyek alapján különféle társadalmi szervezetek, politikai pártok, sőt államrendszerek keletkeztek.

419. A kommunisták az embernek csak általános birtokjogát ismerik el, és mert a személyes birtokjogot, vagy ami ugyanaz, a magánvagyon jogosságát tagadják, minden termelési eszközt, gyárat,

bányát, műhelyt, földbirtokot meg állatot és ezek valamennyi hozadékát, azaz minden fogyasztási cikket is közösnek, az egész emberiség tulajdonának jelentenek ki, mely közös tulajdonból a közösség megbízottjai kinek-kinek, törvényes igényei szerint, kiosztják a szükségeseket.

420. — És mit akarnak a szocialisták?

— Ma már nem beszélhetünk csak úgy egyszerűen szocialistákról. Ezt az elnevezést ugyanis olyan különféle eszmeáramlatok alkalmazták magukra, melyeket semmiképen sem lehet azonos név alatt összefoglalni. Beszéljünk ezért marxistákról, állam-, agrár- és nemzetiszocializmusról.

A marxisták, régen szociáldemokratáknak mondták őket, csak a kis termelőeszközöket akarják a magántulajdonban meghagyni. Néhány négyszögöl földet, egy-két háziállatot, kéziszerszámokat, varrógépet stb. Minden nagyobb birtokot, gyárat, bányát, erdőséget, vasutat stb.-t a társadalom tulajdonának jelentenek ki. A kommunistáktól tehát csak árnyalatokban különböznek.

Az államszocializmus az általános érdekű üzemek, úgymint vasutak, hajózás, posta, gyárak, bányák, bankok stb. állami kezelésbe vételét kívánja, továbbá a magánüzemek hatásos ellenőrzését és a termelésnek az állam érdekeit szem előtt tartó irányítását.

Az agrárszocializmus a föld jövedelmét jelenti ki köztulajdonnak.

A nemzetiszocializmus érintetlenül hagyja a magánvagyonot és azért most nem kell vele foglalkoznunk.

421. Hogy a kommunisták, marxisták, agrár- és államszocialisták vagyonjogi felfogása téves, azt gondolom, nem kell külön hangoztatnom. Nemcsak a kinyilatkoztatásból tudjuk, hogy az embernek mint magánszemélynek is van tulajdonjoga, hanem ezt az erkölcsbölcselet is bizonyítja. Mert letagad-

hatatlan, hogy az embernek joga van gondolataihoz és ezzel kapcsolatban munkájához. Ámde minden iparcikk, kezdve az őseMBER első kőbaltájától a legmodernebb rádióig, minden őstermelő eszköz és eljárás, sőt még a háziállatok befogása, megszelídítése és tartása is, emberi gondolat munka általi megvalósulása. Aki tehát ezeket kigondolta és megvalósította, az mindenkitől függetlenül is birtokába juthatott valami többletnek, akár termelő eszközökben, akár szerszámokban vagy más használati tárgyakban, amelyekhez, éppen mert a bennük megvalósult gondolat és munka egyedül az övé volt, kizárólagos jogot szerzett.

Letagadhatatlan továbbá, hogy az embernek általában joga van az élethez. Ámde ezt a jogát nem érvényesítheti, ha nem rendelkezik kizárólagos jogon mindazzal, ami élete fenntartásához és biztosításához szükséges.

— A kommunisták erre azt mondják, hogy ők magántulajdon nélkül is megadják mindenkinek azt, amire szüksége van.

— Megadnák, ha megadhatnák! Csakhogy éppen a kommunista társadalomban nem állnak majd rendelkezésre a szükséges javak kellő bőségben. Mert ahol a vagyonosodás lehetősége nem serkenti az egyeseket, ott csak csökkentett igyekezettel végzik az emberek a rájuk kimért munkát és ez akkora teljesítménykiesést jelent, hogy az elévzett munka eredménye nem fedezi a köz legégetőbb szükségleteit sem. Csattanós bizonyítéka ennek az orosz kommunizmus, mely földünk egyik leggazdagabb országa lakosságának széles rétegeit, rövid húsz év alatt, a legnagyobb nyomorba döntötte.

Letagadhatatlan harmadszor, hogy az embernek joga van szerelemhez, családnak, gyermekekhez. Letagadhatatlan, hogy joga van gyermekeit szeretni, hogy ez a szeretet folytonos gondoskodásra, gyermekei sorsának biztosítására ösztönzi. Ámde

ha nem volna vagyonszerző és tulajdonjoga, a természet meghazudtolná önmagát; mert, míg egyrészt serkentené az embert, hogy szerezzen, másrészt nem adna neki jogot hozzá.

Letagadhatatlan negyedszer, hogy éppen azokban az államokban, ahol legkönnyebb volt a vagyongyűjtés, fejlődött a kultúra a legmagasabb fokra, vagyis nyilvánvaló a művelődés és vagyonszerzés összefüggése.

422. Hogyha tehát nem akarjuk megásni az emberi civilizáció sírját, fent kell tartanunk a vagyonjogot és engedelmeskednünk kell Isten hetedik és tizedik parancsának, mely kereken és félreérthetetlenül kimondja: Ne lopj! (II Móz. 20, 15.), és Ne kívánd meg felebarátod házáat... se rabszolgáját, se rabszolgálóját, se marháját, se szamarát, se semmijét, se, ami az övé. (II Móz. 20, 17.)

Istennek e két parancsa világosan kijelenti először, hogy az embernek mint magánszemélynek van tulajdonjoga, másodsor, hogy tulajdonától nem szabad őt megfosztani.

423. Vagyonját az ember különféleképpen érvényesítheti, másszóval a vagyonszerzésnek különféle módja van. Legősibb a foglalás. Természetesen csak az foglalható le, ami még senkié. A föld benépesülésével a foglalás mind ritkább és nehezebb lett és ma már alig találunk valamit, amit még elfoglalhatnánk. Mindazonáltal a foglalásnak némely módja még ma is előfordul. A vadászat, halászat nem más, mint foglalás: senki tulajdonában lévő állatok el ejtése, befogása. Háborúkkal összefüggésben is előadhatja magát, hogy valaki például egy kiirtott községben foglalás útján jut házhoz, földhöz, állatokhoz.

— A vadászat, úgy vélem, nem tekinthető foglalásnak, mert a vadállomány azé, akié a vadászterület.

— Azé, ha a terület be van kerítve. De ha

nincs, akkor például ugyanaz a nyúl, őz vagy szarvas ma X, holnap Y, azután Z területén tartózkodhat és végre is azé lesz, aki lelövi. Ugyanez áll a halakra, madarakra.

424. Hasonlít a foglaláshoz a talált jószág megtartása. De amint a foglalás csak akkor lehet a vagyonszerzés módja, ha a lefoglalt tárgy vagy javak még senkié, úgy a talált jószág is csak akkor tartható meg, ha volt gazdája ki nem nyomozható vagy a szóbanforgó tárgyat szándékosan hagyta hátra.

425. Magánvagyon birtokába juthat még az ember adományozás vagy végrendelkezés folytán is. Rendezett államokban mindkettőnek törvényben előírt módozatai vannak, melyek mellőzése esetén az államhatalom sem egyiket, sem a másikat nem köteles elismerni.

426. Tulajdonjog negyedszer elévülés által is szerzhető. Elévülés akkor áll elő, ha valaki hosszú időn át, például 10, 32, 50 vagy 100 évig — hogy mihez mennyi idő szükséges, pontosan meghatározzák az egyházi és állami törvények — valamely ingatlant vagy más jószágot mint saját tulajdonát kezeli, használja, fenntartási terheit viseli és törvényszerinti tulajdonosának ezért sem bért, sem más ellenszolgáltatást nem ad, az utóbbi pedig az egész idő alatt sem írásban, sem tanúk előtt egyszer sem jelenti ki, hogy a szóbanforgó jószágra továbbra is igényt tart. Ilyen esetben az eredeti birtokos tulajdonjoga elévül, azaz megszűnik és jogai a szóbanforgó vagyontárgyat használó birtokába mennek át.

427. Kiki, ötödször, saját munkája révén is juthat magánvagyonhoz. Eladhatja szellemi termékeit, írásműveit, találmányait, művészi alkotásait, iparcikkeit stb. Az emberi munka teszi értékesebbé a nyerstermékeket, termékenyebbé a földet stb.

428. Magánvagyon szerezhető vagy növelhető adásvételi vagy bérszerződéssel is. A bankügyletek, kölcsön, betét, biztosítás, zálog stb. ezt a célt szolgálják...

429. — És a sorsjegy?

— Meg a lóverseny vagy más szerencsejáték is juttathat vagyonhoz, de természetesen csak törvényes formák között, mert bűnös úton szerzett vagyontárgy törvényes gazdája után kiált, res clamat ad dominum, mondja a jogszabály.

— Mikor bűnös a szerencsejáték?

— Ha vak szenvedélyességgel folytatják (hazárdjáték). A bölcs mérséklet nélkül folytatott szerencsejáték (leggyakrabban a kártya meg roulette) teljes anyagi romlásnak lehet okozója. Kinek-kinek meglévő javai pedig nem arra valók, hogy rendezetlen nyeréskedési vágyból mindent kockáztasson és veszteség esetén magát meg családját végső nyomorba döntse.

Sorsjátékokban is csak akkor vehetünk részt, ha a sorsjegyekbe fektetett összeg hozzávetőleg megfelel a nyereség reményének, másszóval, ha kb. akkora összeg kerül kisorsolásra, amekkora az összes sorsjegyek vételára. Hazánk törvényei csak ilyen sorsjátékokat engedélyeznek. A jótékony célú sorsjegynél azonban ez a feltétel nem szükséges, mert a sorsjegyvásárlók eleve belenyugszanak nyereségreményük korlátozásába.

430. A tulajdonszerzésnek elterjedt módja korunkban még a tudásnak, végzettségnek, képesítésnek, testi ügyességnek vagy munkaerőnek árubabocsátása. Munkások, tisztviselők, segédek, alkalmazottak stb. óriási serege él ilyen módon: díjazásért, fizetésért másoknak dolgoznak.

431. Mint minden jog, a vagyonjog is kötelességek forrása. Vétkezik ezért, aki tulajdonát könnyelműen elherdálja, elhanyagolja, földjét parlagon, házát,

gyárát, bányáját használaton kívül hagyja, pénzét kamatoztatlanul heverteti.

— De ha nincs szüksége nagyobb jövedelemre?

— Akkor nem magának, hanem a köznek tartozik. Adja ezért földjét szegényeknek használatra, házába fogadjon be hajléktalanokat, gyárát, bányáját műveltesse meg munkanélküliekkel, pénzét helyezze ki kamatmentes kölcsönökbe stb. A mai gazdasági helyzet, másszóval az egész emberiség általános joga az élethez nem engedi, hogy javainkat hasznosíttatlanul hevertessük.

432. Amint vétkezik, aki saját vagyonát könnyelműen pusztulni hagyja, úgy vétkezik az is, aki más vagyonát pusztítja. Vétkes ezért minden szándékos kártétel, azaz más vagyonának rongálása, még akkor is, ha a megrongált vagyontárgy tulajdonosa valamely közület, község, törvényhatóság vagy maga az állam, még abban az esetben is, ha a rongálónak tetteből nincsen haszna. Vétkezik tehát, aki másnak holmiját, ruháját, könyveit, eszközeit, házat stb.-t megrongálja, felgyújtja, vetésébe szándékosan belegázol, állatait lelövi; aki árvízvédelmi berendezéseket rombol, gátakat megfúr, hidakat, utcákat, vasutakat, gyári berendezéseket rongál, aki szabotál, amerikázik, másnak erdejében, kertjében fákat kivág, ültetvényeket pusztít stb., stb.

Vétkezik az is, aki másnak tulajdonát ellopja, azaz jogtalanul titokban elveszi vagy magának, másnak jogtalanul lefoglalja. Gyermekek sem nyúlhatnak szüleik tudta és beleegyezése nélkül azok vagyonához, sőt szülők is vétkezhetnek gyermekeik tulajdona ellen, ha pl. a gyermekeik örökségét, melynek ők csak haszonélvezői, hűtlenül kezelik vagy elherdálják. Házastársak ugyancsak kötelesek tiszteletben tartani egymás vagyontörvényjogát.

433. — Ki vétkezik sikkasztással?

— Aki a rábízott pénzeket hűtlenül kezeli. Pl. igaztalan elszámolásokat nyújt be a tulajdonosnak

és az ilymódon mutakozó pénztári többletet megtartja magának.

— Ki vétkezik csalással?

— Aki a törvényesen előírtnál rövidebb hossz-mértéket, kisebb űr-, könnyebb súlymértéket használ, aki a hirdetettnél silányabb minőségű árut ad el. Csalással vétkeznek a pénzhamisítók, okirat-hamisítók, váltóhamisítók, vesztegetők és téves csődbejelentők is.

— De ha valaki például keresztlevelet hamisít, ebből senkinek sincsen kára?

— Lehet, hogy nincs, de neki van igaztalan haszna. Vétkes pedig, ha valaki akármilyen téren olyan előnyökhöz jut, melyek őt meg nem illetik.

434. — Hogyan véték más tulajdona ellen a vesztegetés?

— Mert a vesztegető cselekményéből törvénytelen hasznot remél. Abban bízik, hogy akit megvesztegetett, segítségére lesz és ebből ellenszolgáltatásként nagyobb haszna származik, mint amekkorá áldozatot számára a megvesztegetés jelentett.

435. Hamis csődöt pedig az jelent be, aki bevallása és hamisan vezetett üzleti könyvei szerint hitelezőinek nem tudja tartozását megfizetni. Ilyenkor, ha a csőd hamis voltát a bíróság nem tudja kideríteni, a hitelezők az adóssal kényszeregyességet kötnek, azaz követeléseik egy részéről kénytelenek lemondani, amivel az adós igaztalan haszonhoz jut.

436. Vétkezik más vagyona ellen az uzsorás is, aki a törvényben megengedett legmagasabb kamatnál kölcsönbe adott pénzéért többlet szed. Az uzsorások rendszerint mások szorult helyzetét aknázzák ki a maguk hasznára, ami eljárásukat még bűnösebbé teszi.

437. — Vétkes-e a börzejáték?

— Ha más szerencsejátékok jellegével bír, az ezekre érvényes erkölcsi szabályok szerint kell

megítélni, de ha — és a börzéken rendszerint erről van szó — termények vagy értékpapírok forgalmi értékét mesterségesen emelik (hossz) vagy lenyomják (bessz), csak azért, hogy ebből nyerészkedjenek, akkor súlyosan vétkes, mert mindkét tőzsdei művelet számtalan nem játészó magánszemély vagyónára alapítja számításait és ezek rovására akar nyerészkedni.

438. A legdurvább véték mások vagyona ellen a rablás. Rablással az vétkezik, aki más tulajdonát erőszakkal elragadja. Igen gyakran megesik, hogy a rabló gyilkol is. Általában a rablógyilkosságot büntetik az állam törvényei legszigorúbban.

439. — Mikor van halálos bűne annak, aki felebarátját megkárosította?

— Ha tettevel Isten tervét felborította. Ez pedig bekövetkezett, ha az okozott kár a megkárosított személy és hozzátartozói egy napi élelszükségletének — élelem, lakás, ruházkodás stb. — árát meghaladja. Isten ugyanis minden napra biztosítani akarja az ember zavartalan megélhetését és az egy napra eső szükségletet már olyan fontosnak itéli, hogy elnyeréséért naponta imádkoztat, amikor a Miatyánkban mondatja: Mindennapi kenyerünket add meg nekünk mal

Mivel pedig a napi szükséglete az egyeseknek társadalmi helyzetük és vagyoni állapotuk szerint más és más, — szegény koldusember családjával már napi 1—2 aranypengőből megél, kisgazdának, iparosnak, szerény tisztviselőnek ehhez 3—6 pengő szükséges, jobb módúnak 5—10, gazdagabbnak 10—20, igen gazdagnak 50 pengőt is kitesz egy napi szükségletük — azért a kártevőnek a szerint, hogy kit károsított meg, halálos bűne is kisebb-nagyobb kártétel után van.

— De ha valaki például gyárat, bankot vagy éppen az államot károsítja meg, miből állapítjuk meg ezek egy napi szükségletét?

— Isten világtervéhez nemcsak az tartozik, hogy mindenkinek napi szükségletei, hanem az is, hogy birtokjoga biztosítva legyen. Sőt az is, hogy mindenki becsületes munkával keresse meg kenyerét. Ámde a tolvaj, rabló vagy bármi módon más vagyonához nyúló, a rongáló, szabotáló Isten emlitett akarata ellen vét. Amikor óriástőkék, bankok, gyárak, közlekedési vállalatok vagy éppen az állam vagyonához nyúl, a közt károsítja és az általános vagyonbiztonságot ingatja meg, maga pedig tisztességtelen úton jut pénzhez, megélhetéshez. Mivel pedig akár a köz vagyona, akár az általános vagyonbiztonság, akár a becsületes megélhetés szempontjából 100 pengő jelentékeny összeg, azért aki bárkit ekkora összeg erejéig megkárosít, ha ezt erkölcsileg beszámítható módon tette, súlyosan vétkezett.

440. — És ha valaki apránként, mondjuk 10 pengőjével lopja el ezt az összeget?

— Ha a tolvaj részletekben jelentős összeghez akar jutni, és akinek megkárosítását elhatározta, ugyanaz a személy, akkor már elhatározásában súlyosan vétkezett. Ha pedig véghezviszi elhatározását, ugyanazt az egy bűnt követi el részletekben.

Ha többitől lopkodta az összeget össze és egynek-egynek csekély kárt okozott, csak bocsánatos bűne van, de annyi, ahányat megkárosított.

Ha ugyanazt a személyt károsította meg ismételtén, és az egyes lopások magukban kis összegek, de gyors egymásutánban, együttes összegük pedig jelentős: a tolvajnak halálos bűne van, még akkor is, ha nem egyetlen elhatározásból követte el tolvajlásait. Ha azonban hosszabb idő volt a lopások között, akkor már különálló cselekményeknek kell tekinteni, és ezért annyi bocsánatos bűne van, ahányszor lopott.

441. Ha gyermekek lopják meg szüleiket vagy házastársak egymást, anyagi viszonyaik szerint a

mondottak dupláját elérő kárt tekintjük halálos bűnnek, mert a házastársak egymás és szülők gyermekeik iránt vagy viszont engedékenyebbek.

442. Mint már mondtam, a bűnös úton szerzett vagyontárgy törvényes gazdája után kiált. A megkárosítottnak megmarad a vagyonzoga, viszont a kártevő nem szerzett az eltulajdonított tárgyra vagyonzogot. Ebből következik a kártérítés kötelezettsége. A kártérítés szabályai pedig a következők:

1. Csak a szándékosan okozott kárt tartozunk lelkiismeretben jóvátenni. Az állami törvények azonban a lelkiismeretesség növelése és a közjó védelmére a szándéktalanul okozott kár megtérítését is megkövetelik.

2. Amilyen súlyos a szándékosan okozott kár, olyan súlyos a kártérítési kötelezettség. Azért aki halálosan vétkezett a kártételnél, halálosan vétkezik, ha a jóvátételt elmulasztja, és ez a vétke mindaddig fennáll, míg a kárt — bár tehetné — jóvá nem tette.

3. A jóvátételi kötelezettség nemcsak a lopott jószág visszatérítésére terjed ki, hanem mindannak a veszteségnek kiegyenlítésére is, melyet a tulajdonos a kár következtében elszenvedett. Mert mint a jogszabály mondja: a vagyontárgyak tulajdonosuknak jövedelmeznek: *Res fructificat domino*, és más jószágából nem gazdagodhatunk: *Ex re aliena non licet ditescere*.

4. A kártevő a visszatérítéssel a károsodottnak, vagy ha már nem élne, törvényes örököseinek tartozik. Ha sem a tulajdonos, sem örökösei ki nem nyomozhatók, a kártevő akkor sem tarthatja meg magának az idegen jószágot, hanem jótékony célra, a szegényeknek tartozik azt adni, hacsak maga is nem annyira szegény.

5. Aki lopott jószágot vásárolt, köteles azt

tulajdonosának visszaadni, azonnal, amint a vagyontárgy lopott voltáról értesült, még akkor is, ha igazságos áron vásárolta, mert a vagyontárgyak törvényes gazdájuk után kiáltanak, — de a maga részére kártérítési követeléssel fordulhat ahhoz, akitől a lopott tárgyat vette.

6. Minden kárt jóvá kell tenni, mihelyt lehet és olymódon, ahogy lehet. A károsodottnak azonban nem kell megtudnia, ki volt megkárosítója: másszóval a jóvátétel történhetik titokban vagy közvetítők útján.

7. Ha a károsodott megtudja, ki volt megkárosítója, és nincs reménye aziránt, hogy az illető az okozott kárt megtéríti, joga van magát titokban, megkárosítója terhére, kártalanítani.

8. Mivel a legtöbb jóvátételi kötelezettségnél még más szempontok is szóbajöhetnek, legjobb, ha az ilyen természetű ügyeinket tapasztalt lelkiatyával megbeszéljük.

443. Bár az államok számos törvénnyel és köz- meg vagyonsbiztonsági szervezettel, rendőrséggel, csendőrséggel védik polgáraik vagyonsjogát, a tulajdonjog leghatásosabb védője mégiscsak az igazságosság erénye. Ez a sarkalatos erény arra képesít, hogy mindenkinek készségesen megadjuk azt, ami őt joggal megilleti.

Az igazságos ember tehát pontosan megfizeti tartozásait, és inkább maga nélkülöz, semhogy embertársát megkárosítsa. Mert az adósságok meg nem fizetése is lehet súlyos bűn. Nem egy kisiparos, kézműves, kiskereskedő ment már tönkre csak azért, mert ügyfelei könyvre, számlára vásároltak, rendelték, csináltattak, és aztán nem fizettek. Sok élcet hoztak már forgalomba, hogy miképen utasították vissza a ruha, bútor, könyv, élelmiszer vagy más számlával jelentkező kisembert az előkelő vásárlók, de csak kevesen gondolták meg, hogy az ilyen cselekedet, mert vétkes, nem lehet derűltség tárgya.

Aki pedig mégis mulat rajta, az csak a maga selejtes, érénytelen lelkületét árulja el.

444. Hasonlóan súlyosan vétkezik az igazságosság erénye ellen, aki kizsákmányoló önzésével szegények, özvegyek, árvák nyomorúságát nagyobbítja, aki munkások bérét haszonlesésből, ezek rászorultságát kihasználva, alacsonyabbra szorítja vagy éppen igazságtalanul visszatartja. Az igazságtalanosság e megnyilatkozásait az erkölcsstanban égbekiáltó bűnöknek nevezzük, mert gonoszságukkal mintegy bosszúért kiáltanak fel Istenhez.

És valóban! Az utolsó napon rettenetes ítéletet mond majd Krisztus Urunk mindazokra, akiknek bár kötelességük volt: az éhezőknek, szomjazóknak, ruhátlanoknak és hajléktalanoknak nem adták meg azt, amit emberi méltóságuk és joguk az élethez megkövetelt. Átkozottaknak nevezi majd őket és valamennyiüket a pokol örök kínjaira veti.

— Én eddig úgy tudtam, hogy Krisztus Urunk a világitélet leírásánál ilyen értelemben a szeretet ellen irányuló bűnökről beszélt.

— Jól tudtad! De nem nehéz elgondolni, hogy ha a szeretetből származó kötelességek megszegését az isteni Bíró ily szigorúan bünteti, mit tesz majd azokkal, akik a jog és igazságosság ellen vétettek. Mert a jog és igazságosság szorosabb kötelezettséget jelent, mint a szeretet tartozásai. Éppen ezért törekedjünk arra, hogy minden cselekedetünkben megnyilatkozzék az igazságosság szelleme, és sohase tapadjon se kezünkhöz, se lelkünkhöz egy porszem sem abból, ami jog szerint embertársunké.

A becsület védelme

445. — Ellentétet látok Isten VIII. parancsolata és az Anyaszentegyház tanítása között.

— Mennyiben?

— A parancsolat ugyanis így szól: Ne tégy hamis tanúságot felebarátod ellen (II Móz. 20, 16.), az Anyaszentegyház pedig azt tanítja, hogy Isten VIII. parancsolata ellen elsősorban az vétkezik, aki hazudik, másodsorban, aki felebarátja becsületében kárt tesz.

— Helyes! És?

— Nyilvánvaló, hogy az Egyház jóval többet bélyegez bűnnek, mint amennyit Isten eltilt.

— Látszatra megengedem! De érdemileg Egyházunk tanítása teljesen fedi Isten parancsát. Mert: Ne tégy hamis tanúságot felebarátod ellen, másszóval azt jelenti: Légy becsületes. A becsületes ember t. i. nem tanúskodik hamisan, óvakodik attól, hogy mást könnyelműen meggyanúsítson vagy vakmerően megítéljen, megszóljon és megrágalmazzon, kigúnyoljon vagy meggyalázzon, egyszóval nem gázol bele másnak becsületébe, de igazmondó, hűséges és titoktartó.

Hogyha tehát Isten VIII. parancsolatát tartalmilag elemezzük, királyi életünknek társadalmi vonatkozásban egyik nélkülözhetetlen jellemvonására találunk: a becsületességre, vagy másszóval az egyeneslelkűségre.

446. — Miben áll az egyeneslelkűség?

— Szellemünk legközönségesebb megnyilatkozása a beszéd. Érzékeink segítségével megismerjük a valóságokat. Értelmünk aztán feldolgozza ismereteinket: ítéleteket alkotunk magunknak, véleményre teszünk szert. Nézeteinket pedig beszéd segítségével közöljük másokkal és ahogy ezt tesszük, beszédünk módjában tükröződik lelkiületünk.

Az egyeneslelkű, tiszta szemű, egészséges érzékű, Isten szeretetétől áthatott ember mindent, ami körülveszi, azaz a valóságok egész birodalmát, a maguk valóságában látja. Nem torzít tehát egyoldalúra és ferdére, feketére vagy keserűre, de nem is naívvul idealista. A fény mellett ott látja az árnyé-

kot, az érdem mellett a bűnt, az erő és gyengeség, az öröm és szomorúság, a szép és csúnya, a jó meg a rossz nála mind fellelhető a maga helyén, és amint szabályosan kristályosodott lelkébe minden a maga valóságának megfelelően rajzolódott bele, úgy beszédje is igaz, a valósággal egyező.

A hamislelkű ember vele szemben olyan, mint a komisz üvegből készült tükör. Mert maga hibás, minden torzítva tükröződik benne. Ha üvegje fekete, sötétnek látszik benne az egész világ, — ilyen a pesszimista, — ha viszont rózsaszínű, még a sötétet is rózsásnak mutatja, — ilyen az optimista.

Királyi lélek nem lehet csalfa, nem lehet torzító tükör. És ha észreveszi a maga felfogásában a valóságok eltorzulását, az egészséges, tárgyilagos, szenvedélyek befolyásától önmegtagadással megtisztított józan kritika csiszoló porával igyekszik lelkének tükrét egyenesre simítani. Mert az egészséges társadalmi élethez hozzátartozik az emberek őszinte, igazat kifejező, tehát szavahihető beszédje: ennek nélkülözhetetlen kelléke azonban az egyeneslelkűség. Ahol eltorzultak a lelkek, ott hiába keresünk a kölcsönös megbecsülést, ott napirendre kerülnek a besúgások, gyanúsítások, vakmerő ítéletek, hazudozás, megszólás és rágalmazás, általánossá válik a megbízhatatlanság, és ezzel pokollá lesz a társas együttlét.

447. Bár az előző fejezetekben megbeszélésünk tárgyává tett értékek, erények és szellemi javak mind előbbrevalók a kölcsönös megbecsülésnél, ez utóbbi nélkül az előbbieket sem fejthetik ki áldásos hatásukat.

Ahol nem becsülik a papságot, ott feltétlenül aláhanyatlik a hitélet, lassacskán elhal, kipusztul az emberek lelkéből az istentisztelet, és olyanná lesz az emberiség fája, mint az elfajzott, elvadult szőlőtő.

Becsületét veszített előljáróval szemben, legyen

az király, miniszter, gyárigazgató, mester vagy szülő, megszűnik az alárendeltség szelleme, és ha ideig-óráig még szótfogadnak neki, ezt csak a külső kényszer, esetleg terror miatt teszik.

Az emberi élet védelme is csak ott virágzik, ahol az embert mint ilyet értékelik és megbecsülik. Amint nem látnak benne többet közönséges élőlény-nél, megölik és elpusztítják, akárhányszor merő kedvtelésből, mint valami férget.

A lovagiasság erénye megkívánja a női nem megbecsülését; a női önfeláldozás viszont csak ott lelhető fel, ahol értékelik a férfi lelket. Erkölc és becsület karöltve járnak, és ha hiányzik az első, nem lesz meg a második; ha viszont nem leljük az utóbbit, biztosra vehetjük, hogy már elhervadt vagy rövidesen elpusztul az első.

És vajjon épségben maradhat-e a vagyona annak, aki becsületét eljátszotta? A tapasztalat azt mutatja, hogy nem. A társadalom bojkottja, a köz-megvetés vagy az állami törvények kiforgatják az illetőt tulajdonából és elüldözik, mint ahogy egészséges test is kiveti magából a gennyet.

448. — ...! Nem látom tisztán a különbséget becsület és megbecsülés között.

— Talán inkább azt akarod mondani, hogy nem látod e kettő kölcsönös viszonyát, egymástól való függését és következését.

— Azt hiszem, ha az előbbit látnám, az utóbbival is tisztában lennék.

— Helyes! Akkor hát menjünk sorba.

Becsület az ember egyeneslelkűsége. Belső világának összehangzása a természeti törvénnyel, meghódolása Isten akarata előtt. Minden szembe-helyezkedés a Teremtővel, minden akarati disszonancia a természeti törvénnyel eltorzulásokat, jellemtelenségeket szül, lelkiismeretfurdalásokat idéz elő, melyek levonnak az önbecsülésből, és minél

többet vonnak le valakiben, annál kisebbre zsugorodott az illető becsülete, önbecsülése.

A becsület tehát az embernek valóságos belső értéke, annyi mint a jellem. A lélek e valutája független az emberek felfogásától, ítéletétől. Meglehet valakiben, aki nem részesül közmegebecsülésben, és hiányozhat olyanokban, akiket nagyon is felkaptak és ünnepelnek. Másszóval becsület és megebecsülés nem mindegy.

A becsületet magunkban hordjuk, azzal Istennek, önmagunknak és felebarátunknak tartozunk: a megebecsülésben embertársaink részesítenek. Ha kárba vezett a becsületünk, magunk vagyunk érte felelősek; embertársaink felénk irányuló megebecsülését sok minden rajtunk kívül fekvő és tőlünk egészen független ok is befolyásolja. Hogy becsületesek legyünk, az a mi kötelességünk; hogy megebecsüljenek, az viszont embertársainkké. Vétkezhetünk tehát a magunk becsülete ellen, és vétkezhetnek megebecsülésünk ellen embertársaink.

449. — Ha a becsület valóban belső, lelki érték, miképen teheti azt tönkre például a pletyka?

— Csak úgy, hogy a közönséges nyelvhasználatban azt az értékelést, melyet most megebecsülésnek neveztünk, ugyancsak becsületnek mondják. Ilyen értelemben halljuk, hogy X. Y.-t becsületében például ez vagy az az ujság meghurcolta.

— Melyik a fontosabb: a becsület vagy a megebecsülés?

— Mindkettő igen nagy érték, de azért feltétlenül az első az értékesebb. Mert becsület nélkül, erkölcsi érték nélkül, jellem nélkül eltévesztettük földi életünk célját és kizártuk magunkat az örök üdvösségből. Vagyis ha a becsület elveszett, minden elveszett. Megebecsülésünk pusztulása ezzel szemben, bár földi szempontokból súlyos csapás, — sőt akárhányszor végzetes is lehet — a mennyországtól nem foszt meg.

Eltéveszti tehát életmódját, aki a maga belső értékelésével, jellemével, becsületével nem sokat törődik, és gátlás nélkül hazudik, lop meg sikkaszt, paráználkodik és házasságot tör, de annál nagyobb a gondja, hogy a társadalmi megbecsülésben része legyen, hogy embertársai tiszteljék, becsüljék, értékeljék. A helyes életvezetés evvel éppen ellentétes. Az elsőt mindenfelett szorgalmazza: ügyel tehát a belső feddhetetlenségre; de mert a második az érvényesülésnek, a boldogulásnak, a társadalmi életnek nélkülözhetetlen kelléke, törekszik azt is megszerezni.

450. — Milyen úton?

— Különösen három erény alkalmas a közmegebecsülés megszerzésére, úgymint a feltétlen igazmondás, a titoktartás és a hűség.

Az igazmondás erénye abban áll, hogy közléseink feltétlenül fedik értesültségünket. Ellentéte a hazugság, mellyel az vétkezik, aki tudatosan nem mond igazat, hogy mást megtéveessen.

Az igazmondás tehát megkívánja, hogy éber kritikával örködjünk beszédünk felett. Mert a képzelő tehetség, a vágyak és kívánságok, szenvedélyek, harag és bosszúvágy, káröröm és önérdék mind befolyásolni igyekszenek megnyilatkozásainkat. Ha gondosan, megtagadott önszeretettel, feltétlen igazságérzettel nem vigyázunk szavainkra, egykettőre színezést és ízt adunk a tényeknek, az objektív valóság egyéniségünkön átszűrődve szubjektív torzításokat szenved.

Az optimista, a pesszimista, a nagyzó, az elkeseredett, a naív, a sovíniszta, a kozmopolita, a pártember mind más és másképen mondja el ugyanazt az igazságot, mindegyik a maga beállítottsága szerint, úgynnyira, hogy napjainkban akárhányszor nem azt kérdezzük magunktól, hogy mit is mondott el nekünk X vagy Y, hanem azt kutatjuk, hogy amit mondott, azt miért mondta.

451. — Milyen bűn a hazudozás?

— Általában bocsánatos bűn. Halálossá csak a körülmények folytán lesz, ha t. i. jelentős lelki vagy anyagi kárt eredményez.

Az álhirterjesztők például, akik céltudatosan ujságok, röpiratok, falragaszok vagy más módon valótlan-ságot híresztelnek csak azért, hogy azzal megrendítsék a polgárság bizalmát előljáróival szemben, vagy hogy pánikot, általános nyugtalan-ságot, forradalmat szítsanak, a súlyos bűntől nem mentesíthetők. Ugyanezt kell mondanunk azon taná-rokra és tanítókra, tudósokra (?) és írókra, akik a saját világnézetük alátámasztására tudatosan tév-tanokat hirdetnek.

Ma, a különféle propagandák korában kettőzöt-ten kell ügyelnünk helyes igazságérzetünkre, mert az irányzatosság akkora méreteket ölthet, oly széles terjedelműre dagadhat, hogy megrendítheti a köz-bizalmat. Borzalmasabb társadalmi élet pedig el nem képzelhető, mint amikor senki sem mer nyíltan és őszintén beszélni, és senki sem tudja, hogy kinek higgyen.

452. Az igazmondás ellen vétkezik a képmutató is, akinek viselkedése nincs összhangban meggyőző-désével. Az életben kétféle fajával találkozunk. Van, aki jobbnak tünteti fel magát, mint amilyen, és van, aki jobb meggyőződését nem meri mások előtt meg-vallani, hanem együtt ordít a farkasokkal. Amilyen veszélyesek a társadalomra a báránybőrbe bújt farkasok, olyan szomorú, ha bárányok akarnak far-kasoknak látszani.

453. — Azt hallottam, hogy még tréfából sem sza-bad hazudni.

— A tréfából elkövetett hazugság, jobban mondva a tréfás hazugság, melyet a hallgatók mint ilyet megérthetnek, nem bűn. Tréfából hazudni csak akkor vétkes, ha az, akinek szól, józan megfontolás után sem veheti észre, hogy meg akarják tévesz-

teni. Vétkes dolog tehát valakit, — mint mondják — bolonddá vagy lóvá tenni, egyszerűségét vagy együgyűségét magunk vagy mások mulattatására kihasználni.

454. — Mindig meg kell mondani az igazat?

— Nem! Mert bár hazudni sohasem szabad, az igazat nem kell mindig megvallani. Előadódhatnak ugyanis az életben helyzetek, amikor az igazság megvallása úgy magunkra, mint másokra káros lehet. Mondj igazat, figyelmeztet a közmondás, és betörök a fejed! Ilyenkor élnünk kitérő válasszal.

Például: A kommunizmus napjaiban egyik álruhában és álnéven rejtőző rendtársamnak a népbiztonságon akadt dolga. A kívánt engedély kiállításakor kikérdezték személyi adatait. Vallása felől is érdeklődött a kommunista jegyző.

— Miattam írhat bármit, — felelte a kérdezett — református vagy lutheránus, egyiket sem hiszem...

Vagy: A román titkos politikai rendőrség arról értesült, hogy Hazánk egy sokat keresett, ügyes kémje Erdély egyik nagyvárosában tartózkodik. Rajtaütöttek tehát a házban, de az illető már előbb értesült a fenyegető veszélyről, gyorsan hazasietett, összekapkodta titkos iratait és éppen kiment a kapun, amikor a detektívek a házba léptek. Az egyik megszólította a jól álcázott fiatalembert:

— Ön itt lakik?

— Igen!

— Nem ismer ebben a házban bizonyos X Y-t?

— Ismerem!

— Merre van a lakása?

— A II. emeleten, ajtó 9.

— Nem tudja, itthon van?

— Néhány perccel előbb láttam szobájába bemenni!

— Köszönöm! — szólt a detektív és felsietett. A kém is ajánlotta magát és eltűnt a városból.

Vagy: Tegyük fel, sürgős dolgod van. Jelentik neked, hogy egy előtted ismert, kellemetlen, szószátyár vendég keres, akiről tudod, hogy éppen csak idejét akarja veled eltölteni. Nyugodtan kiüzenheted, hogy nem vagy itthon, t. i. az ő számára.

— Miért nem hazugság ez utóbbi eset?

— Mert ez a kifejezés, „Nincs itthon!” általánosan abban az értelemben is használatos, hogy „Nem érek rá!” vagy „Nem óhajtom a bement látogatást.” A három példából megérthetted, hogy kitérő válaszuk mindig csak kettős értelmű lehet, vagyis olyan, hogy belőle azért az igazság is megérthető legyen, ha nem is azonnal és minden megfontolás nélkül.

455. A második erény, mellyel az általános megbecsülést kiérdemelhetjük, a titoktartás. A modern társadalmi élet rengeteg titokkal jár együtt, melyektől akárhányszor országos érdekek függnék. Gondolj pl. a gyártási vagy hadászati, diplomáciai vagy kormányzati titkokra. Alig találunk embert, aki több-kevesebb titkot ne őrizne, ha másfelől nem is, az általános katonai kötelezettség révén. Az állami hivatalnokok és alkalmazottak, gyári tisztviselők és munkások, katonák, orvosok, ügyvédek és papok mind titkok őrzői, és rosszul áll az az államalakulat, melynek polgárai nem titoktartók.

A titoktartás kettős kötelezettséggel jár. Az első a kíváncsiság megfékezése, a második a hallgatóság. Korunk állami élete mindenkitől megkívánja mind a kettőt. Ugyanis a titkok megőrzéséhez tartozik, hogy minél kevesebben tudjanak róluk, fegyelmezett, önmegtagadott ember tehát nem kutat utánuk. Nem kérdezősködik nyilvánosságra nem szánt dolgok után, és nem igyekszik „jól értesült” lenni, csak azért, hogy magát fontosabbá tegye.

Amint nem kíváncsi, úgy viszont hallgatag. Titkok elárulása egész országokat romlásba dönt-

het. Ma, amikor a kémek hallatlan ügyességgel dolgoznak, Hazánk érdekében igen óvatosaknak kell lennünk beszédünkben, mert minden adat, mely vigyázatlanság folytán tudomásukra jut, újabb támpontot nyújt következtetéseikhez.

456. — Bűnös dolog a kémkedés?

— Saját hazája ellen súlyos vétkek nélkül senki sem kémkedhet. Az igazságos háború céljaira kémkedni magában véve nem vétkes, de azzá lehet a körülmények folytán, ha pl. erkölcstelenkedéssel kapcsolatos. Az ipari kémkedés azonban, mellyel egyik munkaközösség igaztalan úton akarja meg tudni, mintegy ellopni a másiknak gyártási titkait, vétkes, mert a vagyoni jogba ütközik.

457. — Súlyos bűn a titkok elárulása?

— A titkok természetétől és a felfedéssel járó kár nagyságától függ. Diplomáciai, kormányzati, katonai, gyártási, tudományos titkok megszegését, gondosan lezárt, lepecsételt levelek titkának megsértését súlyos bűnnek kell minősíteni. Ugyvédek, orvosok is könnyen vétkezhetnek súlyosan a reájuk bízott titkok elárulásával. A gyónási titok megsértése mindenkor halálos bűn.

— Jelentéktelen titok elárulása is súlyos bűn?

— A titok megsértésének súlyosságát nemcsak az elárult dolog fontos volta, hanem a titok tulajdonosának akarata is meghatározza. Ezért ha valaki semmiképen sem akarja, hogy közléseit avatatlanoknak elárulják, akkor azok mindenáron megőrzendők, és elárulásuk súlyos bűn.

— Mit tegyen, akit titka elárulására kényszerítenek?

— Mindenkor letagadhatja, hogy titkot ismer, és ezt esküvel is erősítheti. Mert amit tud, azt a nyilvánosság vagy mások számára egyszerűen nem tudja.

— Nem hazugság ez?

— Csakúgy nem, mint a már megbeszélte ki-

térő válaszok. Ellenben vétkezik, aki mást titkai elárulására csábít vagy kényszerít.

458. A közmegebecsülést leghamarabb megszerzi számunkra harmadszor a hűség erénye, vagyis a szótartás. Esküvel, fogadalommal erősített ígéreteink megtartásáról már beszéltünk, most csak az egyszerűen adott szóról akarunk beszélgetni.

A hűséget az egyenes jellem hozza magával. Levon tehát feddhetetlenségéből, aki játszik szavaival, ígér fűt-fát, de szavát meg nem tartja. Pedig az adott szónak súlya van. Súlyát egyrészt az ígérő személyisége, másrészt az adja, akinek az ígéretet tették. Az ígéretet tehát legalább két személy egyéni értéke miatt kell megtartani még akkor is, ha utóbb nehezebbnek látszik, mint először gondoltuk. Ezért ha ígérünk, mindig gondoljuk meg jól előre, hogy meg tudjuk-e majd tartani szavunkat, mert mindig jellemesebb nem ígérni, mint az adott szót be nem tartani.

— Vétkezik a szószegő?

— Az ígéret megszegése általában csak bocsánatos bűn. Súlyossá csak körülmények folytán lehet, mint például szerződések be nem tartásánál.

459. — És a becsületszó?

— Tulajdonképen nem egyéb, mint egyszerű ígéret, hivatkozással jellemünk egyenességére. A becsületszó nem teszi az ígéretet súlyosabban kötelezővé, habár általában az így adott szó megszegését megrovandóbb cselekedetnek tartják, és nem ok nélkül, mert aki becsületszavát, — bár tehetné — meg nem tartja, egyenesen felhívja a figyelmet a jellemében található eltorzulásra.

460. Az igazmondással, titoktartással, hűséggel saját becsületünket illetőleg embertársaink részéről felénk irányuló megbecsülésünket munkáljuk, és ez kötelességünk. Vétkezhetünk azonban embertársaink megbecsülése ellen éppen úgy, amint fele-

barátaink is vétkeznek, ha minket meg nem becsülnek.

461. — Mindenkinnek van joga a megbecsülésre?

— Élete és jelleme szerint mindenkinnek. A keresztény szeretet azonban azt kívánja, hogy még a bűnösökben is becsüljük meg Istennek — bár eltorzított — képmását, mint ahogy a legkezdetlegesebb és torz faragású feszületet sem szabad meggyalázní, mivel az Jézus Krisztust ábrázolja.

— De ha tudjuk valakiről, hogy alávaló?

— Azt is tudnunk kell azonban felőle, hogy még üdvözülhet és szeretett társunk lehet az örök boldogságban. Azért amíg valaki el nem kárhozott, — márpedig ilyen emberrel a földön nem találkozunk — mindig becsülni kell még benne a megtérés és bűnbánat, az istenszeretet lehetőségét. Ha pedig valaki Istennek még annyira jó, hogy az egész örökkévalóságra társaságába fogadhatja, mi sem emelhetünk ellene kifogást. Királyi életünk tehát megkívánja, hogy embertársunkat megbecsüljük, és mert magunkról ismerjük a rosszra hajló természet gyarlóságait, de igyekvésünket is a jóra, embertársunkról is tételezzük fel mindezt, és amint elvárjuk, hogy rólunk megértéssel ítélkezzenek, úgy tegyünk mi is másokkal.

462. Vétkezik tehát felebarátja köteles megbecsülése ellen, aki őt kellő ok nélkül gyanúsítja vagy vakmerően, indokolatlanul elítéli. Vétkezik, aki embertársa hibáit előljárójának besúgja, aki árulkozik, azaz hivatlanul feljelent.

— De ha tudomásunkra jut, hogy valaki visszaéléseket követ el, melyek a közt károsítják?

— Akkor gyűjtsük össze a térhelő adatokat és annak rendje-módja szerint, törvényes úton tegyünk jelentést az illetékes hatóságnál.

463. Súlyosabb véték mások megbecsülése ellen a megszólás. Megszólást az követ el, aki felfedi em-

bertársa rejtett hibáit. De közismert, ujságokban szellőztetett, bíróságilag elítélt hibák és bűnök megbeszélése vagy szélesebb körben történő ismertetése nem meríti ki a megszólás fogalmát. Bizonyos esetekben embertársunk titkos bűnei vagy törekvései is felfedhetők, ha a közjó ezt megkívánja. Ezért nem vétkezik például az az ujságíró, aki tudomást szerezvén egyik-másik kereskedő vagy tisztviselő botrányos üzelveiről, hogy a közönséget tőle óvja, lapjában leleplezi a dolgokat. Ugyelnie kell azonban, hogy bizonyíthatóan az igazat írja.

464. A megszólásnál is súlyosabb a rágalom. Rágalmazással az vétkezik, aki embertársára ráfog valami bűnt vagy nagyítja hibáját. Nem tekinthető azonban rágalmazónak, aki testi fogyatékossgot, tehetlenséget, ügyetlenséget, valami betegséget fog rá valakire, bár ezzel is súlyosan véthet ellene, ha pl. ily tartalmú bemondása alkalmul szolgál, hogy őt jobb állástól, jövedelemtől, megbízatástól vagy megtiszteléstől elüsse.

465. Vétkezik végül embertársa megbecsülése ellen, aki embertársát gúnyolja vagy gyalázza. A gúnyolódást sokszor kevésbe veszik, pedig igen nagy szeretetlenség és durvaság jele és a kigúnyoltnak legtöbbször jobban fáj, mint a becsülete ellen elkövetett egyéb bűnök. Különösen súlyos véték a gúnyolódás, ha tekintélyrombolással van összekötve. Mindenáron kerülni kell ezért a törvényes hatalom hordozóinak nyilvános kigúnyolását, még ha más politikai párthoz tartoznak is.

466. Aki embertársa becsületében kárt tett, az tartozik a kárt jóvátenni, ami legtöbbször igen nehéz, akárhányszor pedig megoldhatatlan feladat. Mert a kimondott szónak szárnya van, ajkáról ajkakra száll, és gyorsan terjed. A kötelesség azonban ennek ellenére kötelesség marad. A gyalázkodó tartozik tehát a meggyalázottól bocsánatot kérni és ezt a

tényt mindazok tudomására hozni, akik gyalázkodásáról értesültek. A rágalmazó tartozik a rágalmat visszavonni, éppen olyan széles körben, amilyenben elterjesztette. A megszóló állítását nem vonhatja vissza, mivelhogy igazat mondott, tartozik ezért a megszóltnak jótulajdonságait és előnyös oldalát kiemelni, őt azok előtt dicsérni, akik megszólásának tanúi voltak.

Hogyha azt a sok romlást megfontoljuk, melynek nyelvünk oka lehet, belátjuk a régi közmondás igazát, mely szerint beszélni ezüst ugyan, de hallgatni arany! Az egyszerű, a valóságot fedő beszédet Jézus Krisztus is lelkünkre kötötte, amikor azt mondta: „Legyen a beszédetek igen, igen, nem, nem, mert minden, ami ezen felül van, a gonosztól van.” (Mt. 5, 37.)

BEFEJEZÉSÜL

A kegyelmi élet

467. Ismételten megbeszéltük már, hogy fogadott istenfiúságunk életeleme a megszentelő kegyelem. Amint a szőlőtőről leválasztott vessző — mert nem áramlik többé bele a fő éltető nedve — elszárad, úgy fogadott istenfiúságunk is elhal, ha kiesünk a kegyelem állapotából. Kegyelem nélkül viszont nem üdvözülhetünk. Örök boldogságunk szempontjából tehát elengedhetetlen fontosságú, hogy megőrizzük magunkban Isten kegyelmét.

Kegyelmi életünk ápolásának rendes és legbiztosabb útja a szentségek gyakori vétele, különösen a szentáldozásé. Hogy pedig lelkünket az isteni Udvözítő sűrűn ismétlődő látogatására alkalmassá tegyük, tisztogassuk lelkiismeretünket gyakran a szentgyónással.

468. Az első keresztény századokban egészen természetesnek tartották, hogy Jézusba oltva élni Jézus nélkül nem lehet. Résztvenni a szentmisén és az Udvözítő testével táplálkozni, akkor egyet jelentett. Csak évszázadok múltán lanyhult el e kitűnő szokás annyira, hogy az Anyaszentegyháznak hívei részéről a szükséges minimumot paranccsal kellett biztosítani. A IV. Lateráni zsinat 1215-ben adta ki azt a rendeletet, melyet általában az Egyház negyedik parancsolata néven ismerünk, és melyet gyermekkorunkban a következő szöveggel tanultunk meg:

Bűneidet minden esztendőben meggyónjad, és legalább húsvét táján az Oltáriszentséget magadhoz vegyed.

Ma az egyházi törvénykönyv rendelkezései

vannak érvényben, melynek 859. szakasza erre vonatkozólag előírja, hogy minden hívő, miután értelmének használatára jutott (azaz beszámíthatóvá érett, átlagban tehát 7 éves korától fogva), évente egyszer, legalább húsvét táján, az Oltáriszentséget magához vegye. A 906. szakasz pedig kimondja, hogy bűneit évente legalább egyszer hűségesen gyónja meg.

469. — Hány hétig tart húsvét tája?

— Az általános egyházi törvény szerint virágvasárnaptól fehérvasárnapig, vagyis mindössze két hétig. A püspökök azonban, híveik viszonyai és igényei szerint, meghosszabbíthatják ezt az időt. Magyarországon nagybőjt első vasárnapjától Szentháromság vasárnapjáig, azaz a húsvét előtti hatodik vasárnaptól a húsvét utáni nyolcadik vasárnapig tart a húsvéti idő. De ennél hosszabbra a húsvéti idő nem nyújtható.

— Az egyházi törvénykönyv idézett szakasza a kötelező szentgyónás idejét nem írja elő?

— Nem! Csak azt mondja, hogy évente legalább egyszer. De mivel a szentáldozáshoz a kegyelem állapota szükséges, természetsszerűleg kifejlődött a szokás, hogy a kötelező szentgyónást a húsvéti szentáldozással kapcsolatban végezzék.

470. Évente egyetlen gyónás és áldozás azonban a legkevesebb, amit királyi életünk érdekében tehetünk, sőt majdnem azt állíthatjuk, hogy a kötelező, azaz minimális szentségfelvétellel kegyelmi élet nem is élhető, különösen ma, amikor százezer kísértés és bűnveszély között járjuk az élet útját. Az istenfélő hívek széles rétege ösztönszerűen megérezte, hogy ma inkább, mint valaha, szükségünk van természetfölötti erőre, kegyelemre meg segítségre onnan felülről, hálás szívvel köszöntötte ezért X. Piusnak, a szentéletű pápának, 1910 augusztus 8-án megjelent „Quam singulari” kezdetű dekrétu-

mát, mellyel a gyakori, sőt mindennapi szentáldozást annyira szorgalmazta és könnyűvé tette.

471. A gyakori szentáldozásról az egyházi törvénykönyv 863. szakasza rendelkezik. Buzdítottassanak a hívek, — olvassuk ott — hogy gyakran, még naponta is, az eucharisztikus kenyérből, az Egyház előírásaival összhangban, erősödjenek, és a szent-miséen jelenlévők ne csak lelki érzelemmel, hanem megfelelő előkészület után az Oltáriszentséget valószínűsítően is magukhoz vegyék.

Bár napjainkban már sokmillióra rúg a gyakran, sőt naponta áldozók száma, még mindig sokkal többen vannak, akik távol maradnak az Úr asztalától. Pedig ha tudnák, hogy mit veszítenek! Egyszer megtudják majd, — az ítéleten — de akkor már késő lesz!

472. — Sokan, azt hiszem, nem rosszakaratból maradnak távol!

— Igazad van! A rosszakarat csak keveseket tart vissza, valószínű, hogy többen merő kényelemszeretetből, nemtörődomségből hiányoznak és bizonyos, hogy még mindig jócskán vannak, akik szívesen jönnének, ha tudnák, hogy milyen kevés és könnyen teljesíthető feltétele van a naponkinti szentáldozásnak.

473. Az első és legfontosabb kellék természetesen a kegyelem állapota. Az a törekvő, hite szerint élő katolikus tehát, akit lelkiismerete utolsó érvényes szentgyónása óta elkövetett halálos bűnről nem vádol, nyugodtan járulhat az Úr asztalához, ha közvetlenül előtte nem is gyónt. Azoknak az őszintén királyi életre törekvő lelkeknek tehát, akik Isten és az Egyház parancsait emberileg megtartják, és súlyosan nem vétkeznek, hogy naponta áldozhassanak, elég, ha minden nyolcad napon vagy kéthetenként gyónnak, megtisztítva lelküket gyarlóságaiktól.

474. A gyakori szentáldozásnak második kelléke a tiszta szándék: egyedül Isten szeretete vagy lelkük üdve vezesse őket az áldoztató korláthoz. Helytelenül, sőt vétkesen cselekednék, aki merő szokásból vagy csak azért járna gyakran áldozni, hogy az emberek, barátai, rokonai, jegyese vagy menyasszonya, szülei vagy előljárói tetszését kivívja. A szentáldozás, azaz kapcsolatunk, együttélésünk Istennel annyira kizárólagos lelki ügyünk, hogy az senki elé sem tartozik, hogy arról senkinek sem kell tudomással bírnia.

475. — A gyakori szentáldozás kinek ajánlatosabb inkább: a kezdőknek vagy a lelki életben előhaladtabbaknak?

— Mindkettőnek, csak más-más értelemben. Az előrehaladtabbak azért fogadják sűrűn magukhoz a kenyérszínben rejtőző Udvözítőt, hogy bensőségeibbe tegyék lelki életüket; a kezdők viszont, hogy erőt merítsenek a bűn ellen folytatott harchoz.

476. — Mi az oka, hogy sokakat a szentségek ismételt felvétele sem szabadít meg a bűntől?

— Legmélyebben fekvő oka kétségkívül az, hogy az életben sehol sem találkozunk ugrásokkal. Amerre az élők világában nézel, mindenütt lassú, fokozatos fejlődést találsz. A lelki életben is ez a szabályszerű. Mindazonáltal találkozunk hirtelen megtérésekkel, pálfordulásokkal, de csak kivételesen, mintegy csodaszerűen.

Helytelenül cselekszik tehát, aki, mert hamarosan nem észleli magában az óhajtott javulást, a szentségektől elmarad. A gyermekből sem lesz máról-holnapra férfi. 24 évig tartó táplálkozás, játék, tanulás, küzdelem és munka kell hozzá. Az életszenség is hosszú és fáradságos munka eredménye. Hogyha tehát haladásuk ütemét kutatjuk, ne hasonlítsuk össze tegnapi vagy tegnapelőtti lelkiállapotunkat a maival, aminthogy a fejlődő ifjú sem méri magát naponta, hanem vegyünk szemügyre

összehasonlítás végett távolabbi, öt-tíz évvel elválasztott időpontokat. Ha így teszünk, majd észrevesszük magunkon a szentségek hatását, és lemérhetjük lelki fejlődésünk fokát.

477. Második és elég gyakori oka a szentségek csekély hatásának: felvételük hanyag volta. A szentgyónásnál például, akik lelkiismeretüket felületesen vizsgálják, akárhányszor nagyobb bűneiket sem veszik észre. És mert ezek lelkükben megmaradnak, a bűnök kölcsönös kapcsolata révén, azoktól sem tudnak megszabadulni, amelyek ellen küzdenek. Fontos tehát, hogy lelkiismeretünket gyakran és alaposan megvizsgáljuk. (L. erről bővebben a Lelkiismeretvizsgálat című fejezetet.)

478. A szentgyónás eredménytelenségének talán leggyakoribb oka a hatálytalan bánat és erősfogadás. Amit nem bánunk, másszóval, amit értelmünkkel el nem ítéltünk, attól akaratunkkal sem tudunk eredményesen elfordulni. Azért mindazok, akik úgy vélik, hogy számukra a szentségek gyakori vétele nem hozta meg a kívánt haladást, vizsgálják meg alaposan, hogy minő bánattal és erősfogadással járultak a töredelem szentségéhez.

Különösen visszaeső bűnösök vagy heti gyónók hajlamosak felületes készületre. Akárhánynál ez ennyiből áll: Bűneimet már tudom: ugyanazok, mint az előbbi gyónásomnál; bánatom van; mehetek gyónni! Helytelen gondolkozás. A bánatra és erősfogadásra, minden gyónás előtt, külön súlyt kell helyeznünk, mert bennük jut kifejezésre javulási szándékunk mértéke.

Még olyanoknak is, akik csak bocsánatos bűnöket gyónnak, elengedhetetlenül szükséges a bánat és erősfogadás. Ha legalább egy bocsánatos bűnüket meg nem bánták, gyónásuk érvénytelen. Az érvénytelen gyónás pedig szentségtörés, ami viszont halálos bűn. Természetes, hogy az ilyen gyónásnak

nincsen a lélekre üdvös hatása. (L. még: Mit beszéltem diákjaimmal Istenről? 345—364. pontokat.)

479. Gyakran akadály a szentgyónásnál a hatósabb kegyelmek elnyerésének az őszinteség hiánya. Vannak, akik restelik bevallani bűnüket vagy nem nevezik meg a maguk nevén vétkes cselekedeteiket. Olyanokkal is gyakran találkozunk, akik nem beszélnek őszintén bűneik számáról. Márpedig aki sem bűnét, sem annak számát nem mondja meg, hanem csak úgy hozzávetőleg említ valamit, ami így is, úgy is érthető, az tulajdonképen rosszul gyónt.

— De mit tegyen, ha szégyelli megnevezni cselekedetét, és nem tud számot adni róla, hogy hányszor tette?

— Ha őszintén szabadulni akar vétkétől, le kell küzdenie a szégyent. Forgassa ezért gyakran fejében, hogy elkövetni a bűnt szégyen, de meggyónni erény!

Ami pedig vétke számát illeti, mondja meg úgy, ahogy emlékszik. Naponta, hetenkint, havonta, vagy nagyobb időközökben körülbelül hányszor követte el. A gyónásnál az őszinte, töredelmes lelkületes van a hangsúly. Ha valaki úgy igyekszik feltárni lelkiállapotát, amint az valójában van, jól gyónt. Senki se törekedjék magát Isten előtt mentegeni, cselekedetét szépíteni, mert ez hiábavaló és vétkes igyekezet volna.

480. — És mit tegyen, ha rosszul gyónt?

— Nem marad más hátra, mint újra, most már jól gyónni. Aki szándékosan hagyott el valamely súlyos bűnt vagy hallgatta el annak fontos körülményeit, esetleg számát, az szentségtörést követett el és tartozik mielőbb jól gyónni, természetesen szentségtörését is megemlítve. Ha több gyónása volt érvénytelen, végezzen mindezekre kiterjedő összefoglaló, úgynevezett egyetemes gyónást. Más megoldás nincs a számára.

Erényes előhaladása érdekében mindenkinek tanácsos egyszer-másszor egyetemesen, összefoglalóan gyónni. Például bérmlás előtt a gyermekkorról; az oklevél átvétele, kinevezése vagy házassága előtt az ifjúkorról; a későbbi élet folyamán tíz- vagy huszonöt éves korfordulók alkalmából. Rendszeres lelki életet élők azonban gyakrabban teszik ezt. Az öt vagy három évenként végzett zárt lelkigyakorlatokkal kapcsolatban vagy lelkigyakorlat híján minden évben húsvét táján.

— Miért ajánlatos az egyetemes gyónás?

— Mert alaposabb lelkiismeretvizsgálattal, jobban átértzett bánattal, erősebb elhatározásokkal jár együtt és ezért hatásosabb kegyelmek forrása, erőteljesebb haladás eszköze.

481. — Ismerek valakit, aki azért nem jár gyónni, mert szerinte a lehetetlenséggel határos a tökéletes gyónás.

— Túlzó beszéd! Mindazok a hibák, melyek emberi gyarlóságból — tehát nem szándékosságból, az őszinteség hiányából, hanem tudatlanságból, feledékenységből vagy bármi más okból származnak — nem vesznek el a gyónás érvényességéből. Aki tehát kifelejt egyik-másik bűnét vagy elszólja magát, és a gyóntató kérdésére hirtelen meggondolatlanságában nem ad tökéletes választ, vagy nem tudja, hogy ez is, az is kötelező tárgya a bűnvallo-másnak, az, miután mulasztására rájött, legközelebbi gyónásánál említse meg gyarlósága rovására írandó pontatlanságát, addig pedig legyen nyugodt, mert ebből kifolyólag semmi bűn sem terheli lelkét.

482. Oka lehet a lelki haladás megakadásának a szentáldozások felületes végzése is. Mert a méltó, lelki életünket frissen tartó szentáldozásnak nélkülözhetetlen kelléke, hogy mind testileg, mind lelki-leg készülten járuljunk az Úr asztalához.

A lelki készülethez elengedhetetlen a kegyelem állapota és a jószándék, mint arról éppen az előbb

beszéltünk, ezeken túl a Jézus utáni vágyak és az eleven isteni erényeknek mértéke szabja meg, hogy milyen gyümölcsöző lesz számunkra a szentáldozás. Igyekezzünk ezért minden szentáldozás előtt Jézus utáni vágyunkat, hitünket, reményünket és szeretetünket felkelteni, imakönyvekből, elmékedéseinkből merített gondolatokkal állandóan ébren tartani, nehogy megszokottá, közönségessé, léleknélkülivé és ezért befagyottá váljék naponkinti találkozásunk az ég és a föld Urával!

483. A testi készüllet az úgynevezett természetes bőjt megtartásában áll, vagyis éjféltől kezdve a szentáldozás utánig sem ételt, sem italt nem vehetünk magunkhoz.

— Miért kívánja az Anyaszentegyház, hogy éhgyomorral áldozunk?

— Intézkedésével tisztetlenségektől és megszenstségtelenítésektől akarja az Oltáriszentséget megóvni.

Mindazonáltal hosszú időn, négy héten túl vagy hónapokon át ágyhoz kötött betegeknek megengedi, hogy hetenkint egyszer-kétszer áldozhassanak, habár előzőleg orvosságot vagy némi italt már magukhoz vettek.

484. — Melyik éjféltől kezdődik a természetes bőjt? A csillagászatitól vagy a zónaidőtől?

— Kiki tetszése szerint veheti ezt is, azt is, sőt ahol érvényben van, a nyári időszámítást is. A csillagászati idő azonban Magyarországon nem előnyös, mert egész hazánk a 15. hosszúsági körtől, mely a zónaidőt számunkra megadja, keletre fekszik, amiért a csillagászati éjfél nálunk előbb van, mint a zónaidő szerinti. Sopronban 6, Kézdivásárhelyen 4 perccel éjfél előtt van a csillagászati éjfél.

485. — És aki éjféli misén akar a szentáldozáshoz járulni?

— Azt sem kötelezi az általános törvényen

kívül más! Ezért bűn nélkül akár éjjelig ehetne. Az Üdvözítő iránt érzett tisztelet azonban azt sugallja, hogy éjjél előtt két-három órán át már tartózkodjunk minden ételtől-italtól.

486. Ételnek, itálnak tekintünk minden idegen, — azaz nem szánkából származó anyagot — mely a gyomorba jutva ott felszívódik, vagyis melyet a gyomornedvek megemésztene. Aki tehát például cseresznyemagot, kavicsot, vagy az orvosságok közül szénport nyel le, az nem szegte meg a természetes böjtöt. Ugyancsak nem tekintjük böjt-szegésnek, ha pl. fogmosásnál kevés víz, nem több, mint amennyi nyál szánkban szokott lenni, torkunkon leszalad. Nyál vagy a foghúsból szivárgó vér, esetleg az előző napról fogaink között megmaradt ételmaradékok sem sértik meg a természetes böjtöt.

487. A testi készülethez tartozik a tisztességes ruházat is.

— Azt hallottam, hogy munkaruhájában mindenki nyugodtan járulhat a szentáldozáshoz.

— Munkaruhájában? Már t. i. abban a ruhában, melyben munkahelyére megy. A hétköznapi ruha általában tisztességes öltözetnek számít. Az áldozatókorlátnál férfiak, fiúk ruházkodásában csak ritkán találunk kifogásolhatót. Jóval gyakoribb, hogy nők jelennek meg az Úr asztalánál kifestett ajkakkal és körmökkel, hiányos vagy túlságosan könnyed, áttetsző anyagokból készült öltözetben. Szegények! És? Csúnyák! Pedig szépek és gazdagnak akarnak látszani! Elfelejtik azonban, hogy az Isten a szívet vizsgálja! De a szíve nem lehet tartalmas annak, aki csak külsejével akar feltűnni!

488. A kegyelmekben gazdag szentáldozáshoz hozzátartozik a szerény, magunkba felejtkezett, illedelmes viselkedés. Lássák meg rajtunk az emberek, hogy Isten látogatására megyünk, és Jézussal szívünkben távozzunk a templomból.

489. Az egyházi törvénykönyvnek 864. szakaszára hívom még fel figyelmedet, mely paranccsal kötelezi a híveket, hogy halálos veszedelemben, bármilyen okból eredjen is az, az Oltáriszentséget magukhoz vegyék. Ha pedig ugyanaz nap már áldoztak, nagyon ajánlatos, hogy életük veszélybe jutván, még egyszer áldozzanak. Hogyha a halálveszedelem több napig elhúzódik, illő, hogy naponta magukhoz vegyék a szent útravalót.

Az Anyaszentegyház idézett parancsából megérthetted, hogy súlyosan vétkezik, aki bármi okból halálos veszedelembé jutva, elmulasztja lelkét az angyalok kenyerével erősíteni, feltéve természetesen, hogy a körülmények folytán szentáldozása lehetséges. Hasonlóképpen súlyosan vétkeznek azok, akik hozzátartozóikat e parancsolat megtartására nem intik, és méginkább, ha őket megtartásában akadályozzák.

490. Az egyházi törvénykönyv 857. szakasza megtiltja, hogy ugyanaz nap, a halálveszély esetét leszámítva, bárki egynél többször a szentáldozáshoz járuljon.

Megengedi azonban, hogy a hívek bármely katolikus szertartás szerint áldozhassanak, tehát pl. latin szertartású hívek görög katolikusok templomaiban és viszont, csak azt kívánja, hogy húsvéti szentáldozását és a szent útravalót kiki lehetőleg saját szertartása szerint vegye magához.



491. Ime, felvázoltam előtted beszélgetéseim folyamán a királyi élet útját. Nem könnyű út, hanem köves, tövises és meredek, de az égbe vezet! Oda fel, ahol az örök boldogság koronáját adja meg mindazoknak az Úr, akik végigharcolták a jó harcot. És ha nehéz, és ha hosszú neked ez az út, jusson eszedbe, hogy egyedüli útja a teljes boldogságnak. Boldog akarsz lenni? Birtokolni óhajtod a kimerít-

hetetlen Jót és megunhatatlan Szépet? Élni és örülni akarsz az egész örökkévalóságon át? Járd a királyi élet királyi útját és elnyered, amit szíved kíván!

A kereszteny tökéletesség

492. — Mit kell tennem, hogy szentté legyek? — kérdezte vagy húsz év előtt tőlem egy diák. Megismétlődött akkor szobámban az a jelenet, melyet az evangéliumok olyan szépen leírnak.

Jézushoz járult egykor egy gazdag ifjú és mondá neki: Jó Mester! Mi jót tegyek, hogy az örök életet elnyerjem?

Tartsd meg a parancsolatokat! — válaszolta neki az isteni Udvözítő.

Melyeket? — tudakolta tovább az ifjú.

Ne ölj, ne törj házasságot, ne orozz, hamis tanúságot ne szólj, tiszteld atyádat és anyádat és szeresd felebarátodat, mint tenmagadat! — oktatta őt Krisztus Urunk.

Mindezeket megtartottam fiatalságom óta, — válaszolta az ifjú — minek híjával vagyok még?

Jézus az ifjú arcába nézett, és megkedvelte őt! Aztán így szólt hozzá: Ha tökéletes akarsz lenni, menj, add el amid van és oszd el a szegényeknek, azután jer és kövess engem! (Mt. 19, 16—23; Mk. 10, 17—27; Lk. 18, 18—27.)

Ez az ifjú — mint az evangéliumokból értesülünk — nem fogadta meg Jézus tanácsát. Szíve túlságosan hozzánőtt a földi kincsekhez, nem tudta azoktól elszakítani. De milliókra rúg azóta azoknak száma, kik a tökéletesség után vágyva, az evangéliumi tanácsok útján követik Jézust.

Mert a parancsolatok királyi útján kívül egy még királyibb utat is kijelölt az Udvözítő: a tanácsokét.

493. Ha nyitott szemmel járod a parancsok útját, hamarosan észreveszed, hogy valamennyi kísértés visszavezethető háromra: a kevélységnek, azaz a rendezetlen önigenlésnek, a testiségnek és kapzsiságnak kísértésére. A gőg, a bírvágy és a testiség királyi életünk legnagyobb ellenségei. Jézus tanácsai ezen indulatok teljesebb leküzdésére irányulnak, és azért, akik a tanácsok királyibb útjára lépnek, hármas fogadalmat tesznek: az engedelmes-ségét, a gőg hatásosabb leküzdésére; a szegénysé-gét, a bírvágy legyőzésére, és a tisztaságét, az érzékiség megfékezésére. Mivel pedig a tanácsok útját magános ember nemigen követheti, a szegénység és engedelmisség erénye egyedülállók számára csaknem kivihetetlen, azért akik Jézus intése szerint tökéletesek akarnak lenni, szerzetesházakba vonulnak. Másszóval a szerzetesi élet a keresztény tökéletesség útja.

494. — Jézus a gazdag ifjúnak csak a szegénységről beszélt. Add el, amid van, — mondta neki — és aztán kövess engem! Honnan veszi az Anyaszentegyház a másik két tanácsot?

— Jézus példájából és tanításából, aki azt mondta a gazdag ifjúnak: jer és kövess engem! Ő, az isteni Udvözítő pedig a szegénységén túl engedelmes volt és szűz.

Jézus engedelmisségéről írja Szent Pál a filippi hívekhez: Ugyanazt az érzést ápoljátok magatokban, amely Krisztus Jézusban is megvolt, aki midőn az Isten alakjában volt, nem tartotta az Istennel való egyenlőséget oly dolognak, melyhez erőszakosan ragaszkodjék, hanem kiüresítette önmagát, felvette a szolga alakját, emberekhez hasonló lett és külsejét tekintve úgy jelent meg, mint ember. Megalázta magát, engedelmes lett a halálig, és pedig a halálig a keresztfán. (Fil. 2, 5—8.)

Szent Pál szavaiból megértették az elmélkedő lelkek, hogy az engedelmisség — az alázatosságból

fakadó, Jézus szelleme szerint való engedelmesség — olyan nagy és szent dolog, hogy Jézus előbbre helyezte azt égi dicsőségénél, és nem ragaszkodott erőszakosan isteni alakjához, melyben nem engedelmeskedhetett, hanem leszállott a földre, szolgálhoz lett hasonlóvá, hogy engedelmeskedhessék. Ez a meglátás vezetett az Egyház fennállása óta annyi millió embert a szerzetekbe, hogy legyőzzék magukban a kevélységet és alázatosan engedelmesek lehessenek.

495. A szüzességről ugyancsak Szent Pál ír bőségesen. Ezt olvassuk a korintusiakhoz írt első levélben: A szűzekre nézve pedig nincs parancsolatom az Úrtól; tanácsot azonban adok... Azt tartom tehát, hogy ez jó (t. i. a szüzesség), a közelálló szükség miatt... Feleséghez vagy-e kötve? Ne keress elválást. Feleség nélkül vagy-e? Ne keress feleséget. De ha feleséget veszel, nem vétkeztél; és ha a szűz férjhez megy, nem vétkezett. Azonban az ilyeneknek testi gyötrelmük leszen... Én pedig azt akarnám, hogy gond nélkül legyetek. Akinek nincs felesége, arra gondol, ami az Úré, hogyan tessék az Istennek. Akinek pedig felesége van, arra gondol, ami a világé, hogyan tessék feleségének; és meg van osztva. Mind a férjetlen asszony, mind a szűz arra gondol, ami az Úré, hogy testben és lélekben szent legyen; aki azonban férjnél van, arra gondol, ami a világé, hogyan tessék férjének. Ezt pedig hasznatokra mondom, nem hogy tört vessek nektek, hanem a végett, ami tisztességes, és ami módot nyújt arra, hogy akadálytalanul könyörögjete az Úrhoz.

Ha pedig valaki azt hiszi, hogy szégyenkeznie kell szűz leánya miatt, hogy eljárt felette az idő, és úgy kell történnie, tegye meg, amit akar; nem vétkezik, ha férjhez megy. De aki erősen elhatározta szívében, és nem kényszeríti őt a szükség, hanem hatalma lévén saját akarata fölött, azt tette

fel szívében, hogy megőrzi szűz leányát, jól teszi. Tehát aki házasságra adja szűz leányát, az is jól teszi; de aki nem adja házasságra, jobban cselekszik. (I Kor. 7, 25—38.)

Az isteni Udvözítő példája, szeretete a szűzességhez, — szűz anyától akart születni, tanítványai között kedvence a szűz Szent János volt, nevelőatyjául szűzet választott — és Szent Pál tanítása kétségtelenné tették, hogy a szűzesség a tökéletesebb állapot. A szűzi tisztaság erénye közelebb hozza az embert Istenhez: akinek nincs felesége, — mondja Szent Pál — arra gondol, ami az Úr, hogyan tessék Istennek! A házasság ezzel szemben megosztottá teszi! Ezért is nevezi Jézus boldogoknak a tisztaszívűeket. Boldogok a tisztaszívűek, — mondja a hegybeszédben — mert ők meglátják Istent. (Mt. 5, 8.) A látnok Szent János pedig leírja a Titkos jelenések könyvében, hogy Jézus közvetlen környezetét a szűzek alkotják. (Jel. 14, 1—5.) Ez a magyarázata, hogy akik Istent jobban akarják szeretni, akik egészen neki akarnak élni, akik inkább akarnak közelébe jutni, a szűzi életet választják.

496. — Miben nyilvánkozik meg a szerzetesek szegénysége? Házaik, birtokaik vannak, és látszólag a legjobb módban élnek?

— A szerzetesi szegénység lényege a szegénység szelleme, az úgynevezett lelki szegénység, melyet Jézus ugyancsak a hegybeszédben dicsér, amikor boldogoknak nevezi a lelki szegényeket, mert övék a mennyek országa. (Mt. 5, 3.)

A lelki szegények kivetnek szívükből minden ragaszkodást a földi javakhoz, a szerzetesek ezenfelül a szegénység fogadalmával lemondanak személyükre vagyongjukról, és ezért tulajdonképpen semmijük sincsen. A szerzetesnek mint *egyénnek* nincs tehát semmije. Amije látszólag van, azt a szerzetétől használatra kapta, és addig használja,

amíg előjárói azt jónak látják. Ha elveszik tőle és másnak adják, semmi jogtalanság sem történt vele. Amit munkásságával szerez, azt nem magának szerezte, hanem a rendjének. A szegénység, hasonlóan az engedelmességhez és szűzességhez, óriási lelki szabadságot jelent, mely viszont képesít az osztatlan istenszeretetre.

497. — Hogy van az mégis, hogy a szerzetesek között is találunk lelki értelemben kisebb értékű egyéneket?

— Ennek magyarázata, hogy a szerzetesi állapot még nem maga a tökéletesség. A szerzetes csak rálépett a tökéletesség útjára, és hogy azon hová jut, az elsősorban tőle függ.

Aki a szerzetesi életet eredményeiből akarja megítélni, az ne hasonlítsa össze a legideálisabb világi embereket a legrosszabb szerzetesekkel, hanem állítsa egymásmellé innen is, onnan is a jókat és külön a rosszakat. Hasonlítsa össze a jó világiakat a jó szerzetesekkel, a rosszakat viszont a rosszakkal. Így nyer majd tárgyilagos képet.

498. — És mit tegyen az, akit az élet világi pályára lökött? Annak bele kell nyugodnia, hogy nem szolgálhatja oly bensőségesen Istent?

— Az ne feledje, hogy a királyi életnek csakúgy, mint a királyibbnek lényege a tiszta Isten és ember iránti szeretet. Szeressen! Ez a fő! A többit bízza Istenre.

Ebből a meggondolásból írja Szent Pál:

Szóljak bár az emberek vagy az angyalok nyelvén, ha szeretetem nincsen, olyanná lettem, mint a zengő érc vagy a pengő cimbalom. És legyen bár prófétáló tehetségem, és ismerjem az összes titkokat és minden tudományt, és legyen bár oly teljes hitem, hogy a hegyeket áthelyezzem: ha szeretetem nincsen, semmi sem vagyok. És osszam el bár egész vagyonomat a szegények táplálására, és adjam bár

át testemet úgy, hogy elégjek: ha szeretetem nincsen, semmit sem használ nekem.

A szeretet türelmes, nyájas; a szeretet nem féltékeny, nem cselekszik rosszat, nem fuvalkodik fel, nem nagyravágyó, nem keresi a magáét, nem gerjed haragra, nem gondol rosszat, nem örvend a gonoszságnak, de együtt örvend az igazsággal; mindent eltűr, mindent elhisz, mindent remél, mindent elvisel.

A szeretet soha meg nem szűnik; a prófétálások — véget érnek, a nyelvek — megszűnnek; a tudomány — elenyészik... Most — t. i. a földi életben — megmarad a hit, a remény, a szeretet, ez a három; de ezek között legnagyobb a szeretet. (I Kor. 13, 1—13.) Tehát csak szeress!

A mennyországban hited látássá tökéletesbül, reményed birtoklássá válik, szereteted azonban megmarad! Ezért ha szeretsz, biztos léptekkel járod majd az élet királyi útját, bármily meredek és tövises legyen is az, és egészen közel jutsz Istenhez!

Tárgymutató

- Adó 340—342
 - vagyonadó 340
- akaratunk felszabadítása 128
- álhírtérjesztés 451
- alkalmazottak 316
- állam és gyermeknevelés 335
- állam és termelés 336
 - totális 338
 - törvényhozás 86
 - vallás 333—334
- állatkinzás 372
- amerikázás 331
- aposztázia 180
- árindex 322
- átkozódás 254
- Babona 184
- bálozás 284—285
- bálványimádás 239
- bánat 478
 - tökéletes 201
- becsület és megbecsülés 448—449
- becsületszó 459
- besűgás 462
- botrány 226
- bőjt 276
 - bőjt napok 277
 - kántorbőjt 278
 - vigiliabőjt 277, c.
 - szigorú bőjt 277
 - megtartóztatás 276
 - a bőjt szelleme 283
 - természetes bőjt 486
- bőrzejáték 437
- bűnalkalom 127
- belső bűn 130
 - bocsánatos 133—138
 - égbekiáltó 444
 - fejlődése 129
- halálos 133—138
 - állapotszerű 139
 - átmenetei 139
- Családi bér 325
- csalás 433
- cselédek 316
- csók 393
- csonkítás 361
- csőd 435
- Deterministák 32
- dispenzáltak 91
- Egészség 356
- egyeneselelkűség 446
- Egyház és állam 333
- egyházi büntetés 368, 374
 - törvénykönyv 84
- éhgymor 486
- éjjél 484
- elévülés 89, 426
- életöszön 57
- életvédelmi intézkedések 362
- ellenségek 223
 - politikai ellenfelek 224
- elmélkedés 231
- elragadtatás 233, 246
- engedelmesség 55
 - szerzetesi 494
- ereklyék tisztelete 242
- eretnek 179
- erkölcs 44
- erkölcsi jó 60
 - rossz 60
- elvek 53—54
- erősfogadás 478
- eskü 249
- eugenetika 378
- eutanázia 359
- evangéliumi tanácsok 493
- exkuzáltak 91

Felebarátunk lelki gond-
 zása 222
 felebarátunk megsegítésé-
 nek szabályai 218
 felebarátunk rászorultsága
 217
 felmentettek 91
 férfi és nő 305
 filmek 177
 fogadalom 250
 foglalás 423
 forradalom 344
 fősvénység 220
 Gátlások 94
 gúny 465
 gyalázás 465
 gyanúsítás 462
 gyónás 477 skk.
 egyetemes 480
 Háború 92, 371
 hajlam 38
 halottégetés 374
 hazardjáték 429
 házasság 279
 hazugság 450 skk.
 hit ápolása 173
 eleven 171
 lealázó-e? 170
 lényege 167
 hitközöny 165
 okszerű hit 185
 hit parancsa 168
 a társadalmi élet alapja
 169
 hipnotikus álmom 27, 245
 hivatásrendiség 345
 holtak eltemetése 373
 hősiesség 126
 húsvéti idő 469
 hűség 458
 Idegen bűnök 225
 igazmondás 450
 igazságosság 151, 443

ígéret 458
 ima, egyszerű 232
 elmélkedő 231
 erőforrás 247
 érzelmi 232
 kellékei 228
 szóbeli 230
 szórakozások 229, 236
 imamulasztás 235
 imádás 240
 imádságos lelkület 227, 234
 index 174
 indifferenzizmus 165
 infláció 322
 Isten gyűlölete 202
 neve 251
 Isten tisztelete 248
 iskoláztatás 309
 irigység 213
 Jelzőszám 322
 jóhiszeműség 49, 103
 jólétesültség 49
 jóvátétel 466
 Katonáskodás 340 skk.
 káromkodás 253
 kártérítés 375, 411, 442,
 466
 kártya 429
 kémkedés 456
 kényszer 42—43
 képek tisztelete 242
 képmutató 452
 kétségbeesés 193
 kiközösítés 176, 364, 365
 kísértés és bűn különb-
 sége 129
 kitérő válaszok 454
 kivételesek 91
 koldusok 221
 kollektívizmus 337
 kollektív szerződések 320
 kommunisták 183, 419
 kormányforma 344

Lakás 352
 laxisták 102
 lélekvédelem 357
 lelki erősség 152
 lelkiismeret mibenléte 97
 aggályos 101
 kétes 103
 tág 102
 lelkiismereti kényszer 178
 lelki szegénység 496
 Lombroso 35
 lopás 432
 a családban 441
 lóverseny 429
 Magánvagyon 56
 magzatölés 47, 363—364
 marxisták 420
 másvallásúak istentiszte-
 lete 274
 megfélemlítés 41
 megszólás 463
 megtartóztatás 276
 mértékletesség 155
 munka 211
 köznapi vagy szolgai 265
 szolgálat 340—342
 munkásszervezetek 324
 munkavállalás, veszélyes
 367
 Nemi bajok 388
 nemzetgyilkosság 386
 nők egyenjogúsítása 306
 a társadalomban 307
 nudítások 397
 nyelvhibák leküzdése 252
 Okosság 148
 okkultizmus 246
 ölelkezés 394
 önmegtagadás, belső 206
 külső 207
 öngyilkosság 368
 önsanyargatás 208
 önvédelem 360, 370, 348

őszinteség 479
 Pápai körlevelek
 Quadragesimo anno 345
 Quam singulari 470
 Parancsolatok
 Isten első parancsola-
 ta 239
 második 251
 harmadik 256
 negyedik 300
 ötödik 347
 hatodik 389
 hetedik 422
 nyolcadik 455
 kilencedik 389
 tizedik 422
 Anyaszentegyház első
 parancsolata 259
 második 259
 harmadik 276
 negyedik 468
 ötödik 284
 Jézus új parancsa 214
 partfürdők 399
 párbaj 365
 példa, jó 226
 példabeszéd a gazdag ifjú-
 ról 492
 pénzkezelés 212
 pogányok 182
 modern pogányság 183
 predestináció 31
 privilegizáltak 91
 propaganda 451
 protekció 219
 „Quadragesimo anno” 345
 „Quam singulari” 470
 Ruházkodás 155, 353, 400,
 487
 rágalom 464
 remény 186 skk.
 rosszakarat 49

roulette 429
 Sikkasztás 433
 simónia 272
 akrupulusok 101
 sorsjegy 429
 spiritizmus 244
 sport 210, 269
 statárium 369
 sterilizáció 361
 stólailetékek 273
 strand 399
 Szabadakarat meghatározása 22
 szabotázs 329
 szakadár 181
 szavazati jog és kötelesség 343
 szentáldozás 482 skk.
 betegsége áldozása 483
 gyakori 470 skk. 490
 haldoklók 489
 lelki készüllet 482
 testi készüllet 483
 szentáldozás más szertartás szerint 490
 szentbeszéd 264
 szent dolgok gúnyolása 237
 szentek tisztelete 240
 Szentlélek elleni bűnök 194
 Szentmise ájtatos meghallgatása 270
 módja 261
 érvényes 261
 misestipendiumok 272
 Szent Pál a szeretetről 498
 szűzességről 495
 engedelmességről 494
 szentségárulás 272
 szentségtörés 238
 szenttéavatás 243
 szenvedély 40

szenvedések 358
 szeretet 195
 parancsa 196
 szerencsejáték 429
 szocialisták 420
 szokás 39
 szolgálalkúség 191
 szolidaritás 330
 sztrájk 328
 szimpátia sztrájk 330
 szűzesség 495
 Szűz Mária 241
 Talált jószág 424
 tanácsatlanság 103 skk.
 tájékoztatatlanság 49
 tánc 395
 táplálkozás 354
 társadalmi bajok okai 416
 társadalombiztosítás 326
 testkultusz 355
 tételes törvény 76
 tetszhalál 374
 tisztaság erénye 402
 titoktartás 455 skk.
 törvény kellékei 88
 kötelező ereje 80, 104
 torkosság 384
 tulajdonjog, kétféle 413
 turistáskodás, veszélyes 366
 Vagyonadó 92
 vagyonjog 421
 vakmerő bizakodás 190
 vakmerő ítélet 50, 462
 vallás, magánügy 334
 vértanúság 153 skk.
 vesztegetés 434
 Unnepek, tanácsolt 258
 parancsolt 257
 útravaló, szent 489
 uzsora 436
 Zajos mulatságok 285

Tartalom

A honvágy — — — — —	3
Mit keresünk a földön? — — — — —	10

I. RÉSZ: KIRÁLYI ÉLETUNK ELEMEI

Szabadok vagyunk — — — — —	18
Beszámíthatóságunk — — — — —	26
A jó és rossz különbsége — — — — —	33
A törvény — — — — —	42
A lelkiismeret — — — — —	54
A lelkiismeretvizsgálat — — — — —	65
A kísértés — — — — —	72
A bűn — — — — —	79
Az erény — — — — —	87

II. RÉSZ: KIRÁLYI ÉLETUNK KIBONTAKOZÁSA

A tízparancsolat — — — — —	98
A hit — — — — —	101
A remény — — — — —	114
A szeretet — — — — —	119
Az istenszeretet — — — — —	120
Az önszeretet — — — — —	125
A felebaráti szeretet — — — — —	135
Az imádság — — — — —	144
Isten tisztelete általában — — — — —	160
Isten tisztelete a szent időkben:	
I. Vasár- és ünnepnapok — — — — —	170
II. Az ádvent és a böjti napok — — — — —	183
Az alázatosság — — — — —	190
Az alárendeltség szelleme — — — — —	200
A családban — — — — —	206
A munkaközösségben — — — — —	214
Az államban — — — — —	220
Az élet védelme — — — — —	231
A faj védelme — — — — —	250
A magánvagyon védelme — — — — —	271
A becsület védelme — — — — —	286

BEFEJEZÉSUL

A kegyelmi élet — — — — —	300
A keresztény tökéletesség — — — — —	310
Tárgymutató (a tartalomjegyzék kiegészítésére) —	316

